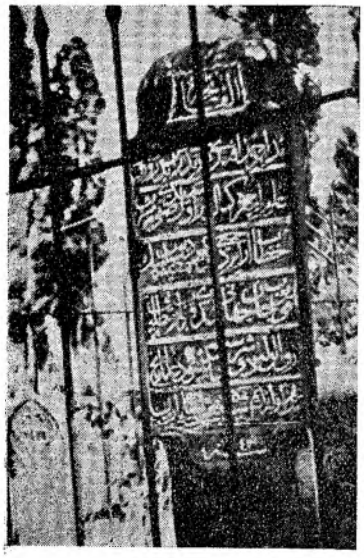
NEDİM
DİVANI

Devrine, hayatına ve edebî şahsiyetiyle tesirine ait önsöz, kasideler, kıt'a ve tarihler, gazeller, terkipler, rubailer, beyit ve müfretler, sözlük

Hazırlıyan:
Abdülbâki GÖLPINARLI

İNKILÂP KİTABEVİ
İstanbul, Ankara Caddesi No. 155

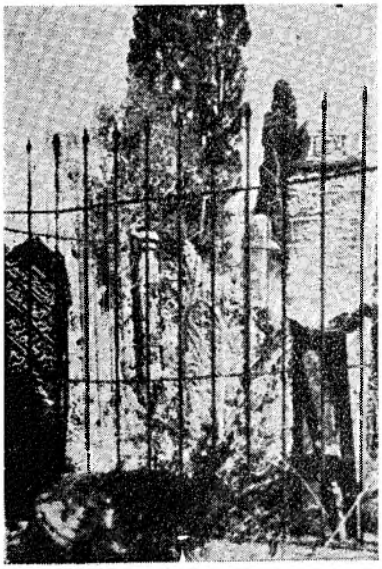
ŞAKA MATBAASI
İSTANBUL — 1951

1

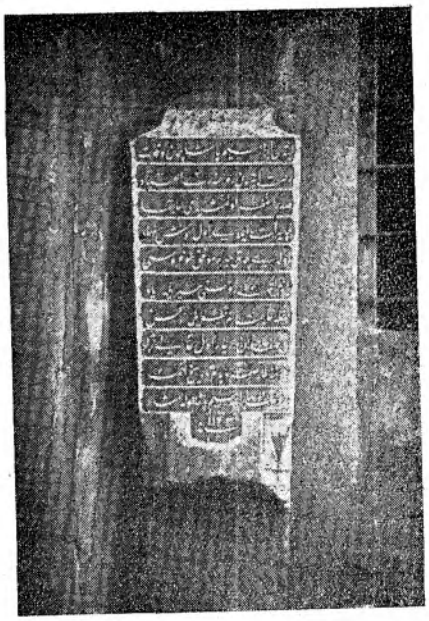

2

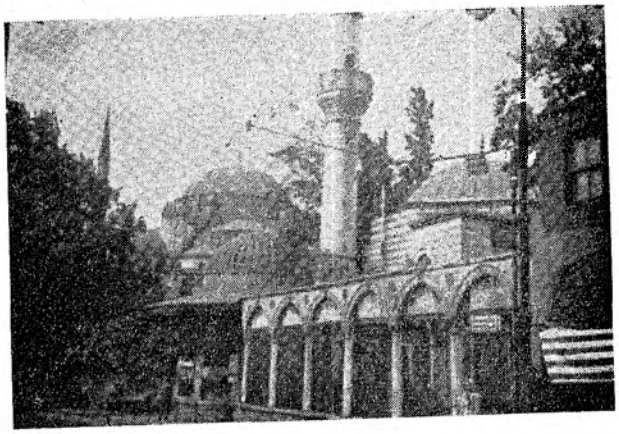

3

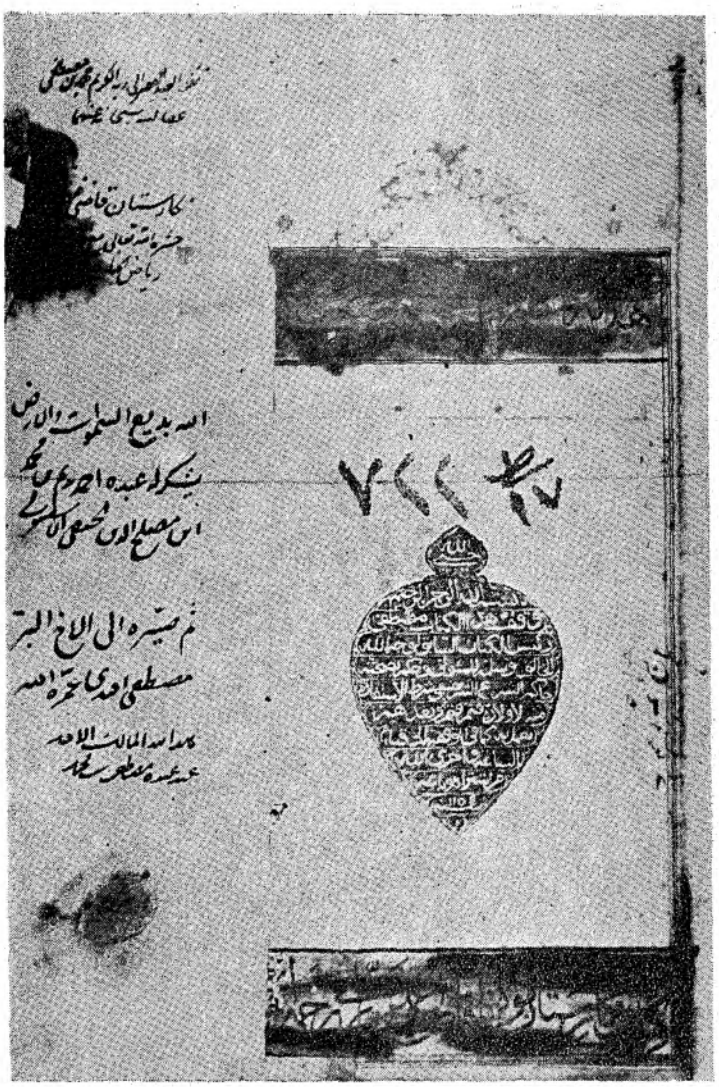
1. *Nedim'in mezar taşı*
2. *Annesinin mezar taşı*
3. *Nedim'in ve annesinin mezarlarının umumî görünüşü.*

Damat İbrahim Paşa'nın ilk mezar taşı

Damat İbrahim Paşa camisi, sebili, imareti, medresesi ve aile merkadi

Nedim'in elyazısı

Ön Söz

I

NEDİM'in YAŞADIĞI DEVİR

XVIII. yüzyılda Osmanoğulları devleti, adım adım çekildiği Avrupa'da adım adım tutunmıya çalışmada, doğudaysa İran'la zaman zaman başgösteren lüzumsuz savaşa devam etmedeydi. Varadin'de Şehit Ali Paşa'nın verdiği bozgun, 1130 cemaziyelâhırasının sekizinci pazartesi günü (9. mayıs. 1718) sadrıâzam olan İbrahim Paşa'nın gayretiyle Pasarofça muahedesi imzalanarak unutulmuştu.

Ahmet III. devlet idaresiyle uğraşacak bir enerjiye malik olmadığından işleri, vezirine bırakmış, kendisini zevka vermişti. Bu bakımdan 1143 (1730) yılına kadar süren bu devre, Damat İbrahim Paşa devri demekte hiç bir mahzur yoktur. Aşağı yukarı on iki yıla yakın bir zaman süren bu devri, iç ve dıştaki en mühim vakalarıyle şöyle hülâsa edebiliriz:

Devlet, Nemse'yle sulhedildikten sonra İran'la baş başa kaldı. Şah Huseyn (1694—1722), İran'ın doğu ve batısındaki ihtilâlleri bastıramamış, Efgan Valisi Mir Veys, istiklâlini ilân etmişti. Mir Veys'in yeğeni Mir Mahmut, Veys'i öldürüp Isfahan'ı aldı ve Şah Huseyn'i sarayında hapsetti. Bu sırada Osmanoğulları, İran'a girdiler. Dağıstan'lı Davut Han, Sirvan'a han tayin edildi. 1135 te (1722) Tiflis alındı ve Şehnevaz Han, Tiflis'e han tayin olundu. Ruslar da Derbent'le Bâkü'yü almışlardı. Nihayet Fransa araya girdi. Her iki tarafın aldıkları yerler, kendilerinde kalmak üzere bir muahedename akdedildi. İran'ın, muahedeyi kabul etmemesi üzerine Osmanlı ordusu 1137 de (1724) Hemedan, Erivan ve Tebriz'i istilâ etti. İranlılarla barış konuşmaları sırasında, Mahmud'un ölümü üzerine yerine geçen Efgan'lı Eşref, Hemedan seraskeri Ahmet Paşa kumandasındaki altmış bin kişilik orduya hücum edip

bozdu. Bu zat, önce de şah tanınmak istemiş, fakat sünnî olduğundan her iki emîr-ül mü'minîn arasında Bahr-i Muhit-i Hindî kadar bir deniz olmadıkça isteğinin kabul edilmesi caiz görülmemişti. İran şahı Tahmasb II. Eşref'in hücumu sıralarında Horasan'a kaçmıştı. Nadir Kuli ile birleşip Isfahan'a yürüyen ve Eşref'i mağlûb eden Tahmasb, İstanbul'a bir elçi göndererek zaptedilen eyaletlerin geri verilmesini istedi. Aynı zamanda ordusuyla Tebriz'e yürüyüp şehri zaptetti. Tebriz'in zaptı, İstanbul'da büyük dedikodulara sebeb olan isyanı patlatmak üzereydi.

Bütün bu hâdiseler olup biterken Anadolu'da eskiya isyanları eksik değildi. 1131 de (1718) ulûfe yüzünden bir isyan çıkmıştı. Aynı yılda eksik para meselesi, esnafla halk arasında önemli bir düzensizlik çıkarmıştı. 1132 de (1719) Van'da bir ayaklanma oldu. Aynı yılda Burunsuz, Akdeniz'de korsanlık etmedeydi. 1139 da (1726) Susurluk'ta ayaklananlar, kendisine Karasi sancağı verilmiş olan Deli Ömer Paşa'yı öldürdüler ve hayli zahmetle tenkil edilebildiler. 1140 (1727) ta İzmir'de bir isyan başgösterdi. Aynı yılda Anadolu eşkiyasının yok edilmesi, mütesellimlerle kadılara emredildi ki bu, isyanların ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir.

Halka «İstanbul'un yangını, Anadolu'nun salgını» atalar sözünü söyleten yangınlar da birbiri ardınca İstanbul'u yakıp kavurmadaydı. İbrahim Paşa'nın vezaret makamına gelişinden tam iki ay, on gün sonra Cibali'den çıkan bir yangın, Unkapanına dayanıp kale içine girerek kol kol ayrıldı. Küçükpazar, Kantarcılar, Süleymaniye, Ağakapısı, Vefa, Şehzade, Lâleli, Küçüklânga, Aksaray, Altımermer, Zeyrek, Atpazarı havalisini, buralardaki büyüklerin saraylarını, küçüklerin çıra evlerini, Yeniçeri ve Acemioğlanlar odalarını, mescitleri, camileri, tekkeleri yaktı. Yirmi yedi saat süren bu büyük yangın, ne suyla söndü, ne ev yıkmayla. Ne hüve gösterilmekle durdu, ne dualarla. Nihayet Raşid'in kavlince «lb-ı inâyet-i İlâhî birle muntafî oldu.» (c. v. s. 20) Ertesi yıl yine bir büyük yangın, İstanbul'un bir çok evlerini silip süpürdü. 1134 te (1720) Sultan Selim ve Balat yangınları, canlar yaktı, hamamanlar söndürdü, halkı kül öksüzü yaptı. Son yangına bir mesul bulundu: Büyük Vezneciler fırınının hamurkârı bir rekabet yüzünden başka bir fırına kundak sokmuş. Adam tutulup asıldı. Fakat yangınların arası kesilmedi. Ertesi yıl, Kasımpaşa'da ve İstanbul'da yine birer büyük yangın oldu. Nihayet 1137 de (1724) Gedik Davud Ağa adlı bir Fransız mühtedi, tulumbayı icad etti.

Tulumbacı ocağı kuruldu. Davud Ağa bu ocağa Ağa tayin edildi, fakat bir yıl sonra çıkan Nakilbent yangını, tulumbanın da ahşab evlerin çıra gibi yanmasını men'edemiyeceğini gösterdi.

Bu sıralarda ulema, «dâd» meselesiyle meşguldü. Arap alfabesinin on beşinci harfi olan bu harf, kalın dal gibi mi okunacak, yoksa zı'ya yakın bir tarzda mı? Bu çok mühim mesele ulemayı ikiye ayırmıştı. Münakaşalar pek ciddiydi.

Devlet ricaline, ekâbire gelince: Arada bir Üçambarlı kalyonun yapılması, Tophane'de Küçükocağın ihdası, su bentleri, Edirne'de Bostancılar ocağının nizama konması, Bababurnu'na bir kale yaptırılması, sarayda darphanenin kurulması gibi nizam ve bayındırlık işleriyle, bilhassa 1139 da (1726) ulemanın aleyhte bulunmasına ve kâğıtçı, mürekkepçi, kalemci, divitçi, kalemtıraşçı, makteci, hattat gibi esnafın, diğer halk sınıflarına da yayılan hoşnutsuzluğuna rağmen ve yine fetva alınarak matbaanın açılışı, Nedim'in de dahil olduğu bir heyetin, Aynî tarihinin tercemesine, şâir Nahifi'nin (1115 h. 1738) dahil olduğu başka bir heyetin Habib-üs-siyer'in Türkçeye nakline memur oluşu, Yenicami kütüphanesiyle İbrahim Paşa kütüphanesinin kuruluşu gibi kültür işleriyle ve hattâ bazan siyasî bir tedbir olmasına rağmen İran esirlerinden tanınmış ve büyük kişilerin satılmasının men'i gibi insanî işlerle meşgul olunmuyor değil. Fakat yeşilliği bitmiyen, denizine, mehtabına, tulûuna ve gurubuna doyum olmıyan güzeller güzeli İstanbul'un, tok midelere verdiği şehevî ihtiras, şark müziğinin rehavet veren nağmeleri, şarap ve neşe, bu devirde, geçen devirleri gölgede bırakacak bir israf ve sefahet yaratmıştı. İnsana öyle geliyor ki faydalı işler, lüzumuna binaen olmakla beraber yine de can sıkıyor ve bunlarla, fırsat elverdikçe uğraşılıyor. Abdi'nin dediği gibi «Ehl-i mansıb olanların ekseri, leyl-ü nehâr zevk-u safâ ve çeng-ü çagane ile meclis-ârâte idi. Memâlik-i Âl-i Osmân harâb olmak değil, cânib-i erbaasını düşmen, neûzü billâh, zabteylemek sadedinde olsa belki biz zevkimizde olalım derlerdi.» (Faik Reşit Unat basması, s. 26) Padişah, Selim III. gibi sabahtan akşama kadar teftişten teftişe koşan, devletin yarasını görüp tedavisini iş edinen ve bu enerjinin yorgunluğunu gecelerin zevki ile dinlendiren bir pâdişah değil. Onun sanata intisabı da Selim'le ölçülecek dereceden çok aşağı. Cidden güzel yazıları var ve bazı şiirleri yok değil. Fakat bunlar, zaten devrin icaplarından. O, daha ziyade kendisini zevka vermiş bir hükümdar. Onun bu temayülü, İbrahim Paşa'nın da tabiatine uygun gelmede. Hattâ hün-

kârı memnun etmek için zevka, sefahete ve israfa düşmesi kendisini de memnun etmede ve bu yüzden, bu devir, sahifeleri doldıracak kadar geniş, başları döndürecek kadar derin, gözleri kamaştıracak kadar parlak, içleri ezecek kadar ağdalı bir sefahet devri.

Şehzadeler hatim indiriyor, merasim yapılmada. Sünnet oluyorlar, sarayın debdebe ve israfı, halkın gözlerini boyuyor. Ekâbir, hattâ esnaf, hediyeler sunuyorlar, ihsanlar alıyorlar. Şehzade ve sultan doğumları, üç gün, üç gecelik şehrâyinlerle kutlanıyor. Saraylardan saraylara, köşklerden köşklere, nakl-i hümayunlar, tarih sahifelerini doldurmada. Sultanların vezirlere verilişi münasebetiyle yapılan düğünler, masalları andırmada. Kâğıthane'de pek az bir zamanda yapılan Sa'd-âbâd, Alibeyköyünde Husrev-âbâd, Defterdarda Neşât-âbâd, Bebekte Hümâyûn-âbâd, Kuruçeşmede Tırnakçıyalısında üç günde kurulan Kasr-i hümâyûn, Salıpazarı civarında Emn-âbâd, Cağalazade sarayı civarında Ferruh-Âbâd ve bugün yalnız adları kalan daha bir çok köşkler, Beşiktaş'ta Saray-ı Âsafî..... Buralardaki lâle bahçeleri, çerağan safaları, kadınların yaşmakları içine atılan altınlar, bayramlarda dâmen-bûsî törenleri, kışın helva sohbetleri, günlerce, gecelerce süren meclisler, padişahın, vezirine, vezirin padişahına çektiği ziyafetler, at koşuları, musiki bezimleri, zevk ve sefa... Asıl iş bunlar ve hemen her gün, nasıl eğlenilecek ve daha ne yapmalı düşüncesi, büyüklerin ilk ve en lüzumlu saydıkları düşünce.

Şairler de bu zevk seline kapılmışlardı. Seyyit Vehbi (1149 h. 1736) Sa'd-âbâd'da İbrahim Paşa'nın padişaha çektiği ziyafette, ikisi bir kayığa binince,

Bindi bir zevraka dâmâdı ile Hazret-i Şâh
Burc-ı âbîde kırân eyledi san mihr ile mâh

diyordu. Sultan Ahmet, İbrahim Paşa'nın Neşât-âbâd'da çektiği ziyafete gelmiş ve

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı kıldık çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

beytini söylemiş, Seyyit Vehbi, derhal bu beyti bir muhammes-i mütekerrir, Nedim de bir müseddes-i mütekerrir haline getirmişti. Alibeyköyünde yapılan kasra Husrev-âbâd adını veren şâir ve müverrih Raşit'ti (1148 h. 1735). 1139 şabanının yirmi dokuzuncu pazartesi gecesi (20-21. IV. 1727) Ferruh-âbâd'da şeyhülislâm,

vezirler ve daha bir çok dâvetliler, ehl-i tencime inanarak ertesi günün ramazan olmıyacağını sanıyorlar. Fakat Ayasofya kayyımbaşısı, bir iki kişiyle hilâli görüyor. Bunlara uyan bir alay halk da gidip İstanbul kadısını sıkıştırıyor. Birden minarelerin kandilleri yanınca Nedim fırsat buluyor, Edirneli Kâmi (1136 h. 1724) nin yine böyle gelen bir ramazan için yazdığı

Yevm-i şek deyü boğaz cengin ederken yârân
Zâhir oldu alem-i nusrat-i şehr-i ramazân

kasidesini tanziren

Bağteten sâbit olup gurre ferâşında imâm
Hâb içün yatmış iken etti terâvîhe kıyâm

matla'lı kasidesini yazıyor ve bu vakayı tesbit ediyor.

Lâle çeşitleri arttıkça artmada. Bunlara ârâyiş, işâret, âşûb-ı cihan, âşûb-ı çemen, âşüfte, âsaf-pesend, âftâb, elmâs-pâre, bârîk, bülâ-ter, bâlâ-kad, bahşende, bedr-i münir, bircîş, bûkalemun, bîhemtâ, câm-ı Cem..... gibi adlar takılmada, bu adlar, beyitlerle, hattâ tarihlerle tespit edilmede. Hükûmetin lâleye narh koymıya mecbur oluşu, lâle merakının derecesini göstermede.

Maamafih devlet taassup şeklinde beliren hosnutsuzluğun ifadesine meydan vermemek için de arada bir tedbirler almıyor değil. Medine-i münevvere kazası pâyesinin yüceltilmesi, afyonun yasak edilmesi, bir müslüman kadınının evinde oturan İranlı bir Ermeninin, Vezirhanı önünde idamı, Haremeyn'de tamirat, erkek ve kadınların süslü püslü gezmelerinin men'i, hattâ yine sefahete bir vesile olmakla beraber şehzadelerin ve bu arada yoksul çocuklarının sünnet edilmesi, yine şehzadelerin hatim cemiyetleri bu tedbirler arasındadır.

Fakat bütün bunlar halkı teskin etmekten pek uzaktı. İran'ın galibiyeti halkı pek üzmüş, hele muhafız Mustafa Paşa'nın, askeri bile haberdar etmeden Tebriz'i teslim edip kaçması, kadı'nın ve sair âciz halkın, kaçarlarken yollarda ölmeleri üzüntüyü büsbütün arttırmıştı. İbrahim Paşa'nın Tebriz muhafızına şehri terketmesi için mektup yazmış olduğu, kulaktan kulağa yayılan haberlerdendi. Bu sıralarda devlet ricali İran'a harbe gitme hazırlığındaydı. Padişah, orduyla gitmek niyetinde değildi. İbrahim Paşa Üsküdar'a geçmiş, ordu karargâhı oraya kurulmuş, Ahmet III. de sorla ve «Livâ-yi saâdet» le Üsküdar'a geçmiş, oradan sarayına dönmüştü. Vezir, gâh Halep'te, gâh Tokat'ta, gâh Amasya'da kış-

lamak istiyor, bazan saferin on sekizinde, bazan rebiülevvelin ilk günü, yahut mevlût kandilinden, yâni aynı ayın on ikisinden sonra gitmeyi kuruyor ve bütün bu kararlar, daha doğrusu kararsızlıklar, halk arasına yayılıyor, İstanbul için için kaynıyordu. Zaten Dâmat İbrahim Paşa'nın oğlu Genç Mehmet Paşa'yla yeğenleri Ali ve Mustafa Paşa'ların dâmad oluşları, büyük damadı Mustafa Paşa'nın Kapudan-ı deryalık mansabına tayin edilmiş, küçük damadı Mehmet Paşa'nın Rumeli Beylerbeyliği payesiyle Kethüdalık makamına getirilmiş olması, bütün ailesi efradiyle etbaının yüce mevkilere sahib oluşları, zeamet erbabının birer bahaneyle zeametlerinin ref'i ve etbaa tevcihi, nihayet sonsuz zevk ve sefa, herkesi Vezirden soğutmuştu. İşte tam bu sıralarda On yedinci bölükten Padrona Halil, Zağarcılardan Derviş Mehmet, Erzurumlu Mehmet, Küçük Musli, Cebehaneden Kutucu Hacı Hüseyin, Manav İsmail ve daha bir kaç kişi, bir araya toplanıp ayaklanmayı kurdular. Rebiulevvelin on beşinci perşembe günü (28. IX. 1730), öğleden sonra her taraf tatildi. Büyükler zevk âlemlerindeydi. Sadaret Kaymakamı, Çubuklu'daki yalısının bahçesinde lâle diktirmekle meşguldü. O gün, önce on yedi kişiyle başlıyan isyan, halkın dükkânlarını kapayıp evlerine sığınmalariyle ciddî bir hal almak üzereydi. Asiler, otuz kişiyi bulmuş, bedestan kapanmış, orada bulunan silâhlar zaptedilmişti. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa, adamlariyle sokaklara düşüp «Ümmet-i Muhammed, dükkânlarınızı açın, bir şeycik yok. Eşkiya altı kişiydi, dördü tutuldu, ikisi de nerdeyse yakalanır» diye bağırıp çağırdıysa da zaten ortada kimse kalmadığından faydası olmadı. Kendisi de kaçıp bir tarafa gizlenmekten başka çare bulamadı. Ayaklananlardan yirmi, otuz kişi, Üsküdar'a geçip orduyu haberdar etti. Zaten ordu da dağılmış bir haldeydi. İstanbul'da Saraçhane de kapandı. O gün akşama doğru isyan duyuldu. Vezirler sarayda toplandılar. Dışarda olup bitenleri lâyıkiyle bilen yoktu. Asilerse birer ikişer dağılmışlardı. Patrona, meydanda pek azını tutabildi. Sabahleyin Orta camiine giden Yeniçerilerle görüşüldü. Birinci Ağa bölüğünün kazanı kaldırılıp meydana getirildi. İsyan umumî bir mahiyet alıyordu. Ulemadan Sultanselimli Deli İbrahim, İstanbul Kadısı tayin edildi. Yeniçeri Ağası, Kethüda ve saire de tayin edilmişti. Şer'i hükümlerle ve zorla ulemadan, bulunanlar meydana getiriliyordu. Saraydaki meşveret, Peygamber'in sancağiyle hırkasının çıkarılıp halkın sancak altına çağırılmasının kararlaştırılmasiyle son bulmuştu. Sancak çıkarılıp Saray önüne dikildi, fakat yollar kesilmiş ol-

duğundan münadilerin davetine kimse icabet edemedi. Nihayet Padişah, elçi gönderip isteklerini sordurdu. Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüda'nın, Şeyhülislâm'ın ve otuz yedi kişinin kendilerine teslimini istiyorlardı. Rebiulevvelin on sekizinci Pazar günü (1. X. 1730) İbrahim Paşa, Sadaret Kaymakamı Kaymak Mustafa Paşa ve Mehmet Kethüda boğdurulup cesedleri, üç öküz arabasiyle saraydan çıkarıldı. Arabalar meydana gelince âsiler, cesetleri alıp astılar. Bir müddet sonra bir şayia çıktı: Damat İbrahim Paşa'nın cesedi sünnetsizmiş. Ayaklananlar, Padişah, Vezirine kıyamadı, onun yerine Vezire benziyen Kürkçübaşı Manol'ü boğdurdu diyorlardı. Cesedi bir ata bağlayıp saraya doğru götürmiye başladılar. Ceset bir iki kere attan düştüğü için boynuna bir ip takıp atın kuyruğuna bağladılar ve böylece yerde sürüye sürüye saray önüne getirdiler. Az bir müddet sonra Sultan Ahmed'in de tahttan indirilmesi kararlaştırıldı. Yerine yeğeni Mahmut I. tahta çıkarıldı. Önceleri, Padişahın ihsanını bile reddedip bu hareketi halk adına yaptığını söyliyen Patrona, az bir müddet sonra yağmalara karışmış, kendisini, devlet işlerinde ilk derecede söz sahibi sanmıya ve para biriktirmiye başlamıştı. Bu kargaşalık, Mahmut I. in, âsileri yok etmesine kadar sürdü. Bu suretle bir sefahet devresi, fakat biraz da intibah müddeti kapanmış, bir isyan parlayıp sönmüş, bilhassa Sa'd-âbâd, köşkleriyle yıkılmış, bir harabe yığınına dönmüş, bir devir tarih sahifelerine intikal etmişti. Bu gülüstanın bülbülleri, bu lâlezarın nağme-seraları olan divan şâirleri, bu mutribin güftelerini örenler, bu nağmenin ilhamını verenler, bu zevki yaşıyanlar, bu neşeyi yaşatanlar, bu devrin müebdiine kasideler yazanlar, bu devirde çerağan sefalarını mahmur gözlerle süzenler, fakat halkı görmiyenler, fakat derdi dinlemiyenler, gömülmüş oldukları iç âleme biraz daha gömüldüler. Halkın pek de karışmadığı bu isyana, bir halk şâiri destan yazdı: İkbali, gerçekten Âsafâne olan İbrahim Paşa'nın âkibetine, yine içli saziyle o ağladı. Divan şâirleri tarafından İbrahim Paşa'nın ölümüne yazılan bir iki sönük tarih, Mahmut I. in cülûsuna yazılan parlak tarihler ve ona örülen ağdalı kasideler arasında unutuldu gitti ve tarih, klişe hükmü bir kere daha tekrarladı: «Olacak olur, takdir yerini buldu!»

Bu isyan hürriyete ve ileri fikirlere taassubun ve geriliğin vurduğu bir darbe midir, yoksa yüksek zümrenin israf ve sefahe-

tine halkın verdiği bir cevap mıdır? Bunun izahını tarih münekkitlerine bırakalım. Ancak Mahmut I. in âsiler hakkındaki cezrî hareketi, Selim III. gibi hakıykaten içli, vatansever, hür ve ileri fikirli bir padişahın Yeniçeri ocağı aleyhine giriştiği ve hayatına malolan hayırlı teşebbüs ve nihayet Mahmut II. nin ocağı ilgası ve Abdülmecid'in Tanzimat fermanını imzalaması gibi millet ve devlet lehine yapılan hareketlerin sebepleri arasında şüphe yok ki bu isyan da vardır ve eminiz ki Tanzimat devrine kadar birbiri ardınca yürüyen ileri hareketlerin hemen hepsinde bu isyan düşünülmüştür ve bu isyanda biz, bir atlayıcının bir kaç adım geri çekilişini görüyoruz. Bundan dolayıdır ki günün birinde Patronanın akibetine de ağlıyan bir halk destanı bulursak şaşmıyacağız.

II

Türk Divan Edebiyatının mümtaz şâirlerinden biri olan Nedim, bu devirde yetişmiş, bu devirde tanınmış bir şâirdir ve bu devrin şâiridir. Nedim, Anadolu'da kadılıklarda bulunan Muhammet adlı birisinin oğludur. Muhammed'in babası, Sultan İbrahim devri kazi-askerlerinden olup gayri tabiî temayülleri yüzünden çirkin lâkaplarla anılan ve bu yüzden edebî yazılara Mülâkkab diye geçen Muslihüddin oğlu Merzifonlu Mustafa'dır ki İbrahim'in tahttan indirilmesinden sonra 1158 recebindeki (1745) isyanda halk ve ulema tarafından linç edilerek öldürülmüştür.. Annesi, Revzat-ül-ebrâr sahibi Karaçelebi-zâde Abdülâziz Efendi ailesinden Saliha Hatun'dur. İstanbul'da doğmuştur. Zamanındaki tahsil mertebelerini aştıktan sonra Ebe-zâde Abdullah tarafından imtihan edilerek müderris olmuştur. Sadrazam Şehit Ali Paşa zamanında Nedim gibi zevke düşkün bir adamın, dilediği bir hayata kavuşması mümkün değildi. Önce Sadaret Kaymakamı. sonra da 1130 da Sadrazam olan Damat İbrahim Paşa zamanında dilediği hayata kavuştu. 1136 (1723) dan itibaren bilhassa ramazan aylarında takrir edilen tefsir derslerine kaarî' olmuş, 1138 de (1725) Mahmud Paşa mahkemesine naip tayin edilmiş, 1139 zilkaidesinin yirmi sekizinci günü (1727) Molla Kırîmî medresesi müderrisliğine naîl olmuştur. Hele İbrahim Paşa kütübhanesine hâfız-ı kütüp tayin edilmesi, onu pek sevindirmişti. 1140 ramazanında da (1128) sadrazam huzurundaki tefsir dersinde kaarî' sıfatiyle hazır bulunmuştu. O gün Nedim'in pâyesinin yüceltilmesi emredildi ve Sa'di Efendi medresesine müderris oldu. 1141 saferinin ondördüncü günü (1728) Nişancı Pâşâ-yi atıyk medresesine, 1142 recebinde (1730) Muhammed Âlim Efendi yerine Sahn-ı seman medreselerinden birine, 1143 te (1730) Sekban Ali Bey medresesine müderris tayin edildi. Aynı yılın rebiulevvelinin on beşinci günü başlıyan ihtilâl, Nedim'in de ölümüne sebeb oldu. Nedim'in, bu ihtilâl yüzünden öldüğü muhakkaktır. Yalnız Ramiz, Tezkiresinde,

Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüdaha'ya intisabı olanların, türlü dertlere, yağmalara, hattâ ölüme uğradıklarını duyunca korkarak «giriftâr olduğu illet-i vâhimeden tahlîs-i cân edemeyüp sene-i mezbûre cümâdelâhırasında» (1731. XII.) öldüğünü söylemekte ve

«Rahmetmedi kimesne anın âh-u zârına
Âhır götürdü anı da miskin mezarına»

beytini kaydederek Üsküdar'da Miskinler mezarlığına gömüldüğünü anlatmaktadır. Buna karşılık Müstakîym-zâde «Mecellet-ünnısâb» adında Nedim'in ihtilâl esnasında evinin damından aşağı düşerek öldüğünü söyler. Nedim'in hayatını cidden kılı kırk yararcasına etüd eden Ali Canip Yöntem, Murat Molla kütüphanesinde 1115 numarada kayıtlı bir mecmuada Nedim'in ölümü dolayısiyle yazılmış olan bir tereke kararının suretini bulmuştur ki «Nâhiye-i İstanbul'da Mahmud Paşa mahkemesi nâibi olup mahrûsa-i Galata muzâfâtından kasaba-i Beşiktaş'ta Tekerlek Mustafa Çelebi mahallesi ehâlisinden iken bundan akdem irtihâl-i dâr-ı bakaa eden merhum Nedîm Ahmed Efendi...» cümlesini de ihtiva eden bu tereke kararının tarihi 15 rebiülâhır 1143 tür (28.X.1730). Bu suretle kesin olarak anlaşılmaktadır ki Nedîm bu tarihten epeyce evvel, ya ihtilâlin ilk günlerinde, yahut da bir müddet sonra, fakat henüz ihtilâl yatışmadan ölmüştür. Belki onun evi de basılmış ve gelenlerden canını kurtarabilmek için evinin damına çıkmış, oradan düşerek, yahut da nasıl olursa olsun ellerinden kurtulabilmek için aşağıya atlıyarak, yani âdeta intihar ederek ölmüştür. Belki de Ramiz'in kaydettiği illet-i vâhime, Ali Canip Yöntem'in işaret ettiği gibi alkolden meydana gelen muvakkat bir cinnettir. Aynı zamanda bu tereke kararnamesi, Nedim'in evinin, Tekerlek Mustafa tarafından yaptırılmış olan camiin bulunduğu mahallede olduğunu, yâni Beşiktaş'tan Ortaköy'e giden yolda bulunduğunu, bu mahalle ehalisinden İbrahim Çelebi'nin kızı Ümm-i Külsüm'ü aldığını, bu kadından Rebâbe adlı bir kızı olduğunu, Rukayye, Hamîde ve Âyişe adlı baba bir, üç kız kardeşi olup bunlardan Âyişe'nin o tarihte nerede olduğunun bilinmediğini ve Nedîm'in ölümünden sonra kaynatası İbrahim Çelebi'nin, henüz küçük olduğu anlaşılan Rebâbe'ye vasıy tayin edildiğini bildirmektedir.

Nedim'in mezarı, Ramiz'in de işaret ettiği gibi Üsküdar'da Karacaahmet mezarlığının Miskinler kısmındadır. Şimdi burası,

Tunusbağı denen mezarlık kısmından biraz aşağıda ve Miskinlerden bir hayli yukarıdaysa da o zamanlar, Miskinler kısmının bu sahayı da şamil olduğu anlaşılıyor. Nitekim Enderunlu Vâsıf'ın da Miskinler'de yattığı bazı kaynaklarda kayıtlıdır. Halbuki bundan bir hayli yıl önce Vâsıf'ın merkadini Duvardibi tramvay durağının arkasındaki caddenin ardında ve bu gün Harmanlık denen mezarlık kısmının medhalinde bulduk. Nedim'in merkadi, şimdiki Çiçekçi tramvay durağının tam karşısında ve mezarlığın dış duvarından biraz içerdedir. Değerli müdekkik Nail Tuman, Ayazpaşa da gömülü olan Nedim'in, 1081 de (1670) ölen ve bugün Nedîm-i Kadîm diye anılan Muhammed Nedim olduğunu kaydederek İsmet'in, Şakayık zeylinde verdiği yanlış malûmatı doğrultuyor.

Nedim'in mezar taşındaki kitabe şudur:

Nedîm Ahmed Efendi kârı tedrîs idi rûz-u şeb
Ulûm içre kemâle ermiş idi ol safî-meşreb
Hitâb-ı İrcî erdikde sem'ine deyüb lebbeyk
Koyub cân-u cihânı kıldı kurb-i Bâri'yi matlab
Revâ ola düşerse fevtine işbu duâ târîh
Nedîm ola nedîm-i şâh-ı ceyş-i enbiyâ yâ Rab.
1143

Tarih mısraı 1146 yılını göstermektedir. Bundan evvelki mısrada «Revâ ola düşerse» sözündeki «düşerse» kelimesi, tâmiyeyi gösteriyor. «Se» yâni 3 düşünce ölüm yılı olan 1143 senesi çıkıyor. Tarihin kime aid olduğu belli değildir.

Bu merkadin, Nedim'e aidiyetinde hiç şüphe yoktur. Bu hususdaki delillerin en mühimmi mezarın, annesi Saliha Hatun'un civarında bulunmasıdır ki sonradan mezar tamir edilirken Saliha Hatun da Nedim'in yanına nakledilmiş ve hattâ bir demir parmaklık içine alınan her iki mezara Nedim'in

Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft-ü gûlar var idi

beyti bir mermer levhaya hakkettirilip konmuştur ki bu gün maalesef bu levha yoktur. Annesinin mezar taşındaki tarih de Nedim'indir (s. 234, tarih: LX). Diğer bir delil de tarih mısraında onun, peygamberler padişahına nedim olması hakkındaki duadır ki bu, hayatında padişaha nedim olduğunu telmih etmektedir. Biz bu çok kuvvetli delillere bir delil daha katacağız: Nedim'in taşı, Hamzavî taşıdır. Hamzavîler, tarikat erbabının ve bilhassa Mevle-

vilerin bildikleri veçhile «bî-ser-ü pâ» denen ve başı kesik, kolları ve ayakları kırık bir çeşit taş şekli kabul etmişler ve bu suretle hem Tanrı'ya teslim olduklarını, hem de pek çok şehit verdiklerini îmâ eylemişlerdir. Bu meslek mensupları, ölümlerinden sonra taşlarının şeklinden, yahut kitabenin «Allah süphânehu ve taâlâ» yahut «Hak süphânehu ve taâlâ» diye başlamasından anlaşılır. Her iki tarzı, yani hem taşın şekli, hem kitâbenin yazısı bakımından Hamzavilik şiarını taşıyan taşlar olduğu gibi bu şekilde, Melâmiliği, yani Hamzavîliği tasrih edilen bir taşa da rastladık. Sarı Abdullah, La'li-zâde Seyyid Abdülbâki, Seyyid Bekr-ür Reşad gibi Hamzavî büyüklerinin taşları hep böyle «bî-ser-ü pâ» dır. Bu yazıları okuyanlar Nedim gibi şûh ve zevkperest bir şâirin Hamzavî oluşuna belki şaşacaklar, belki de bu taşın şeklinden, Nedim'e aidiyeti nasıl istidlâl edilebilir? diyeceklerdir. Fakat acele hüküm vermiyelim. Hemen bütün tarihî kaynaklar ve bilhassa Melâmî - Hamzavî risale ve silsileleri, Şehit Ali Paşa'nın, zamanında Hamzavîler tarafından kutup tanındığında müttefiktir. Bu bakımdan Paşa'ya intisabı olanlar, onun mesleğine inanarak, yahut kalabalığa uyarak girmişlerdir. Nitekim Şehit Ali Paşa'nın emriyle Nahifî (1733), âlim ve şâir Arif Abdülbâki'nin (1713) kızını almıştır ki Nedim'le de münasebeti olan Arif Abdülbâki, yine Hamzavî kutuplarından Şeyhülislâm Başmakçı-zade Seyyid Ali Efendi'nin (1712) mezarının köşesinden Eyyub'a doğru inen yolun sol tarafında ve biraz aşağıda bulunan mezar taşından ve elimizdeki bir kaç mensur risalesinden açıkça anlaşıldığı gibi Hamzavîdir ve damadı Nahifî de aynı yola mensuptur. Hattâ Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya dikilen ve bu gün mezarının bulunduğu hazîrede, arka tarafta duvara dayalı olarak duran ilk taş da Hamzavî taşıdır. Sonradan bu taştaki tâlikle yazılı olan kitabe, kallâvili bir taşa nesihle hakkettirilmiş ve bu taş dikilmiş, ilk taşı da zayi edilmemiş, duvara dayanıp bırakılmıştır. Anlaşılıyor ki, İbrahim Paşa da Şehit Ali Paşa'nın ikbal devrinde bu mesleğe intisab edenlerdendi. Şimdi burada halledilecek bir mesele var: Gerek İbrahim Paşa'nın, gerek Nedim'in hiç bir vakit tasavvufu benimsemiş, Hamzavîliğe tam bir imanla bağlanmış oldukları tasavvur edilemez. Bunlar, Ali Paşa'nın ıkbalinde ve herhalde ona hoş görünmek için bu yola girmişler, onun şehadetinden sonra belki de bu yolla hiç alâkaları olmamıştır. İş böyleyken ölümlerinden sonra neden taşları, Hamzavî taşı olarak dikilmiştir? Bu bir düşüncedir, fakat acaba tam doğru mudur? Hamzavîler içinde Bektaş Ağa gi-

bi para düşkünü adam da var ve hem de sâdık bir Hamzavi. Bir meslek, adamın temayülünü gösterirse de bir mesleğe sülûk eden herkesin o mesleği temsil etmesine imkân yoktur. Gerek İbrahim Paşa'nın, gerek Nedim'in, Ali Paşanın ölümünden sonra artık Hamzavîlerle alâkalarını kestiklerine ait kesin bir söz söylememize de imkân yok. Hele o devirlerde taassuba hayatları pahasına da olsa karşı koyan, fikir ve vicdan hürriyetini koruyan ve insanî musamahayı hudutsuz kabul eden en ileri cemiyetin Hamzavîlik olduğu ve Nedim'in Şehit Ali Paşa'yı övdüğü meşhur kasidede

Lâfî koy sen var iken ârada billâh Nedîm
Baht-ı bîçâreyi bîhûdedir etmek mat'an
Dîde-i ibretin aç bağla zebân-ı gileyi
Kabz-u bast-ı dü cihan çünki bilürsün kimden
Kalem incâ çü resed bih ki heman ser şikened
Sühan incâ çü resed nâtıka bâyed elken
Be heme hâl dü dest-i men-ü dâmân-ı rızâ
Der heme cây men-ü gerden-i teslîm-ü kefen

beyitleriyle (s. 8) onun iki âlemin kabz ve bastına sahib, yani kutb-ül aktâb olduğunu da söylediği nazarı dikkate alınırsa. Bu sözlerle Nedim'in bir sûfî olduğunu iddia etmiyoruz. Hattâ onun tasavvufu benimsemediğini de ileride söyliyeceğiz. Fakat ne olursa olsun, bir kere Hamzavîliğe intisab ettikten sonra ihvanının onu terketmesi imkânsızdır, meğer ki aleyhe geçe. Bu taşların, vefa ve mürüvveti şiar edinen Hamzavî ihvanı tarafından diktirilmediği hakkında elimizde bir senet yok. Nihayet aileleri tarafından dikilse bile onların meslekleri düşünülerek, yahut ihvanın reyine uyularak dikildiği, yahut da ailelerinin o mesleğe mensub olduğu, taşların şekillerinden açıkça anlaşılmada. İşte bu bakımdan da mezar, kat'î olarak Nedim'indir.

Nedim'in san'atı nasıldır ve ne gibi orijinaliteyi ihtiva eder? Bu soruya hemencecik ve tek sözle cevap vermeye imkân yoktur. Nedim'i zamanındaki şâirlerle divan zihniyetine göre münekkit sayabileceğimiz şuara tezkirecileri, takdir etmişler, övmüşler, onda bir yenilik bulmuşlardır. Meselâ Salim, onu «Nedîm-i tâze-zeban» diye kaydeder ve fevkalâde över.

İzzet Ali Paşa (1147 h. 1734), Nedim'in bir gazelini tanzir ederken son beyitte

Nev-zemîn-i tâzede eyle Nedîm'e peyrevî
İzzetâ şi'rin biraz hâm olsa da mânî' değil

diyerek onun yeni bir çığır açtığını söyler (Divan, İstanbul Üniversitesi, Türkçe yazmalar, 432, 51. a - b).

Âtıf (1155 h. 1742),

Yekke-tâz olmak Nedîm-âsâ tekellüftür sana
Âtıfâ pey-revlik eyle sâha-i tanzîrde

beytiyle onun, vadisinde tek olduğunu, kabul eder (Aynı kütüphane, T. Y, 3154, 16. a).

Seyyit Vehbi (1149 h. 1736), onun gazetellerini tahmis ederek takdirini belirtir (1607, 185. a - b). Müverrih ve şair Çelebi-zade Âsım (1173 h. 1759), bir naziresinde

Kaabil-i tanzîr olmazken Nedîm'in nazmı hîç
Âsımâ bilmem neden fikr-i muhâl olmuş sana

diğer bir naziresinde

Âsımâ nâ-refte râh açmış Nedîm'e âferîn
Kûçe-i teng-i kalemden mülk-i isti'dâda dek

diye vadisinin «nâ-refte» olduğunu bildirir (32. a).

Nedim'i hiç çekemiyen Osman-zade Tâib (1136 h. 1728) in, «melik-iş şuarâ» olunca zamanının şairlerinden bahseden meşhur kasidesinde, onun adını bile anmaması, bütün bu takdirler karşısında hiç bir şey ifade etmez ve Nedim gerçekten hayal inceliği ve buluş yeniliği ile bu takdirlere lâyıktır.

Evvelce de söylediğimiz gibi Şehit Ali Paşa'nın sadareti zamanında Hamzaviliğe intisab ettiği anlaşılan Nedim tasavvufu hiç benimsememiştir. Paşa'nın kutupluğunu tasdik etmesine rağmen onu sûfî bir şair saymamıza imkân yoktur. Bazan

Tarıyk-ı ışkda pâ-mâl-i sâlikân ol kim
Bir iki nakş-ı kadem reh-güzâr olur giderek
(Basmamız, s. 303)

⁂

Sine-i tengde bend et hele evvel nefesin
Sonra gör himmet-i vâlâsını feryâd-resin
. . . . . .
Himmet ey kaafile-sâlâr-ı tarîkat tâ çend
Dûrdan gûşumu pür şûr ede bang-i ceresin
(s. 304)

⁂

Târ-u pûdu terk-i târ-u pûd-ı hestîdir anın
Şâl-i dervîşî dokunmaz sevdiğim Keşmîr'de
(s. 329)

⁂

Gördük olmaz şîve-i devlet Nedîmâ biz dahi
Rağbet ettik âkıbet bu vaz'-ı dervîşâneye
(s. 329)

gibi mutasavvifane sayılabilecek, yahut

Defter-keş-i maâyib-i nâs olma merd isen
Kıl zâtını nazarlara mecmûa-i edeb
(s. 267)

⁂

Olur mu muztarib deryâ-dilân mevc-i havâdisle
Zarar gelmez ruh-ı deryâya siylî-i şinâverden
(s. 320)

gibi, hakîmâne denilebilecek beyitlere raslanırsa da bütün bunlar bize öyle gelir ki söylenmiş olmak için, yahut da rasgele söylenmiş sözlerdir. O, kendisini tamamiyle zevke vermiş bir şairdi.

Bezm-i şarâbdan geçemem doğrusu Nedîm
İşret tabîatimce tarab meşrebimcedir
(s. 271)

⁂

Aceb mi el ayak tutmazsa rindân-t kadeh-keşde
Teb-i endûh-ı hecr ol nâ-tüvânı çok zaman tutmuş
(s. 298)

⁂

Destîde kadehte doyamam görmeğe bârî
Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam
(s. 312)

⁂

Câm-ı şarâbı gör bize sen şimdilik Nedîm
Fersûdedir dimâğ gazelden kasîdeden
(s. 317)

gibi beyitleri, içkiye düşkünlüğünü göstermektedir. Filvaki divan edebiyatını bir içkidir boğmuştur. İçen de içkiden demurur, ağzına katresini koymıyan da. Bu bakımdan yukardaki beyitler, Nedim'in şaraba düşkünlüğünü gösterebilir mi? Biz Nedim'in samimiliğine eminiz. Ondaki hususiyetin en mühimmi de zaten bu. Sevgilerini, sevgililerini, gördüklerini, duyduklarını, divan edebiyatı tekniği dahilinde mümkin olabildiği kadar vakıa mutabık olarak kaydeden şair, şarap düşkünlüğünü bildirirken de aynı samimiliğe sahiptir. Kaldı ki onun içki düşkünlüğünü ve bu yüzden illet-i irtiaşe düçar olduğunu Safvet Tezkiresi haber veriyor. Safvet diyor ki:

«Bin yüz altmış bir târihinde mübâşiriyyet ile Siroz-ı firûza vürûd eden şuarâ-yı asrdan Musîb Efendi ile bir iki meclis görüşdüğümüzde rivâyet ederdi ki Nedîm gaayet ayyâş olub bu mefhûm ile ki

Hased evkaatına ol ârif-i âlem-şinâsın kim
Elinden câm düşmez gûşe-i mey-hâneden gelmez

dâimâ mütekeyyif-i keyf-i arak olduğundan bedeninden tarâvet zâil ve illet-i irtiâş hâsıl olmuş idi, sübhânallâhil azîm, bunun gibi sâhib-zihn-ü zekâ kimesneler kendülerin tâ bu rütbe mehlekeye ilkaa etmek ne hikmetdir.» (İst. Üniversitesi, T. yaz. Oğlu Reşid Hüseyn yazısiyle 1235 te yazılmış nüsha, 6189, 131. b)

Bu yazı, Nedim'in samimiliğini göstermektedir ve yukarıya aldığımız beyitlerin ikincisinde, ayrılık mihnetinin hararetini, sıtmasını çekmekte olan ve bu yüzden eli ayağı tutmaz bir hale gelen fakat «rindan-ı kadeh-keş» ten biri de şüphesiz kendisidir ve Nedim bu beyitle bize kendisini bildirirken Safvet'i de tasdik etmektedir.

Neler çeker ramazân içre iyde dek göresin
Nedîm terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek

beytiyle (s. 302) ramazanda bile içkiyi ne zor bırakabildiğini söyleyen Nedim,

Meftûn-i habb-ı hâli vü ser-hûş-i la'liyiz
Düştük belâ-yı keyfe gıdâmız budur bizim

diyerek (s. 314) afyona da müptelâ olduğunu bildiriyor.

Divan edebiyatında tek bir sevgili vardır. Beli ince, zülfü âşıkın bahtı ve hicran gecesi gibi siyah, vuslat endişesi gibi karışık ve büklüm büklüm, gerdanı kâfur gibi beyaz, gözleri siyahtır bu güzelin. Yanağında hindu bir ben vardır, gamzesi hançerdir, zenahdanı kuyudur, boyu selvidir. Divan şairleri, yüzyıllar boyunca muhayyilelerinde yarattıkları bu tek sevgiliyi sevmişler, bunun aşkıyle, zülfü gibi incelmişlerdir, bu Leylâ'nın Mecnun'u olmuşlardır. Nedim'de de bunlar var, o da divan edebiyatı tekniğinden ayrılmamıştır, zaten ayrılamaz da. Fakat mümkin olduğu kadar sevdiği dilberlerin, meftun olduğu kızların hususiyetlerini tespite muvaffak olmuştur.

Şîve-i güftârı hemşîren mi öğretti sana
Her sözün şîrin-zebânım cânıma cân olu hep
(s. 268)

derken hemşiresi gibi çıtı pıtı konuşan bir dilbere meylini,

Kızoğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir

Ne ma'nî gösterir dûşundaki ol âteşîn atlas
Ki ya'nî şu'le-i can-sûz-ı hüsn-ü an mısın kâfir
(s. 382)

derken ateşi atlas elbise giyinmiş bir sevgiliyi,

Hurşîd pençesin mi takınmış cebînine
Ol zülf-i zerdden dökülen târler midir
(s. 283)

beytinde sarı saçlı bir güzeli,

Unuttırdı bana serv-i revânı dün gülistanda
Efendim bir uzun boylu yeşil atlaslı âfet var

Henûz on ikiden on üç gün eksik yâşı ammâ kim
Ayın on dördünü yâd ettirir bir mâh-tal'at var
(s. 149)

beyitlerinde yeşil atlas elbise giymiş on iki yaşına girmek üzere olan bir başka güzeli,

On beş yaşına girmiş o meh-pâreyi gördüm
Kim dedi ki âlemde şeş-ü penç bulunmaz

Lîmûni hatâyîde o piştâna nigâh et
Hiç böyle celî-şa'şaa nârenc bulunmaz
(s. 289-290)

beyitlerinde ihtimal aynı sevgiliyi,

Peyveste ebruvânını yâd eyleyüp senin
Gitmez tanîn-i gûş kemân-ı keşîdeden
(s. 317)

beytinde çatık kaşlı bir dil-pesendi,

Kebud çeşm-i bî rahm etti nigâhın
Âşıkların göğe çıkardı âhın
(s. 367)

beyinde bir mavi gözlüyü,

Dırıyğ âyîne âsâ bulmadım yüz ser-tırâşımdan
Hurûş-ı âb-ı şemşîr-i tegaafül aştı bâşımdan
(s. 319)

beytinde bir berber güzelini, müphem de olsa seyretmek imkânı var.

Zaten onu sevdiren ve beğendiren en mühim hususiyet de bu. Sevgilisiyle Hisara gittiğini söyler. Bir rubaisinde «taze - mazmun» sahibi olduğu halde «bir beyte» bile sığınamadığını anlatıp, bir eve sahib olamadığını bildirirken bir gazelinde, nihayet «Beşiktaş'a

yakın bir hâne-i vîrân» edindiğini, sevgilisini davetinden anlarız. Göksu havasının artık hoşa gitmiyeceğini, Çubuklu'nun da pek kalabalık olduğunu söyleyip Sa'd - âbâd'a gitmek niyetinde olduğunu bildirir. Sevgiliye diller dökerek onu bayramın üçüncü günü evine çağırır, hattâ gündüz olmassa akşama da olabileceğini anlatır.

Eyvâh o üç çifte kayık aldı karârım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

beytini okurken tarih sahifelerini karıştırmışsak Boğaziçinden, yahut Kâğıthane deresinden geçen hanımiğnesi bir kayığın içinden dilkeş-i hâverân nağmelerini duyabiliriz.

Ma'lûmdur benim sühanim mahlas istemez
Fark eyler anı şehrimizin nükte-danları

beytiyle övündüğü gazelde (348) yine can, nakde benzetilmiş, feda, fedayi sözünü hatırlatmış, şevk ateşi, gönüllü ve tutuşma sözlerini, güreş sözü, ateşle münasebetli tutuşma sözünü, nihayet perçem sümbülü söyletmiştir. Fakat bütün bu daracık teknik ve klişeci estetik içinde sisle örtülü bir güreş seyri de var.

Ondaki bu hususiyet şarkılarında büsbütün vazıhtır ve biraz da ileridir. Sevgilisini Sa'd-âbâd'a çağırırken

Anda idi dünkü gün hemşîre-i sa'd-ahterin
Sen de gel gâhîce hâlî kalmasun cânâ yerin
Suç benim olsun beni döğsün duyarsa mâderin
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

demede (365), pek sevdiği Sa'd-âbâd'ı överken

O tıfl-ı nâzı gördüm rûyuna hurşîd eser etmiş
Haber-dâr olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zâlim kaçup tenhâca Sa'd-âbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş âlâyını şevketlü Hünkârın

Gezermiş kasrın etrâfında yer yer tâze meh-rûlar
Mükâhhal gözlü Şîrîn sözlü Leylâ yüzlü âhûlar
Heman alkış sadâsın andırırmış çağlayan sular
Ederlermiş duâsın pâdşâh-ı ma'delet-kârın

gibi bentlerle (367) orayı oldukça canlandırır. Bu hususiyeti kasidelerinde de görmekteyiz. Meselâ Sultan Ahmed'i. Sa'd-âbâd'a davet ederken

Müferrih gam-zedâ hâtır-güşâ dil-cû vü rûh-efzâ
Temâşâsı muhassal mest-ü hayrân eyler insânı

Biçinmiş bâğlar iydiyye cümle fıstıkıy atlas
Sarınmış başa neftî şâl her serv-i hırâmânı

Gümüş renginde bir dîbâ biçinmiş Cedvel-i sîmîn
Ve liykin hâre gibi mevci var şeffâf-ü rûhânî

O dîbâ Âbşârın dahi eğninde heman farkı
Bunun mevci biraz sık anın ise kaddi tûlânî

beyitleri (55 - 56), bize teşbihleriyle biraz tabiî gelmede,

Yine iydiyye bahşişler verüp fevvâre-i dil-cû
Demâdem etmede etrâf-ı havza sîm-efşânî

beyti ise padişaha bir âdeti hatırlatmaktadır (56). Sa'd-âbâd'ı anlatan iki kasidesinde de oradaki muhtelif eserleri, mümkün olduğu kadar bize bildirmededir (XVI, s. 78-81, XVII, s. 82 - 88). Hatta

Huzûr-ı İzzet'e yüz yerde arz-ı hâl etti
O serv-i dil-keşi dil der kinâr edinceye dek

beytinde (302) İzzet Ali Paşa'nın elinden bir güzeli kapabilmek için katlandığı minnetleri işaret eder. Bazan

Sürîn üstündedir dik dik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var

beytinde olduğu gibi zamanının bir modasını bile tespit eder (149). Onda

Girîbân çâk olup hayretle sundum destine nâgâh
Dil-i sad pâremi ben şâne zannettim telâşımdan

Süvâr ol ey perî gerdişler et Gül-gûn-ı çeşmimle
Ki ben ebrû-yı zin âmâde ettim âna kaaşımdan

Dahi gelmez kelâl ol neşter-i ser-tîz-i müjgâne
Felekler şîşe-i haccâma döndü kanlu yâşımdan
(s. 319)

⁂

Etti sefîd dîde-i uşşâkı bahr-i eşk
Ol kıç levendi şûh meğer Akdenizlidir
(s. 271)

Vâiz-i çeşm-i gürisne pîç-ü tâb-ı cû' ile
Mevsim-i iftârda Vettîni vez-zeytûn okur
(s. 279)

Ser-i jûlidesin bulmazsa bîdin ser-nigûn eyler
Komaz bâşın esen bu rûzgâr elbette Mecnûn'un

Günâhı tevbe etmez şüst-ü şû eşk-i nedâmetsiz
Belî germiyyet-i âb iledir te'sîri sâbûnun
(s. 298)

Topukların göricek mest olup safâsından
Papuç gibi açılup kaldı ağzı haffâfın
(s. 301)

gibi soğuk ve ancak kelime oyunundan doğan beyitler, yahut güzel bir gazel içinde

Zâhidâ ma'zûr tut cildinde sıklet var biraz
Gızletin fehm olunur hacm-ı kitâbından senin

gibi (303) bayağı bir beyit de yok değildir. Fakat bunlar, kendisinden evvelki, hattâ kendisinden sonraki şairlere nispetle pek azdır. O, lâfız ve mâna nezahatine pek ehemmiyet vermiştir.

Kasidelerin nesîb ve teşbiplerinde bu nezahate riayet eden Nedim, övüş kısımlarında pek yavan ve aşırı mübalâğacıdır. Meselâ: Rüstem, eline geçse, Nedim'in övdüğü kişinin ayakkaplarına kirpiklerini mıh yapar. Şafak vâlâsı, onun köşküne örtüdür, gökyüzü atlası, ululuk ve debdebe kayığına yelken. Gök tası, bir sipahi kulunun başına demir bir miğfer olabilir. Gelin bezeyen kadına benziyen adaleti, bir ovayı bezese doğanın tırnağı, nazlı ceylânın gözüne sürme mili kesilir. Kahrının samyeli, dağa uğrasa dağdaki gevher madenini kükürt haline sokar. Güvercin, onun vekar dağının gölgesine sığınsa kanadı fırtınanın yolunu keser. Sinek, bir kolayını bulup onun gül bahçesinden geçse kıyamete dek gül satanların şehbenderi olur. Nefs-i nebatî, lûtuflariyle ağzını tatlandırsa Ebucehil karpuzu, gülbeşeker lezzetini elde eder. Kahır ve siyaset nefirinin sesi dağları çınlatsa tilki, arslanı yatağından kaçırır. Lûtfunun eteği gül bahçesine gölge salsa bülbül şahinin kanadını, yuvasına sayvan yapar. Köpürüp dalgalanan deniz, onun vergili eline nispetle harita gibi kupkuru ve daracıktır. Bahar bulutunun feyzi, onun tertemiz gönlüne karşı serap parıltısı gibi faydasız bir şeydir. Kahır ateşi, denizleri kaplasa, denizler, zeytin ya-

ğı haline gelir, adalar fitil kesilirdi. Kolunda öyle bir kuvvet vardır ki yılana benziyen mızrağını Hind-i garbî'den, yani Amerikadan yeryüzüne saplasa ucu Hind-i şarkî'den yani Hindistan'dan çıkar, çıkarken de Hind şahının ayağını parçalar. Daha bunlar gibi neler de neler... Dârâ, Ferîdun, Nûşîrevân, İskender, Rüstem, Efrâsyâb, sûhrâb, Siyâvûş, Keykubâd, Behrâm, Kahramân-ı Kaatil, Süleyman, Âsaf, Hârûnürresîd, Fazl, Hâtem... Gökler ,ay, güneş, yıldızlar... İşte hep bunlar ve hep İran mitilojisi, Yunan masalları, Batlamyus mesleği, İsrâiliyat. Arada bir harita, Hind-i garbî gibi yeni şeyler. Fakat Mazmunlar ayni ve ayni derecede, belki de eskilerden, hele İran şairlerinden çok daha soğuk ve sevimsiz. İnsan, gerçekten onun kasidelerinin övüş kısımlarını güç okur, zamanının takdir ölçüsüne ve aynı zamanda divan edebiyatının aşıladığı zevk düşkünlüğüne şaşar. Yalnız şunu da söyliyelim ki kasidelerinin girizgâhlarında cidden muvaffak olur. Esasen Nedim pek zekidir. Meselâ VII. kasidesi, XVII, XVIII. kasidelerin girizgâhları bu kuvvetli zekânın delilleridir.

Nedim, bazan:

Olma cûyâ-yı kerem keff-i liâm-ı asrdan
Neşve-hâh olmak revâ mı kâse-i deryûzeden

Menhec-i ilmin nice hasm olmasın erbâbına
Çerhı pâ-mâl etmedir kasd âsmânî mûzeden
(s. 323),

yahut

Âdem bu kaht-ı sâl-i maârifde reşk eder
Tahsîl-i nan-behâ edene kisb-ü kâr ile
(s. 343)

gibi beyitlerine rağmen medih ve sitayişle geçim yolunu da bilir. Bilmecede bile derdini açmanın, övdüğü kişiye çatmanın, mâzuliyetten kurtulma yolunu aramanın çaresine başurur (s. 257-258). Yukarıdaki beyitler, ancak dileğini elde edemediği yeis anlarının düşüncelerini tespitten ileri geçemez. Yoksa o, Şehit Ali Paşa'ya ve bilhassa ondan sonra Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüda'ya ve tabii bu arada Ahmet III. e lüzumu oldukça, yahut başı sıkıldıkça başvurmaktan geri kalmamış ve bunu kisb-ü kâr ile tahsîl-i nan-behâ etmiye fi'len tercih etmiş, hattâ borcunun verilmesini bile İbrahim Paşa'ya bir kasideyle reca eylemiş (XXVII, s. 110 -

111), bazı gazetellerinde de bu yoldan gitmiş, memduhunu ihmâl etmemiştir. Fakat Nedim,

Nef'i vâdî-i kasâidde sühan-perdâzdır

mısraında kendisinin de itiraf ettiği gibi hiç bir vakit Nef'î gibi bir kasîde-serâ olamamıştır. Bu mısraı tamamlıyan

Olamaz ammâ gazelde Bâkiy-u yahyâ gibi

mısraıniyse biz bir tevazu sayıyoruz. O, asıl gazelde ilerlemiş, hususiyetini gazelleriyle, şarkılariyle göstermiştir. Zaten bize öyle geliyor ki Nedim, kasidelerini ancak iktiza ettikçe yazmıştır. Netekim tarihleri de öyledir. Onca kaside ve tarih yazmak bir külfettir. Fakat ne çare ki zamanı, ona bu külfeti yüklemiştir; söyliyecektir, söylemiştir de. Söylemiştir ama meselâ tarihlerinin bazılarında tarih mısraı seneyi tutmaz. Her halde, adam sen de, kim besapiyacak diye yazıvermiştir. Hattâ «Tiflis» i bile «Y» siz yazmıştır da sonradan başka şairlerin tarihlerini görünce bir başka tarih düzerek özür dilemiştir (s. 163).

Bu müderris efendinin, bu şeriat mahkemesi naibinin, Peygamber'e bir tek na'tinin bile bulunmaması, ruhi haletini bize pek güzel gösterir. Damat İbrahim Paşa'dan lûtuf istiyen Nedim, bu dünyada zevka medar olacağını duysaydı ve böyle bir ihtiyaç karşısında kalsaydı Peygamber'den de şefaat dilerdi. Hâsılı Nedim, kendini zevka vermiş, maddi zevki duymuş, bunu duyurmıya çalışmış bir şairdir.

Nedim,

Etmem endûhte-i gayre heves çün perviz
Açtı Ferhâd-ı hayâlim bana bir nev ma'den

diye (s. 4) şiirlerinin, kendisine has olduğunu söyler. Fakat bir çok divan şairlerinde, yersiz olarak mevcut bulunan bu iddia, onda da pek yerli sayılamaz. Divan edebiyatı, bir nazireler edebiyatıdır da ve bu edebiyatın şairi, şiirlerinin ilhamını, her şeyden önce eski şairlerden ve onların divanlarından alır. Divan edebiyatının bu hususiyetini Nedim'de de görmekteyiz. Meselâ

Tâ girîbânına dek çeşmi şerâb-âlûde
Tâ kemer-gâhına dek gamzesi hâb-âlûde

gazelini (s. 341) okuyup da Hâfız-ı Şîrâzî'nin (792 h. 1389-1390)

Dûş reftem be der-i mey-kede hâb-âlûde
Hırka ter dâmen-ü seccâde şerâb-âlûde

gazelini hatırlamamaya imkân yoktur (Muhammed Kazvînî ve Dr. Kaasım Ganî basımı, 1320 hicrî şemsî, Çap-hâne-i Meclis, s. 293. Bu gazelin tercemesi, Abdülbâki Gölpınarlı: Hâfız divanı tercemesi, Şark - İslâm klâsikleri: 4, Maarif Vekilliği, İst. 1944. Maarif Matbaası, s. 466 - 467). Ancak şunu da söyliyelim ki Nedim'in gazeli, Hâfız'ın bu gazelindeki eda, vezin, kafiye ve redif beğenildiği için yazılmıştır. Yoksa Şeyhî'nin yaptığı gibi Hâfız'ın gazeli, aynı vezin ve kafiyeyle terceme edilmemiş, yahut Nedim, Şeyhî ve Ahmet Paşa gibi mazmun yağmacılığı yapmamıştır (Aynı tercemenin mukaddimesine bakınız, s. 17 - 27). Zaten bu gazel, İzzet Ali Paşa'ya naziredir ve bu bakımdan Hâfız'ın gazeli, belki Nedim'den önce onu meftun etmiştir. Âtıf da ona, yahut Nedim'e bir nazire yazmıştır.

Nedim, eski ve yeni şairlerin yaptıkları gibi iyice okumuş, beğendiklerine cevaplar yazmıştır. Meselâ

Her turrasında bir şiken-i dil-rübâsı var
Her bir sikenc-i turrada bin mübtelâsı var

gazeli (s. 277), Necati (914 h. 1508) nin

Şol dil-rübâ ki âşıka yüz bin cefâsı var
Hakkaa ki her cefâsına bin bir vefâsı var

gazeline (İst. Ün. K. Türk. yaz. 3813, 70. b),

Gamzen füsûn ile sühan eyler nezâketi
Çeşmin nigâh şekline kor nâz-u nahveti

gazeli de (s. 247) yine Necati'nin

Hâkîleriz biz özleriz ol serv-kaameti
K-ehl-i kubûr can gibi ister kıyâmeti

gazeline (152. b) naziredir. Bu gazeli Kâmî de

Öldürse gam değil bizi âlâm-ı hasreti
Dünyâ göziyle gördük o kaddi kıyâmeti

matla'lı gazeliyle tanzir etmiştir (Aynı k. 2888, 79. b).

Nedim'in

Zerreveş dil pençe-i mihr-i dirahşânındadır
Cân-u ten çün mevc dest-i kahr-ı ummânındadır

gazeli (s. 274), Fuzûlî'nin

Âşiyân-ı murg-ı dil zülf-i perîşânındadır
Handa olsam iy perî gönlüm sening yânındadır

gazeline (Abdülbâki Gölpınarlı basımı, İst. İnkılâp Kitabevi, 1948. 109),

Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınam
Mest-i medhûş-ı temâşâ-yı leb-i handânınam

gazeli (s. 315),

Ey kemân-ebrû şehîd-i hancer-i müjgânınam
Bulmuşam feyz-i nazar senden senin kurbânınam

gazeline (s. 216),

Bûs-i la'lin şöyle siyrâb-ı zülâl eyler beni
Kim gören âb-ı hayât içmiş hayâl eyler beni

gazeli (s. 351),

Hayret iy büt sûretin gördükde lâl eyler meni
Sûret-i hâlim gören sûret hayâl eyler meni

gazeline (s. 284) naziredir. Hattâ bu son gazelde Fuzulî'nin

Ârzû ser-geşte-i fikr-i muhâl eyler meni

mısraını tazmin etmiştir. Fakat bu mısra, Nedim'in

Gerdişin gördükde sâkıy-i mülâyim-meşrebin

mısraiyle o kadar birleşmiş ve beyit o kadar Nedîmâne bir şuhluk, bir çapkınlık edası almıştır ki artık Fuzulî'yle hiç bir ilgisi kalmamıştır. Kâmî'de bu gazele

Hayret-i dîdârı yârin gerçi lâl eyler beni
Çeşm-i pür-gâ mazhar-ı intâk-ı hâl eyler beni

matlaiyle bir cevap yazmışsa da hiç bir şey becerememiştir (Aynı kütüphane, 2888, 79. b).

Nedim'in

Vakt-i gül-geşt-i çemen seyr-i kenâr eyyâmıdır
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

beytiyle başlıyan şarkısı, (s. 363), Kelîm-i Eyyubî'nin (1098 h. 1686 - 1687)

İydi adhâdır gelen ey meh safâ eyyâmıdır
Çık salın gel bezme kim ayş etmenin hengâmıdır

gazeline (Aynı kütüphane, 5577, 16. b) pek benzer. İzzet Ali Paşa'nın da

Başka âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır
Meclis-i sohbetde âheng-i nevâ eyyâmıdır

beytiyle başlıyan bir şarkısı vardır (Aynı kütüphane,432,71.b - 72. a).

Nedim'in

O tıflı gör ne kıyâmet-kıyâm olur giderek
Hırâmı düşmen-i sabr-u karâr olur giderek

beyti (s. 303), Kelim'in

Görün o tıflı küçükten ne hoş kıyâfet olur
Kalursa böyle ol âfet-nigeh kıyâmet olur

beytini hatırlatmadadır (18. a).

Nedim'in

Sürîn üstündedir dikdik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var

beytini ihtiva eden kıt'asının, yahut tamamlanmamış gazelinin (s. 149), Kelim'in

Ne kıldı kevkeb-i bahtım desem havf-ı işâet var
Yine ol rû-siyehten sen şeh-i hüsne şikâyet var

gazeline (20. a - b) nazire olduğunu sanıyoruz.

Bu imtidâd-ı cevre ki bahtın şitâbı var
Mihnet-medâr olan feleğe intisâbı var

gazelinin (s. 278), Kelim'in

Zülfünden ayrı Kays-ı dilin pîç-ü tâbı var
Mecnûnu gör ki silsilesiz ıztırâbı var

Gazeline (23. a) nazire olduğunda şüphe yoktur.

Nedim, Şehit Ali Paşa'yı vasfeden ve divanında ilk kasideyi teşkil eden kasideyi (s. 3 - 9), Ârif Abdülbâki'nin (1125 h. 1713)

Nice zamân idi kılmıştı has-keşân-ı mihen
Gül-i ümîdimi pejmürde-i hazân-ı hazen

kasidesi vadisinde yazdığı gibi (Ayni kütüphane, Türkçe yazmalar, 5562, 14. b - 16. b) Medine payesinin yüceltilmesi dolayısiyle yazdığı kaside de (s. 62 - 65) yine aynı şairin

Yine vakt-i tebâşîr-i sutû'-ı mihr-i şevkettir
O zer mancûk-ı devlet neyyir-i subh-ı saâdettir

kasidesine nazireye benzer (12. a - 20. b). Nedim'in

Bir cebînin bir dahi zülf-i siyeh-fâmın bilir
Dil ne subhun farkeder billâh ne ahşâmın bilir

gazeli (s. 283), aynı şairin

Kays-ü Ferhâd'ın ne kûh-u ne beyâbânın bilir
Vâdi-i ışkın gönül bir râh-ı âsânın billr

gazeline naziredir (34. a).

Ey tıfl-ı nâz bir gece mihmânım ol benim
Gir câme-hâb-ı sîneme gel cânım ol benim

beytiyle başlıyan tamamlanmamış gazel de (s 311) yine Ârif Abdülbâki'nin

Meclis-fürûz-ı külbe-i ahzânım olmadın
Ey mâh-pâre şem'-i şebistânım olmadın

Dil-hastene terahhum edüb ey tabîb-i can
Tedbîr-sâz-ı mihnet-i hicrânım olmadın

kıt'asının (39. a) tesiri altında yazıldığı apaçık görünmededir. Fâizî'nin (1130 h. 1718)

Doyunca sarılsam sana pîrâhenin olsam
Yânınca sürünsem yürüsem dâmenin olsam

matlaiyle başlıyan noksan gazeli (Aynı kütüphane, 5562, 90. a), Nedim'e

Ben kimseye açılmaz idim dâmenin olsam
Kim görür idi sîneni pîrâhenin olsam

gazelini ilham etmiştir (s. 312).

Nedim'in İzzet Ali Paşa'ya ve İzzet Ali Paşa'nın Nedim'e pek çok nazireleri vardır. Nedim, Hâfız-ı Şîrâzî'nin

Tenet be nâz-ı tabîban niyâz-mend mebâd
Vücûd-ı nâzüket âzürde-i gezend mebâd

matlaını (Muhammed Kazvînî ve Dr. Kaasım Ganî basımı, s. 72, bizim tercememiz, s. 255 - 265), İzzet Ali Paşa'ya uyarak tesdis etmiş (s. 393 - 394) ve son bentte bunu açıklamıştır.

Alessabah ki bânû-yı mihr-i ferruh-fâl
Kenâr-ı târem-i mînâdan etti arz-ı cemâl

matlalı kasidesi de (s. 37 - 40), İzzet Ali Paşa'nın

Sepîde dem ki esüb sûy-ı bâga bâd-ı şimâl
Zemîn-i gülşeni güllerle etti mâlâmâl

matlahlı kasidesine naziredir (6. a - 7. b).

Nedim'in IV. gazeli de İzzet Ali Paşa'ya naziredir (34. a). Mirza-zade Neyli de bu gazeli tanzir etmiştir (Aynı kütüphane, 1627, 27. a). Gazellerin matlalarını yazmak hem uzun sürecek, hem yer kaplıyacak, hem de okuyanları sıkacaktır. Bundan dolayı Nedim'in gazellerinin basımımızdaki numara ve sahifelerini, diğer şairlerin divanlarının varak numaralarını yazıyoruz. Hangi şairin adını önce yazıyorsak diğerleri ona nazire söylemişlerdir. Merak erbabı, divanlara müracaat edebilir:

İzzet Ali Paşa: 34. a-b
Nedim: VIII, 268
Atıf: Aynı k. 1627, 3. a

≈

İzzet Ali Paşa: 40. a-b
Nedim: XXII, 276
Atıf: 5. a-b

≈

Kâmî: Ayni k. 2888, 64. a-b
Nedim: LXXXIV, 308
İzzet Ali Paşa: 51. a-b
Seyyid Vehbî: Aynı kütüphane, 1607, 156. a-b

≈

İzzet Ali Paşa: 54. a
Nedim: XCII, 318

≈

İzzet Ali Paşa: 56. b
Nedim: CXXIX, 314
Âtıf: 16. b

≈

Kâmî: 71. b
İzzet Ali Paşa: 57. a-b
Nedim: CXXIII, 337-8
Seyyid Vehbî: 83. a - 84. b

≈

İzzet Ali Paşa: 60. b
Nedim: CXLIII, 348-9

≈

İzzet Ali Paşa: 60. a-b
Nedim: CXLIV, 349

≈

Kâmî: 42. a
Nedim: I, 263

≈

Kâmî: 56. b
Nedim: XLV, 289-90

≈

Kâmî: 61. b - 62. a
Nedim: LVII, 298

Kâmî: 62. b
Nedim: LXVI, 303

≈

Kâmî: 72. a-b
Nedim: CXXX, 342

≈

Kâmî: 75. a
Nedim: CXVII, 334

≈

Bu gazellerden başka Nedim'in IX. kasidesi de (s. 47 - 50) Kâmi'nin

Yevm-i şek deyü boğaz cengin ederken yârân
Zâhir oldu alem-i nusrat-ı şehr-i ramazân

beytiyle başlıyan kasidesi vadisinde olduğu gibi (15. b - 16. a) meşhur Hammamiye'si de (VIII. 41 - 46) Kâmi'nin

Sepîde dem ki dil-i hâstâr-ı nâdire-kâr
Mücerrebât-ı eserden olurdu sebha-şümâr

matlalı kasidesine naziredir (12. a - b). Nedim'in Ahmet III. ün hastalıktan kurtulup iyileşmesi dolayısiyle yazdığı terkib-i bent de (s. 249 - 252), yine Kâmi'nin bu vesileyle yazdığı tercî-i bendine cevaptır (31. a - 32. a).

Seyyit Vehbi (1149 h. 1736), Nedim'i cidden takdir edenlerdendir. Nedim'in birden bire parlayışı ve herkes tarafından beyenilişini bir türlü çekemiyen Osman-zade Taip, Melik-üş şuara olunca yazdığı kaside de onun adını inadına anmamışken Seyyit Vehpi «Vekâlet-name» diye şöhret kazanan kasidesinde Nedim'i «Nedîm-i nükte-perdâz» diye anar (26 a). Seyyit Vehpi, İran sulhu dolayısiyle Damat İbrahim Paşa'nın söylediği beyti bir terkib-i bend-i muaşşer haline getirmiş (21. a - 23. a), Nedim de aynı yoldan yürümüştür (s. 228 - 232), Seyyit Vehbi, Padişahın tuğrasını övmüş (28. b - 29. a), Nedim de bu hususta bir kaside yazmıştır (s. 133 - 136). Nedim, Ahmet III. ün Neşât-âbâd'da söylediği beyti bir müseddes-i mütekerrir haline getirmiş (s. 239 - 241), Seyyit Vehbi de aynı beyti bir muhammes-i mütekerrir yapmıştır (40. b - 41. a). Nedim, yeni yıla bir kıt'a yazıp tarih düşürmüş (s. 195 - 197), Veh-

ci de adeta nazire denecek bir kıt'ayla yeni yılı kutlamıştır (43. a - b). Vehbi'nin

Gurre-i rûzeyi gördüm feleğin bâmında
Bir kenârî güzele benzer oruç nâmında

mutlalı bir kasidesi vardır (79. b - 80. b). Nedim'in de buna nazide denecek bir gazeli vardır (CXXIV, 338 - 339). Bu iki şairin gazellerindeki nazirelerini de kaydedelim:

Nedim: LX, 300	Nedim: CXIV, 332 - 333
S. Vehbi: 154. b	S. Vehbi: 164. a - b

Görülüyor ki Nedim de bu kılişeci ve mazmunlara bağlı, bu nazireci ve divanlardan ilham alan edebiyatın geleneklerinden kendisini kurtaramamış, bir çok şairler gibi o da bir çok şairlere nazireler yazmış, bazı mazmunları tasarruf etmiştir. Hattâ Necati'nin

Ânın için kimseye vermez selâm ol nâzenîn
Lebleri nâzükdürür zahmet verir dendân-ı sîn

beytini (Sehi Tezkiresi, İst. Âmedi matbaası, 1325, s. 76) okuduktan sonra Nedim'in

Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
La'lin öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

beytine raslayınca bu eskiye bağlı ilhamın ne kadar köklü olduğu, fakat Necati'nin «selâm» ını «bûse» ye çeviren Nedim'in bu köhne maznunu nasıl Nedimleştirip yenileştirdiği derhal anlaşılır. Bu kadar yeniliği az bulmamalıyız.

Âhuvân-ı ma'ni-i nev saydına hep cümleden
Şimdi bir giysû-kemend ebrû-keman lâzım sana

beytiyle (s. 266) yeni mâna ve mazmunlar bile ceylânlara benzetilip bunların avlanması için giysusu kement, ebrusu keman bir dilber istenmekte ve şimdi moda bir tabir haline gelen iç âleme gömüldükten, mazmunlar âleminde bir saltanat kurmaya niyet edildikten sonra artık bu edebiyat şairinden çok fazla bir şey beklemiye hiç hakkımız yok.

*
* *

Onun canlı hususiyetlerinden biri de Arapça ve Farsça kelimeleri, Türkçede konuşulduğu gibi kullanmasıdır. Filvaki o, bu hususta ilk adımı atmış değildir. Buna Kâmi'de ve diğerlerinde de raslıyoruz. Fakat onda bu kaide kırıcılık biraz daha fazla. Meselâ

Bî câ tabîbe varmağa hiç *hâcet olmasın* (s. 246)

⁂

Çünki tîr-i hecr ile oldun zahımnâk *ey gönül* (s. 266)

⁂

Subuh *sitâresi mi gerdeninde hâl midir* (s. 277)

⁂

Türkî nazımda *böyle güşâyiş nedir Nedîm* (s. 283)

⁂

Kebik-*rûbûdegi-i şâh-bâza çespandır* (s. 288)

⁂

Görünen gûş-u çeşim *meclis-i taklîde gerek* (s. 296)

⁂

Rûyun bezimde *perde-keş-i haclet olmasın* (s. 317)

⁂

Neyzen bezimde *mutrıba hemvâre geç bakar* (s. 342)

⁂

Olmaz sahın-*tırâz-ı çemen lâle olsa da* (s. 343)

gibi teknik hataları onun divanında epeyce boldur. Divan tekniğine göre, örneklerde italik olarak yazılmıyan kelimeler. «hîç, zahmnâk, subh, nazmda, kebk, çeşm, bezmde, sahn» tarzında kullanılabilir. Yine

Kılıp hâk-i pâyine ben ferş yüzüm

mısraında «ferş» kelimesi çekilmeden kullanılamaz (s. 253),

Ebkâr-ı gonce hayli çemenli çeyizlidir (s. 271)

mısraındaki çehiz, yahut çeyiz kelimesi, ancak cihâz olarak kullanılabilir. İhtimal aynı mısradaki «çemenli» yi de Nedim, halk gibi çimenli okuyordu. Anlaşılıyor ki o devirde şairlere kaidecilikten bir usanç gelmiş, belki Nedim'in laübaliliği de bunu biraz daha arttırmıştır. Çünkü Galip'te bu kaidesizlik biraz daha fazla.

Nedim'in buluşları ve inceliği, gerçekten divan şairlerini imve yaygın.

Nedim'in buluşları ve inceliği, gerçekten divan şairlerini imrendirecek bir derecededir.

Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mu'tâdım
Seni ey gül sever cânım ki cânâna hitâbımsın (s. 75)

beytini söyliyen, yahut

Beççe-i muğ cûş-ı mey hâsiyyetin olmuş senin
Sen mey olmuşsun tarab hâsiyyetin olmuş senin

Nâzı âb etmiş de bir fevvâre resmetmiş hayâl
İşte ol sûdur atılmış kaametin olmuş senin (s. 297)

*
* *

Nâz olur dem-beste çeşm-i nîm-hâbından senin
Şermeder reng-i tebessüm la'l-i nâbından senin (s. 392)

*
* *

Haddeden geçmiş nezâket yâl-ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana

Buy-ı gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi destmâl olmuş sana (s. 263-264)

beyitlerini ibda eden, yahut da

Bir nağme olsa kâse-i tunbûra sığmayıp
Mevc ursa kasr önündeki şâd-ı revâna dek (s. 300)

diyebilen bir şair, bu edebiyatta şahsiyet ve hususiyet sahibi büyük bir şairdir. Kendisi de bu büyüklüğü bilir, türki nazma güşayiş verdiğini iddia eder, taze mazmun kullandığını söyler, sözünün mahlâssız bile belli olacağını bildirir, hattâ «şâir-i cihan» olduğunu ilân eder.

Nedim'in değerli hususiyetlerinden biri de onun bir Istanbullu şair oluşudur. Ona İstanbul şairi diyebilir miyiz? Buna bizce imkân yok. Çünkü Sa'd-âbâd'ı öven, boğazdan bahseden, İstanbul'a candan bağlı olan ve bunu bazı vesilelerle açıklıyan Nedim'de İstanbul hususiyetini yalnız şivede, beyanda ve bazı mevki adlariyle onlara ait müphem tavsiflerde bulmadayız. Fakat bu kusur, on-

dan ziyade onun mensub olduğu edebiyattadır. O, yine bu daracık ve kılişeci görüş ve anlatış dahilinde, bu harap ve yıkık havuzun durgun, yosunlu ve ölü suyuna gerçekten bazı intibaları müphem bile olsa aksettirebilmiştir. Halbuki ondan önceki şairlerde İstanbul'un adını bile bulmak güçtür. Bu bakımdan bir İstanbul şairi olamıyan Nedim, İstanbullu bir şairdir. Hele şarkılarını saran İstanbul havası, hiç olmazsa İstanbul saraylarında, İstanbul konaklarında esen ve esintisi mesirelere, kahvehanelere taşan bir havadır ve bu nağmenin dili, tam İstanbul dilidir. Terkipler ve uydurma türkçe, onda sadeliğe doğru bir gelişmeyle eştir. Kasidelerindeki ağdalı dil, gazellerinde oldukça sade bir hale gelir, şarkılarında daha da güzeldir. Bu yüzden son zamanlarda onda halkçı bir hüviyet görenler bile olmuştur.

Nedim; Bâki, Yahya, Bahayî, Vecdi ve Tıflî ile gelişen ifade güzelliğini, beyan nezaretini ve hayâl inceliğini Neşati ve Nailî ile beliren en muhayyel ve en güzel, tam bir ahenk, tam bir müzik halinde söyleyiş kabiliyetiyle birleştirmiş, hattâ İran'da başlıyan ve sonradan Galip'le bizde ilk ve son kudretini gösteren «Sebk-i Hindî» nin ilk nümunelerini vermiştir. Aynı zamanda divan edebiyatı kadrosunu biraz aşarak insani aşkı ve şehevi ihtirası, oldukça beliren ve birer muayyeniyet kazanan sevgilileri ve beşerî zâfı, ilâhi bir tütsiyle buğulamadan ve olduğu gibi terennüm ederek hayata yaklaşmış, bu yüzden de hayaline biraz hakikat çeşnisi katmıştır ki bugün bize, divan edebiyatının kusurlarını unutturacak kadar sevimli ve yakın gelmesinin sebebi de budur ve bundan dolayı mensub olduğu edebiyatın, mübalâğasız en yüksek şairidir.

Nedim'in bu hususiyetleri, yalnız zamanındaki şairlere değil, kendisinden sonra gelen şairlere de tesir etmiştir. Şeyh Galip'te onun tesiri pek açıktır. Enderonlu Vasıf'taysa bu tesir, adeta bayağılaşmış, hattâ çirkin bir hale gelmiştir.

Nedim'in Farsçası hakkında da bir kaç söz söylemek icab eder mi, bilmem. O da divan şairleri gibi İran edebiyatını okumuş ve sevmiştir. Fakat İran şairlerinden ziyade Türk şairlerinin ve onlardan ziyade de kendi meşrebinin, kendi zevkinin ve kendi şuh, çapkın ve serazat ruhunun tesiri altındadır. Zaten farsçası da pek okadar düzgün, seyyal ve hatasız bir Farsça değildir. Türkçe düşünüp Farsça söyliyen ve ancak o dili de bildiğini göstermek dâvasiyle bu işe girişen Nedim'in Farsça şiirlerindeki ifade ve gramer hataları, vezin zaruretiyle geçiştirilemiyecek derecededir. Sayısı pek az olan Farsça gazelleri arasında, Halil Nihad basmasındaki

bir gazel (s. 218 - 219), «Ey Nâmi, Nedim beni kınarsa gam değil. Kabiliyet sahiplerinin kınamaları, söz zülfüne tarak vazifesini görür» mealindeki makta' beytinden de anlaşıldığı gibi Nedim'in değil Nami'nindir. Maamafih bu beytin ilk mısraı «Ey Nedim, Nami beni kınarsa gam değil» tarzında da anlaşılabilir. Zaten böyle anlaşıldığı içindir ki Nedim yazmalarına karışmış. Fakat bizce bu gazel Nami'nindir ve bundan dolayı divanımıza almadık. Arapça şiirleri ise o kadar azdır ki bu hususta bir fikir yürütmiye bile lüzum yoktur.

IV

Nedim'in divanını hazırlarken Halil Nihad'ın divanında gösterdiği nüshaların, şahıslara ait olanlar müstesna, hepsini ve bunlardan başka diğer bir kaç nüshayı gördük. Fakat basımımıza, bizdeki yazmayı esas ittihaz ettik. Bir mecmuadan koparılıp çıkarıldığı anlaşılan ve 19X13 eb'adında olup başlangıcı müzehhep ve iki sahifesi altın, öbür sahifeleri surh cetvelle çevrilmiş, başlıkları da surhla yazılmış olan ve 95 varaktan ibaret bulunan bizdeki nüsha «İtmâm yâft in dîvân-ı hoş-edâ ez dest-i fakıyr-i âzâde Muhammed Emîn bi-Mahmûd Ağa-zâde yesserehullâhu ilâ külli mâ erâdeh, sene 1166» ketebesini taşımakta ve bu suretle Nedim'in ölüm yılından yirmi üç sene sonra yazılmış bulunmaktadır. 93. b de bir Türkçe, bir de Arapça kıt'anın başlığında «Ve lehu min hattihi» yazısı var ki bundan, yazanın, Nedim'in kendi el yazısı divanını, hiç olmazsa bazı şiirlerini gördüğü anlaşılmaktadır. Yazı eb'adı, cetveller dahil, 14X8 olan ve güzel bir talikle yazılmış bulunan bu nüshayla diğer nüshalar arasındaki farkları not olarak gösterdik. Fakat Nedim'deki nüsha farkları, zaten pek ehemmiyetsiz ve az olduğundan farkların hangi nüshalara aid olduğunu bildirmiye lüzum görmedik.

Kitabımızın basımı bitmeden Nedim hakkındaki bütün bilgimizi kendilerine borçlu olduğumuz değerli müdekkik ve aziz hocam Ali Cânip Yöntem, bir mektupla Süleymaniye Kütüphanesine mülhak Hâlet Efendi kitapları arasında 763 No. da kayıtlı olan otantik bir mecmuayı haber vermek lûtfunda bulundular. Mıklâplı ve ortası şemseli güzel bir ciltle ciltlenmiş olan ve 26X14 eb'adında bulunan bu mecmua, ilk varaktaki «Cennet-mekân firdevs-âşiyân Sultân Ahmed Hân aleyhirrahmeti vel gufrân hazretlerine ve Ve-

zîr-i a'zamı merhûm İbrâhim Paşa hazretlerine asırlarında olan şuarânın arzettikleri kasâid ve tevârihtir. Emrleriyle Faiz Efendi ve Şâkir Biğ-Efendiye cem' ve tahrîr ettirdikleri mecmûa-i nefîsedir» kaydından da anlaşıldığı veçhile Ahmed III. ve İbrâhim Paşa'ya sunulan kaside ve târihlerin mühim bir kısmını muhtevidir. Baştaki fihrist XXIV sahifeyi kaplamaktadır. Asıl mecmua 635 varaktır. Her sahifede 17 satır vardır. Sahife kenarları altın cetvellidir, başlıklar surhla yazılmıştır. Yazı kısmı 19X9 dur. Bu mecmuada Nedim'in 25 kasidesi, 10 tarihi, 1 musammatı, 1 tazmîn-i müseddesi, 1 terkibı, 1 de tahmisi ve bu suretle 39 şiiri var.

Bu mecmuadan, kitabımızın basımı sona ererken haberdar olduğumuzdan nüsha farklarını ancak burada kaydedebileceğiz:

1) Bizde IV. kaside (s. 22 - 26), mecmuaya iki kere yazılmıştır (84. a - 86. b, 222. b - 224. a). Bu kasidede «Sâye-i bezmin» diye başlıyan beyit, mecmuada «Sâha-i bezmin» diye başlamaktadır (s. 23, ilk beyit).

2) V. kaside (s. 27 - 31), mecmuada 71. b - 73. a varakalarındadır. Bu kasidenin 3. beytinin 2. mısraı «Murabba' şakkurulsun», 4. beytin 2. mısraı «Alup vaz'eyliye» diye başlamaktadır ve 7. beyitten sonra

Olup necm-i emânî munsarıf nahs-i mukaabilden
Yine pertev-feşân oldu zemîn-ü âsmân üzre

beyti var (s. 27). 29. sahifede 10. beyitten sonraki

Hudâvendâ hıdîvâ âsafâ lûtf-ı amîminden
Zemin ahdında fahreyler behişt-i cavidân üzre

beyti bizde yok. 30. sahifede 3. beyit, mecmuada «Edip» diye başlamakta.

3) VI. kaside (s. 32 - 36), bir kere 81. b - 83. a, bir kere de 204. b - 206. a da yazılıdır. Bu kasidede 32. sahifedeki 4. beyit, mecmuada «Ve lâkin» diye başlıyor.

4) VIII. kaside (s. 41 - 46), mecmuada 103. b de, başlar ve ilk mısraı

Bu şeb düşümde olup dîde hâbdan bîdâr

dır. S. 42. deki son beyit, mecmuada yoktur. S. 45. te ilk beyitten sonra

Sen ol hıdîv-i cihansın ki ahd-i lûtfunda
Nigâh-banlık eder âşiyân-ı bülbüle mâr

beyti var ki bizde bu beyit yok. S. 46. de

O âftâb-ı mekârimsin âsafâ sen kim
Umûm-ı feyzin ile sîrdir kibâr-u sıgaar

beyti, bizde de olduğu halde yazmayı unutmuşuz.

5) IX. kaside (s. 47 - 50), mecmuada 313. a - 315. b varaklarını kaplar.

6.) X. kaside (s. 51 - 56), 381. b - 384. a dadır. s. 52 nin 4. beytini nilk mısraı mecmuada şöyledir:

Yemininde vezîr-i a'zamın da izz-ü devletle

7. beytinin ilk mısraı

Kafâsında şehenşah-ı cihânın satr-ı Kur'an veş

dir ve s. 55 te 6. beyit «Ve lâkin» diye başlamaktadır.

7) XI. kaside (57 - 61), 347. a - 349. a dadır. Bu kasidede, s. 59 da ikinci beytin ilk mısraındaki «satar» kelimesi, mecmuada «satup», altıncı beyitte «o ebruvânını», «o ebruvânı ki» dir.

8) XII. kaside, 280. b - 281. b dedir.

9) XIII. kaside, 262. b - 264. a ve 288. a - 289. b de ve iki kere yazılmıştır. S. 66 da altıncı beyit «Koçulursun» diye başlar.

10) XIV. kaside, 632. b - 634. a dadır.

11) XV. kaside, 391. a - 392. a da.

12) XVI. kaside, 278. a - 279. a dadır. Bu kasidede, s. 80 de son beyitten sonra

Ya'ni dâmâd-ı güzînin ki cihanda oldu
Hüsn-i tedbîri nice derdlerin dermânı

Çok duâ aldırıyor pâdşehim hazretine
Devletinde edip erbâb-ı dile ihsânı

Hak bu kim Bermekiyan zümresinin destinden
Zûr-ı bâzûsu ile aldı bu gün meydânı

beyitleri var ki bu üç beyit bizde yoktur.

13) XVII. kaside, 371. b - 373. b dedir. Bu kasidede, s. 84 te ilk beyit olarak

Zûr-ı bâzû-yı celâlet kuvvet-i kalb-i zafer
Kaaflar tâkat getirmez hamle-i şîrânına

beyti var ki bu beyit, bizde de olduğu halde yanlışlıkla atlanmış.

14) XVIII. kaside, 336. b - 338. a dadır ve ikinci beyit «Bir gevher-i yektâdır» diye başlıyor. Üçüncü beytin ilk mısraı da

Bir kân-ı niamdır ki güher-pâresi ikbâl

altıncı beytin sonu «cefâdır», yedinci beytin başı «Her kişi erer» tarzındadır. S. 90 da ilk beytin ikinci mısraındaki «andaki» kelimesi. mecmuda «anlara», üçüncü beytin ikinci mısraındaki «câna» sözü «rûha» dır. Aynı sahifedeki son beyitten evvel

Ser-pençesinin nâmı lisân-ı küremâda
Deryâ-yı himem kân-ı kerem bahr-i atâdır

Endişesinin künyesi tûmâr-ı nesebde
Nûr-ibn-i süheyl-ibn-i reşâd-ibn-i zekâdır

beyitleri, s. 91 in dördüncü beytinden sonra da

İhlâs ile bendendir eyâ sadr-ı kerem-kâr
Kulluktur anın pîşesi dâhi neye kaadir

Devrinde senin fırka-i erbâb-ı maârif
Âsûde-i cevr-i felek-i bî ser-ü pâder

beyitleri var.

15) XIX. kaside, 317. a - 318. b dedir. S. 93 te altıncı beyit «Cihan - sadrâ», s. 94 te ikinci beyit «Ve lâkin» diye başlıyor. Aynı sahifede beşinci beyitten sonra

Yeter ey hâme tasdî' etme ol zât-ı kerem-kârı
Duâ eyle heman bulmaz anın evsâfı pâyânı

beyti var.

16) XX. kaside, 318. b - 319. b de,

17) XXI. kaside, 581. b - 582. b de,

18) XXII. kaside, 392. a - b de,

19) XXIV. kaside, 623. a - b de,

20) XXV. kaside, 576. a - b de,

21) XXVI. kaside, 298. a - 299. a dadır. Bu kasidenin dördüncü beyti, mecmuada «Mümkin mi» diye başlıyor.

22) XXVII. kaside, 507. a - b de,
23) XXVIII kaside, 462. a - 463. a da,
24) XXIX. kaside 512. b - 513. a da,
25) XXXIII. kaside 584. a dadır.

Tarihlerden II. 7. a - 8. b dedir ve tarih mısraı

Rikâba yümn-ü câh-u şânile kaaim-makaam oldu

tarzındadır ve bu tarzda da mısra, 1119 yılını gösterir. VII. tarih, 202. a - 203. a dadır. Bu tarihte, s. 158. de dördüncü mısrâ, mecmuada «Dûst düşmen» diye başlıyor. XXIII. tarih, 448. b - 449. a da, XXIV. tarih, 449. a - b de, XXVI. tarih, 476. b de, XXXVII. tarih, 486. b de, XXIX. tarih, 479. b - 480. a da, XXXII. tarih, 480. a - b de, XLII. tarih, 368. a - b dedir. Bir terkib olan, fakat tarih olduğu için tarihler arasına kaydedilen LVII. tarihin, mecmuada yalnız son bendi var (s. 231 - 232, 473. b).

Bizdeki I. terkip (s. 237 - 239), mecmuada 425. b - 426. b dedir. Bu terkipte s. 238 de, ikinci bendin ilk mısraı, mecmuada «Bâb-ı himemin» diye başlıyor. Terkiplerin II ncisini teşkil eden tazmîn-i müseddes, mecmuada 441. a - 442. a dadır. Ahmet III. ün bu beytini, daha bir çok şairlerin tazmin ettiğini mecmuadan anlıyoruz. III. terkib olan «Râzî'yi tahmis» mecmuanın 76. a - b yaprağında, «Sultan Ahmed'in iyileşmesi dolayısiyle terkîb-i bend» başlığını taşıyan IX. terkip, «Sihhat-nâme-i Nedîm Çelebi» başlığıyle 147. a - 148. b yapraklarındadır.

Son olarak şunu söylememiz gerekir ki Nedim de nüsha farkları pek azdır. Esasen şiirleri, Yunus gibi kısmen, yahut alelîtlak halk şairleri gibi umumi olarak şifahi bulunmıyan ve ağızdan ağza intikal etmiyen divan şairlerinde, hele lehçe farkı da olmazsa pek az ve ehemmiyetsiz nüsha farkları vardır.

Abdülbâki GÖLPINARLI

ÖNSÖZÜMÜZÜ YAZARKEN MÜRACAAT ETTİĞİMİZ KİTAPLAR

Abdi : **Abdi Tarihi** (Faik Reşit Unat basımı, Ankara, Tarih Kurumu yayınlarından, 1943),

Ali Canip Yöntem **Nedim'in hayatı** (Türkiyat Mecmuası, c. I, 1925, İst - Matbaa-i Âmire, s. 173 - 184),

» » » : **Reis-i şâiran Osman - zade Tâib Ef.** (Türkiyat Mec. c. II, 1926, İst.- Devlet Mat. s. 103 - 129),

» » » : **Edebiyat meraklısı bir gence mektup** (Hayat Mec. c. I, 5 mayıs, 1927, sayı: 23),

» » » **Nedim Ahmed Efendiler** (Milli Mecmua, No: 53, 15 kânunusani, 1926, s. 854 - 855),

Âsım (Çelebi-zade) : **Tarih** (Raşid'in VI. cildi olarak basılmıştır. 1282 h. İst - Matbaa-i Âmire),

Enise Akkan **Nedim'in hayatına ait bilgiler ve çağdaşları üstündeki tesirleri** (Ali Canip Yöntem'in, Tarih K. a sunduğu tebliğ ve muhteviyatı. 1946 - 1947 Mezuniyet tezi. İst. Üniv. K. 1388),

Huseyn (Ayvansarayi) : **Hadikat-ül-cevâmi'** (c. II, İst. Matbaa-i Âmire, 1281, s. 94 - 95).

Marki dö Vilnöv - Muvaffak Menemencioğlu: **Patrona Halil ihtilâli** (1949 yılında Zafer gazetesinde tefrika edilmiştir),

Milli Mecmua : **Nedim nüshası** (14. teşrinievvel, 1340, No: 23),

» » **Mezarı hakkındaki makale** (sene: 2, 15. teşrinievvel. 1341, s. 772),

Nail Tuman : **Şuara tezkirelerini toplıyan ve hulâsa eden eserin müsveddesi** (İst. Üniv. K. s. 4258),

Râmiz	Tezkiret - üş - şuarâ (Ist. Univ. Türkçe yazmalar, 91, s. 260),
Raşit	Tarih (1282 h. İst. Mat. Âmire, c. V),
Safâyi	Tezkire (İst. Ünv. 3215, s. 305),
Safvet Mustafa	Tezkire (Oğlunun 1235 te yazdığı nüsha, Ünv. T. Y. 6189, 131. b),
Sâlim	Tezkire (İkdam mat. İst. 1315, s. 664 - 65),
Sami, Şakir ve Subhi :	Tarih (1198, İst. Matbaa-i Âmire),
Süleyman Sadeddin :	Mecellet-ün-nısab (Süleymaniye, Halet Ef. K. 628).

Burada, Nedim'in hayatına ait kısmın kaynaklarını dahi Ali Canip Yöntem'e borçlu olduğumuzu, kendisinden, minnet ve şükranlarımızın kabulü recasiyle kaydetmeyi bir vazife bildiğimizi de arzediyoruz. — *A. G.*

Kasîdeler

I

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)

Başlayıp cûşişe tab'ımda mezâyâ-yı sühan
Mevc-hîz oldu yine lücce-i deryâ-yı Aden

Hüsn-i matla'da edip çeşme-i mihri rîzân
Eyledi hükmünü icrâ yine tab'-ı rûşen

Safha bir lâhzada Hârût-sitân oldu yine
Turfa efsûn okudu bu kalem-i câdû-fen

Oldu mi'mâr-ı hüner şâhid-i endîşem içün
Böyle bir hâne-i âyîneye bünyâd-feken

Nice şâhid ki hırâm eylese râhında durup
İşve vü nâz-ü niyâz ile çekerler gerden

Pâyine rîhte yüz şerm ile sad âb-ı hayât
Her ser-i mûyuna âvîhte bin Çîn-ü Huten

Bârekâllâh yine hem-hâlet-i meh-tâb etti
Hüsn-i Leylî-i mezâmîni bu yek-reng peren

Reng reng etti çerâğındaki pertev bezmi
Mağz-ı tâvûstan almış gibi tab'ım revgan

Tûti-i nâtıkama nisbet ile bebgaanın
Nağme-i nazmı hem-âvâze-i feryâd-ı zagan

Şeh-i nev-sikke-i nazmım ki benim milkimde
Zer-i hurşîd ise de nâ-seredir nakd-i kühen

Benem ol hâce-i bahşende ki harcetsem olur
Encüm-i çarhı güher yîrine mahzen mahzen

Etmem endûhte-i gayre heves çün pervîz
Açtı Ferhâd-ı hayâlim bana bir nev ma'den

Nice ma'den ki cihân oldu dem-i kâvişte
Bir şerer-pâre ser-i tîşe-i endîşemden [1]

Açılıp tâb-ı temûz ile o gül pîrâhen
Gelmiş âguş-i girîbâne şikâf-i dâmen

Yaktı yandırdı bizi micmere-i sîm-âsâ
Mihr-i ruhsârı olup sînesine pertev-zen

Çehleri tâb-ı temûz eyledi bî âb ammâ
Oldu leb-rîz gül-âb-ı der ile çâh-ı zekan

Dökülüp rûy-i arak-nâkine şâdâb oldu
Tâze sünbül gibi ol kâkül-i pür çîn-ü şiken

Sâkıyâ pertevi câmından alurken hurşîd
Çeşmimiz târ ede lâyık mı şeb-i derd-ü mihen

Yok mu bir handeye kurbânın olam cây meğer
O kadar teng midir gonce-i nev-hîz-i dehen

Okşayıp gabgabın il sevdiğim insâf mıdır
Âşıkın dâğına der kâr ola nevk-i nâhen

Gâh ol şûhu gehî tab'ını vasfeylemeden
Bilürem kasdını billâh Nedîmâ'nın ben

Olmak ister yine bir tavr-ı nev-âyîn üzre
Vasf-ı Pâşâ-yi Ferîdun-haşeme tarh-efken

---

1) Bu şerer, Bu şerer-pâre-i ser-kıyne-i endîşemden

Ma'den-i cûd-u kerem ya'ni Alî Pâşâ kim [1]
Harc-i yek-rûzesi mahsûl-i Bedahşân-ü Aden

Seyf-i meslûl-i celâlet ki düm-i şemşîri
Zafere âb-ı baka fitneye berk-ı hırmen

Saf-şikâf-ü sipeh-ârâ k'olamaz tâs-i sipihr
Bir sipâhî kulunun farkına hûd-i âhen

Sadr-i Cem-kevkebe kim na'lçe eyler bulsa
Mûze-i pâyine ebrûlerini Rûyin-ten

Tâk-ı gerdûnuna vâlâ-yi şafak pûşîde
Zevrak-ı haşmetine atlas-ı gerdun yelken

İbn-i Hâcib harem-i fazlına derbân-ı kemîn
Mîr Sadr'ın serine mevkıf-i na'li me'men

Âsman bister-i ikbâline gûy-i micmer
Meh şebistânına bir şem'a-i pîrûze-leğen

Ümm-i ikbâle püser silmi-i câha şevher
Zâde-i mecde peder pâdşeh-i dîne haten

Alıcak hükm-i kifâetle arûs-i dehri
Tâk-ı gerdûna yazıldı mesel-i vâfaka şen

Vâye-bahş olsa eğer tâb-ı süheyl-i cûdu
Keşti-i Nûh'a döner âb-ı akıyk üzre Yemen

Dûşse feyz-i nazarı âyine-i fûlâda
Jeng-i sad-sâlesi bir demde olur tâze çemen

Hilmi sûret-dih-i ârâm-ı cihân olsa olur
Katre-i zeybaka mir'ât-ı kürî üzre vatan

Satvet-i kahrı eğer eylese fermân-ı mesîr
Mısr'ın ehrâmın eder kâğad-ı bâd-ı melten

---

1) Kâr-bend-i dihiş-ü dâd Alî Pâşâ kim

Bîve-i bâğa sudûr etse eğer zinhârı
Tâ ebed kalur idi nefs-i nebâtî erken

Beçe-i fâhte veş zâdesi tavk ile doğar
Görse fermânını hâb içre zen-i âbisten

Nehyi esbâb-ı melâhîye k'ola tefrika-sâz
Bulmaya haşre değin berbat-ı nâhîd düzen

Darbe-i nîze vü kûpâline tâkat güçtür
Hud başı kaydını görsün gözün açsın cevşen

Düşse bir lem'ası ger bârika-i satvetinin
Âb olup yüz tuta sahrâlara kâh-i âhen

Sıfat-ı rezmini gûş edene suhriyye gelir
Harf-i Dârâ vü Sikender sühan-i Giv-ü Peşen

Cebhesi gülşen-i İslâma fürûzende-i dîn
Bâğ-ı bed-hâhına şemşîri hilâl-i behmen

Nutkunun bir şekerin handesi âb-ı hayvân
Kahrının bir nefes-i serdi lehîb-i külhan

Pâydârî eser-i şestine pek müşkildir
Nüh felek cirmi kadar olsa siperlerde sihan

Meh-i nev sanma görüp satvetini behrâmın
Düştü destindeki zer-tûz kemân-ı behmen

Zihni çerh-i nühüme râh-nümâ-yi sür'at
Merkez-i hâke vekarı nesak-âmûz-ı seken

Gûşe-i çeşmi ki der kâr ola meknûnâta
Def'aten kisve-i tahkıyka girüp sûret-i zan

Geçmeden sâye-i müjgânını nûr-i nigehi
Teng olur cilve-i esrâr-ı merâyâ-yi alen

Oldu bî şâibe bürhân-ı lüzûm-i aklı
O yarâayla berâat o lisân ile lesen

O eder harfini ecsâm-ı maâniye suver
Bu kılar lâfzını ervâh-ı maâniye beden

O verir âb-ı hayât içre perî-zâde makam
Bu eder sath-ı hevâ üstüne tarh-ı gülşen

Gâvı inletti belin büktü basît-i arzın
Zîr-i rânındaki pûlâd bilekli tevsen

Habbezâ kûh-i hırâmân-ı felek-peyker kim
Bu kadar cism-i cesîminde salâbet var iken

Başka bir âleme reh-bürde olup gûy-i zemin
Gûşe-i sümmüne hasbîde kalur çün erzen

Durup ammâ ki yine raksa serâgaz edicek
Deşt-i hâmun[1] görünür çeşmine nevk-i sûzen

O kadar şûh sebük-pây ki görmez âzâr
Na'l-ü mîh olsa eğer şebnem ile berk-i semen

Vasfı tahmîn iledir gerdişinin cümle heman
Var mı yohsa tek-ü tâz eyler iken ânı gören

Ser-ferâzâ alem-efrâz sipâh-endâzâ
Ey ki kâ'b-i himemin peyker-i keyvâne zekan

Serde bir dâğ yakıp nâmını hurşîd kodu
İ'tirâf etti sana aczini gerdûn-i kühen

Mihr kim cism-i münevver deyü ta'rîf olunur
Sana yok nisbeti kim nûr-i mücessemsin sen

Şems-i işrâka şebeh tab'-ı münîrinle zekâ
Güher-ü âba mesel zarf-ı zebânınla sühan

---

1) Deşt-ü hâmun

Şîr-ü şekker nesak-ı hükm-i sitârenle süûd
Âb-ü âteş hadak-ı dîde-i bahtınla vesen

Satvetin şöyle zebûn eyledi ser-keşleri kim
Kalmadı kimsede endîşe-i mekr-i düşmen

Çıkıp âğuşuna nahvetle ederler şimdi
Mâder-i şîrden âhû-bereler mass-ı leben

Âsafâ girmedi hakka ki kef-i eyyâma
Zât-i pâkin gibi mecmûa-i ahlâk-ı hasen

Şuarâ-yi selef evsâfına hasret gideli
Etti pür meclis-i ervâhı sürûd-i şiven

Ne bilür perveriş-i ebr-i bahâr-ı feyzin
Gül-i vasfın çemen-ârâ-yi bahâr eylemeyen

Nice ziyb-efken olur yâ çemen-i medhinle
Etmeyen kilkini yek-pâre zebân-ı sûsen

Yûsufistân-ı hayâl olmayıcak vasfında
Neyle ma'mûr ola hâtır denilen beyt-i hazen

Lafı koy sen var iken ârada billâh Nedîm
Baht-ı bîçâreyi bîhûdedir etmek mat'an

Dîde-i ibretin aç bağla zebân-ı gileyi
Kabz-u bast-ı dü cihan çünki bilürsün kimden

Kalem incâ çü resed bih ki heman ser şikened
Sühan incâ çü resed nâtıka bâyed elken

Be heme hâl dü dest-i men-ü dâmân-i rızâ
Der heme cây men-ü gerden-i teslîm-ü kefen

Gayri vakt oldu ki der-beste olup kâh-ı devât
Kasr-ı dilden ser-i bâlâya açılsın revzen

Ahteran tâ ki edip ceyş-i zalâm içre hücûm
Geçüre kâhkeşan gerden-i gerdûna resen

Ola mâh-ı nev-i şemşîrine her bâr mutî'
Kal'a-i düşmen-i dîn üzre olan burc-i beden [1]

Ola ıklîm-i ademden dahi sad merhale dûr
Savt-i âvâze-i ikbâlin ile ceyş-i fiten

Câme-i fethe verip kamet-i azmin revnak
Gerden-i hasmdan ayrılmaya hemvâre kefen

Levm-i hussâddan âsîb-i nazardan dâim
Eyleye zâtını mahfûz Hudâ-yi zül-men

Taak olup Kisrı-i ikbâline kavs-i Rüstem
Ola tecvîf-i felek düşmene çâh-i Bîjen

Fark-ı hurşîd ile gül-perçem-i tûgun yek-tûy[2]
Evc-i ayyuk ile mancûk-ı otâğın yek-ten

---

1) burc-u beden
2) Fark-ı hurşide gül-i perçem-i tûğun giysû

II

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âlemin gördüm ki ebr-i feyzi bârân üstüne
Şevk müstevlî tamâm eczâ-yi ekvân üstüne

Mihr-i devlet baht-ı erbâb-ı dile âyînedir [1]
Perde-keş subh-i vatan şâm-ı gurîbân üstüne

Zîr-i ran fersân-ı nazma tevsen-i tünd-i felek
Sâyeban perr-i hümâ erbâb-ı irfân üstüne

Şimdi sahbâ-hâne-i irfandadır rûh-i neşât
Can verir mug-beççeler telkıyn-i îmân üstüne

Nazm-ı rengindir gül-i rûy-i sebed bu meclise
Şimdi dîvanlar mey-i humdur gülistân üstüne

Can-fezâ geldi çü bûy-i pîrehen hâtırlara
Uğramış vâr ise bâd-ı şevk Ken'ân üstüne

Germ edip yek-rengi-i ülfet gül-ü pervâneyi
Âşiyân-sâz oldu bülbüller şema'dân üstüne

Sîr-i meh-tâbiz fürûğ-ı bahttan bîhûde mihr
Etmesin tahmîl-i minnet mâh-ı tâbân üstüne

Âsman nüh tûy çarhından siper der pîş eder
Şeyh seng-endâz-ı ta'n oldukça rindân üstüne

1) âyînedâr

Sûk-ı isti'dâda şehr-âyîn edip yârân-ı nazm
Ettiler gül-rîzler âvîze dükkân üstüne

Her biri bir şeb-çerâğ-ı ârzûdan muktebes
Her biri pervâne bir şem'-i dırahşân üstüne

Hâsılı seyr ederek bu hırmen-i feyzi yine
Sabr bâr oldu dil-i âşüfte-sâmân üstüne

Ben dahi bir bezm-i nûşâ-nûş tertîb eyleyip
Harf atardım gerdiş-i nâhîd-i rahşân üstüne

Şevk ile tarf-ı küleh [1] eşkeste hâtırlar dürüst
Dîdeler hayran hat-ı câm-ı dırahşân üstüne

Elde mey dîvân-ı Câmiyy-ü Neşâtî der miyan
Beyt okurken şîve-i sâkî-i fettân üstüne

Râsıh'ın bu matlaın tazmîn edip sâkî-i kilk
Nukl sundu çektiğim sahbâ-yı irfân üstüne

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahm-ı sîneye peygân peygân üstüne

Nerkis-i gül-gûn beyâzın sanma surh etmiş remed
Gamze-i zâlim yine kan eylemiş kan üstüne

Tıyg-ı âteş-renge arzetmiş dil-i mecrûhunu
Müjdeler ey can-be kef nâr indi kurbân üstüne

Sünbülistân-ı hatın fikriyle her şeb tâ seher
Göz döner bin kerre bir hâb-ı perîşân üstüne

Kişver-i hüsne aceb âşûblar düşmüş yine
Çekmiş ebrû hancerin ber-geşte müjgân üstüne

---

1) külâh

Halvet-i sâfî-zamîran hâne-i âyînedir
Sıklet olmaz gelse de mihmân mihmân üstüne

Tarf-i hatta turresi bir ukde peydâ eylemiş
Gûyiyâ sah çekmiş âsaf pençe fermân üstüne

Âsaf-ı İskender-âyîn-ü hakîm-i hurde-bîn
Fâik olmuş zâtı Hâkanî vü hâkan üstüne

Sadr-ı milk-ârâ Alî Pâşâ-yı rûşen-re'y kim
Şem'inin pervâne veş hurşîd lerzân üstüne

Şekl-i pervin sanma tevkıy'in yazar bircîs-i çerh
Lâcüverd-endûde bir levh-i zer-efşân üstüne

Çihresinden rengi pervâz eylemiş sanman şafak
Heybet-ü iclâli düşmüş mihr-i rahşân üstüne

Kevkeb-i âlîsin idrâk eylemez erbâb-ı fen
Etseler vaz'-ı rasad tâ çerh-i Hâmân üstüne

Ol sipeh-sâlâr-ı Kisrî-şan ki istiksâr eder
Bir sipâhî bendesin taht-ı Sipâhân üstüne

Lerze düşmüş savlet-i kâh-i vekarından tamâm
Arz-ı Nîşâbûr veş ıklîm-i Îrân üstüne

Hâk-i pâyinden varıp bâd-ı sabâ tarh eylemiş
Sürmesin gerd-i kesâd âsâ Sıfâhân üstüne

Kûr eder der ceng-i evvel dîdesin gerd-i haşem
Ât salsa hışm ile Sâm-ı Nerîmân üstüne

Hiç selâmet yâkasın görsün mü düşmen kim kodu
Kahrı bin ser-pençe her târ-ı girîbân üstüne

Nîzesin tîr-i sebük-pervâza eyler pîş-rev
Rezmde gelse o rahş-ı berk-cevlân üstüne

Düşmeni hayretle hemçün rûbeh-i tasvîr eder
Şîr veş geldikçe ol kûh-i hırâmân üstüne

Rû-nümâ çîn-i cebîninden bile sîmâ-yi lûtf
Hüsn-i dîger bahş eder mevc âb-ı hayvân üstüne

Gül-nihâl âsâ mutarrâ berkler peydâ eder
Assalar ta'vîz-i lûtfun nahl-i mercân üstüne

Âsafâ deryâ-kefâ semmâh-ı Hâtem-masrafâ
Mübtenîdir tıynetin ifzâl-ü ihsân [1] üstüne

Pây-müzd olmaz bürîd-i müjde-i eltâfına
Katsalar mahsûl-i bahri hâsıl-ı kân üstüne

Şeyh-ü şâbı eylemiş fermânına zîr-i nigîn
Zâtını ta'yîn eden kürsî-i dîvân üstüne

Pür eser nîsân-ı lûtfun şöyle kim dür-pûş olur
Çeşm-i âşık nem-çekân oldukça dâmân üstüne

Devr-i ikbâlinde yoktur bir harâb olmuş meğer
Mey-güsârânın süre gâhî kadeh-rân üstüne

Şu'le-i idrâk kim tab'ın güher-bâr etmede
Gûyiyâ berk-ı cehandır ebr-i nîsân üstüne

Tab'-ı gevher-bâra vermiş rağbetin feyz-i sühan
Mihrdir kim pertevin salmış Bedahşân üstüne

Devletinde böyle bir şemşîr-peyker nazm ile
Şerha çektim sîne-i gül-berk-i handân üstüne

Ma'ni-i rengîne her bir beyti gûyâ selsebîl
Cesr her mısrâı âb-ı lâ'l-i rümmân üstüne

---

1) ifzâl-i ihsân

Gerçi teng oldu zemînin sen de ammâ kim Nedîm
Çerhi teng ettin ser-i hussâd-ı nâdân üstüne

Lâ'l-ü mirvârîd-i da'vâtın nisâr et ba'd-ezin
Nev-arûs-i tâli'-i destûr-i zî şân üstüne

Tâ ki cedveller çeke hayt-üş-şuâ'-ı mihrden
Münşi-i kudret bu nüh tûmâr-ı imkân üstüne

Mısra'-ı [1] ber-ceste-i ikbâl ola ser-levhası [2]
Ma'delet bâbında dâim taak-ı eyvân üstüne

---

1) Matlâ'-ı.
2) ser-levha bend

III

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Gâhî sehâb-ı seyf ki hükmün revan verir
Ezhâr-ı bağ-ı mülke su yerine kan verir

Vermez şihâb sîne-i şeytân-ı mâride
Ol bîmi kim adûya dırahş-ı sinan verir

Baht-ı cüvâna kadd-i dütâ-yı kemân-ı saht
Ebrû-yi çin-girifte kadar hüsn-ü ân verir

Gâhî ki böyle cûş-ü hurûş-i sipâh-ı kin
Pây-i zemîne zelzele-i nâgehan verir

Güft-ü şünûd-i düşmen içün böyle kahr-ı Hak
Gâhî kemân-ü hancere gûş-ü zeban verir

Ammâ ki sonra böyle serâpâ zebân olup
Kat'î cevâbı tıyğ cü âb-ı revan verir

Ecrâm-ı çerhi serlerine teng-ü târ eder
Gürz-i geran nüzûl-i kazâdan nişan verir

Mığferlerin lebâleb edip hûn-i germ ile
Deryâ-keşân-ı nusrate rıtl-i geran verir

Hakka garîb rezm-i Tehemten-pesend kim
Her rûzu yâd-ı ma'reke-i Heft-han verir

Ammâ ne gûne rezm ki yâdı zaman zaman
Cân-ı adûya lerziş-i berk-i hazan verir

Hakka garîb vak'a-i garrâ ki yazsalar
Her harfi dest-i âleme bin dâstan verir

Ammâ ne vak'a kim dile vasf-ı bülendinin
Her âlfzı neş'e-i tarab-ı câvidan verir

Ammâ ne neş'e kim eseri fikr-ü zikrinin
Kalb-ü lisâna hâlet-i tiyğ-u sinan verir

Ammâ ne fikr-ü zikr kim âgâh olanlara
Yâdı atâ-yi Hâlik-ı kevn-ü mekân verir

Hakka ki hamdi vâcib o Feyyâz-ı mutlakın
Kim ni'meti ibâdına bî imtinan verir

Ta'mîm edip atiyye-i eltâfın âleme
Bir böyle pâdşâh-ı Sikender-tüvan verir

Te'yîdi [1] **eyledikte irâdet o şâha da**
Bir böyle şîr-i nerre-i gîtî-sitan verir

Destûr-ı Cem-şukûh ki mancuk-ı râyeti
Rûy-ı zemîne kevkebe-i âsman verir

Sadr-i güzin ki gaaşiye-dârân-ı mevkibi
Dehre gınâ-yı şevket-i Sâsâniyan verir

Hem-nâm-ı Murtazâ Ali Pâşa ki rûz-ı rezm
Şemşîri Zülfekaar-ı Alî'den nişan verir

Şîr-i cihan-guşây ki çengâl-i satveti
Sîmurg-ı kaaf'a tefrika-i âşiyan verir

Sîmurug-ı ejder-efken-u şîr-i sipeh-şiken
Kim kûh-ı Kaaf heybetini görse yan verir

---

1) Te'yidin

Tertîb-i mevkib etse ağâyân-ı hâsına
Şemşîri mâh-ı nev kemeri kehkeşan verir

Ecrâm-ı çerha nîzesi ısbât-ı hark eder
Tıygı delîl-i cevher-i ferde ziyan verir

Nahcîre çıksa satveti her nîm hatvede
Dest-i kemende bir iki şîr-i jiyan verir

İmdâd-ı âcizânı murâd etse kudreti
Tasvîr-i mûra heybet-i pîl-i düman verir

Kim reşha-i inâyeti ummâna haşre dek
Tâb-ı hurûş-u cûş-ı miyân-u geran verir[1]

Bir gûşe-i nigâh ile mi'mâr-ı himmeti
Sûrâh-ı mûra vüs'at-ı kevn-ü mekân verir

Bir bî nevâya bir nigeh-i iltifât ile
Cemşîd-ü Keykubâd kadar hânuman verir

İsterse feyz-i ebr-i bahâr-ı mürüvveti
Bir çûb-i huşke cünbüş-i serv-i[2] **çeman verir**

Efkârımın bedîhesini akl-i âşire
Kilk-i kazâ yazıp sebak-ı imtihan verir

Mülk-i yakıyne azm eden efkâr-ı sâibe
Re'y-i münîri meş'ale-i kârvan[3] **verir**

Gül nahl-i çhâr-bâğ-ı mekârim ki bir gülün
Gaafil sekiz behişte veren râyegân verir

Bahşende-i yegâne ki bir mûrun istese
Dest-ü diline havsala-i bahr-ü kân verir

---

1) Tâb-ı hücûm-i cûşiş-i meve-i geran verir
2) nahl-i
3) kârban

Ey saf-der-i cihan ki felek rahş-i azmine [1]
Mehden rikâb-ü berk-ı cehandan inan verir

Ammâ ne rahş rahş-i tirâzende-tarz kim
Na'lin hilâl mihın ise ahteıan verir

Kopsa yerinden ermek içün gerd-i râhına
Vehm-ü hayâle bahs ile bin yıl zaman verir

İklîm-i Rûm'a istese bir demde râkibi
Ahbâr-ı Çîn-ü Tübbet-ü Hindûstan verir

Şâhîn-i saht-ı pençe-i bâzû-yi kahrının
Her rûz ta'masın ciğer-i Kahraman verir

Bir kerre tıygın üzre konan peşşe-i nahîf
Dehre peyâm-ı satvet-i Cengîz Han verir

Bir kez zıh-ı kemânın öpen tîr-i mürde-dil [2]
Tâ haşr vahşe râtibe-i kuut-ı can verir

Vermek kef-i felekte meh-i nev ne ihtimâl
Destinde ol fürûgu ki tûz-i keman verir

Devrin bu feyz-i neş'e-i câm-ı neşât ile
Zâl-i sipihre mâye-i ömr-i cüvan verir

Âhır bu ıktidâr ile pâs-ı mehâbetin
Çengâl-i gürke kisvet-i çûb-ı şuban verir

Hâk-i der-i refiin ile etse iktihâl
Çeşmân-ı mûra şa'şaa-i ferkadan verir

Gâhî ki cûş-i ma'ni-i rengîn-i midhatin
Deşt-i hayâle ziyb-i gül-ü gülsitan verir

Filhâl berk-ü şâh salıp gülbün-i kalem
Bir böyle dil-güşâ gazel-i gül-feşan verir

---

1) avnine
2) mürdeden

Bûs-ı lebin piyâleye rûh-ı revan verir
Feyz-i tebessümün gül-i tasvîre can verir

Bir tâb verdi kaşlarına seng-i vesme kim
Ancak o tâbı deşneye seng-i fesan verir

Aksetti sanma sînesi sâkı nişân içün
Rez duhterine bir gümüş âyîne-dan verir

Sen eyledikçe kasd-ı tegaafül o çeşm-i mest
Her bir nigâh-ı şûhuna yüz bin zeban verir

Bâzû-yi dâğ-dârını seyr et o âfetin
Şâh-ı semen aceb ki gül-i ergavan verir

Âb-ı hayâta nâz ile çîn-i cebin satan
Can nakdini visâlin içün şâdman verir

Ey sadr-ı muhterem ki mezâyâsı vasfının
Her beyte ziyb-i mesned-i Nûşîrevan verir

Sana bu izz-ü câhı veren milk-i nazmda
Devrinde bir benim gibi sâhib-kıran verir

Tab'ım o bâğ-bân-ı giran-dest-ı mâyedir
Kim bir gül istesem bana bir gülsitan verir

Her harf-i şûhu bülbül-i şeydâya nazmımın
Bir gülsitan tebessüm-i gül armağan verir

Her kâle-i mezerkeşi nessâc-ı tab'ımın
Şehbender-i belâgata ziyb-i dükân verir

Tertîb-bend-i ziyc-i hayâlim çeh-i devât
Bâna kifâyet-i rasad-ı Îlhan verir

Encüm değil felekte kazâ bikr-i fikrime
Her şeb hediyye bir tutuk-ı zer-nişan verir

Nazmım görünce rûh-ı Zahîr-ü Senâi'ye
Peyk-i neşât müjde-i râhat-resan verir

Nef'î dahi ademde işittikce sözlerim
Sâpâş-u âferîni cihan der cihan verir

Ammâ hemîşe baht-ı dağal-bâz neyleyim
Tab'-ı bülendime halecân-ı nihan verir

Agyâra câm sunsa sipihr-i sitîze-kâr
Ben zâra âb-ı tıyg-ı gam-ı hun-çekan verir

Yahşı sayan yamâna bu devr-i zamâneyi
Yahşı bilûr ki yahşıya dâim yaman verir

Billâh koyma bildiğin elden felek heman
Bir gün senin de lâyıkın âh-u figan verir

Sen öyle bil ki cûşiş-i deryâ-yı ıztırâb
Cân-ı hamûle lenger-i kûh-ı giran verir

Geldikçe cûşa ceyş-i şehenşâh-ı himmetim
Sabra esâs-ı kal'a-i Mâzenderan verir

Şekvâyı koy Nedîm ki elbet bu rûzgâr
Eşkeste fülk-i kâmına bir bâdban verir

Bir dem gelür ki lûtf-ı revan-bahş-ı âsafî
Dilde hezâr mürde-i[1] ümmîde can verir

Va'd-i kerîmin eyleyip incâz âkıbet
Me'mûl odur ki matlabını râyegân verir

Sen gayri destin aç yürü bir âstâna kim
Şâh-u gedâya matlabı ol âstan verir

Tâ hükm-i ism-i pâk-i Muizz-ü Müzil müdâm
İmân-ü küfre hâlet-i mâh-u ketan verir

Tâ kim hemîşe şu'le-i şemşîr-ı âb-dâr
Hâşâk-i bagye sûziş-i berk-ı cehan verir

---

1) müjde-i

Âlemvâre pâydâr ola ey sadr-ı kâm kâr
Zâtın ki sadr-i ma'delete izz-ü şan verir

Dûr olmasın elinden o tiyg-ı cihan-güşây
Kim ferr-ü tâbı âleme emn-ü aman verir

Olsun ser-i benânma münkaad o hâme kim
Her harfi mülke dâniş-i Nûşirevan verir

IV

Ahmed III. e Kasîde

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Habbezâ ey tâc-u tahtın mâye-i ziyb-ü feri
Âlemin ârâyişi mülkün tırâz-u zîveri

Habbezâ ey tâc-bahşâ-yı Ferîdûn-u Kubâd
Habbezâ ey müttekâ-pîrâ-yı milk-i kayserî

Habbezâ ey şu'le-i şemşîr-i dest-i saltanat
Ey fürüg-ı rûy-ı hurşîd-i sipihr-i serverî

Rahşın olmasa felek olmazdı böyle pür şitâb
Peykin olmasa kamer giymez idi tâc-ı zeri

Afve muhtâcım bu ta'bîrimde taksîr eyledim
Belki ey yektâ-neverd-i ser-zemîn-i dâverî

La'l-i zerdir mûze-i pâyinde mâhın gurresi
Gûydur çevgân-ı pây-i rahşine çerhin seri

Secde-ber mihrâb-ı na'l-i esbine mâh-ı felek
Müftehir bûs-ı süm-i rahşinle mihr-i hâverî

Mükteseb yelmân-ı tıygından dırahş-i âftâb
Müntehab fass-ı nigîninden fürûg-ı müşteri

Şehriyârâ sensin ol ferman-revâ-yi dehr kim
Âsman dergâhının bir bende-i ferman-beri

Sâye-i bezmin celâl-ü câhın asâyiş-gehi
Râyet-i azmin hümâ-yı devletin bâl-ü peri

Böyle tahrîr etti levh-i mihre vasf-ı pâkini
Kâtib-i çerhin ser-i kilk-i maânî-perveri

Hırz-i cân-ı saltanat nîrû-yi bâzû-yi zafer
Rükn-i savlet unsur-ı haşmet esâs-ı saf-derî

Hânuman-ziyb-i celâl ârâyiş-i mecd-ü şeref
Seyf-i sârim bîşe-zâr-ı satvetin şîr-i neri

Sûret-i akl-i müşehhas peyker-i zihn-i selîm
Akl-ı kül burc-ı kemâlin âftâb-ı enveri

Ya'ni Sultan Ahmed-i gaazî ki dûş-ı kadrine
Atlas-ı gerdun mezerkeş düğmeli bir anteri

Şehriyârâ âsman-kadrâ hıdîvâ[1] dâverâ
Ey eden kem-kadr hâk-i pâyi müşk-i ezferi

Cüst-ü cûy-ı ma'ni-i vasfınla akl-ü fikr-ü fehm
Geşt ederken zîr-ü bâlâ-yı sipihri serseri

Râst geldi peyk-i endîşem bu garra matlaa
Çerh-i çârümden öte arş-i muallâdan beri

Dest-i kahrından ruh-i çerh-i kühen niylûferî
Bâg-ı lûtfundan behişt-i heşt bir verd-i tarî

Âb eder te'sîr-i kahrın kûhsâr-ı âheni
Ebr eder lûtfun duhân-ı kûre-i âhen-geri

Söyledir merdânegî zâtında kim hâb içre ger
Bir gece görse hayâlin zâl-i çerhin gözleri

Erte meydâna recûliyyette bayrak-bend olur
Nîze-i behram'a nâhîd-i sipihrin mî'ceri

---

1) hıdîv-i

Kabza-i teshîrine mevhûb kavs-i Rüstemî
Bâzu-yı ıkbâline mevrûs zûr-i Hayderî

Mükteseb âdet değil hûy-ı cibillîdir sana
Kâm-bahşî mekrümet-kârî merâhim-güsterî

Sensin ol sultân-ı âlî şan k' olur bezminde cem'
Zührenin çengi mehin ibrikı mihrin micmeri

Sensin ol dâver k' olur rezminde dâim kâr-ger
Kahramân'ın tıygı Sâm'ın gürzü Zâl'in hanceri

Olmasa eyyâm nâm-ı âlem-ârâna karîn
Zahmururdu sîne-i eyyâma bîm-i hancerî

Saltanat bâş urmayaydı dergeh-i ıkbâline
Tıyg veş âzâr ederdi re'si lafz-ı efserî

Cebhe-i pâkindeki berk-ı necâbetten eğer
Meş'al-efrûz-ı cemâl olsaydı mihr-i hâveri

Byleyip dünyâyı cûş-ı lücce-i ummâna gark
Arz olurdu mevce-i deryâ-yı nûrun anberi

Verse bir sahrâya fer meşşâta-i adlin olur
Çengel-i şehbâz mîl-i sürme-i kebk-i derî

Etse bir kûha güzer bâd-ı semûm-ı satvetin
Ma'den-i gûgird eder te'sîri kân-ı gevheri

Re'fetinden perveriş-yâb olsa bir gülşen biter
Lâle veş hâkinde feyz-i reng-i tâb-ı dilberî

Etse zîr-i sâye-i kûh-ı vekaarın mültecâ
Bend eder bâl-i piristû-beççe râh-ı sarsarî

Gülşeninden geçse bir takrîb ile tâ haşr olur
Çârsû-yı gül-fürûşânın meges şehbenderi

Olsa eltâfınla ger nefs-i nebâtî şehd-kâm
İktisâb eylerdi hanzal lezzet-i gül-şekkeri

Olsa bir şâir eğer makrûn-ı lûtf-ı re'fetin
Böyle eyler kilki îcâd-ı perend-i şeşterî[1]

Pâdşâhım iki şâirdir veren nazma revâc
Merzbûm-ı Hind'de Örfî Acem'de Enverî

Âlemi leb-rîz-i âvâz eylemişler vasfedip
Birisi Şâh Ekber'i birisi Sultan Sencer'i

Ben kulun da işte mülk-i Rûm'da vasfeyleyip
Bir senin gibi şehenşâh-ı Ferîdun-efseri

Yâ nice vasfetmeyim ki dergeh-i cûdunda ben
Olmuşumdur böyle bir lûtf-ı amîmin mazharı

Ya'ni kıldın medreseyle abd-i nâçîzin[2] çerâğ
Oldu câ nâm-ı Nedîm'e bendegânın defteri

Husrevâne lûtfedip şâhâne in'âm eyledin
Dest-i lûtfun sildi ağlarken bu çeşmân-ı teri

Fahr iken ecdâdıma ol âstânın hidmeti
Hazret-i Sultan Ebü-l-feth'in zamânından beri

Pâdşâhân-ı seleften bunca ihsanlar görüp
Her biri olmuşken ol bâb-ı refîin çâkeri

Ben kulun bî-kes muhakkar söyle kalmışken yetîm
Mihnet-ü endûh ile ağlar gezerdim serserî

Ne rikâb-ı devlete arz-ı merâma bir mesâğ
Ne bu bâr-ı mihnete sabr etmeğe tâb-âverî

Hak müeyyed eylesün dâmâd-ı âlî-şânını
Âsman durdukça olsun ziyb-i sadr-ı dâverî

Kim bu bî-kes bendeni Hünkârıma ta'rîf edip
Eyledi bu derd-mendi mihnet-ü gamdan berî

---

1) Tîri eyler kilki kâlâ-yı medîha müşteri
2) na-kâmın

Hak budur kim pâdşâhım böyle bir dânâ vezîr
Etmedi bu âne dek zîbende hiç bir kişveri

Hak taâlâ devlet-ü ıkbâlin efzûn eylesün
Tâbi'-i fermânın olsun devr-i çerh-i çenberî

Mülkten dûr olmasun zıll-i hümâ-yi re'fetin
Dâimâ kılsın himâyet şefkatın bî-kesleri

Arş ile hem-dûş ola tâk-ı ruvâk-ı haşmetin
Tâ ki ber-câdır bu âlî kubbe-i niylûferî

Sâna temlîk eylesün Hak bir yere cem'eyleyip
Milk-i dehri ömr-i Hızır'ı devlet-i İskender'i

V

İbrahim Paşa'ya Kasîde

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bihamdillâh yine feyz-i safâ şâmil cihân üzre
Cihan âsâr-ı hükm-i sulh ile emn-ü amân üzre

Zamân-ı rezm geçti şimdi vakt-i bezmdir söylen
Çemen nakşeylesün nakkaşlar püşt-i kemân üzre

Dem-i nev bâve-çînî-i tarabdır geçti vakt-i rezm
Murabba' vefk urulsun ba'd-ezin nevk-i sinân üzre

Bu ol demdir ki bâlîn-i siperden penbeyi sâki
Çıkarıp vaz'ede ser-şîşe-i sahbâ-keşân üzre

Bu ol demdir ki esbân-ı neberdin perçemin mutrıb
Koparıp bend ede destindeki çûb-ı kemân üzre

Olup necm-i emânî munsarıf nahs-i mukabilden
Yine pertev-feşân oldu zemîn-ü âsmân üzre

Bihamdillah yine nûr-ı safâdan muzmahill oldu
Zalâm-efşân olan ebr-i kesâfet ins-ü cân üzre

Bihamdillâh yine geldi dem-i gül-geşt-i kûh-u deşt
Yine mânend-i cû aktı gönüller gülsitân üzre

Edip bayrak ferâz-ı nîzede pîçîde şehbâlin
Güşâd etti perin kumrî ser-i serv-i çemân üzre

Seher gördüm hezâr-ı zârı leb-rîz-i neşât olmuş
Gülün yâd eyleyip feryâd ederdi âşiyan üzre

Bu şevka ben de bir tâze gazel tarh edeyim[1] bârî
Bu seyri ettiğim[2] ol nâz-perver nev-cüvân üzre

Gören pîç-ü ham-ı giysû-yi zerdin ebrüvân üzre
Sanur zer hal ile zencîredir püşt-i kemân üzre

O la'l-i leb o gabgab sende kim vardır adîl olmaz
Felek Rûm'un kirâsın koysa sîb-i İsfahân üzre

Hudâ gûyâ ki cism-i nâzükün etmiş senin îcâd
Katıp bûy-ı gülü reng-i şarâb-ı ergavân üzre

Bakıp bir bâga bir de ol ruh-ı zîbâya reşkinden
Gülün her berki bir hâr oldu çeşm-i bâğ-bân üzre

Neden tâ böyle dil-keştir o giysû bilmezem yoksa
Meges-ranlık mı eyler bezm-i sadr-ı kâm-rân üzre

Cihan-sadr-ı muallâ-kadr kim bezm-i celâlinde
Döner gûy-i felek fevvâre veş şâd-ı revân üzre

Tırâz-ı mesned-i izz-ü şeref kim bezm-i hâsında
Gezer hayl-i melek zünbûr veş üşkûfe-dân üzre

Nigeh-bân-ı cihan kim istese mi'mâr-ı tedbîri
Yapar bârûta mahzen şu'leden âb-ı revân üzre

Vezîr-i muhterem dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Felek der-bânına yer verdi fark-ı farkadân üzre

Görelden ferr-i mancuk-ı otâğın bî karâr oldu
Dırahş-ı nûr hurşîd üzre hurşîd âsmân üzre

---

1) eyleyim
2) Bu gün seyrettiğim

Süvâr olsa eğer âlâya ta'n eyler süreyyâya
Gümüşten pelleler şehperr-i fark-ı çâvuşân üzre

Otursa kürsi-i dîvâna[1] yer vermez Nerîmân'a
Nigeh-dârân-ı dîvan-hâne seng-i nerdibân üzre

Ne mümkin pâyine sâyîde etmek cebhesin Behrâm
Bir iki mâh-ı nev nakş etmedikçe âstân üzre

Ne kaadir bakmağa fermân-ı âlî-şânına bircîs
Öpüp bir iki def'a koymadıkça çeşm-i cân üzre

Zuhûr-ı mihrinin bir zerresin gösterdi âfâka
Hücûm ettikte feyz-i pertev-i hurşîd kân üzre

Hurûş-ı kîninin bir katresin bildirdi dünyâya
Hücûm ettikte pûr-ı Zâl-i zer Mâzenderân üzre

Dilinde feyz-i cûd ol denlüdür kim olsa müstevlî
Eğer bil-farz mühr-i keffi bir cüz'-i kırân üzre

Olunca ol kırânın devri âhır her gece tâ subh
Yağar şebnem yerine necm-i rahşan gül-sitân üzre

Kemâl-i sür'at-i zihn öyledir kim kilki kasd etse
Edince zam felek bir ân-ı mevhûmu zamân üzre

Miâta darbedip edvâr-ı çerhi hâsıl-ı darbın
Bilâ kesrin kılar kısmet ruûs-ı ahterân üzre

Olur feyz-i cedîd-i rûha kaabil zeybak-ı maktûl[2]
Nigâh-ı iltifâtın düşse bir âyîne-dân üzre

Eğer bang-i nefîr-i satvetin inletse kühsârı
Ve ger[3] dâmân-ı lûtfun sâye salsa gül-sitân üzre

---

1) vâlâya
2) mürde
3) Eğer

Künâmından eder rüm-horde şîr-i şerzeyi rûbâh
Per-i şâhîni eyler çetr bülbül âşiyân üzre

Hıdîvâ sen ki ettin böyle hidmet devlet-ü dîne
Duâ-yi devletin farzoldu el-hak ins-ü cân üzre

K' edip hummâ-yi harb-u fitne kabl-ennadc buhrânın
Karîb olmuştu kim kasdeyleye cân-ı cihân üzre

Kılıp ahlâtı fasd-ı bî mahal tahrîk olmuştu
Halel târî mizâc-ı devlet-i islâmiyân üzre

Bihamdillâh hele sebbâbe-i Bukrât-tedbîrin
Aceb vaktinde dûş oldu o nabz-ı nâ-tüvân üzre

Aceb kaanûn-ı makbûl üzre tertîb-i ilâc ettin
Aceb merhem kodun dillerdeki zahm-ı nihân üzre

Yine kıldı Hudâ zıll-i zalîl-i re'fetin memdûd
Ser-i ıkbâl-i yâr-ı husrev-i Cemşîd-şân üzre

Ki bir sen gibi destûr-ı güzîne eyleyip tevfıyk
İnâyet eyledi Hak ol şeh-i vâlâ-mekân üzre

Tırâz-ı efser-i şâhiyle şermende eder mâhı
Nişân-i hâk-i dergâhın cebîn-i husrevân üzre

Cenâb-ı Hak hemîşe hıfzede zât-ı hümâyûnun
Cihan durdukça dursun mesned-i Osmâniyân üzre

Hıdîvâ bir sözüm var anı dahi söyleyim bârî
Çü Hârût eylemişken ser-nigûn kilki benân üzre

Ki oldu bir vesîk-uttarh gûyâ bu kasîdem kim
Eder ısbât-ı fazlım Enverî-i nükte-dân üzre

Ye sen de ey hıdîv-i muhterem etmezmisin ısbât
Kemâl-i fazlını Şeh Sencer-i huld-âşiyân üzre

O etmiş Enverî'ye sâyesin memdûd düşmez mi
Senin de sâye-i lûtfun Nedîm-i nükte-dân üzre

Zamân-ı devletinde ben hele bilmem sen insâf et
Sipihr olmak sezâ mı ehl-i tab'a imtinân üzre

Sözüm gevher dizerken sîne-i havrâya lâyık mı
Ekem elmâs ben sînemde zahm-ı hun-çekân üzre

Senin gibi hırîdâr-ı metâ'-ı ma'rifet varken
Kala kâlâ-yi nazmım dûş-ı dellâl-i zebân üzre

Kalam bir böyle vakt-i sûdda ümmîd-i hâcetle
Zer-i hâric gibi dâim tasavvurdan ziyân üzre

Nesîm-i re'fetin olsun meded-res kalmasın lûtfet
Gül-i kâmım perîşan pençe-i bâd-ı hazân üzre

Yeter ey hâme verdin tâb-u fer nazmınla âfâka
Duâ gevherlerin diz gayri var silk-i beyân üzre

Hemîşe tâ ki seyf-ü hâmenin ibrâm-u nakzından
Ola ahvâl-i âlem muntazam emn-ü amân üzre

Bakıp destindeki şemşîre bîm-i cân ile Behrâm
Dolaşsun âyağı dâmâna râh-ı kehkeşân üzre

Görüp iki benânın ârasında hâmeni olsun
Utârid şerm ile dem-beste burc-ı tev'emân üzre

VI

Medreseye teşekkür zımnında Dâmâd İbrahim Paşa'ya

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hoşâ ey feyz-i cûdun eyleyip zîbende dünyâyı
Kemâl-i lûtfun etti hisse-mend a'lâ vu ednâyı

Hoşâ ey mesned-ârâ-yi himem kim hüsn-i tedbîrin
Edip mülk-i cihandan ber taraf âşûb-ı gavgaayı

O gavgaanın yerine kıldı dest-i bezl-i[1] ihsânın
Cihanda her kese bir gûne lûtf-ı râhat efzâyî

Budur hakk-ı kelâm ey sadr-ı zî-şan kim kıyâs olmaz
Senin eltâfma bezl-ü-atâ-yi Hâtem-i Tâyî

Niçün derlerse cümle müddet-i ömründe ol etmiş
Verip mâlin biraz eşhâs-ı nâsa bezl-ü i'tâyî

Sen ammâ ey hıdîv-i muhterem evvel zuhûrunda
Bütün bir memleket halkına kıldın kâm-bahşâyî

Edip halkı yeniden mülk-ü mâl-ü câhına mâlik
Cihâna eylemişken böyle lûtf-i âlem-ârâyı

Bu lûtf-i şâmil ile eylemişken gamdan âzâde
Kemâl-i re'fetin bây-ü gedâyı pîr-ü bernâyı

1) ü

Yine her birine mahsûs edip in'âm haddince
Nevâzişlerle memnûn eyledin a'lâ vu ednâyı

Aceb tevfıyka makrûn[1] oldun ey sadr-ı kerem-güster
Ki sana Hak müyesser kıldı böyle nâm-ı vâlâyı

Cihan nâmınla doldu halk ihsânınla sîr oldu
Tarâvet buldu eltâfınla bu mülkün serâpâyı

Zamân-ı devletinde Hazret-i Allâh'a şükrolsun
Belâsın buldu baht-ı bî-vefâ gerdûn-ı her-câyî

Hele elhamdülillâh baht-ı ser-keş bildi yâ haddin
Hele kâfir felek de çekti yâ dâmânına pâyi

Demiştim ben kulun tenhâca bir kaç def'a gerdûna
Behey zâlim nedir bu hâtır-âzârî vü hud-râyî

Neden böyle tutuşmuşsun sen erbâb-ı maârifle
Biraz da etsene der-pîş âyîn-i müdârâyı

Tutâlım sende şefkat yoğımış kaadirmisin men'e
Gürûh-ı ehl-i dânişten zuhûr-ı lûtf-ı Mevlâ'yı

Ye havfetmezmisin kim eyleye Hak âleme destûr
Kemâl-ü ma'rifet kadrin bilür bir sadr-i dânâyı

Hudâvendâ bana şimdi peyâmı geldi gerdûnun
Demiş kim ey çerâğ-ı dûdmân-ı nükte-pîrâyî

O sözler kim demiştin bana oldu cümlesi zâhir
Vezîr ettikte Sultân Ahmed İbrâhîm Pâşâ'yı

Cenâb-ı âsaf-ı âlî-himem kim âşiyân etmiş
Hümâ-yi baht dergâhındaki tâk-ı felęk-sâyı

Bilir kim bir keşîde rahştır ıstabl-ı hâsında
Meh-i nevden gören çerhin nişan-gâhında tamgaayı

---

1) mazhar

Bilir kim bir çekîde katredir deryâ-yi cûdundan
Gören enfâs-ı bâd-ı subh ile cûşende deryâyı

Mükerrem sıhr-ı Sultân-ı cihan kim vakt-i sûrunda
Sipihr-i atlas ihdâ eyledi bir tûp dârâyî

Edip ammâ ki sonra şerm-i vâfir i'tizâr etti
Görüp çâvûşunun dûşundaki zîbende kemhâyı

Gelip bir gûne rû-mâl eylemişken seyreden âdem
Süm-i esbinde mîh-i zer kıyâs eyler süreyyâyi

Varıp bir tarz ile vaz'-ı cebîn etmiş ki râhında
Nişân-ı na'l zannettim hilâl-i mâh-ı garrâyı

Ne bulmuş Rüstem-i Kâvûs'tan Firdevsi-i Tûsî
Ne görmüştür bir iki Türkten Vassâf-ı sevdâyî

Der-i vâlâsına varsın da görsün haşmet-ü câhı
Gelip âlâyine görsün de seyretsin temâşâyı

Hudâvendâ mekârim-perverâ sadr-ı cihân-ârâ
Hudâ sensiz bize göstermesin[1] ol sadr-ı a'lâyı

Cenâb-ı hazretin devletle ol sadrı edip teşrîf
Edelden emn ile âsûde tedbîrin reâyâyı[2]

Duâ-yi izz-ü câhın zimmetimde farz bilmiştim
Ederdim rûz-ü şeb medhinle meclislerde gûyâyî

Bu def'a bir kerem de eyledin kim âcizim el-hak
Ne denlü eylesem ihsânının vasfında ıtrâyı

Beni ihyâ kılıp feyz-i dem-i can-bahş-i lûtfunla
Nümâyân eyledin âsâr-ı enfâs-ı Mesîhâ'yı

Çerâğ ettin beni dâim senin de ey kerîm-üşşân
Çerâğın rûşen etsin dîde-i mihr-i mücellâyî

---

1) göstermesin sensiz bize
2) berâyâyı

Hele ol dergeh-i iclâline bir hidmetim geçse
Bu lûtfun böyle hayrân eylemezdi cân-ı şevdâyı

Diyâr-i âhara gittikte hattâ ben kulun her dem
Ederdim dilde pinhan kendi za'mımca bu da'vâyı

Ki gerçi matlabım va'detti ol sadr-ı kerem-güster
Husûl-i kâma kıldı gûşe-i ebrûsu îmâyı

Ve liykin bunca eşgaal-i umûr-ı saltanat varken
Nice der hâtır eyler ben gibi bir bî ser-ü pâyi

Pes ettim azm kim ol dergeh-i cûda edip rû-mâl
Kılam peyvend-i dâmân-ı kerem dest-i temennâyı

Kaçan geldim der-i ıkbâle ol dem dest-i ihsânın
Kef-i nâ-kâmıma sundu ruûs-ı sîm-sîmâyı

Alıp bûs eyleyip bâş üzre koydum şükredip bin kez
Tamâm oldu işim bahtımdan etmem gayri şekvâyı

Budur dergâha şimdi arz-ı hâl-i bende-i nâçîz
Ki ey sadr-ı güzin ey müttekâ-pîrâ-yi Dârâyî

Çerâğ oldukta yine gitmek üzre eylemiştim ahd
Der-i ıkbıâline ettikte kasd-ı çihre - fersâyî

Bihamdillâh ki oldum devletinde matlaba nâil
Çerâğ ettin inâyetle Nedîm-i zâr-ı şeydâyı

Ne vech üzre sudûr eyler efendim şimdi fermânın
Derinden dûr olup kılsın mı benden râh-peymâyî

Veliyy-i ni'metim ümmîd-gâhımsın efendimsin
Nedir emrin buyur ey ziyb-i sadr-ı kâr-fermâyî

Hemîşe tâ kumâş-ı zer-keş-i vasf-ı kerem-kârın[1]
Ede leb-rîz-i revnak dest-gâh-ı şi'r-ü inşâyı

---

1) kârân

Yazıp vasf-ı şerîfin zer kalemle mihr-i ferruh-fer
Kıla pür ziyb-ü zîver safha-i çerh-ı muallâyı

Kılıp zât-ı şerîfin mesned-i devlette Hak dâim
Müsahhar eyleye fermânına etraf-u enhâyı

Süreyyâ menzilinde mihr-i âlem-tâb zannetsin
Gören mektûb-ı ıkbâlindeki mühr ile imzâyı

VII

Dâmâd İbrahim Paşa'nın Sadr-ı A'zam oluşunu tebrik ve Enverî'nin bir beytini tazmin

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Alessabâh ki bânû-yı mihr-i ferruh-fâl
Kenâr-ı târem-i mînâdan etti arz-ı cemâl

Çekip vesâdemi kıldım külâh-güşemi ham
Garîm-i gamdan edip nîm lâhza istimhâl

Bir iki cüz'-i perâkende vâr idi der pîş
Alıp birin ele verdim kümeyt-i tab'a mecâl

Bir iki mebhase ta'lıyk edince enzârım
Uzandı zeyl-i-mebâhiş çoğaldı kıyl ile kaal

Biraz zaman dahi idmân-i hattâ meyletti
Hayâl-i hatt-ı cüvân ile hâtır-ı meyyâl

Bir iki safhayı hem-reng-i rûy-i baht edicek
Elimdeki kalem-i Vâsıtîye geldi kelâl

Dedim biraz dahi âsâyiş eyleyim çünki[1]
Tamâm mertebe künd oldu akl-u vehm-ü hayâl

1) çünkim

Bu ârzû olıcak nakş levh-i hâtırda
Heman o lâhzada fırsat bulup bilâ-imhâl

Kümeyt sürdü hücûm etti kişver-î tab'a
O gam dedikleri dîrîne düşmen-i muhtâl

Hurûşa başladı nâgâh künc-i hâtırdan
Hezâr vesvese sad gûne ârzû-yi muhâl

Gehî telâtum-ı efkâr-ı derd-i ziyk-ı maâş
Gehî tezâhum-ı ekdâr-ı gayret-i emsâl

Münâvebeyle gelip cümle merzibûm-ı dile
Tamâm eylediler akl-u fikrim istîsâl

Ben ise derd ile kaldım arada zâr-ü zebûn
Ne sabr-u tâkata kudret ne hud girûze mecâl

Bu hâlde anı gördüm şikâf-ı revzenden
Şitâb ile yetişip geldi peyk-i bâd-ı şimâl

Gam ile cünbişe hud tâb yoğidi bende
Hele hamiyyet edip bu dil-i perîşan-hâl

Gel ey nesîm-i sabâ hatt-ı yârden ne haber
Terânesiyle kudûmunu kıldı istikbâl

Esenleşip dil ile güft-ü gûya başladılar
Kulak tutunca işittim k'ider fakıyri suâl

Alıp o dem haberim geldi yânıma gülerek
Görünce çihre-i zerdim dedi ne hâl bu hâl

Dedim ki nolsa gerek hud değil mi ma'lûmun
Sipihr-i zâlim ile mâcerâ-yi ehl-i kemâl

Hele bu gûne sitem çerhin eski âdetidir
Velî düşer mi sana ey enîs-i hûb-hısâl

Sanâ[1] bu mertebe bî-mihr-ü bî-vefâlık edip
Ziyâretim edesin tâ bu vakte dek ihmâl

Sühan bu gaayete erdikte bir tebessüm edip
Dedi ki ey sühanından nümûne sihr-i halâl

Biraz inânını çek böyle germ-tâz olma
Semend-i cevre meded kılma bendeni pâ-mâl

Ki sâna bir haberim var ki gûş edersen eğer
Ola o mertebe gûşun güherle mâlâmâl

Ki tâ be haşr huliy-bestegân-ı huld-i berin
Ede kılâdelerin hazretinden istikmâl

Kucâst kûy-i Nedîmâ terâncsiyle bu dem
Gelür cihâna gül-efşân olup o tâze nihâl

Henûz bu sühanın olmamıştı lâfzı tamâm
Henûz cevher-i ma'nâsı bulmamıştı kemâl

Erişti gûş-ı dil-ü câna dûrdan nâ-gâh
Terâne-i ceres-i kârbân-ı ganc-u delâl

Pür etti kûçeyi sıyt-ı feşâfiş-i dâmân
Erişti zirve-i nâhîde çın çın-ı halhâl

Aceb nedir deyicek kıldı peyk-i sâmiayı
Sadâ-yı zemzem-i halka-i der[2] istikbâl

Heman şitâb ile cây ımdan eyleyip per-tâb
Güşâde eyledim âguuşunu derin filhâl

Ne gördüm ol büt-i nâzende nîm mest olmuş
Kolunda dâmen-i kerrâke elde bir gül-i âl

Küleh şikeste vü ser tâ be pây nahvet-ü nâz
Kemer güsiste zenah tâ be nâf hüsn-ü cemâl

---

1) Ki tâ
2) zer

Görüp o hâleti akl-ü şuûrum oldu tebâh
Düşüp ayâğına çün sâye eyledim rû-mâl

Dedim ki ey ham-i zülfünde fitne der fitrâk
Kenâr-ı nevk-i müjende kirişme der çengâl

Fedâ bu ni'met-ü ihsânına çi cân-u çi dil
Fedâ bu lûtf-i firâvânına çi câh-u çi mâl

Pes ez merâsim-i nâz-u niyâz el-kıssa
Firâz-ı mesnede saldıkta sâye-i iclâl

Biraz bu tarz ile güf-ü şinîdden sonra
Biraz da sohbet-i eş'âra gösterip ıkbâl

Alıp o şevk ile dîvân-ı Enverî'yi ele
Güşâde eyledi niyyet tutup o dem bir fâl

Garîb fâtiha kim oldu nâ-gehan lâyih
Firâz-i safhada bu matla'-ı huceste-meâl

Be sa'd ahter-i meymun zaman-u[1] hurrem-fâl
Be nîk tâli'-i ferhunde rûz-ı ferruh-fâl

Be bârigâh-ı vezâret be ferruhî binişest
Hudâyegân-ı vezîrân-u kıble-i âmâl[2]

---

1) -i
2) ıkbâl

VIII

İbrahim Paşa'ya medhiyye zımnında Hammâmiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Sepîde-dem ki olup dîde hâbdan bîdâr
Hurûşa başladı nâ-gâh serde dürd-i humâr

Hezâr za'f ile hammâma doğru azmettim
Kemer güsiste perâgende gûşe-i destâr

Varıp o hâl ile hammâma üft-ü hîz ederek
Edince gûşe-i halvette cây-gâh-ı karâr

Ne gördüm âh aman el-aman bir âfet-i can
Gelip yanımda güneş gîbi oldu şu'le[1]-nisâr

Saçı fütâdesinin hâbı gibi pejmürde
Nigâhı âşıkının hâtırı gibi efgâr[2]

Vücûdu hâm gümüşten beyâz gülden nerm
Boyu henûz yetişmiş nihâlden hemvâr

Kamer hamîresi yâhud güneş mürebbâsı
Bilûr şâh mı yâ nahl-i lü'lü'-i şehvâr

O kadd-ü had o tenâsüb o gabgab ol pistan
O yâl-ü bâl o temâyül o şîve-i reftâr

1) lem'a
2) bîmâr

Tamâm reng-ü bahâ mû be mû kirişme vü nâz
Tamâm hüsn-ü serâ-pây şu'le-i dîdâr

Ve liyk hissolunur ki[1] o nâz-perverdin
Derûnu içre bir endîşe vü bir âteş var

Ben ise derd ile kıldım figan ki âh aceb
Nedir eden dilin ol nâz-perverin âzâr

Dedi o dem dil-i dîvâne her çi bâd-âbâd
Bu hâletin ederim andan aslın istifsâr

Cevâb-ı lûtf verirse eğer zihî devlet
Zihî saâdet eğer kim ederse de âzâr

Heman hitâb edip ey âftâb-ı nâz dedim
Ki ey fedâ o siyeh zülfe nâfe-i Tâtâr

Gümüşten âyineler gibi sâf iken sînen
Sezâ mıdır ki ola böyle pây-mâl-i gubâr

Cihânı etmiş iken hayretin zebun ya seni
Kim etti böyle ser-endâz-ı hayret-ü efkâr

Nedir aceb sebeb-i hayretin nedir derdin
Kemâl-i lûtfun ile kıl kemînene ihbâr

İşitti çünki sözüm ol gül-i hadîka-i nâz
Derûn-i sîneden âh eyleyip çü bülbül-i zâr

Dedi ki âh suâl etme derd-i pinhânım
Dil-i figârıma zahm urma sen de dîger bâr

Dilimle uğradım kayde ben bu âlemde
Ne bülbül uğradı ne tûti-i şeker-güftâr

Karârın aldı dilin bir garîb dağdağa kim
İlâcı güç gamı müşkil tegaafülü düşvâr

---

1) kim

Bu şeb bir âfetin ibrâmı ile mecliste
Çekilmiş idi bir iki piyâle-i ser-şâr

Tamâm neş'eler ettikte mihr gibi tulû'[1]
Kinâr[2]-ı meclise nakl oldu sohbet-i eş'âr

Nedîm nâmına bir şâir-i cihan var imiş
Kemend-i zülfüme düşsün ilâhi ol ayyâr

Bir iki beytin anın keyfe mettafak nâ-gâh
Bir ehl-i dil okuyup etti bir dahi tekrâr

Şu rütbe etti eser bana ol edâ-yi selîs
Ki tab'-ı şûhum olup çâk-sâz-ı ceyb-i karâr

Yemîn edip kılıcım kabzasına nezrettim
Bulup Nedîm'i iki bûse eyleyim îsâr

Bu kerre şimdi belâ bunda hânesin bilmem
Ki azmedip olam îfâ-yi nezri hâhiş-kâr

Tutalım arayarak bulmuşum anı ammâ
Kabûl kılmayıp eylerse nezrim istihkaar

Hicâb mâni' olursa ye nâz ederse eğer[3]
Ederse zühd satıp sûret-i riyâ ızhâr

Nice çıkanı acabâ uhdesinden ol nezrin
Kalur mı âh benim gerdenimde yohsa bu bâr

Kaçan ki bu sözü gûş etti dil kalıp bî-hûş
Kemâl-i hayret ile hemçü sûret-i dîvâr

Dedim ki ey gül-i nev-hîz-i nâz-ü işve sana
Fedâ Nedîm gibi bendeler hezâr hezâr

Ne gûne sihr idi âyâ o beyt-i pür-te'sîr
Ki bir senin gibi ser-keş perîyi etti şikâr

---

1) zuhûr
2) Miyân
3) yahud

Dedi ki bîr iki beyt-ül-kasîde kim olmuş
Anımla hazret-i Sadr-ı güzîne midhat-kâr

Cenâb-ı hazret-i destûr-i âsman-mesned
Ki mihr-i zâtına bir gerd bâliş-i zer-târ

Semiyy-i cedd-i Rasûl-i Hudâ ki lûtfundan
Cihanda âteş-i endûh-u gam olur gül-zâr

Yegâne sıhr-ı[1] güzîn-i Halîfet-ül-İslâm
Vezîr-i a'zam-u ekrem müşîr-i pâk-tebâr

Alîl-i mihnete cûd-ü sehâsı habb-ı zeheb
Marîz-i ye'se atâyâsı şerbet-i dînâr

Dokunsa çeşmi eğer jeng-beste mir'âta
Yeşil çemen gibi neşv-ü nemâ bulur jengâr

Harîta resmi gibi huşk-ü teng-sûrettir
Kef-i kerîmine nisbetle kulzüm-i zehhâr

Serâb lem'ası veş nef'den muarrâdır
Nihâd-i pâkine nisbetle ebr-i feyz-i bahâr

Edeydi âteş-i kahri bıhârı istîlâ
Fetîl-ü revgan olurdu cezîrelerle bıhâr

Harem-serâyine Kâfûr-i zer-kemer hâdim
Derinde Cingiz-ü Kaplan Girây bir tâtâr

Zihî o kuvvet-i bâzû ki Hind-i garbîden
Zemîne etse eğer nîzesin halîde çü mâr

Çıkıp o demde ser-i nîze Hind-i şarkîden
Ederdi sadme-i yelmânı pây-i râyı figâr

---

1) sadr-ı

Cihan-penâh hıdîvâ kerem-verâ sadrâ
Eyâ vezîr-i felek-bâr-gâh-ı mihr-âsâr

Sen ol yegâne-i devr-i zemânesin ki senin
Nazîrin olmadı meşhûd-ı dîde-i edvâr

Cihânı lûtf-u mürüvvetle kâm-rân ettin
Cihanda kâm alasın ber-sebîl-i istimrâr

Bu hüsn-ü[1] hulku ki etmiş Hudâ sana ihsan
Bu baht-u tâlii k'etmiş felek sana îsâr

Mübeşşer ol ki senin izz-ü devlet-ü câhm
Olur ziyâde bülend-ü medîd leyl-ü nehâr

Budur delîl bu da'vâya kim senin ancak
Budur murâd-ı şerîfin ki cümle ehl-i diyâr

Olup zamân-ı şerîfinde emn-ü râhatte
Cihanda olmaya bir ferde zulm ile âzâr

Felâcerem bu cihân içre çün[2] mücerrebdir
Ki böyle şefkat-ü rahmi olan sudûr-ı kibâr

Olup o mesned-i vâlâda çok zaman mümted
Eder makam-ı refîinde devlet ile karâr

Bu bahs-i[3] pâki debistân-ı fazl-ü dânişte
Bu sûret ile ki[4] takrîr eder ül-il ebsâr

K'olur zamân-ı kalîl içre muzmahil elbet
Delâlet ettiğiçün şerre necm-i giysû-dâr

Ve liyk[5] olduğıçün hayr-ı âleme sâî
Cihanda dâim olur âftâb-ı feyz-âsâr

---

1) -i
2) çok
3) baht-i (yanlış)
4) de
5) Delîli, delîl

Alel husûs ki bu bende-i kerem - dîden
Bu çâkerin bu kemînen bu abd-i zâr-ü nizâr

O denlü lûtf-u kerem gördü hazretinden kim
O lûtfu görmedi ebr-i bahârdan gül-zâr

Nedîm kendi kulun kendi müst-mendindir
Unutma zerreni ey âftâb-ı feyz-âsâr

Himâyet et ki senin bir yanar çerâğındır
Taarruz eylemesin rûzgâr-ı bed-girdâr

Cihanda sen gibi müşfik efendisi var iken
Yazık değil mi kala böyle bî-kes-ü bî-kâr

Mukayyed olmaya bir kâr ile bu âlemde
Ede derûnunu sevdâ-yi hâm ile âzâr

Bu sözde liyk efendim kalem yalan söyler
Ben eyliyeyim anın[1] bâri kizbini ızhâr

Derin güşâde iken cümle ehl-i irfâna
Kalur mı bî-kes o pâkîze-tab'-ı sihr-asâr

Eğerçi hidmeti yok liyk ana yeter bu şeref
Ki ede hidmet-i rıkkıyyetinde ömrü güzâr

Heman efendisini eylesin Hudâ dâim
Kerem eder komaz elbette bendesin bî-kâr

Hemîşe tâ ki ola kâr-gâh-ı âlemde
Bu heft âmire münkaad bu tabâyi'-i çar[2]

Mutî-i emrin olup çâr gûşe heft ıklîm
Ola müsahhar-ı kilkin bu kubbe-i devvâr

İnâyet-i ezelî feyz-bahş-ü feyz-resan
Sipihr bende-i ferman sitâre hidmet-kâr

---

1) Ben anın eyliyeyim
2) Bu heft âmire münkad tabâyi'-i nüh-ü çâr (yanlış)

IX

İbrahim Paşa'yı medih zımnında Ramazâniyye

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Bağteten sâbit olup gurre firâşında imâm
Hâb içün yatmış iken etti terâvîha kıyâm

Bâş kaldırmadılar öğleye dek uyhûdan
Yevm-i şek zevkına hâzırlanan abbâb-ı kirâm

Serdi-i fasl-ı bahâr etmiş iken tab'a eser
Ataş-ı rûze ana kıldı mükâfât tamâm

Şu soğuk günlere bir pâre ısındırdı bizi
Bir gün evvel erişip geldi hele mâh-ı sıyâm

Pâs-ban verdi kudûmiyle cevâb eyleyene
Ramazan geldi mi âyâ diyerek istifhâm

Çeşm-i Zerkaa-i Yemâne'yle mi baktı bilmem
Nazar-i şâhide ahsentü zihî dikkat-i tâm

Bilemem ben de ki[1] şâhidde mi takvîmde mi
Hele bir kizb var ortada budur sıdk-ı kelâm

Ehl-i keyfin birisi der ki behey sultânım
Aydın ay bellü hisâb olmadı şa'bân tamâm

1) bende mi

Bir iki meblağ-ı berş ile urup öldürecek2
Geldiler eylediler böyle cihânı sersâm

Olacak oldu heman çâre ne şimden sonra
Edelim hükm-i kazâ destine teslîm-i zimâm

Şevkımız şimdi ana düştü ki inşâallâh
Ola sihhatle selâmetle meh-i rûze tamâm

Kıla erbâb-ı dili âb-ı hayâta sîr-âb
Erişip Hızr gibi âh mübârek bayrâm

İbtidâ îyd gün icrâ-yi merâsimle geçip
Gecesi dâhi olup maslahat-ı hâb tamâm

Çün ikinci gün ola böylece ahdeylemişim
Ki ne sabreyleyim ol gün ne direng-ü ârâm

Çektirip pek seherî doğruca Sa'd-âbâd'a
Tutayım zinde iken cennet-i a'lâda makaam

Varayım hâk-i tarab-nâkine yüzler süreyim
Bir gün olsun alayım bâri felekten bir kâm

Havzdan kevser-i pâkîzeyi nûşeyleyeyim
Kasrdan bûy-i cinânı edeyim istişmâm

İyd ola fasl-ı bahâr ola da Sa'd-âbâd'ın
Zevkını eylemeyim sihhat olur bâna harâm

Hurrem-âbâd'a varınca gideyim zevrak ile
Bî kusûr eyliyeyim seyr-i kusûru itmâm

Bir münasibce refıyk ile girersek kayığa
Şevk ile kullanuruz gayri bizimdir eyyâm

Sonra havzın öte yânına çıkıp zevraktan
Bir dıraht altına ferş eyliyeyim bir ihrâm

---

2) öldüricek

Geç edip gûşe-i destârımı rindâne geçip
Oturup eyliyeyim bir iki sâat ârâm

Sonra âlıp elime ney-şeker-i kilk-i teri
Olayım vasf-ı cihan-dâver ile şîrîn-kâm

Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yi Halîl İbrâhîm
Ki cihan buldu onun lûtfu ile ziynet-i tâm

Âsmân-pâye hümâ-sâye vezîr-i a'zam
Sâhib-i seyf-ü kalem mâlik-i nakz-u ibrâm

Seyfidir bârıka-i hırmen-i âşûb-u fiten
Kalemi ebr-i bahâr-ı çemenistân-ı merâm

Addeder beççe-i sîmurgu şikâr-i lâgar
Hırmen-i sâha-i tedbîrde neşrettiği dâm

Çerhten pençe-i hurşîd adını mahvetti
Pençe buyrultusunun şeş cihete saldığı nâm

Olsa ger bâd-ı semûm-ı sahatından pertâb
Ser-i bed-hâhına tâ haşr yağardı samsâm

Olsa ger nâmiye feyz-i nazarından sîr-âb
Çeşm-i âhû bitirir bâğda nahl-i bâdâm

Çerhi kim himmet-i vâlâsı temâşaya çıkar
Tâ varır fark-ı simâk üzre eder darb-ı hıyâm

Ahd-i lûtfunda kemâl ehline göstermede çerh
Sûret-i mihr-ü vefâyı felek-i âyine-fâm

Hoşdur erbâb-ı dilin serleri mânende-i Cem
Sâfdır sîneleri şevk ile mânende-i câm

Şöyledir şöhret-i ihsânı ki şimdi etfâl
İbtidâ lûtfunu vasf ile eder feth-i kelâm

Dîdesi dehşet ile hîrelenir çün huffâş
Peyker-i hancerinin görse dırahşin Behrâm

Âsaf-ı Cem-menişâ dâver-i gerdun-kadrâ
Ey ki devrin sebeb-i tevbe-i çerh-i hud-kâm

Sensin ol cûd-ı müşehhas ki zuhûrunla senin
Buldu tûmâr-ı neseb-nâme-i himmet encâm

Derinin beste-kemer çâkeridir heft ahter
Şem'inin sûhte pervânesidir nüh ecrâm

İşte geldi der-i iclâline rû-mâl ederek
Ramazâniyye kasîdeyle Nedîm-i nâ-kâm

Ger kusûru var ise afv kıl ey kân-ı kerem
Tâzedir nazmı eğer olsa da bî reng-ü nizâm

Hoş gelir tab'a husûsâ ramazân âyında
Bâde-i nev ne kadar olsa da nâ puhte vü hâm

Hak taâlâ ede ıkbâl-ü celâlin efzûn
Emrine râm ola dâim felek-i bî ârâm

Gece gündüz geçe âsâyiş ile evkaatın
Her şebin kadr senin her günün olsun bayrâm

X

Bayram törenini anlatan ve Sultan Ahmed. III ü öğen kasîde

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Sabâh-ı iyd kim âlem olup feyziyle nûrânî
Sadâ-yi kûs-ı şevket eyledi pür çerh-i devrâni[1]

Sarây-i şehriyâr-i âlem oldu meşrık-ı ıkbâl
Gelip hep hâk-bûsa devlet-i ulyânın erkâni

Kuruldu taht-ı âlî-baht tarz-ı dil-pesend üzre
Döşendi pîş-gâha ol murassa' ferş-i hâkaanî

Hezârân ziyb-ü ziynet sad hezâzan ferr-ü şevketle
Cülûs etti çıkıp dehrin şehenşâh-ı cihan-bânı

Yesârında durup şehzâdegân izz-ü saâdetle
Sipihr-i haşmetin her biri oldu mihr-i tâbânı

Denir sâhib-kırânın çârdır yanında şemşîri
Görüp şehzâdegânı anladım bu râz-ı pinhânı

Muammer eylesin yavuz nazardan saklasın Mevlâ
Ki anlardır binâ-yi izz-ü şânın câr erkânı

Yemîninde dururdu hâtem âsâ âsaf-ı ekrem
Olup rûh-ı[2] **mücessem âlemin gûyâ nigeh-bânı**

---

1) nûr-ı
2) gerdânı

Vezîr-i pür himem dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Eder İbn-ül-Amîd'i dergeh-i cûdunda der-bânî

Cenâb-ı sadr-ı a'zam gûyiyâ tefsîridir anın
Şehenşâh-ı cihan bir mushaf ammâ resm-i Osmânî

Erişmiş olsa bu vakte Alî Şîr-i Nevâyî ger
Olurdu ol hıdîv-i ekremin bî şübhe sek-bânı

Vezîr-i a'zamın da izz-ü devletle yemîninde
Dururlardı şehenşâh-ı cihan-bânın vezîrânı

Durup ol çâr destûr-ı giran temkîn-i vâlâ-câh
Ederler hıfz içün vefk-ı murabba' şâh-ı devrânı

Birisi mesned-ârâ-yi Kapûdânî saâdetle
Üçü ol şehriyâr-ı âlemin dâmâd-ı zî-şânı

Sutûr-ı nüsha-i devlet gibi şâhın kafâsında
Durur cümle ağâyân-i harîm-i hâs-ı sultânî

Bu dârâtı temâşâ kıldı çünkim bende-i nâ-çîz
Celâlet pertevinden hîrelendi çeşm-i hayrânı

Mehâbet bir taraftan bir taraftan şerm ile haclet
Gelip dem-beste vü lâl eylediler tab'-ı nâlânı

Sürüp yüz hâk-i pâye yek be yek erkân-ı izz-ü câh
Kuruldu haşmet-ü şevketle dîvân-ı Süleymânî

Durup tertîb ile yerli yerinde ehl-i mansıb hep
Tamâm oldukta dîvân-ı felek-invânın erkânı

Cenâb-ı Şeyh-ül-islâm-ı şerîf-atvâr-ı sa'd-âsâr
Ki şâgird etmeğe etmez tenezzül Mîrzâ Cân'ı

Ulûm-i Bû-Hanîfe'yle derûn-ı sînesi memlû
Vera'le vech-i pâki subh-ı sâdık gibi nûrânî

Anın ardınca bil-cümle sudûr-ı âsman-pâye
Ki ilm-ü fazl-ü takvâ gevherinin her biri kânı

Gürûh-ı dâiyan bir bir öpüp dâmân-ı iclâli
Hele ol devlet-i ulyânın oldum ben de şâyânı

Şehenşâhâ hıdîvâ şehriyârâ âsman-kadrâ
Bu devletle bu abd-i kemterin sabk etti akrânı

Saâdetle hitâb ettin ki[1] geldin cümleden sonra
Efendim kıldı ihyâ nutk-ı can-bahşin dil-ü cânı

Cemâl-i pâkini sâirden artık görmek ister dil
Aceb mi cümlesinden sonra bûs etsem o dâmânı

Ne mümkindir kasîdeyle teşekkür böyle eltâfa
Yerin bulsun deyü hünkârımın ammâ ki fermânı

Bu gûne bir kasîde söyledi vasf-ı şerîfinde
Nedîmâ benden alıp destine kilk-i dür-efşânı

Eyâ ıklîm-i pür tekrîm-i islâmın nigeh-bânı
Bu kişver görmemiştir sen gibi sultân-ı zî-şânı

Bu dünyâda sen ana sâlis oldun cünki lâyıktır
Bununla fahrede ukbâda Sultân Ahmed-i sânî

Nesîm âsâ çü fermânın iki deryâya şâmildir
Denilsin zât-ı âlî-şânına İskender-i sânî

Nızâmın buldu zât-i akdesinle milket-ü millet
Misâl-i rûh ihyâ kıldı re'yin çâr erkânı

Serâpây-i cihânı şöyle tezyîn etti eltâfın
Ki etmez böyle tezyin nev-bahâran bir gülistânı

Tasavvur etmedi bu câhı hulyâsında İskender
Ferîdun görmedi ru'yâda bu tertîb-i dîvânı

---

1) ettikte

Nola hurşîde teşbîh eylesem zât-ı hümâyûnun
Ki anın da senin gibi cihanda yoktur akrâm

Süheylin çeşmini ferr-i nigînin eyledi rûşen

Mehin ruhsârını tâb-ı nigâhın[1] kıldı nûrânî

Felekte izz-ü resm-i câh-u haşmet[2] nidüğün bilmez
Senin dârâtına teşbîh eden Dârâ vu hâkaanı[3]

Cihanda vâdi-i âdâb-ı hidmet görmemiştir hîç
Derinde hidmete lâyık görenler şâh-ı Îrân'ı

Adûlar rütbe-i ıkbâlini bir hoşca farketsin
Cilâ versin çekip çeşmânına kühl-i sıfâhân'ı

Sen ol hâkaan-ı mansûr-ül-alem sultân-ı âlemsin
Ki hem-demdir senin her kârına tevfıyk-ı Rabbânî

Hilâfet zât-ı âlî-şânına mahsûstur şimdi
Sana nisbet mülûkün muzmahildir rif'at-ü şânı

Sana Hak kıble-gâh-ı dîn-i Hakk'ı eylemiş ıhsân
Sana muhtâcdır cümle cihânın ehl-i imânı

Münevver meşhed-i kuds-âşiyân-ı Mefhar-i âlem
Senin mülkünde olmak sana Hakk'ın mahz-ı ihsânı

Husûsâ hırka-i pâk-i Rasûl-ullâh kim anın
Melekler bûs-ı dâmâniyle fahreylerse erzânî

Der-âguuş eyleyip ol cism-i pâki nûr ile dolmuş
Misâl-i perde-i fânûs dâmân-ü girîbânı

Ne devlet ne saâdettir hezâran hamd-ü şükr olsun
Cenâb-ı hazret-i Hak sana ihsân eylemiş anı

---

1) rikâbın
2) Felekte resm-i izz-ü câh-u haşmet
3) Senin dârâtına teşbîh eden dârât-ı hâkaanı

Ye ol vâlâ alem kim kaamet-i dil-cûsu olmuştur
Riyâz-ı cennetin gûyâ ki bir serv-i hırâmânı

Nihâl-i haddinin üftâdesidir sidre vü tûbâ
Esîr-i şukkası rûhâniyân-ı arş-ı Rahmânî

Rasûl-i kibriyâ'nın ol mübârek râyeti şimdi
Muhayyem-gâh-ı nusrat-şânının olmuştur invânı

Alem-dâr-ı Rasûl-ullâh'sın ıkbâl ile çünkim
Sana tâbi'dir elbette cihânın pâdşâhânı

Şehenşâhâ eğerçi âlemin eyyâm-i adlinde
Sabâh-ı iyd ile hem-pâyedir her vakt-ü her ânı

Ve liykin bu mübârek iyd vakti eyleyip teşrîf
Sitanbûl'un ferahla iyd ber iyd oldu her yânı

Binip sad izz-ü nâz ile semend-i şûh-reftâre
Güzeller Ât meydanında alır şimdi meydânı

Husûsa hazret-i Eyyûb ile meydân-ı Top-hâne
Birer takrîb ile elbette cezb eyler cüvânânı

Firâz-ı Üsküdâr'ın bu'du vardır gerçi ammâ kim
Yine inkâr olunmaz Hak bu kim anın da seyrânı

Ye Sa'd-âbâd-ı dil-cûnun efendim sorma hiç vasfın
Kulun bir vech ile ta'bîre kaadir olmaz[1] anı

Müferrih gam-zedâ hâtır-güşâ dil-cû vü rûh-efzâ
Temâşâsı muhassal mest-ü hayrân eyler insânı

Biçinmiş bâğlar iydiyye cümle fıstıkıy atlas
Sarınmış başa neftî şâlini serv-i hırâmânı[2]

Gümüş renginde bir dîbâ biçinmiş cedvel-i sîmîn
Ve lâkin[3] hâre gibi mevci var şeffâf-u nûrânî

---

1) olmazam
2) Sarınmış başa nefti şâl her serv-i hırâmânı
3) Ve liykin

O dîbâ âb-şârın dahı eğninde heman farkı
Bunun mevci biraz sık anın ise kaddi tûlânî

Yine iydiyye bahşişler verip fevvâre-i dil-cû
Demâdem etmede etrâf-ı havza sîm-efşânî

Şehenşâhâ bu iyd eyyâmı cümle kulların çünkim
Şeref-yâb oldu pâ-bûsunla buldu izzet-ü şânı

Ya Sa'd-âbâd dahi çekmede hasret o pâ-bûsa
Anın hakkında da icrâ kıl[1] ol lûtf-ı firâvânı

Buyur ol cây-i dil-cûyu ser-efrâz eyle lûtfunla
Hemîşe hem-rikâb olsun sana te'yîd-i Rabbânî

Hudâ hemvâre mahfûz eyleyip zât-ı hümâyûnun
Musahhar eylesin fermânına Îrânı[2] Tûrânı

---

1) Anın hakkında icrâ kıl sen
2) Îrân-u

XI

Sultan Ahmed'le İbrahim Paşa'yı medih zımnında Şitâiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O rütbe etti bu keskin soğuk zemîne eser
Kenâr-ı cûyda gomgök kesildi niylûfer

Başında kar saçağı sarık arkada sâde
Nice gezer bu soğuklarda bilmezem ar'ar

Şitânın ettiği bîdâdı mülk-i gülşende
Efendi binde birin söylesem dolar defter

Ayâğı donmadı mı cûyun evvelâ baştan
Ya düşmedi mi çenârın eli çemende meğer

Hazan yeli eser etmiş misâl-i rîh-i merak[1]
Bu hastelik beden-i servi korkarım sarsar

Kanı çemendeki germiyyet-i tarab şimdi
Aceb ne hâlde bülbül dedikleri kaşmer

Komaz getirmeğe[2] bûy-ı bahârı bâd-ı sabâ
Kenâr-ı bâmda yahlar durup yalın hancer

1) firak (yanlış)
2) götürmeğe (yanlış)

Uçar soğuktan efendi semender âteşte
Bir iki gün dahi böyle eserse bu sarsar

Bürrûdet öyle ki buzlanmasın deyü lâyık
Konulsa penbeye yâkut-pâre veş ahker

Açılmaz oldu çemenlerde çeşm-i şehlâsı
Değirdi nerkise de çeşm-i rûzgâr nazar

Görüp bu hâli gülistanda dondu cedvel-i âb
Bahâra dek duramaz korkarım kenâr çizer

Kılıç gibi esiyor sarsar-i zemistânî
Nihâl giyse nola yahtan âhenin mığfer

Kesâdı yok hele kış günleri akaar-ı gamın
Harâb hâneler akmazsa da hele damlar

Düşüp bu gice tevârîhe fikr-i gülle hezâr
Ayâz kıssasın etti sabâha dek ezber

Şikeste beste hele ben de bir gazel yaptım
Düşüp hayâlime ol şûh ile geçen demler

Şu sırma saçlara birden sarıldı sevdâlar
Emîn-i sîm-keşâna bu yıl göründü zarar

Pesend muhtesib-i asra etti şeyhi[1] bu gün
Usûl ile fıçının tâ dibinde der çenber

Süzüldüğünce çakır keyf çeşm-i şeh-bâzın
Hamâme-beççe gibi dil sakır sakır titrer

Efendim âh hevâlar bu gün soğuk diyerek
Sokuldu konuna ol mâh-pârenin micmer

---

1) şeyhi etti

O tıflı duhter-i rezle biraz alıştırdık
Atar kapağı aman duymasın peder mâder

Mürâyi hamri müselles deyü[1] satar zâlim
Şarâbın üstüne hürmet biraz da hîle katar

Yiğit mi oldun a cânım nedir bu kırmızı şâl
Başında dün dahi bağlıydı kırmızı çenber

Nedir bu sürhi-i rû bezme varmadın çünkim
Ya Ka'beden mi gelirsin bu şekl ile kâfer

Gören ne vakt ki gerdişte çeşm-i gül-gûnun
Düşer hayâlime mecliste devr eden sâgar

O ebruvânını seyreylesem gelir yâda
Miyân-ı pâdşeh-i dîne bend olan hancer

Cenâb-ı hazret-i Sultân Ahmed-i gaazî
Derinde mihr-ü kamer bende âsman çâker

Hisâb olunsa eğer mukbilân-ı dergâhı
Kalır utârid-ü bircîs hâric ez defter

Ne geldi âleme anın gibi şeh-i zî şan
Ne geldi âleme anın gibi şeh-i zî-şan

Semiyy-i cedd-i Nebiyy-i kerîm[2] İbrâhîm
Yemîn-i devlet-ü din âsaf-ı cihan-dâver

Karâr-gâhıdır ol kasr-ı âsman-mesned
Ki izz-ü devlet ana oldu bâliş-ü bister

Sehâb-ı lûtfu eğer bahre etmese imdâd
Meşîme-i sadef olmazdı mesken-i gevher

Eğer ki mıskale-i re'yi olmasa der dest
Mehin cebînine mihr olmaz idi rûşen-ger

1) deyip
2) Halil (yanlış)

Ederse âteşi ger terbiyet nem-i lûtfu
Duhânı sünbül olur[1] tuhm olur içinde şerer

Nesîm-i hulku vezân olsa bir çemen-zâra
Edip türâbını reşk-i şemâme-i anber

Olurdu reng-i tebessüm şüküfte gülbünden
Henûz olmadan evvel resîde gonce-i ter

Der-i saâdetinin geldi oldu cârûbu
Hümâya mâye-i ıkbâl-ü câh olan şeh-per

Zeminde hükmüne gerden-nihâde heft ıklîm
Felekte hidmetine dest beste heft ahter

Ne böyle âsaf-ı zî-şânı buldu bir ıklîm
Ne böyle sadr-ı cihan-bânı gördü bir kişver

Hemîşe istediği halk-ı âlemi tatyîb
Müdâm zevk-u safâsı cihâna bahşiş-i zer

Müşîr-i şîr-dilâ sadr-ı âsman-kadrâ
Eyâ vezîr-i mekârim-semîr-ü ferruh-fer

Sen ol hıdîv-i cihansın ki oldu ıkbâlin
Sipihre mâye-i ziynet zemîne mâye-i fer

Felekte kaldı mı nâmın yazılmadık bir taak
Zeminde kaldı mı medhin okunmadık bir yer

Zihî şüyû'-ı mekârim ki beççe-i bülbül
Eder terâneden evvel medâyihin ezber

Rehîn-i minnet-ü ihsânın oldu bây-u gedâ
Cihanda lûufuna kim kaldı olmadık mazhar

Cihan-penâh hıdîvâ unutmadık anı kim
Gam eylemişti siyeh rûy-ı âlemi yekser

---

1) olup

Hudâ o günleri göstermesin ki etmiş idi
Cihânı zâr peyâ-pey gelen kederli haber

Olup hücûm-ı elemden şikeste hâtırlar
Derûna dolmuş idi kasvet-i hümûm-u keder

Hudâ'ya hamd ki ol sadra eyleyip teşrîf
Yeni nızâm ile verdin cihâna ziynet-ü fer

Senin zamân-ı şerîfinde Hakk'a şükr olsun
Taâkub etmede her gün peyâm-ı feth-u zafer

Çü mihr maşrık-ı iclâlden edince tulû'
Açıldı nûr-ı zuhûrunda milket-i hâver

Yürü heman sana kimler mukaabil olsa gerek
Cihâna milk-sitanlık merâsimin göster

Bu sıdk-ı niyyet-ü ihlâs sende kim vardır
Olur inâyet-i tevfıyk-ı Hak sana yâver[1]

Hücûm-ı satvetin eyler olursa fermânın
Ferâz-ı Kaafı değil âsmânı zîr-ü zeber

Heman hemîşe olup Hak sanâ muîn-ü zahîr
Ola merâtib-i ıkbâl gün be gün[2] berter

Bu Rûm milketine olduğun gibi olasın
Bütün memâlik-i Îrân'a da ser-ü server

Nedîm benden elinden düşürmeyip kalemi
Dola hisâb-ı tevârîh-i feth ile defter

---

1) asker
2) dem-be dem

XII

Medîne-i Münevvere rütbesinin yüceltilmesi dolayısiyle Sultan Ahmed'e kasîde

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Cihan kim mazhar-i işrâk-ı envâr-ı hakıykattir
Aceb âyîne-i hayret aceb mir'ât'ı ibrettir

Aceb esrâr-ı hayrettir bu eczâ-yi cihan el-hak
Aceb terkîb olunmuştur aceb ma'cûn-ı hikmettir

Zemîn-ü âsmânı mihr-ü mâhı bilmeden geçtik
Kişi öz nefsini bir hoşca bilmek câna minnettir

Arıstolar Felâtunlar ki nâmın yâd ederler halk
Budur zannım ki anlar dahi mahrûm-ı basîrettir

Katı çok dinledim ben ol gürûhun sözlerin âhır
Şunu fehmeyledim ki[1] cümlesi medhûş-ı hayrettir

Ki zîrâ sözlerinde bir meâl-ü bir mahassal yok
Netîce kıyl-ü kaal-ü zann-u tahmîn-ü şemâtettir

Efendi neylerim ben öyle kıyl-ü kaali kim anın
Ne bir burhânı var ber-câ ne bir da'vâsı müsbettir

Bana ol huccet-i vâzıh yeter kim ana hatm urmuş
O zât-ı muhterem kim hatm-i tûmâr-ı nübüvvettir

1) kim

Felekler dergeh-i câhında gerden-beste-i hidmet
Melekler ravza-i pâkinde meşguul-i ibâdettir

Ne ravza arş-i a'lâ âstânından kinâyettir
Ne ravza ravza-i cennet fezâsından ibârettir

Menârât-i refii mehbat-i envâr-ı Yezdânî
Leb-i bâm-ı bülendi maşrık-ı mihr-i hidâyettir

Mülûk-i Âl-i Osman hidmetiyle fahrederlerken
Kazâsı rütbesin dûn eylemişler bu[1] ne hikmettir

Bihamdillah ki şimdi pâdşâh-ı âsman-mesned
Anı hem-rütbe kıldı Mekke'ye hakka kerâmettir

Hudâ'nın beyti ile hâne-i Mahbûb-ı zî-şânı
Ola hem-pâye vü hem-sâye hakka kim isâbettir

İsâbet lâfzı bunda kafiye olmakladır yoksa
Hakıykatte bu ma'nâ yâ kerâmet yâ vilâyettir

Bu hayr-i pâke mülhem olduğu sultân-ı zî-şânın
Değildir gayri şey illâ ki mahz-ı sıdk-ı niyyettir[2]

O şâhenşâh-ı âlî-himmetin ecdâd-ı zî-şânı
Ki her birisi bir sultân-ı İskender-kiyâsettir

Bu hayrı anların kalbine ilhâm etmeyip bârî
Cenâb-ı şehriyâra saklamak mahz-ı inâyettir

Anı ref'eylemekten niyyet-i pâk-i hümâyûnu
Heman ancak Rasûl-i ekrem'e ikrâm-ü hürmettir

Çün olmuştur ameller dînimizde niyyete râci'
Bu pâkîze amel de şübhesiz hayre delâlettir[3]

Bu gûne hayr-i pâke mülhem olmak pâdşah-ı din
Dahi çok nusrat-u tevfıyka çok hayra alâmettir

---

1) eylemişlerdi
2) feyz-i sıdk-u niyyettir
3) hayr-i ibâdettir

Bunu fâl eyledim ben bende kim bî şekk-ü bî şübhe
Bu ma'nî gaybdan bir nasr-ı a'lâya işârettir

Değildir yalnız ehl-i tarîk-ı ilme bu ihsan[1]
Bakılsa cümle ehl-i dîn-i islâma ziyâfettir

Rasûl-ullâh'ın etmek merkad-i pür nûruna ikrâm
Kulûb-ı müslimîne mahz-ı ilkaa-yi meserrettir

Heman Allah taâlâ dâim etsin izz-ü ıkbâlin
Ki zât-ı bî nazîri revnak-ı taht-ı saâdettir

Şehenşâh-ı hümâyun-pâye kim tâk-ı felek anın
Muhayyem-gâh-ı ıkbâlinde bir kasr-i adâlettir

Cihân içre nazîri gelmemiştir nükte-danlıkta
Hüner kadrin bilir bir şehriyâr-ı pür semâhattir

Bu elfâz ile tahrîr eylemiş çerh üzre evsâfın
Utârid kim cihan-sâlâr-i ıklîm-i fasâhattır

Magaazî-pîşe adl-endîşe Sultan Ahmed-i sâlis
Ki Rüstem hancerinden lerze-nâk-i bîm-ü dehşettir

Fenâ-yi sâye-bân-ı ser-bülend-i lûtf-u cûdunda
Serâpây-i cihan der hâb-ı emn-ü istirâhattir

Anın bezm-i hümâyûnunda gûyâ kim duran saf saf
Celâl-ü câh-ü izz-ü devlet-ü ıkbâl-ü şevkettir

Süvâr oldukça rahşa san yemîninde yesârında
Olan pûyan vekar-u satvet-ü iclâl-ü heybettir

Ne âlâyiştir âlâyındaki âlâyiş-ü tertîb
Ye dîvân-ı hümâyûnundaki haşmet ne haşmettir

Ye ol dîvân-ı âlînin ferâz-ı sadrına el-hak
Cenâb-ı sadr-ı a'zam verdiği ziynet ne ziynettir

---

1) in'âm

Cenâb-ı âsaf-ı Cem-câh İbrâhîm Pâşâ kim
Vücûdu mâye-bahş-ı intizâm-ı dîn-ü devlettir

Hıdîv-i muhterem dâmâd-ı ekrem dâver-i efham
Ki Hâtem yâd olunmak cûduna nisbet kabâhattır[1]

Cihanda Hâtem-i Tay kıssası tahkıykı budur kim
Heman şâirlerin beyninde çıkmış bir hikâyettir

Hakıykatte bu Hâtem çölde bir beğdir ki ol yerler
Kemâl-i kaht ile ma'rûftur bî nân-ü ni'mettir

Pes ol yerlerde bir beğ lûtf ederse âç urbâna[2]
Birine bir çanak kısrak südü vermek semâhattır

O destûrun ise bir bendesine ettiği ihsan
Hezâran Hâtem'ü Mu'n'e vefâ eyler bızâattır

Hudâ sadrında dâim kılsın İbrâhîm Pâşâ'yı
İşi sultân-ı dîni dâimâ hayra delâlettir

Şehenşâhâ senin kendi çerâğın abd-i nâçîzin
Nedîm-i[3] **bende kim bir şâir-i nâzük-tabîattir**

Değildir öyle pek üstâd şâir gerçi ammâ kim
Yine eş'ârı tab'a hoş gelir bilmem ne hâlettir

Efendim söyleten anı kemâl-i i'tibârındır
Kalem lûtfunla gûyâ bülbül-i bâg-ı belâgattır

Cenâb-ı Hak hatâdan saklasın zât-ı hûmâyûnun
Bihamdillâh cihan ahdinde cümle emn-ü râhattır

Nice hayre muvaffak eylesin Bârî seni dâim
Senin zât-ı şerîfin âleme mahz-ı inâyettir

---

1) hamâmahtır
2) urbandan
3) Nedîmâ

XIII

Damad İbrahim Paşa'ya bahâriyye

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât

Nâz-u şîveyle ki âguşuma cânâne gelir
Sîneyi kalbi geçip tâ harem-i câne gelir

O bütün hânemi[1] teşrîfini guuş etti meğer
Şevk-ı şûrîdeyi gördüm gelir ammâ ne gelir

Çekse bir câm eğer ol gonce-dehen hem çün gül
Çâki dâmânının âguuş-ı girîbâne gelir

Dâd bilmezmisin ey düşmen-i îmân ki tabîb
Kâfir olursa da bir hasta müselmâna gelir

Gelmedin görmedin ahvâlimi dâd eylemedin
Görse kâfir benim ahvâlimi îmâna gelir

Açılırsın güzelim sen dahi sabreyle hele
Şimdicek şerm gidip meclise peymâne gelir

Âşıkın ağzına bir gün düşer ey gonce lebin
La'ldir elbet o âguuş-ı nigin-dâna gelir

Fasl-ı gül geldi mi âyâ deyü pürsân olarak
Bülbülü kûçede gördüm ki gilstâna gelir

1) hâneme (yanlış)

Fasl-ı gül dahi heman bir iki günden sonra
Hâk-bûs-ı der-i destûr-ı cihan-bâna gelir

Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yı Halîl İbrâhîm
Geldi ne âleme anın gibi dânâ ne gelir

Sadr-ı Cem-mertebe kim zât-ı şerîfiyle anın
Zümre-i Bermekiyan kıssası pâyâna gelir

Âsaf-ı ahd ki ıkbâl-ü celâlin görene
Cem-ü Dârâ sözü Şehnâme veş efsâne gelir

O kerem-kâr ki gördükçe kef-i dür-pâşın
Harf-i tahsin gibi gevher leb-i ummâna gelir

Zer-ü gevher gibi tâ bûs ede dest-i cûdun
Mihr inip evc-i felekten harem-i kâna gelir

Yapışıp el ele ilhâm ile te'yîd ikisi
Âsmandan harem-i kalbine yan yâna gelir

Bulup elbette öper pâyini her gün ıkbâl
Odada kasrda bulmaz ise dîvâna gelir

Ebr-i cûdunda var ol feyz ki reşhinden anın
Gül olup kûre-i haddâd gülistâna gelir

Dest-i kahrında var ol tâb-ü tüvan kim çerhi
Etse efşürde hamel noktası mîzâna gelir

Lûtfu bir bâğçedir k'ânda hayât-ı ebedî
Çün tebessüm dehen-i gonce-i handâna gelir

Vardır ol bâğda bir neş'e-i câvîd meğer
Lâlenin tohmunu eksen dolu peymâne gelir

Kimseler yaklaşamaz yanına illâ nusrat
Berk-ı şemşîri ki bir arsada cevlâna gelir

Berde şâgirdi bulunmağla ne yapsın mirrîh
San'at öğrenmeğe lerzan ser-i meydâna gelir

Hâme-i pâki alem-dârıdır ol ceyşin kim
Kal'a-i mihbereden arsa-i meydâna gelir

Âsafâ bâb-ı refîinde duran der-bânın
Ayağı küngüre-i efser-i keyvâna gelir

Zihn-i vekkaadının evsâfını yazdıkça senin
Geceler kilkimin etrâfına pervâne gelir

Şâdmân ol ki adûnun dil-i sad çâkinden
Pîş-keş yâl-ü düm-i rahşın içün şâne gelir

Âsman meclisine gelse öpünce pâyin
Bir iki def'a cebîni ser-i dâmâna gelir

Sensin ol nûr-ı mülahhas ki eğer bulsa cevâz
Şem'-i hurşîd senin bezmine pervâne gelir

Sensin ol akl-ı müşehhas ki Felâtûn-ı hired
Pîş-gâh-ı dil-i âgâhına tıflâne gelir

Zer-i hurşîdini mîzân ile sarf eyler çerh
Nice yânında anın bahşişi meydâna gelir

Liyk sen âleme ey ma'den-i ifzâl zeri
Söyle verdin ki ne kantâra ne mîzâna gelir

Sen gibi kân-ı kerem bir dahi billâhi kasem
Hele benden diyemem âlem-i imkâna gelir

Mislinin geldiği yok şimdiye dek sonra dahi
Zannım oldur ki ne Îrân'a ne Tîrân'a gelir

Sadr-ı dîvan ne görür mislini bir dâhi ne hud
Sühanım gibi sühan defter-ü dîvâna gelir

Âsafâ hak bu ki baktıkça Nedîmâ kulunun
Bana her bir sözü bir gevher-i yek-dâne gelir

Her sadefte dür-i yek-dâne bulunmaz el-hak
Gerçi kim her biri deryûze-i nîsâna gelir

Her sadefte dür-i yek-dâne bulunmaz el-hak
Ne demek istediğim hâtır-ı yârâna gelir

Benim ol gûy-rübâ kim ser-i meydânımda
Ser-i Örfiy-yü Nazîrî ham-i çevgâna gelir

Her sözüm gülşen-i ma'nâya gönül bezminden
Gül gibi rengli nerkis gibi mestâne gelir

Kad-i güftârıma evvel biçilip câme-i reng
Sonra fersûdesi bâzâr-ı bahârâna gelir

Tab'ım ol nâdire -zâdır ki cihân-ı dilden
Cümle bircîs-ü utârid gibi ferzâne gelir

Var beyânımda o hâlet ki sarîr-i kalemim
Gûş-ı idrâke sarîr-i der-i mey-hâne gelir

Yeter ey hâme yeter gayri duâ demleridir
Ki çoğ oldukça güher kıymeti noksâna gelir

Cemreler her sene tâ birbirinin ardınca
Nev-bahâr erdiği müjdeyle gülistâna gelir

Göreyim şöyle kef-i cûdunu kim ebr-i bahâr
Ana yüz şerm ile deryûze-i bârâna gelir

İzz-ü devlet ola tâ nâme-i kadrinle fahûr
İzz-ü devlet sözü tâ nâmede unvâna gelir

Her günün îyd-i[1] bahârân ola tâ kim a'yâd
Geh bahârâna gehî fasl-i zemistâna gelir

---

1) ü

XIV

Ahmed III. ve Damad İbrahim Paşa'ya

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Söyle ey kilk-i sühan-ver bülbül-i gûyâ gibi
Böyle hâmûş olma nakş-ı gonce-i zîbâ gibi

Îyd vaktinde şeker bahşâyişi mu'tâddır
Nazmın olsun lezzet-âver kand-i müstesfâ gibi

Oldu mu yoksa meğer tanbûr veş târın şikest
Lüknetin mi var zebânında yahud Bebgaa gibi

Sûk-ı isti'dâd germâ-germ iken böyle neden
Tutmak[1] enbân-ı sadefte gevherin yektâ[2] gibi

Gül-fürûşan bûsitânından gül ister sen yine[3]
Böyle istiğnâ satarsın dilber-i ra'nâ gibi

Bâri dûş olsan yine bir ışka zîrâ kim henûz[4]
Nükhetin sûzişle hoştur anber-i sârâ gibi

Gâh düşsen firkate gâhî ümîd-i vuslate
Dem-be dem cûşeylese sînen hum-ı sahbâ gibi

1) Donmak
2) gevher-i yektâ
3) ise
4) senin

Ebr-i nîsan veş ser-i evrâka ol gevher-nisâr
Tâ ki kad çeksin nihâlân-ı hüner tûbâ gibi

Şöyle kim versin tarâvet Rûm'a şi'r-i dil-keşin
Kişver-i Tebrîz'e revnak-bahş olan kâlâ gibi

Bezm-i ehl-i tab'da devr eylesin elden ele
Nazm-ı şûhun[1] tuhm-ı pâk-i lâle-i hamrâ gibi

Künc-i uzlette çü ankaa âşiyan tuttunsa ger
Bâri tiyg-ı zer birun kıl beyzadan tuğrâ gibi

Bir iki gün dîdeden oldunsa pinhan bâri gel
Bir neşât-âver haberle hüdhüd-i bînâ gibi

Söyle kim milk-i Sebâ'nın var mı bir pîrâyesi
Kasr-ı zerrin-tâk-ı Sa'd-âbâd-ı nev-peydâ gibi

Bâ husûs ârâm ede sadrında bir mihr-i kemâl
Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı milk-ârâ gibi

Hem anın dahi ola pîşinde bir bedr-i tamâm
Âsaf İbrâhîm Pâşâ-yi cihân-ârâ gibi

Sadr-i dânâ kim anın her nükte-i sencîdesi
Lâyık-ı tâc-ı şehandır gevher-i yektâ gibi

Pençe-i fermân-ı âlî-şânının her zülfesi[2]
Ziyb-i evc-i ma'delette gurre-i garrâ gibi

Sadr-ı İskender-haşem kim dergehinde bir nice
Nâme-ber tâtarlar var Toli vü Öktâ gibi

Âsaf-ı Nûşîrevan-mesned ki bezmînde hezâr
Mûbid-i hüşyârlar var Hâce-i dânâ gibi

Kaametin ham-keşte kılmakta Direfş-i Gâviyan
Râyet-i mansûrunun pîşinde dâim râ gibi

---

1) şevkın
2) nüktesi

Peşşeye nîrû-yi bâzû verse te'yîdi alır
Deste gürz-i gâv-sâr-ı Rüstem'i elmâ gibi

Bahtı verse takviyet nahlin müseddes hânesi
Ma'den-i elmâs olurdu sîne-i hârâ gibi

Şekl-i evvelden bu devlet bir kıyâs olsa anın
Re'y-i pâki şartıdır külliyyet-i kübrâ gibi

Mülke nâfi' nice kanun ihtirâ' etti nola
Tıbda Kanun yazmadıysa Bû-Alî Sînâ gibi

Bir vezîr olmaz Nızâm-ül mülk veş derdim eğer
Dergehi açılmasa illâ-yi istisnâ gibi

Nazra-i hışmı[1] dokunsa âhenîn âyîneye
Gird-i bâd eylerdi peydâ dûmen-i sahrâ gibi

Feyz-i eltâfiyle bulsa terbiyet azm-ı remîm
Hurrem-ü ser-sebz olur şâh-ı gül-i zîbâ gibi

Âsafâ sadrâ felek-kadrâ hümâyun-mesnedâ
Ey ki zâtın lafz-ı lûtf-u cûdda ma'nâ gibi

Râsıdan fark edemezler irtifâ'-ı kevkebin
Kılsalar bir kaç rasad bünyâd Uluğ Mirzâ gibi

Çûb-ı tîrin nesr-i tâirle bakılsa görünür
Hem-tulû'-u hem-cenâh-u hem-ser-ü hem-pâ gibi

Destine alsan tüfengin cây eder her mühresi[2]
Tâ ser-i[3] mirrîhde endîşe-i sevdâ gibi

Yağdırır levh-i beyâna hûşe hûşe dürr-i nâb
Hâmeni engüşte alsan ebr-i gevher-zâ gibi

Habbezâ nevk-i kalem kim şûhdur her cünbişi
Tarf-ı ebrû-yi cüvânandan geçen îmâ gibi

---

1) çeşmi,
2) Destine alsan tüfengin cây olmaz ber-karâr
3) Hem ser-i

Bendene dersin bıraktın safha-i eş'ârı sen
Tâk-ı nisyân üzre ser-meşk-ı elif bâ tâ gibi

Âsafâ meşhûrdur kim söylemez üstâd liyk
Söyleyince böyle söyler gevher-i yektâ gibi

Bâ husûs ol şâirim ki nazmımı bircîs-i çerh
Nâme-i sihr-ü beyâna sebt eder imzâ gibi

Tâ Cihân-âbâd'a vardı Isfahan mülkün geçip
Rûm'dan pervâz eden nazm-ı terim ankaa gibi

Nef'i vâdî-i kasâidde sühan-perdâzdır
Olamaz ammâ gazelde Bâkıy-ü Yahyâ gibi

Mesnevî semtinde geçmiştir Atâyî cümlesin
Hâletî evc-i rubâîde uçar verkaa[1] gibi

Hâsılı her biri bir vâdîde bulmuş imtiyâz
Müstezâd-u şarkıy-ü tahmîs-i şevk-efzâ gibi

Hâme-i mu'ciz-beyânım anların her birine
Bir cevâb ibrâz edip vâzıh yed-i beyzâ gibi

Hem dahi Tâzî lisân üzre eder îcâd-ı nazm
Buhteriy-yü Ahtal-ü Bû-Tayyıb-ü Bebgaa gibi

Lehce-i Tâtârda kalmaz Nevâyî'den pesin
Fârisî söylerse söyler Sâib-ü Rüknâ gibi

Himmet olursa eğer mümkindir inşâ-yi sühan
Utbiy-ü Vassâf'ı meşhûr eyleyen inşâ gibi

Lâf derlerse eğer işte kalem işte devât
Her sözüm ısbât mümkin hendesî da'vâ gibi

Hasma huccetler nümâyân eyleyim kim her biri
Hatf-ı ebsâr eylesin berk-ı felek-peymâ gibi

---

1) ankaa (yanlış)

Âsafâ bu kilki çok söyletmeyim zîra anın
Gaalibâ maksûdu çerh-i dûn ile gavgaa gibi

Liyk ümmîdim budur kim lûtf-u ihsânın heman
Erişür ihyâ-yi âmâle dem-i Îsâ gibi

Şöyle leb-rîz-i sürûr eyler dil-i pür cûşu kim
Hâletinden raksa başlar sâgar-ı sahbâ gibi

Saklayım gevherlerim gayri teşekkür vaktidir[1]
Tâ kasîdem ola ıkd-i lü' lü'-i lâlâ gibi

Var ise bir günde îcâd eyleyen gelsin beri
Bir kasîde bu müsellem nazm-ı bî-pervâ gibi

Gaayete erdi Nedîmâ söz duâ hengâmıdır
Destin aç rûhâniyân-ı âlem-i bâlâ gibi

Tâ ki her sâl eyleye îydin neşât-ı makdemi
Sahn-ı Sa'd-âbâd'ı leb-rîz-i ferah me'vâ gibi

Şehriyâr-ı âlemin teşrîfi Sadr-ı a'zama
Mâye-i ıkbâl ola îyd-i sürûr-efzâ gibi

---

1) vaktine

XV

Tazmin-i "Kelâm-ül mülûk mülûk-ül-kelâm,, Sultan Ahmed'in sözünü tazmîn

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Gel ey fasl-ı bahâran mâye-i ârâm-u hâbımsın
Enîs-i hâtırım kâm-ı dil-i pür ıztırâbımsın

Dehân-ı gonceyi bâz et zebân-ı sûseni ter kıl
Şikest-i tevbeye dahl edene hâzır-cevâbımsın

Gülistandan nümâyân ol çü ma'nâ-yi bülend ey serv
Bu mevzun kadd ile hakkaa ki beyt-i intihâbımsın

Açıl ey fasl-ı dey sen gül-sitanlardan açılsın gül
Terennüm eyle bülbül mutrıbım çengim rebâbımsın

Salındır şöyle kim yıktın beni ey ar'ar-ı âzâd
Seni gördükte sandım dilber-i âlî-cenâbımsın

Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mu'tâdım
Seni ey gül sever cânım ki cânâna hitâbımsın

Müdâm ey lâle-i hâtır-güşâ dûr olma gülşenden
Seninle neş'e tahsîl eylerim câm-ı şarâbımsın

Ne hâlettir sanâ baktıkça ey cû ömrüm eksilmez
Meğer zencîr-bend-i pây-i ömr-i pür şitâbımsın

Bu gün gülşende gördüm kim oturmuş pâdşâh-ı gül
Durup hidmette bülbül der ki şâh-ı kâm-yâbımsın

Zemin bûs eyleyip Destûr-ı ekrem izz-ü devletle
Der ol Şâhenşeh-i zî-şâna kim mâlik-rıkaabımsın

Senin lûtfun senin feyzinledir hep cümle ıkbâlim
Ki ben bir zerreyim sen devlet ile âftâbımsın

Nola kişt-i ümîdim olsa reşk-i hırmen-i pervin
Ki ihsânınla sîr-âb eyledin anı sehâbımsın

Cenâb-ı Hân Ahmed kim anın tûğuna der nusrat
Ki tûğ-ı şâhi-i bâğ-ı duâ-yi müstecâbımsın

Hitâb edip anın eltâfına fasl-ı bahâran der
Veliyy-i ni'metim sermâye-bahş-ı reng-ü tâbımsın

Gil-i râhın alıp söyler arûs-ı devlet-ü ıkbâl
Benim giysûlarım sen dil-keş eylersin hıdâbımsın

Gubâr-ı pâyini dahi sürüp ruhsârına der kim
Seni ben penbelerde saklarım kim müşk-i nâbımsın

Tınâb-ı sâye-bânma işâret eyleyip der hem
Senin zîrinde pinhandır ruhum bend-i nikaabımsın

Görüp eyyâm-ı izz-ü câhını der rûh-ı İskender
Ki ben pîr olmuşumdur sen benim ahd-ı şebâbımsın

O Sultân-ı kerem-ver kim der İbrâhîm Pâşâ'ya
Ki dâmâdım vezîr-i a'zam-ı vâlâ-cenâbımsın

Nızâm-ı tâze buldu memleket sa'y-i beliğinle
Tırâz-ı haşmetim ziyb-i der-i devlet-meâbımsın

Cihân içre Melikşâh'm Nızâm-ül mülk'ü vâr ise
Benim de sen Nızâm-ı devlet-i nusrat-meâbımsın

Cilâ vermiş ise âyîne-i İskender'e Rastu
Benim sen saykal-i âyîne-i re'y-i savâbımsın

O Sadr-ı muhterem kim izz-ü şânı âftâba der
Nola rif'atte olsan hayme-i zerrin-tınâbımsın

Kef-i zer-pâşı dest-i Ca'fer'e söyler ve hak söyler
Ki ben sahrâ-yi bî pâyân-ı cûdum sen serâbımsın

Edip her bendesin memnûn el-hak zerreye der kim
Seni yanımda tutmam mazhar-i tard-u itâbımsın

Der anın âb-ı şâdırvân-ı kasrına gül-i hurşîd
Seni ben sînem içre perveriş kıldım gül-âbımsın

Hıdîv-i Baykarâ-meclis ki târ-ı zülf-i nâhîde
Kemîne mutrıbı der sen benim târ-ı rebâbımsın

O destûr-ı cihan dedikçe ol Sultân[1]-ı devrâna
Bu izz-ü câh-ü ıkbâle medâr-ı iktisâbımsın

O Şâhenşâh-ı âlî-şan dahi der kim benim de sen
Tırâz-ı râyet-i zer-peyker-i hurşîd-tâbımsın

Yine Sadr-ı mükerrem pây-i tahtın bûs edip söyler
Efendimsin veliyy-i ni'metim gerdun-cenâbımsın

Cihan durdukça dur ıkbâl ile taht-i saâdette
Senin lûtfunla dil-şâdım her işte feth-i bâbımsın

Hudâ ayırmasın biri birinden izz ile dâim
Duâma sûz-bahş ol ey kalem çeşm-i pür âbımsın

Gelip ıkbâl ile devlet desin dergâhına her gâh
Penâhım melceim ümmîd-gâhımsın meâbımsın

Zihî devlet o Sadr-ı muhterem derse eğer bir kez
Muammer ol Nedîmâ şâir-i mu'ciz-hitâbımsın

---

1) Hâkan

XVI

Sa'd-âbâd'ı vasfeden kasîde

feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Seherî dünkü gün oldukta cihan nûrânî
Rûşen etti seherin hâleti çem-ü[1] cânı

Bir aceb neş'e tulû' etti derûnumdan kim
Bülbül-i şevk-u neşât etti dil-i nâlânı

Vardım ol şevk ile bir meclis-i âlî-şâna
Nice meclis ki anın mecd-ü ulâ erkânı

Nâgehan eyledi bu bende-i nâ-çîze hitâb
Meclisin sâhibi ol cûd-ü mekârim kânı

Dedi kim ey hüner-âmûz-ı Zahîr-ü Örfî
Ne durursun ele al hâme-i sihr-efşânı

Tatlu sözlerle yazıp vasfını Sa'd-âbâd'ın
Eyle şîrin yine gel zâika-i irfânı

Anda îcâd olan âsâr-ı cemîlin yek yek
Nâmını yâd kılıp şevka getir yârânı

Ben de ol emr-i şerîf üzre alıp deste kalem
Böyle vasfeyledim ol nev-eser-i zî-şânı

---

1) i

Ne münâsib yere durmuş o tavanlı köprü
Cümle gözden geçirir seyre gelen hûbânı

Pek safâ kesbedecek tekye hele Hayr-âbâd
Cümle zevk ehli anın zümre-i dervîşânı

Görmeyen âdeme el-hak ne kadar vasfetsem
Nice ta'bîr olunur çağlağanın seyrânı

Yok bu dünyâda hele Kasr-ı Cinân'ın misli
Bilmezem var mı cinân içre dahi akrânı

Çeşme-i Nûr ise Nûr âyetin eyler tefsîr
Cedvel-i Sîm ile bulsa nola ziyb-ü şânı

Gûyiyâ zevk-u safâ dahmesine oldu tılısım
Şâh-ı mârânı aceb ol cesed-i nûrânî

Pek güzel mevkiine düştü hele Kasr-ı Neşât
Gerçi kendi küçük ammâ ki büyüktür şânı

Ye o cesrin ki adı kendi gibi Nev-peydâ
Şübhesiz yoktur ana mülk-i cihanda sânî

Ferkadan'dır adı üstünde olan kasrların
Ki ederler ikisi âleme nûr-efşânî

Hurrem-âbâd'a karîb olduğiçün Cesr-i Sürûr
Etmede hurrem-ü mesrûr dil-i nâlânı

Kadd-i hûban mıdır âyâ o sütûn-ı bâlâ
Ki temâşâsının olmakta cihan hayrânı

Gör ki başındaki zer tâs ile andırmaz mı
Peyk-i mevzûn-reviş-i Pâdşeh-i devrânı

Husrev-i rûy-ı zemin Hazret-i Sultân Ahmed
Âlemin pâdşehi bahr-ü berin hâkaanı

Şehriyâr-ı azamet-güster-i âlî-himmet
Ki sipihrin başı üstünde yürür fermânı

Arsa-i haşmetinin cûd-ü himem ferrâşı
Dergeh-i devletinin lûtf-u kerem der-bânı

Var nice bendeleri Argun-u Cengîz gibi
Biri ez cümle Kırım milkinin olmuş hânı

Nice ser-askeri var Îrec-ü Tûr emsâli
Zabtederler kimi Îrân'ı kimi Tûrân'ı

Ahd-i adlinde anın hancer-i bürran görünür
Çeşm-i şîr-i nere âhû-berenin müjgânı

Her ne müşkil işi bitsin deyü fermân etse
Feleğin yok demeğe var mı meğer kim cânı

Pâdşâhım seni Hak âleme sultân etmiş
Eylemiş emrine münkaad cihan-dârânı

Âlemin şâhları bende-i fermânındır
Cümlesi dergeh-i cûdundan umar ıhsânı

Nerede buldu Ferîdun bu celâl-ü câhı
Nerede gördü ya Kisrâ bu bülend eyvânı

Düşte görmüş mü ya Dârâ bu kadar dârâtı
Husrev etmiş mi tasavvur bu kadar unvânı

Kurabilmiş mi Sikender bu kadar dîvânı
Sürbilmiş mi yahud Cem bu kadar devrânı

Sana İskender'i teşbîh edenin aklı mı var
Olabilmez o senin dergehinin der-bânı

Gerçi İskender olunmaz sana teşbîh ammâ
Yine bir vech ile temsîl ederim ben anı
Ki o etmişti Arıstu'yu zamânında vezîr
Eyledin sen de vezîr âsâf-ı âlî-şânı

Görücek rûh-ı Sikender hele Sa'd-âbâdı
Oldu parmak ısırıp himmetinin hayrânı

Çend mâh içre bu denlü eser-i vâlânın
Hele bilmem nice tecvîz olunur imkânı

Pâdşâhım olasın taht-ı saâdette mukıym
Olmaya haşre değin devletinin pâyânı

Sen buyur izz-ü saâdet ile Sa'd-âbâda
Künc-i endûh ola düşmenlerinin zındânı

Budur âhır sözü her lahza Nedîmâ kulunun
Âh îyd olsa da öpsem yine ol dâmânı

XVII

Sa'd-âbâd'ı vasıf zımnında Ahmed III. e kasîde

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bak Sitanbûl'un şu Sa'd-âbâd-ı nev-bünyânına
Âdemin canlar katar âb-u hevâsı cânına

Ey sabâ gördün mü mislin bunca demdir âlemin
Püşt-ü pâ urmaktasın Îrân'ına Tûrân'ına

Ey felek insâf ey mihr-i cihân-ârâ aman
Bir nazîri vâr ise söylen konulsun yânına

Ben de bilmem böyle rûh-efzâlığın aslın meğer
Hızr tuhm-ı ömr-i câvîd ekti nahlistânına

Hey ne feyz-i câvidandır kim olur serv-i sehî
Sürseler bir katre âbın nâvekin peykânına

Şöyledir sahnındaki[1] cûş-u hurûş-ı nev-bahâr
Kim erişmiştir telâtum âsman eyvânına

Hey ne hâlettir ki dûdun sünbül-i sîr-âb eder
Uğrasa bâd-ı sabâsı dûzahın nîrânına

Turfa rengâ-reng âheng eylemiş sahrâyı pür
Kûh ses verdikçe şeydâ bülbülün efgaanına

1) Şöyle feyzâ-feyzdir

Sabr-u tâkatsız çıkıp bir gül dahi peydâ eder
Hande sığmaz goncenin zîra leb-i handânına

Arşa dek çıkmakta mânend-i duâ-yi müstecâb
Uğrayan âb-ı musaffâ râh-ı şâdirvânına

Sizde böyle müşk olur mu deyü hâkinden biraz
Âh göndersem sabâyile Huten hâkaanına

Cedvel-i sîm içre âdem binse bir zevrakçeye
İstese mümkin varılmak cennetin tâ yânına

Olsa Kisrîler[1] zamânında ya Firdevsî anı
Eylemez miydi şeref Şeh-nâme'nin unvânına

Olsa ger kasrındaki nakş-u nigâra bir şebîh
Anı yazmazmiydi Gaffârî Nigâristân'ına

Gûş kıl ey rûh-ı Kâvûs[2] ey revân-ı Cem işit
Ben kapılmam ehl-i târîhin sühan-sencânına

İkiniz de olmamış mâlik ana aldım haber
Çerh-i pîrin and verdim dînine îmânına

Dersiniz kim çerh-i pîre yok yere verdin kasem
Kim o bî-îmandır anın kim bakar eymânına

Vaktinizde çerh âmennâ ki bî îmân idi
Ehl-i dil makrûn idi endûh-i bî pâyânına

Şimdi ammâ ehl-perverdir müselmandır tamâm
Olalı mahkûm Sultân Ahmed'in fermânına

Şehriyâr-i şer'-perver pâdşâh-ı din-penâh
Kim erişmez dest-i Husrev dâmen-i der-bâmna

---

1) Kisrâlar
2) Kisrâ

Şüphesiz Nûşîrevân'ın tâcı bâşından düşer
Baksa tâk-ı ser-bülend-i kasr-ı izz-ü şânına

Âstân üzre yüzün bir iki def'a ferş edip
Sonra ruhsat-yâb olur Cem girmeğe dîvânına

Rûy-ı pâk-i enverin gördükçe rûh-ı Enverî
Medh-i Sencer'den utanmaz ımı bakıp dîvânına

Haşre dek olurdu ser-gerdan Hülâgû'nun seri
Düşse pây-i rahşının bir kerrecik çevgânına

Oldu devrinde cihan âsûde âlem şâd-kâm
Verdi istihkâm dîn-ü devletin erkânına

Pençe-i hurşîd ile müjgânın eyler pençe-zen
Hâk-i pâyin kûhl edenler dîde-i giryânına

Cümle târîh-i selef mazbût nâdirdir hele
Böyle düşmek taht-u efser ehline şâyânına

Müddet-i Osmâniyân içre zamân-ı devleti
Benzemiştir nev-bahârın mevsim-i nîsânına

Şest-ü destinden ne mümkin düşmene cây-i girîz
Feth-u nusrat bâl-ü perdir nâvek-i perrânına

Şânına nisbet mülûkün şevketi benzer heman
Peşşenin sîmurga nisbetle ser-ü sâmânına

Şehriyârâ na'l-i esbinden çıkan berk-ı cehan
Dâğ yakmıştır sipirhrin cebhe-i keyvânına

Nâvek-i perrânın olsa nola ser-germ-i şitâb
Nâme-berdir rây-ı Hind'in sîne-i uryânına

Re'y-i pâkin gibi gevher-pâre-i şeffâf-u sâf
Gelmemiştir âlemin âguş-ı bahr-ü kânına

Saltanat hayrânıdır dâim cemâl-i pâkinin
Âşık-ı bî dil nice hayrân ise cânânına

Hânedân-ı saltanat ancak seninle fahreder
Gevher-i şeh-vârdır revnak verir ummânına

Bin ser-i düşmen fedâ bir peyk-i mevzun-kaddinin
Dûş-ı ıkbalindeki gaddâre-i bürrânına

Sâye-i lûtfunda vardı halk kâb-ı râhata
Ser-keşân-ı dehr çekti pâların dâmânına

Çok zamandır olmamıştır dûş çeşm-i mihr-ü mâh
Böyle çerhin vefk-ı dil-hâh üzre bir devrânına

Şehriyârâ devlet-ü ıkbâle reşk olsun ki ol
İntisâb etmiş senin gibi şehin der-bânına

Sahn-ı Sa'd-âbâda da sad el-hased sad el-hased
Oldu çün makbûl dehrin husrev-i zî şânına

Lûtf ile nutk-ı hümâyûnun anı vasfetti çün
Kim bakar gayri Nedîm'in nazm-ı nâ-çespânına

Hiç ne mümkindir efendim anı vasfetmek kulun
Tûp-ı meh düşsün mü bir mûrun ham-i çevgânına

Anı vasfetmek senin eltâfını vasfetmedir
Anın içün kaail olmam ben anın imkânına

Elde hâmem zabtolunmaz yoksa mümkin mi vusûl
Lâyıkınca vasf-ı zât-i pâkinin pâyânına

Bir gazel tarheyleyim bârî ki kalsun yâdgâr
Sahn-ı Sa'd-âbâd'da İstanbul'un hûbânına

El yusun candan düşenler pençe-i müjgânına
Tel takınsın dûş olanlar kâkül-i pîçânına

Bir behâneyle şikest olmakta pek benzer hele
Tevbe-i bî-vakt-i âşık dilberin peymânına

Dil-rübâya bî vefâlık hak bu kim pek aybdır
Neyleyim güçtür bunu tefhîm şehr oğlânına

Aldı bir sevdâ-ger-i dil-cûy aklım kim henûz
Şâh-bender nasbolunmuş nâz şehristânına

Mey tamâm oldu diriyga sâki-i gül-çihrenin
Doymadık sîb-ü turunc-u gabgab-u pistâmna

Âh kim her-câyidir bîgâne-meşrebdir biraz
Ol perînin söz mü vardır yoksa hüsn-ü ânına

Olmada hâmem gibi gevher-nisâr ebr-i bahâr
Kim kerem kılmış bu nev sermâyeyi dükkânına

Şübhe yoktur kim bu günlerde o dahi ben gibi
Dâmen açmıştır veliyy-i ni'metin ihsânına

Ca'fer-i Hâtem-şiyem kim bî-dil-ü bî-hûşdur
Benzeden bâd-ı bahârı dest-i sîm efşânına

Dest-i cûdundan eğer bir gülşen olsa feyz-yâb
Nev-bahârın bir dahi etmez heves bârânına

Zûr-ı satvet şöyledir eyler girîbâniyle bir
Girse kûhun dâmeni ser-pençe-i fermânına

Ya'ni İbrâhîm Pâşâ-yı Felâtun-re'y kim
Hızr eriştı lûtfu çok bî-çâreler[1] dermânına

Hayr-hâh-ı milket-ü millet vekîl-i saltanat
Fâık olmuştur hezâran vech ile akrânına

Bûy-ı hulkıyle dolup oldu müsellem destine
Çerh döndü hâsılı koynunda anber-dânına

---

1) bî-çârenin

Cânına minnettir olmak kâtibi İbn-ül Amîd
Mazhar olsaydı eğer bir nîm istihsânına

Mihr-i nev-rûzun yüzü yoktur mukaabil olmağa
Kasrı dîvârındaki âyîne-i rahşânına

Vâr iken destindeki şemşîr-i tîz-ü âb-dâr
Kim bakar âyâ o mâhın gurre-i tâbânına

Dûr-bîn-i fikr ile hakka ki çeşm-i fıtnatı
Vâsıl oldu âlemin her nükte-i pinhânına

Safha-i âyîne içre hatt-ı rûşen-veş olur
Sînenin esrârı zâhir dîde-i itkaanına

Devlete verdi nızâm-ı tâze re'y-i enveri
Herkesi irgürdü lûtfu rütbe-i şâyânına

Âsaf-ı pür-haşmet-i[1] pür-cûd kim ana nazar
Hâtem-i Tay benzemiştir bir arab heccânına

Hak hatâsız eyleyip bağışlasın ıkbâl ile
Ol vezîr-i a'zamı Hâkaan-ı âlî-şânına

Sahn-ı Sa'd-âbâd'a lûtfu verdiği pîrâyeyi
Vermedi fasl-ı bahâran gülşenin meydânına

Şehriyârâ şübhe yoktur böyle bir dânâ vezîr
Olmadı dehrin müyesser husrev-ü hâkaanına

Ey şehenşâh-ı cihan lûtfunla Sa'd-âbâd'-ı[2] çün
Eyleyip teşrîf verdin tâze revnak şânına

Lâle-zâr'ın da acâyib şevkı var hasrettedir
Ol da yüz sürmek diler Hünkârımın dâmânına

---

1) ü
2) Sa'd-âbâd'a

Çünki Sa'd-âbâd'ı seyrettin şehenşâhâ buyur
İzz-ü devletle Çerâğân'ın dahi seyrânına

Şâd-kâm olsun safâlarla hemîşe hâtırın
Bin sürûr âmâde olsun vaktinin her ânına

Gâh sâhil-hânelerde gâh Sa'd-âbâd'da
Sen safâ kıl düşmenin endûh geçsin cânına

Sen otur ıkbâl ile taht-ı şehenşâhîde şâd
Mülkler olsun müsehhar askerin şîrânına

XVIII

İstanbul'u vasıf zımnında İbrahim Paşa'ya kasîde

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Bu şehr-i Sıtanbûl ki bî-misl-ü bahâdır
Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır

Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında
Hurşîd-i cihan-tâb ile tartılsa sezâdır

Bir kân-ı niamdır ki anın gevheri ıkbâl
Bir bâg-ı İremdir ki gülü izz-u ulâdır

Altında mı üstünde midir cennet-i a'lâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb-u hevâdır

Her bâğçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür feyz-ü safâdır

İnsâf değildir anı dünyâya değişmek
Gülzârların cennete teşbîh hatâdır

Herkes erişir anda murâdına anınçün
Dergâhları melce'-i erbâb-ı recâdır

Kâlâ-yi maârif satılır suklarında
Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm-ü ulemâdır

Câmi'lerinin her biri bir kûh-ı tecellî
Ebrû-yı melek andaki mihrâb-ı duâdır

Mescidlerinin her biri bir lücce-i envâr
Kındilleri meh gibi leb-rîz-i ziyâdır

Ser-çeşmeleri olmada insâna revan-bahş
Germâbeleri câna safa cisme şifâdır

Hep halkının atvârı pesendîde vü makbûl
Derler ki biraz dilberi bî-mihr-ü vefâdır

Şimdi yapılan âlem-i nev-resm-i safânın
Evsâfı hele başka kitâb olsa sezâdır

Nâmı gibi olmuştur o hem Sa'd hem âbâd
İstanbul'a sermâye-i fahr olsa revâdır

Kühsârları bâğları kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk[1]-u tarab zevk[2]-u safâdır

İstanbul'un evsâfını mümkin mi beyan hîç[3]
Maksûd heman Sadr-ı kerem-kâra senâdır

Dâmâd-ı güzîn-i şeh-i zî-şân-ı felek-câh
Fahr-ül vüzerâ âsaf-ı ferhunde-likaadır

Hem-nâm-ı Halîl olmağıla zât-ı şerîfi
Ahdında cihan pür niam-i cûd-ü sehâdır

Devşirmededir saçtığı ihsânı şeb-ü rûz
Pîr-i feleğin anın içün kaddi dütâdır

Bîm-i ser-i şemşîr-i dirahşan güherinden
Sîmâ-yi ehâlî-i sitem kâh- rübâdır

---

1) zevk
2) şevk
3) İstanbul'a mümkin midir evsâf-ı beyan hiç

Hâtem-sıfatâ tab'-u dil-ü dest-i kerîmin
Deryâ-yi himem kân-ı kerem ebr-i atâdır

Feyz-i eser-i sâgar-ı dest-i kereminden
Şahs-ı feleğin çihresi yâkut-nümâdır

Ey Sadr-ı kerem-kâr ki dergâh-ı refîin
Erbâb-ı dile kıble-i ümmîd-ü recâdır

Sensin o cihan-sadr felek-pâye ki dâim
Dergâhına ıkbâl-ü şeref perde-güşâdır

Îydin ola ıkbâl-ü saâdetle mübârek
Günden güne ıkbâlin ola gün gibi zâhir[1]

Sadrında seni eyleye Hak dâim-ü sâbit
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır

Ey Sadr-ı cihan-bân ede Hak devletin efzûn
Kim devletin erbâb-ı dile lûtf-ı Hudâdır

Ez-cümle Nedîmâ kulun ey âsaf-ı devrân
Müstagrak-ı lûtf-u kerem-ü cûd-ü atâdır

---

1) Günden güne ıkbâl-ü seâdet ki ulâdır

XIX

İbrahim Paşa'ya

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hoşâ ey burc-ı izz-ü devletin hurşîd-i tâbânı
Yine lûtfunla pür-nûr eyledin çeşm-idil-ü cânı

Eğerçi sûretâ kıldın itâb ammâ ki ma'nâda
Nüvâzişlerle memnûn eyledin bu tab'-ı nâlânı

İtâb ammâ ki şâmildir hezâran himmet-ü cûda
Sitem ammâ ki olmuş müştemil bin lûtf-u ihsânı

Ki ya'ni bendene lûtf-ı hitâb edip buyurdun kim
Gel ey bîgâne-meşreb bî-vefa İstanbul oğlanı

Murâdın hâsıl oldu gayri istiğnâya çektin sen
Gelip hiç etmez oldun arz-ı kâlâ-yi sühan-dânî

Meğer kim kesret-i şuğl-i hükûmetten elin değmez
Kalem alıp ele zeyn etmeğe evrâk-ı dîvânı

Hudâvendâ aceb seyr idi ol esnâda görseydin
Meserretle gamın beyninde tab'-ı zâr-ü hayrânı

Meserret bir yanında gerçi almış destine destin
Gam ammâ kim beri yanında devşirmiş girîbânı

Nizâ' etmekte kim der gam[1] benimdir şimdilik nevbet
Garez ta'zîr[2] idi bildim murâd-ı Sadr-ı zî şânı

Meserret ise feryâd eyleyip der yok benimdir vakt
Sözü fehmetmedi yoktur gamın idrâk-ü iz'ânı

O sözlerden heman destûr-ı zî şân-ı kerem-kârın
Murâdı bendesin tatyîb idi ben anladım anı

Terahhum eyle sultânım meserret âciz oldu pek
Gamın ser-pençe-i kahrında kaldı ceyb-ü dâmânı

Gelip bî-çâre şimdi arz-ı hâl etmiş recâ eyler
Huzûrunda mürâfi' etmek içün emr-ü fermânı

Efendim lûtfedip da'vâların gör hakk-u adl üzre
Bu da'vâda kiminse hak karîn et lûtfuna anı

Hudâvendâ meserret arz-ı hâl ettikçe dergâha
Bu gûne bir kasîdeyle müveşşah kıldı unvânı

Eyâ ser-mesned-i câh-ü celâlin sadr-ı zî şânı
Güneşle çerhe benzettim seninle sadr-ı dîvânı

O yektâ kahramân-ı cûdsun kim dest-i pür zûrun
Katar bir birine mahsûl-i bahri mâye-i kânı

O dânâ feylesûf-ı hikmet-ârâsın ki âlemde
Eğer var ise ancak akl-ı evveldir sana sânî

Kerem-ver bende-perver dâd-güster memleket-pîrâ
Ne gelmiştir cihâna ne gelir emsâl-ü akrânı

Hıdîvâ her ne dem kim kilk alam vasfın içün deste
Düşer elbette bir beyt-i dil-ârâ yâda erzânî

Metâ'-ı ma'rifet geldi revâcın bulduğu demler
Zer-efşân eylesin nerkisler evrâk-ı gülistânı

---

1) Nizâ' etmektedir gam kim
2) ta'rîz

Banâ mîrâs kalmıştır benimdir şi'ri Bâkıy'nin
Aceb mi beytini tazmîn edip hiç anmasam anı

Ve liykin devletinde ihtiyâcım yok o mîrâsa
Dür-i nazmımla pürdür hâmenin ceyb-ü girîbânı

Senin gibi veliyy-i ni'metim varken cihân içre
Gelip Nef'iyy-ü Bâkıy benden umsun lûtf-u ihsânı

Zamân ahdinde hoş-demdir zemin lûtfunla hurremdir
Sanırlar meclis-i Cem'dir görenler her gülistânı

Ehâlî izz-ü devlette reâyâ emn-ü râhatta
Hüner erbâbı rif'atte cihan yek-pâre nûrânî

İlâhî dâim et Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'yı
Hemîşe eylesin devlet derinde vaz'-ı pîşânî

Hudâ hıfzeylesin zât-ı şerîfin sadr-ı dîvanda
Müsehhar eylesin fermânına Îrân-u Tûrân'ı

Celâl-ü câh ile sadrında Mevlâ ber-devâm etsin
Nedîmâ bendesi olsun hemîşe menkabet-hânı

XX

İbrahim Paşa'ya İydiyye

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

İydin mübârek olsun eyâ âsaf-ı cihan
Gelsin edeble pâyini bûs etsin âsman

Tutsun cihânı debdebe-i tabl-ı haşmetin
Olsun felekte devlet-ü câhın cihan cihan

Tebrîk eylemek sana îydi mecâzdır
Sen îyde ol mübârek eyâ Ca'fer-i zaman

Teshîr edip cihânı kul ettin kapında hep
Ikbâl-ü azm[1]-ü devlet-ü câhı yegân yegân

Aldın o rütbe lûtf-u keremle cihanda nâm
Medhinde gayri söz bulamaz oldu şâiran

Lûtf-u mürüvvet eyle biraz dahi bizlere
Mazmun bağışla bâri efendim aman aman

Feyzinle oldu bezm-i cihan sicn iken behişt
Lûtfunla oldu çerh-i felek pîr iken cüvan

Bir çetr kurdu himmet-i cûdun cihanda kim
Kâm aldı sâyesinde cihân-u cihâniyan

---

1) izz

Bir dahme açtı dest-i zuhûrun felekde kim
Nâmın işitmemişti ne Sâm-u ne Kahraman

Devletle sen o sadra ki teşrîf eyledin
Bir yana durdu fitne cihandan heman o an

Âhır bilirdi kendiyi ma'zûl çerh-i dun
Devletle ibtidâda vezîr olduğun zaman

Vasfın müzeyyel eyledi bu nev kumâş ile
Nessâc-ı kilk-i nâdire-perdâz-ı nükte-dan

Îydiyye câmelerle çıkıp seyre dilberan
Uşşâkın ettiler yeniden hâlini yaman

Bir bûse verdi bana ağız miskidir deyü
Bir tatlı dilli câna yakın tıfl-ı dil-sitan

Kasr-ı Cinân'a azmedelim sevdiğim dedim
Ol hûr veş dedi ne dursun aman heman

Görmüş mü kimse Cedvel-i Sîm'in nazîrini
Dilberler atsa seyrine anın aceb mi can

Havzın safâsını edemem hiç sana beyan
Düştük bu gün o şûh ile zevrakte yan be yan

Bestir ki geçti cânımıza rûzenin gamı
Cesr-i Sürûr'dan geçelim bâri bir zaman

Ey Sadr-ı muhterem ede Hak îyd her günün
Vasfında ola böyle Nedîmâ şeker-feşan

XXI

İbrahim Paşa'nın Kapudan Paşa'nın evine gelmesine dair Nev-rûziyye

---

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Hoşâ mübârek-ü mes'ûd rûz-ı ferruh-dem
Zihî güşâde vü dil-keş zamâne-i hurrem

Bu rûz odur ki revâdır makaam-ı hidmette
Sipihr-i pîr-i kühen-sâlin ola kaameti ham

Bu rûz odur ki sabâhında sad safâ muzmer
Bu rûz odur ki mesâsında bin ferah müdgam

Bu rûz odur ki sezâdır olursa bir demine
Fidâ zamâne-i sad Baykarâ vü müddet-i Cem

Bu rûz odur ki bu sâlin içinde rif'atle
Bakılsa şöyle nümâyan durur misâl-i alem

Bu rûz odur k'anı takvîm-i âsmân içre
Nişanladı yine bircis alıp eline kalem

Bu rûz odur ki yazıp nâmını felek ıkbâl
Dü nokta veş kodu kaaf üzre ferkadâna be hem

Bu rûz odur ki onun sublıu tal'at-i cânan
Şebi o tal'at-i zîbâda zülf-i ham der ham

Bu rûz odur ki revâdır anı muhâsib-i çerh
Celâle mebde-i târîh edip kıla mu'lem

Bu rûz odur ki bu sâl içre Sadr-ı zî şâna
Keremle eyledi teşrîf Âsaf-ı a'zam

Tılısım-ı milk-ü milel hırz-ı cân-ı heft ıklîm
Penâh-ı devlet-ü ıkbâl âsaf-ı ekrem

Semiyy-i pâk-i Nebiyy-i kerîm İbrâhîm
Ki dest-i cûduna dil-dâde cümle-i âlem

Vezîr-i devr-i zaman kim hameldeki hurşîd
Celâl-ü câhına nisbetle bir emîn-i ganem

Nızâm-ı mülk değil bak hele Melikşâh'ın
Derinde oldu mu peydâ bu rütbe hayl-ü haşem

Yahud ki haşmeti yanında İbn-i Abbâd'ı
Anarmısın ki fakat mülkü bir Irâk-ı Acem

Bilâ mübâlaga isterse ol hıdîv elyevm
O deulü mülk ile bir bendesin eder mükrem

Nüfûz-ı emri cihân içre şöyle şâmildir
Ki bezl-ü men'ine vâbestedir vücûd-u adem

Düşerse pertev-i ıkbâli bir gülistâna
Dür-i yetîm ola ceybinde goncenin şebnem

Yanında hâib-ü makhûr yok meğer ki bahîl
Derinde hâsir-ü matrûd yok meğer ki direm

Felekte dikti alemler ki her biri meşhûr
Cihanda koydu eserler ki her biri mu'zam

Bu mesned olsa nola âsmân ile hem-dûş
O mihr-i burc-ı vezâret çü bastı ana kadem

Aceb mi buldu ise sıhr-ı hâsı feyz-i hayât
Değil mi sîneye can gelme gibi bu makdem

Eyâ vezîr-i kerem-pîşe sadr-ı âlî-şan
Ki zât-ı pâkine mahsûstur sunûf-ı himem

İnâyetin ile âsûdedir yedi ıklîm
Himâyetin ile manzûmdur umûr-ı ehem

Aceb midir kefine dense burc-ı zû-cesedeyn
Ki zâhir olmadadır anda hükm-i seyf-ü kalem

Umûr-ı memleket-i Rûm'u şöyle nazm ettin
Ki oldu mısraının müstezâdı mülk-i Acem

Sen ol vezîr-i kerem-kârsın ki âlemde
Kemâl-i cûd ile zât-ı kerîmin oldu alem

Nigîn halkası âsâ güşâde kalmıştır
Kef-i kerîmine nisbetle dîde-i Hâtem

Sen ol hıdîv-i cihansın ki iftihâr eyler
Kapında olmağıla lûtf-u cûd müstahdem

Nüvâziş-i kereminle zamâne olmuştur
Misâl-i hâtır-ı gülşen güşâde vü hurrem

Gürûh-ı ehl-i hüner re'fetinle sîr oldu
Kemâl-i lûtfun olup cümleye veliyy-i niam

Bu abd-i kemteri hud fart-ı lûtf-u ihsânın
Miyân-ı ehl-i sühan içre eyledi âdem

Karîn-i re'fet-ü eltâfın olmada her rûz
Rehîn-i minnet-ü ihsânın olmada her dem

Tamâm tâb-u cilâ verdi feyz-i mekrümetin
Ki kalmadı ser-i mû hâtırında gird-i elem

O rütbe garka-i bahr-i mekârim ettin kim
Hücûm-ı şerm ile dem-besteyim beyân edemem

Meğer ki arzede hâk-i der-i inâyetine
Nühüfte râzımı ihsân edip bir ehl-i himem

Nedîm çün niamin rîze-çînidir dâim
Sezâ budur ki efendim cevâbı ola naam

Heman saâdet-ü devletle şâd-ü handân ol
Hemîşe feyz ola tab'-ı şerîfine mahrem

Hemîşe devlet-ü haşmetle ber-devâm olasın
Celâl-ü câh ola bâb-ı saâdetinde hadem

XXII

İbrahim Paşa'ya Îydiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Sabâh-ı îyd ufukda yine bedîd oldu
İzâr-i şâhid-i baht-ı cihan saîd oldu

Zihî neşât ki esbâb-ı ayş-ı bây-ü gedâ
Misâl-i câme-i kadd-i bütan sefîd oldu

Güm oldu encüm-i tâbende âsmanda sipihr
O dem ki cilve-geh-i âftâb-ı îyd oldu

Zamân-ı habbe-i habb-i mürevvak oldu tamâm
Revâc-ı gerdişi câm-ı Cem'in mezîd oldu

Açıldı kufl-i der-i ârzû-yi rûze-keşan
Hilâl-i îyd ana sîmden kilîd oldu

Olup atâsına mazhar o Sadr-ı zî şânın
Bu îyd her kese şevk-âver-ü saîd oldu

Zamân-ı devlet-i adlinde ol kerem-kârın
Kulûb-ı halk-ı cihan gussadan baîd oldu

Hudâ vücûdunu hıfzeylesin hatâlardan
Ki zâtı âleme sermâye-i ümîd oldu (1)

(1) Bu kasîde noksan olacak

XXIII

Revan fethi dolayısiyle ve Ahmed III. ün Helvâ sohbetine gelmesi üzerine

Mef'ülü mefâîlü mefâîlü feûlün

Mansûr ede Allâh şehenşâh-ı zamânı
Râm eyleye fermânına ser cümle cihânı

Ol şeh ki sözün Husrev'e îmâ ile söyler
Bir yekke sipâhîsinin ebrû-yı kemânı

Perverde-i ihsânı olan kişver-i mülkün
Hâkinde biter lâle veş eyyâm-ı cüvânî

Dursun der-i vâlâsı eğer gelse olur lâl
Bir âsafının bezmine Kâvûs-ı Keyânî

Ez cümle o destûr-ı dırahşende-alem kim
Sahbân olamaz meclisinin menkabe-hânı

Demdir ki yine kilk-i bedîim kıla unvân
Evsâfına bu matla'-ı hurşîd-nişânı

Hoş geldin eyâ milkin ümîd-i dil-ü cânı
Ey sîne-i dâd-ü dihişin hırz-i amânı

Hoş geldin eyâ peyker-i hurşîd-i mefâhir
Mahsûd-ı sipihr etti nişestin bu mekânı

Hoş geldin eyâ bâis-i ârâyiş-i âlem
Ey lûtf-u kerem gülşeninin lâle zamânı

Bir şekl ile geldin ki gelir maşrıka hurşîd
Yahud ki seher-geh çemenin bâd-ı vezânı

Pâ-bûsun ile şâd gönüller o kadar kim
Gül faslına döndürdü senâ tarf-ı zamânı

Şîrîn o kadar vasfın ile kâm-ı temennî[1]
Kim söz açamaz bahsine kannâd dükânı

Bu meclis-i pür meymenetin verdiği feyzi
Bahş eyleyemez âleme sa'deyn kırânı

Tezkîr içün feth-i Revan ni'meti şükrün
Mecliste gerek kim gele helvâ-yı revânî

Bir vakt-ü zamandır bu zaman kim değişilmez
Bin Bâykarâ bezmine her[2] **lâhza vü ânı**

Bir bezm-i tarabdır ki eğer vasfına gelse
Firdevsi-i Tûsî'nin olur lâl zebânı

Ey Âsaf-ı Cem-rütbe eden hep keremindir
Ziybende meserretler ile böyle cihânı

Hep lûtfun ile tâze-edâdır bu kalemler
Hep cûdun ile nağme-serâdır bu mesânî

Ber-kâm olasın mesned-i devlette hemîşe
Münkaad ola fermânına çerhin deverânı

Hemvâre olup hîş-ü tebârınla müeyyed
Ahdın ola zâtın gibi bî misl-ü medânî

---

1) temennâ
2) bir

XXIV

İbrahim Paşa'nın Helvâ sohbetine gelmesi dolayısiyle

feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hamdü lillâh yine ıkbâl ile destûr-ı güzin
Geldi bu meclise mânend-i meh-i ferverdin

Makdem-i meymenet-âmîzi şitâ faslında
Nev bahâran gibi bu sâhayı kıldı tezyin

Geldi bir debdebe vü haşmet-ü unvân ile kim
Kıldı bircîs-i felek yolda durup sad tahsin

Bezm-i âlîsi içün kurta-i meh rûy-nümâ
Müjde-i makdemine ıkd-ı süreyyâ pîşîn

Sadr-ı pür kevkebe kim bâğçe-i lûtfunda
Pençe-i mihr gibi ser-zede tuhm-ı zerrin

Perveriş bulmağıçün çerh-i şefak lâlesini
Bâğına dikmeği çoktan beri eyler tahmîn

Lâleyi bir iki gün anmayalım şimdi hele
Kâmlar sohbet-i helvâ ile olsun şîrîn

Hâk-i iclâl-i veliyy-ünniame yüz sürelim
Bir iki beyt ile çün girdi ele böyle zemin

Habbezâ meclis-i pür feyz ki huddâmından
Cem-ü Kâvûs gerek öğrene resm-ü âyin

Habbezâ bezm-i safâ-bahş ki lâyık kılsa
Baykarâ saff-ı niâlinde anın vaz'-ı cebin

Tâ ki her sâlde sad meymenet-ü devlet ile
Ede kânûnu felek pey-rev-i mâh-ı teşrin

Kande azm eyler ise Sadr-ı cihan-dârın ola
Pey-revi yüm-ü şeref hem-rehi izz-ü temkîn

Baht pâyende felek bende vü tevfıyk refıyk
Kevkeb-i tâlii mes'ûd-ü seâdâta karîn (1)

---

(1) Noksan bir kasîdeye benzer

XXV

İbrahim Paşa'nın Kapudan Mustafa Paşa'nın konağındaki helva sohbetine gelmesi dolayısiyle

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Eyâ vezîr-i kerem-pîşe sadr-ı âlî-şan
Müşerref oldu kudûmunla bu bülend eyvân

Bu burca eyledi tahvîl mihr-i âtıfetin
Bu menzili yine meh gibi eyledin tâban

Nüzûl edip yine bu âşiyâna ankaa veş
Derûnu şevk ile sâyende oldu âbâdan

Görünce revzeninin çeşmi tal'at-i pâkin
Sürûr-ı nûr ile oldu sitâre veş rahşan[1]

O rütbe feyz-ü[2] **safâ verdi makdemin ana kim**
Verir o gûne safâyı girince sîneye can

Ne gûne şükr edelim Hakk'a kim bu vakte erip
Yine nasîbimiz oldu o bûse-i dâman

Nice beyân edelim vasfını bu lûtfun kim
Kapında her birimiz oldu fâık-ul akrân

1) hayran
2) -i

Gelip bu meclise fasl-ı bahâr veş kıldın
Misâl-i gül dil-i sıhr-ı güzînini handan

Kudûmun ile anı şâd-ü ber-murâd ettin
Hemîşe şâd ol eyâ mâye-i sürûr-ı cihan

Ne câya varsan edersin anı sürûr-âbâd
Cenâb-ı Hak sana bir hâlet eylemiş ihsan

Olur fezâsı medâr-ı saâdet-i câvîd
O bezm-gâha ki teşrîfin ola feyz-resan

Şitâ zamânı da olursa açılır ezhâr
Nesîm-i âtıfet-ü cûdun olduğunca vezan

Ferâz-i çerhe eğer mihr veş güzâr etsen
Sezâ budur hamel-ü cedyin eyleye kurban

Hudâ hemîşe edip ömr-ü devletin efzun
Celâl-ü câhına eyyâm-ı haşr ola pâyan

Bu gûne sad şeb-i helvâya edesin teşrîf
Hemîşe vefk-ı murâdınca devr ede devran

Cihanda devlet-ü izzetle pâydâr olasın
Bula devâmın ile rûzgâr emn-ü aman (1)

---

(1) Eksik bir kâsideye benzer.

XXVI

İbrahim Paşa'ya helva sohbetine gelişi dolayısiyle

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Hoş geldin eyâ âsaf-ı zî şân-ı kerem-ver
Her semte ki azmeyleyesin Hakk ola yâver

Nâmınla ola nâme-i ıkbâl müşerref
Zâtınla bula sadr-ı şeref ziynet-ü zîver

Teşrîfin ile hâne-i iclâl müzeyyen
Eltâfın ile çihre-i âmâl münevver

Mümkin ki senin reşh-ı sehâb-ı kereminden
Gül-gonce-i sîr-âb ola mankaldaki ahker

Bir[1] bezme ki teşrîfin ola mâye-i ıkbâl
Tâ küngüre-i çerhe olur mesnedi hem-ser

Bir çeşmi ki dîdâr-ı şerîfın kıla pür nûr
Müjgânı olur pençe-i hurşîde berâber

Sensin o cihan-bahş ki imdâdın olursa
Deryâlara sermâye verir mûr-ı muhakkar

---

1) Bu

Fenn-i keremin fâzıl-ı allâmesi sensin
Billâh sana şâgird olamaz Fazl ile Ca'fer

İhsânın umar râh-güzârında durup çerh
Mâh-ı nevi mânende-i keçkûl-ı kalender

Behrâma olur mâye-i teb-lerze-i dehşet
Destindeki şemşîr miyânındaki hancer

Havrânın eder ceyb-ü giribânını ta'tîr
Bâğındaki gül meclis-i hâsındaki micmer

Bir tâze gazel zeyl edip evsâfına Sadrâ
Bir vâdi-i nev buldu yine kilk-i sühan-ver

Hattın gelicek âşıkına bûse mukarrer
Helvâ gecesidir hatın ey lebleri sükker

Helvâlara söz yok hepisi nâzük-ü şîrîn
Hoş cümlesi ammâ ki efendim leb-i dilber

Yüz dürreye aldım gece ol dürr-i yetimi
Havfım bu ki yâran karışırsa dahi artar

Köy göçtüde destârın alıp destine kasdâ
Öldürdü beni dâl arak-çîn ile kâfer

Sen beğ gibi sadrında otur nâz ile cânâ
Hâcib ola kapında Nedîmâ-yı muhakkar

XXVII

İbrahim Paşa'nın, dâmâdı Muhammed Kethuda'nın sarayına, helvâ sohbetine gelmesi dolayısiyle

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Safâ geldin eyâ destûr-ı zî şân-ı kerem-perver
Hemîşe hazret-i Hak izz-ü şânın eylesin ber-ter

Kadîmî âşiyân-ı devlet-ü iclâline hâlâ
Konup sîmurg âsâ eyledin güsterde bâl-ü per

Aceb hâlet verir insâna[1] ol kasr-ı muallâ kim[1]
Gelir[2] yâda geçen ferhunde demler eski âlemler

Kıyâs eyler tabîat kim anın her bir leb-i bâmı
Duâ edip lisân-i hâl ile arz-ı hukuk eyler

Husûsâ ola anda bir cerâğ-ı hâs-ı mukbil kim
Hulûs-ı niyyet-ü sıdk-ı derûnı mihrden enver

Cenâb-ı sıhr-ı hâs-ı muhterem kim yümn ile oldu
Veliyy-i[3] ni'metînin re'fet-i teşrîfine mazhar

Sezâdır her ne rütbe iftihâr-ü ibtihâc etse
Ki kıldın hânesin teşrîf-i eltâfınla pür zîver

1-1) el-hak mesned-i dîrîn
2) gelip
3) ün

Sen ol Sadr-ı muazzamsın ki vasfın kılmağa tahrîr
Çeker ser-safha-i gerdûna râh-ı kehkeşan mıstar

Vezîrân-ı selef bil-cümle etbâ'-ı kirâmındır
Senin zât-ı kerîmin cümleye serdâr-u ser-defter

Efendim hak bu kim bu meclis-i a'lâya hiç söz yok
Nişestinle husûsâ sadr-ı meclis buldu ziyb-ü fer

Zamân-ı devletinde kulların hep hurrem-ü handan
Hakıykat böyle mecliste gönüller pür sürûr ister

Kulun dahi zarûrî ba'zı ahbâb-ı kirâmından
Biraz nakd-i ferah karz aldım ey sadr-ı kerem[1]-güster

Ki ya'ni ben dahi mesrûrum ahbâbın sürûriyle
Çerâğ olsun hemîşe hidmetinde var ise kimler

Unutma bende-i nâ-kâmı da vakt-ü zamâniyle
Kemâl-i lûtf-u ihsânınla kadrin eyle bâlâ-ter

Efendim âsmâna hiç behane bulma ihsân et
Senin lûtfun olursa âsman dahi olur yâver

Heman Hak dâimâ mahfûz edip zât-ı kerem-kârın
Açılsın böyle meclislerde dâim hâtır-ı enver

---

1) himem

XXVIII

Helva sohbeti dolayısiyle

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şâd geldin ey vezîr-i a'zam-ı mihr-iştihâr
Yümn-i teşrîfin ile oldu bu mesned kâm-kâr

Şöyle pür ziyb eyledin bu bezmi kim ancak eder
Gülsitan bezmin kudûm-ı hurrem-i fasl-ı bahâr

Hamdü lillâh kim yine oldu bu devlet-hâneye
Sâye-i ıkbâl-ü câhın tâc-ı fark-ı iftihâr

Hamdü lillâh kim yine çün ebr-i nîsân-ı kerem
Sâha-i ümmîde oldu dâmenin gevher-nisâr

Hamdü lillâh kim yine ey âftâb-ı ma'delet
Ferr-ü tâbın saldı bu me'vâya nûr-ı i'tibâr

Şöyle mesrûr eyledin dâmâd-ı âlî-şânını
Kim safâdan oldu tab'ı tâb-dâr âyîne-vâr

Oldu teşrîfin onâ sermâye-i izz-ü şeref
İltifâtın kıldı kadrin mihr-i burc-ı iştihâr

Her ne rütbe şâd olursa hak bu kim şâyestedir
Her ne gûne fahr ederse hak bu kim ol rütbe vâr

Kim olup mihman müşerref eyledin kâşânesin
Sen gibi bir âsaf-ı pür haşmet-i gerdun-vekaar

Bir hıdîv-i muhterem bir dâver-i âlî-himem
Bir cihan-dâr-ı muazzam bir vezîr-i nâm-dâr

Bir vezîr-i kâm-ran kim pâs-bân-ı dergehi
Aşinâlık etmeğe keyvân-ı çerhe eyler âr

Sadr-ı âlî gevher-i sîr-âb kân-ı izz-ü câh
Mihr-i gerdûn-ı maâlî iftihâr-ı rûzgâr

Kâr-ı milk-ü millete her re'yi bir sedd-i sedîd
Her sözü tâc-ı isâbet üzre dürr-i şâh-vâr

Âsaf-ı gerdun-haşem kim câme-i ıkbâline
Dest-i eyyâm eylemiş medh-ü senâdan pûd-ü târ

Ya'ni İbrâhîm Pâşâ kim nigâh-ı re'feti
Jeng-dâr âyîneyi eyler dokunsa sebze-zâr

Âsafâ sen sohbet-i helvâda şîrîn-kâm olup
Her şebin kılsın nice şevk-u meserretle güzâr

Düşmenin helvâsı da burnunda koktu gaalibâ
Zannım oldur kim zamân-ı sayfe dek etmez karâr

Hak taâlâ devlet-ü ıkbâlin efzûn eyleyip
Olasın sadr-ı saâdette hemîşe ber-karâr

Böyle her sâl eyleyip teşrîf izz-ü şân ile
Vasfına olsun Nedîm'in hâmesi gevher-nisâr

XXIX

Helvâ sohbeti dolayısiyle

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Saâdetle gelip ey âlemin destûr-ı zî şânı
Nişestin dûş-ber dûş-ı sipihr etti bu eyvânı

Bezendi makdemiçün sâha ezhâr-ü fevâkihle
Unuttu hâtır-ı âzâde büstân-ü gülistânı

Hayât-ı câvidansın sen[1] ki geldin cism-i bîmâra
Bahâransın ki kıldın gülşene teşrîf[2] erzânî

Tabîb-i illet-i âlemsin ey destûr-ı milk-ârâ
Bulur her kande varsan illet-ü endûh pâyânı

Açıldı hâtır-ı eyyâm tefrîh[3]-i kudûmunla
Bahâr ettin eyâ ebr-i kerem fasl-ı zemistânı

Heman âmâdedir kim cedye tahvîl eyleyip hurşîd
Bu demı şükrâne-i teşrîfine kurbân ede anı

Bu helvâ bezminin hakkaa ki olmaz vasfına kaadir
Nice garrâ kasîdeyle sitâyiş kılsa hâkaanı

Sen ol sadr-ı muazzamsın ki görse haşmetin Örfî
Ederdi çün girîban çâk vasf-ı bân-u hâkaanı

1) Hâyât-ı câvidânîsin
2) teşrîfin
3) teşrîf

Gelip îclâl ile sıhr-ı güzînin eyledin ihyâ
Terakkıy buldu yümn-i makdeminle devlet-ü şânı

Bu lûtfun ana verdi ol kadar feyz-i meserret kim
Pür oldu handeden manend-i gül ceyb-ü girîbânı

Sürûr-u şevk ile buldu güşâyiş şöyle kim hâlâ
Derûnu subh-ı îyde bahşeder envar-ı pîşânî

Efendim iltifatında aceb te'sîr vardır kim
Eder sîr-âb-ı şevk âb-ı hayât içmişce insânı

Aceb âb-ı hayât-ı ehl-perverdir müdâm olsun
Ki ihyâ eyledi bir reşhasiye bu dil-ü cânı

Ubûdiyyette ibkaa eyleyip bu bendeni ya'nî
Yine şevku tarabla eyledin pür tab'-ı nâlânı

Efendim ol kadar memnûn-ı lûtfundur tabîat kim
Hezâran beyt ile arzeylemek mümkin değil anı

Hudâ hemvâre kılsın ömrünü iclâlini efzun
Şerf-yâb eyleye sad sâl zâtın sadr-ı dîvânı

Hemîşe böyle sâir kullarınla sıhr-ı zî-şanın
Göre sâyende mu'tâd olduğu eltâf-u ihsânı

XXX

Kapudan Mustafa Paşa'ya yalısını tavsif zımnında kasîde

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Kasr-ı rûh-efzâ değil hüsn-ü bahâ me'vâsıdır
Cennet-i a'lâ bunun ferş-i cihan-ârâsıdır

Seyredip tarh-ı cedîd-i sakf-ı âlîsin dedim
Vâr ise bu rûy-ı arzın âlem-i bâlâsıdır

Rûh-ı Eflâtun dedi yok yok hatâ ettin hatâ
Âlem-i câh-u celâlin bu yeni dünyâsıdır

Dâr-i huldün bir musanna' beytidir yâhud dedim
Dedi Rıdvan yok bu beyt-i cennetin ma'nâsıdır

Dâr-i mihnettir cihan ammâ bunun hâk-i deri
Ol kıyâsın sûret-i illâ-yı istisnâsıdır

Tâk-ı Kisrî kasr-ı Şîrin'dir peder mâder ana
Bu ikisinin dahi bu tılf-ı nev-peydâsıdır

Kûh-u deryâ iki cânibden derâguş eylemiş
Sanki deryâ dâyesi kühsâr ise lâlâsıdır

Kûh sakınmakta ruhsârın doğar günden anın
Bahr ise âyîne-dâr-ı tal'at-ı zîbâsıdır

Habhezâ sâhil-serâ kim reng-ü bûy-ı nev-bahâr
Gülşen-i pür feyzinin bir gonce-i ra'nâsıdır

Tıynet-i hâkindeki dil-cûy bûy-ı âşinâ
Milket-i bâğ-u bahârın hazret-i Îsâ'sıdır

Habbezâ gül-zâr-ı pür feyz-i temâşâ-yi garîb
Kim behişt-i heşt anın bir gûşe-i tenhâsıdır

Ana tenhâ gûşe ta'bîr etmek ey kilk-i sakıym
Hak bu kim gaayet hatânın zirve-i a'lâsıdır

Hîç tenhâ yer kalır mı ol celâlet-hânede
Kim cenâb-ı âsafın menzil-geh-ü me'vâsıdır

Öyle âsaf kim muhît-i çerh ile mahdûddur
Ol mesâfet kim sarây-ı câhının pehnâsıdır

Âsaf-ı ferman-revâ kim heft ahter nüh felek
Gûşe-i ebrûsunun âvâre-i îmâsıdır

Mustafâ Pâşâ-yi Tevkıy'î o gerdun-pâye kim
Mâh-ı nev seng-i fesân-ı hancer-i tuğrâsıdır

Bahr-i zehhâr-ı mürüvvet kim kef-i dür-pâşının
Her benânı neyl-i ifzâl-ü atâ mıkyâsıdır

Yekke-tâz-ı arsa-i haşmet ki mihrin pençesi
Şâne-i yâl-ü düm-i rahş-ı cihan-peymâsıdır

Ana rif'at kâbiren an kâbirin mevsûldur
Nüh felek gûyâ misâl-i nisbet-i âbâsıdır

Hazret-i derr-ibn-i gays-ibnis-sahâb-ibn-il bahir
Kim cenâb-ı âsafın menzil-geh-ü me'vâsıdır

Mâh hâcib mihr micmer-dâr keyvan pâs-ban
Cündü behrâm olmak el-hak elyak-u ahrâsıdır

Neyleyim ammâ ki keyvânın buhul mâhın nifak
Âftâbın gamz mirrîhin sefeh evlâsıdır[1]

---

1) lâlâsıdır, levlâsıdır (yanlış)

Âsafâ âlî-cenâbâ Cem-şükûhâ dâverâ
Ey ki gerdun kaddinin bir câme-i yektâsıdır

Maskat-ı re's-i himemdir dûdmân-ı devletin
Dergehin ehl-i kemâlin melce'-ü me'vâsıdır

Maşrık-ı ıkbâle fass-ı hâtemin bedr-i tamâm
Hancerin burc-ı celâlin gurre-i garrâsıdır

Ol cihân-ı mekrümetsin kim senin dest-ü dilin
Lûtf-u ihsan kânıdır cud-u himem deryâsıdır

Mekrümet sende nüvâziş sende himmet sendedir
Zâtın ifzâlin heman dünyâ vü mâ fîhâsıdır

Şekl-i evvelden bu devlet bir delîl-i muntazam
Re'y-i pür nûrun anın külliyyet-i kübrâsıdır

Âsafâ çâker-nüvâzâ abd-i nâ-kâmın Nedîm
Gerçi kim nazm-ı kemâlin beyt-i müstesnâsıdır

Sekte-dâr olmak ve liykin azl-i bî-hengâm ile
Rûzgâr-ı süfle-tab'ın vaz'-ı nâ-bercâsıdır

Liyk lûtfun şöyle magrûr eylemiştir anı kim
Lekke-i meh zahm-ı dest-i redd-i istiğnâsıdır

Gittiğince perde-bîrûn oldu nâz-u nahveti
Milk-i ma'nî sanki hâs-ı hâme-i gûyâsıdır

Kilkinin da'vâsı tâ ol haddedir kim gûyiyâ
Sîne-i bircîs anın müsvedde-i inşâsıdır

Gayri sen ey hâme meşgul ol duâ-yi devlete
Kim duâsı ehl-i tab'ın gaaye-i kusvâsıdır

Tâ ki mi'mâr-ı hüner-pîrâ-yi feyz-i nâmiye
Kasr-ı la'lîn-i dil-ârâ-yi gülün bennâsıdır

Kasr-ı câh-u haşmetin hemvâre olsun ber-karâr
Kim sabâh-ı îyd o kasrın perde-i dîbâsıdır

Milk-i cûd olsun müsellem kabza-i teshîrine
Zerre mihrin tâ zebûn-ı pençe-i kübrâsıdır

XXXI

Defter-i Hâkaanî emini Muhammed Efendi'nin kasrına

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

Ey âlem-i misâlin seyyâh-ı hûş-yârı
Hiç kasr sûretinde gördün mü nev-bahârı

Gel görmedinse seyret ammâ sakın galetten
Tâbende gurre sanma ol cüft-i zer-nigârı

Ebrûların zer-endûd etmiş arûs-ı feyzin
Meşşâta-i kemâlin kilk-i huceste-kârı

Bak ol zemîn-i hûb-u dil-cûy-ü müşk-bûya
Seyret o sakf-ı pâk-i pür nakş-u pür nigârı

Gûyâ edip tabîat gûy-ı zemîni tastîh
Tübbet aşağı düşmüş Çîn-ü Huten yukarı

Ol denlü sâhasında feyz-ü neşât var kim
Olsaydı ger zamânın âsâyiş-ü karârı

Derdim ki gelmiş anda tarh-ı ikaamet etmiş
Cemşîd-i kâm-kârın eyyâm-ı hoş-güvârı

Dîvâr-ı tâb-dârın zanneyleme munakkaş
Düşmüş behiştin ana aks-i şükûfe-zârı

Oldu aceb aceb kim terkîb-i hulde kaabil
Biz böyle bilmez idik bu unsur-ı çıhârı

Bir yana lâle-zârı keşt-i piyâle-i Cem
Bir yana gül-sitânı kânın hazîne-dârı

Bir yana çeşme-sârı etmiş beyâna âgâz
Evsâf-ı tab'-ı sâf-ı vassâf-ı rûzgârı

Ol hâce-i cihan kim zâtiyle oldu pür ziyb
Menşûr-ı izz-ü câhın unvân-ı iftihârı

Hem-nâm-ı Fahr-ı âlem kim nâmı ile oldu
Mihrin felekte mensûh İncîl-i iştihârı

Gûyâ gelir utârid teslîs-i müşterîye
Aldıkça geh benâna kilk-i sühan-güzârı

Ol kilk-i ter-zeban kim güftârı bahşiş eyler
Dünyâya hûşe hûşe lü'lû-yi şâh-vârı

Tîrin zeban-şinâsı mahdûmu ûstâdı
Bircîsin akl-u fikri hem-râzı müsteşârı

Hemvâre tâ ki kasr-ı çerhin ola müzeyyen
Hışt-ı zer-i mihirden dîvâr-ı üstüvârı

Nazm-ı Nedîm gibi yümn-ü saâdet ile
Mısrâ-ı bâbın ede dâim güşâde Bârî

Cârûbu zülf-i havrâ ferrâşı bâd-ı cennet
Derbânı izz-ü devlet ıkbâl perde-dârı

XXXII

Şükâniyye

Fâilâtün fâilâtün fâilât

Ey himem-perver vezîr-i Cem-haşem
Vey bülend-ahter hıdîv-i muhterem

Devletinde himmetin kadri bülend
Hidmetinde âsmânım kaddi ham

Rûzgâr-ı pîri kıldın nev-cüvân
Nâ-tüvân etmişken a'zâsın hirem

Âlemi bil-cümle terfîh eyledin
Gitti dillerden bütün efkâr-ı hem

Şimdi hep halkın duâsı böyledir
Kim eyâ Hallaak-ı ervâh-u nesem[1]

Eyle Sadr-ı a'zamı sen ber-karâr
Devletin te'yîde makrûn eyle hem

Âsafâ sadrâ mekârim-perverâ
Ey vezîr-i a'zam-ı gerdun-alem
Dergehindir melce'-i erbâb-ı câh
Hidmetindir mefhar-i ehl-i niam

Âstânındır bize ancak penâh
Senden olur cümleye cûd-u kerem

1) cisem

Re'fetindir mâye-i fevz-ü felâh
Himmetindir asl-ı eltâf-u himem

Lûtfuna magrûr iken hâtır müdâm
Cûduna me'lûf iken dil dem-be dem

Âhır ayda gelmemek mümkin değil
Tab'ına nâiblerin endûh-u gam

Hak taâlâ ömrün efzûn eyleyip
Görmeye tab'-ı şerîfin hîç elem

Dâima mesrûr-u handân olasın
Şöyle kim mensî kala eyyâm-ı Cem

XXXIII

Ahmed. III ün binişi dolayısiyle

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Efendim dâimâ ıkbâl-ü câhın pây-dâr olsun
Değil ukkaab-u âhû sâna ankaalar şikâr olsun

O rütbe şâh-bâz-ı himmetin evc üzre çıksın kim
Herâsından felekte nesr-i tâir bî-karâr olsun

Künâmmda yatup sen şîr-âsâ şark-u gab içre
Adûlar tilkilensin heybetinden hâr-u zâr olsun

Nigâhın düştüğü yerlerde açılsın gül-i şâdî
Saâdetle hırâmân olduğun yer nev-bahâr olsun

Binersen zevraka deryâda cûş etsin dür-ü gevher
Süvâr olursan esbe deşt-ü sahrâ lâle-zâr olsun

Efendim hak budur kim devletinde âlem ettik pek
Neşât-u şevk-u şâdî böyle dâim bî-şümâr olsun

Edip hem seyr-i deryâ geşt-i sahrâ hoş hevâlarla
Safâ kesbettin âlem re'fetinle kâm-kâr olsun

Hele Allâha şükrolsun güzel sayd-ü şikâr oldu
Hemîşe bendenin böyle hulûsu âşikâr olsun

Efendim hidmetinden cümleyi dûr etmesin bârî
Celâl-ü haşmetin ârâyiş-i hîş-ü tebâr olsun

XXXIV

Dâmâd İbrâhim Paşa'ya

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sadr-ı eyvâna ki ol sadr-ı cihan-ban geldi
Meclisin sînesine sanki heman can geldi

Mevc mevc olsa nola lücc gibi nûr-ı sürûr
Bezme ıkbâl ile ol mihr-i dırahşan geldi

Andelîbânını kıldı yine leb-rîz-i neşât
Gülerek devlet ile gül gibi handan geldi

Dîdeler muntazır-ı devlet-i dîdârı idi
Şükr kim îyd veş ol âsaf-ı devran geldi

Câme-i fasl-ı bahârânı alıp âriyetî
Dest-büsuna o şekl ile zemistan geldi

Ya'ni kim öyle şitâ oldu ki gûyâ nevrûz
Geriye avdet edip bezme şitâban geldi

Zeyn olup tâze şükûfeyle sarây-ı âlî
Hak bu kim hâtıra eyyâm-ı bahâran geldi

Gül-sitan seyrine evvel gidilirdi ammâ
Şimdi ol debdebeyi seyre gülistan geldi

İşidip makdem-i âlîsini pûyân olarak
İzz-ü ıkbâl der-i devlete şâdan geldi

Rahşden kıldığı dem izz-ü saâdetle nüzûl
Dâmenin tutmak için haşmet-ü unvan geldi

Hak taalâ kıla ıkbâlini efzun ki anın
Devlete himmeti ile ser-ü sâmâr geldi

XXXV

Ahmed II. ün şehzâdeleri vasfında kasîde

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Mes'ûd ola îydin eyâ şâhenşeh-i gerdun-haşem
Dergâhın olsun dâimâ şâhân-ı dehre mültesem

Her sâatin olsun saîd ıkbâl-ü iclâlin medîd
Her bir günün eyyâm-ı îyd her bir demin ferhunde-dem

Ey husrev-i gîtî-sitan nâmın da Ahmeddir ıyan
Devrinde oldu bî-güman şer'-i Muhammed muhterem

Adlin ile âlem dola milk-ü milel revnak bula
Encüm gibi tâbân ola nâmınla ruhsâr-ı direm

Mutrıbların her rûz-u şeb kılsınlar âheng-i tarab
Ammâ usûli feth-u zarb olsun makamı hem Acem

Sensin o sultân-ı cihan rahşın önünde her zaman
Mânend-i peyk olur devan İskender-ü Dârâ vu Cem

Lûtf-u mekârim hemdemin ıkbâl-ü şevket mahremin
Devrinde oldu âlemin her gûşesi bâg-ı İrem

Sıdk ile kârın dâimâ dergâh-ı Hakk'a ilticâ
Pes ol cenâb-ı kibriyâ elbet eder lûtf-u kerem

Bu müjde-i feth-u zafer bir kaç gün eğlendiyse ger
Hiç vermesin ey şîr-i ner tab'-ı hümâyûna elem

Ey şehriyâr-ı bâ vekaar bu nükte hud pek âşikâr
Cüz'î çekilse intizâr hub anlanır kadr-i niam

Nâz etmese bir dil-rübâ bî-kadr olur hüsn-ü bahâ
Meyl eylemez hâtır ana bî-lezzet olur vaslı hem

Kişver ki bir mahbûbdur vaslı anın matlûbdur
Nâz etse dahi hûbdur vuslat mukarrerdir ne gam

Zâtın cihânın zîveri kân-ı mekârim perveri
Ol kânın olmuş gevheri şehzâdegân-ı pür-haşem

Sultan Süleymân-ı cihan izz-ü şerefle kâm-ran
Nev-nahl-i bâğ-ı izz-ü şan gül-gonce-i nahl-i himem

Şekl-ü şemâilde heman gûyâ pederdir bî-güman
Ol sâni-i sâhib-kıran ol beççe-i şîri ücem

Bârî haterden saklasın yavuz nazardan saklasın
Dâim kederden saklasın kılsın tebessüm dem-be dem

Sultan Muhammed'dir biri gûyâ melektir peykeri
Ol taht-u tâcın zîveri ol dürr-i yektâ-yi kerem

Zât-ı güzînin seyreden vech-i metînin seyreden
Nûr-ı cebînin seyreden Mehdî deyü eyler kasem

Mânend-i mihr-i tâb-dâr devletle bulsun iştihâr
Haşmetle olsun ber-karâr izzetle olsun muhterem

Şehzâde Sultan Mustafâ gül-gonce-i bâg-ı ulâ
Hâmem olur bülbül-nevâ evsâfın ettikçe rakam

Ol gevher-i pür-tâb-u fer kim rûyuna etse nazar
Şerm ile ruhsâr-ı kamer gül-gûn olur hemçün bakam

Devletle olup kâm-bîn izz-ü saâdetle karîn
Olsun hatâlardan emîn mânend-i âhû-yı harem

Mâh-ı nev-i îyd-i saîd nev-nahl-i gül-zâr-ı ümîd
Ya'nî ki Sultan Bâyezîd ârâyiş-i hayl-ü haşem

Fass-ı nigîn-i saltanat nûr-i cebîn-i ma'delet
Hurşîd-i âlî-menzilet şehzâde-i nîkû-şiyem

Dâim ferâg-ı bâl ile handân olup ıkbâl ile
Cemşîd veş iclâl ile ede cihanda ayş-ü dem

Sultân No'mân-ı cihan şehzâde-i vâlâ-mekân
Hurşîd ile hem-âşiyan mâh-ı münevverle behem

Ikbâl-ü şevket dâyesi izz-ü saâdet vâyesi
Mecd-ü şeref pîrâyesi nâzende âhû-yı harem

İclâl-û devletle müdâm olsun karîn-i nâm-u kâm
Mânende-i bedr-i tamâm olsun şerefle muhterem

Dâmâd-ı vâlâ-menkabet destûr-ı Rastû-menzilet
Ya'nî vekîl-i saltanat ol dâver-i vâlâ himem

Hem-nâm-ı nîkû-yı Halîl sadr-ı kerem-kâr-ı celîl
Pîrâye-i zikr-i cemîl ârâyiş-i seyf-ü kalem

Ol şâh-ı İskender-gulâm olup saâdetle be-kâm
Olsun rızâsında müdâm ol sadr-ı Eflâtun-şiyem

Ikbâl-ü şevket pâydâr iclâl-ü haşmet ber-karâr
Bünyân-ı devlet üstüvâr iclâli efzun dem-be dem

Ikbâl-ü izz-ü i'tilâ olsun çü gülşen pür-nemâ
Anda çü bülbül dâimâ kilk-i Nedîm etsin negam

XXXVI

Ahmed III. ün İbrahim Paşa'nın sarayına gelişi dolayısiyle

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Hey ne şâdîdir ki dil bâgın gülistân eyledi
Tab'ı mânend-i gül-i şâd-âb handân eyledi

Hey ne şevk-ı dil-güşâdır kim kemâl-i feyz ile
Bu şitâ eyyâmını fasl-ı bahârân eyledi

Habbezâ hurrem bahâr-ı zevk-u şâdî vü tarab
Kim bu helvâ bezmini reşk-i çerâgaan eyledi

Habbezâ şâdî ki bu rûz-ı tarabla sünbülü
Zülf-i anber-rîz-i cânân ile yeksân eyledi

Böyle bir rûz-ı saîdin mislini az gördü çerh
Gerçi kim çoktan zemîn üstünde cevlân eyledi

Az erişti hak budur kim böyle nûrânî şebe
Gerçi kim gerdun hezâran mâhı tâbân eyledi

Böyle bir vakt-i mübârektir bu kim bu sâlde
Hak anı eyyâm-ı îyd âsâ nümâyân eyledi

Böyle bir rûz-ı hümâyundur kim ıkbâli anı
Nûr-bahş-ı cebhe-i mihr-i dırahşân eyledi
Âftâb âmâde-i tahvîl iken döndü geri
Şehriyâr andan mukaddem azm-i cevlân eyledi

Ya'ni ıkbâl-ü saâdetle vezîr-i a'zamın
Sohbet-i helvâsına teşrîfin erzân eyledi

Şehriyâr-ı bahr-ü ber ferman-revâ-yi şark-u garb
Kim yedi ıklîme dek hükmün nigeh-bân eyledi

Hak taâlâ zât-ı âlî-şânın edip intihâb
Çün Sikender heft ıklîm içre sultân eyledi

Sürre-i Bathâ'dan ol dem kim doğup mihr-i kemâl
Kâinâtı garka-i envâr-ı îmân eyledi

Ehl-i islâma nasîb etti Hudâ çok memleket
Nice şehler geldi bast-ı adl-ü ihsân eyledi

Vâkıf olduk cümlenin ahvâline bildik ki Hak
Vûs'at-i mülkü rehîn-i Âl-i Osmân eyledi

Hak bu kim ancak bu rütbe imtidâd-ı vüs'atı
Bu hümâyun devlet-i ulyâya ihsân eyledi

Devlet-i ulyâda üç hâlet ki vardır anları
Hak fakat bir fırka-i vâlâya erzân eyledi

Biri istiklâl-ü biri mülk-ü biri imtidâd
Bu üçü bu devleti mümtâz-ı akrân eyledi

Âl-i Abbâs-u Ümeyye öyledir kim her birin
Berk-i bîd âsâ rakıyban bîmi lerzân eyledi

Âl-i Sâsân-u Keyan'la anlara emsâl olan
Bir nice devlet ki milke tarh-ı bünyân eyledi

Müstakıll olmadı kimi kiminin vakti kalîl
Kimisi âzâdelikten sarf-ı sâmân eyledi

Gerçi Cengîziyye hayli memleket zabtetti liyk
Anları az demde Hak makrûn-ı hızlân eyledi

Hâsılı hakk-ı sühan budur ki devlet denmeğe
Hak heman bu devlet-i ulyâyı şâyân eyledi

Bâ husus kim içlerinde asrımız şâhenşehin
Husrev-i Rûm-u Arab hâkaan-ı Îrân eyledi

Memleketler kıldı ihsan ana kim her birinin
Hasreti çok şehleri nâlân-ü giryân eyledi

Mülk-i Pûristân-ü Gürcistân-ü Âzerbâycan
Her biri sad şehriyârı sâhib-i şân eyledi

Şîrvân-ü Erdebîl-ü dahi Îrân-u Irak
Dehr her birini taht-ı şehriyârân eyledi

Şimdi ammâ cümlesin baht-i saâdet cem'edip
Hutbe-i Sultân Ahmed ile şâdân eyledi

Her birin zabtettirip bir bendesine anları
Mâye-i tedmîr-i ehl-i rafz-u tugyân eyledi

Ol şehi Bârî kılıp hurşîd-i eve-i ma'delet
Heft evlâdın çü keft ahter fürûzân eyledi

Saltanat tâcında mânend-i güher her birisin
Mâye-i ârâyiş-ü ziyb-i firâvân eyledi

Sadr-ı a'zamla kılıp te'yîd izz-ü şevketin
Anı milk-ü millete ta'vîz-i bâ cân eyledi

Dîn-ü devlet hidmetinde bezl edip makdûrunu
Mülkünü ziynet ile reşk-i gülistân eyledi

Pâdşâhım Hak taâlâ haşmetin kılsın füzun
Hâne-i destûru teşrîfin bahârân eyledi

Her ne rütbe iftihâr eylerse lâyıktır ki baht
Sen gibi bir şehriyârı ana mihmân eyledi

Meclis-i helvâsına teşrîf edip ıkbâl ile
Lûtfun anın şem'-i ümmîdin dırahşân eyledi

Böyle bir şebdir bu kim te'sîr-i yümn-ü behceti
Şevk ile böyle Nedîm'i menkabet-hân eyledi

Şem'a karşı kilki nazm-ı tâzeye bünyâd urup
Nagmesin reşk-i nevâ-yı andelîbân eyledi

Dâimâ böyle efendim şevk-u şâdîlerle ol
Nazmı bu sözle kalem makrûn-ı pâyân eyledi

XXXVII

Ahmed III. ün tuğrâsını medih

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî pâkîze tuğrâ-yı hümâyûn-ı mülûkâne
Ki vâcib mûcebince âmil olmak cümle şâhâne

Zihî vâlâ hümâ-yı evc-pervâz-ı celâlet kim
Düşer bâl açtığınca sâyesi Îrân-u Tûrân'e

Zihî sîmurg-ı zerrin-pençe-i kaaf-ı mehâbet kim
Gelir hemçün piristû heybetinden lerze hâkaane

O perçem zülfeler kim dönmüş anın pîş-gâhında
Ser-i Kisrî ham-ı çevgâna düşmüş gûy-ı galtâne

Ya ol âlî sütunlar kim anın her birisi gûyâ
Birer vâlâ alemdir leşker-i te'yîd-i sübhâne

O dil-keş beyzayı arzetseler tâvûs-ı kudsîye
Gelirdi sad meserret ile etrâfında cevlâne

O hancer şeklini gösterseler Sührâb'a başlardı
Aman şevketlû hünkârım deyü feryâd-ü efgaane

Değil tuğrâ bu bir sâhib-kırân-ı milk-i satvettir
Ki cây etmiş miyân-bendin iki şemşîr-i bürrâne

Taâlallâh ne tavr-ı hûb-u şekl-i dil-güşâdır bu
Ki her bir şîvesi hayret verir baktıkça insâne

Nedir bu resm-i hâs-ul-hâs kim hîç olmadı manzûr
Nazîri dîde-i müşkil-pesend-i ehl-i irfâne

Bu gûne bir hüner arzeylemiş sultân-ı âlî-şân
Cihanda var sanır vâr ise gelsin işte meydâne

Cenâb-ı hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı sâlis kim
Olur ser-pençe-i hurşîd yâl-i esbine şâne

Şehenşâh-ı cihân-ârâ ki tâc-u tahtı yanında
Serîr-i husrev-ü taht-ı Ferîdun köhne efsâne

Bu tuğrası olaydı Îrec'in bâzûsuna ta'vîz
Elinden hancerin Tû'run alıp atardı yâbâne

Eğer İsfendiyâr etmiş olaydı hâk-i pâyın kûhl
Ururdu dest-i red müjgânı tîr-i pûr-ı Destan'e

Ser-i râha ederdi çihresin güsterde çün hurşîd
Düçâr olsa Minûçihr ol şehenşâh-ı cihan-bâne

Anın hattına lâyıktır demek hatt-ı şerîf ancak
Mecâzen derler idi anı evvel hatt-ı şâhâne

Sülüs olmuş müyesser Şeyh'e ancak sonra ammâ kim
Anın sülsânın ihsan kıldı Hak Sultân-ı zî-şâne

Ki bir âlî murakka' yazdı kim ger bulsa hattâtan
Midâd-i müşk-bûyun kûhl ederler dîde-i câne

Anın bir harf-i âlî-şânına olmaz bahâ ancak
Eğer îrâd-ı Hind'i katsalar mahsûl-i Îrân'e

Ele aldıkça kilk-i anber-efşân-ı hümâyûnun
Döner ser-safha gûyâ nev-bahâr ermiş güliştâne

Eğer zer hall ile çün şem' kilki bir elif çekse
Döner rûh-ı Dede üstünde anın hemçü pervâne

O şehtir kim cihânın şehleri bâb-ı refîinde
Ederler çün gedâ arz-ı niyâz-ü acz der-bâne
Eğer kim mûceb-i fermânı ile âmil olmazsa
Ferîdûn ise de tahtından eyler çerh bîgâne

Murâdı hükm-i şer'-i Ahmed'i tatbîka saîdir
Pes anın ittibâı farzdır hep ehl-i îmâne

Cenâb-ı Hakk'a sıdk-ı kalbinin âsârıdır ancak
Ki kahretmektedir a'dâyı seyf-i kahramânâne

Çekip tîg-ı cihâdı hamdü lillâh kıldı efkende
Adûnun tenlerin hâk-i siyâha serlerin kaane

Edip islâmiyan mülkünde adl âyînini icrâ
Yeniden verdi revnak hânedân-ı Âl-i Osmân'e

Sitanbûl'u kılıp envâ'-ı şehr-âyîn ile tezyîn
Meserretler ile döndürdü her sûkun gülistâne

Eder Îran-zemîni tâ hudûd-ı Belh'a dek teshîr
Eğer bir kerre ruhsat verse tîg-ı tîz-i uryâne

Alıp Îran-zemîni kabza-i teshîrine hâlâ
Ferîdun gibi oldu şehriyâr Îrân-u Tûrân'e

Nihâvend-ü Irak âhengi oldu bâis-i şâdî
Bu günden sonra nevbet geldi bir fasl-ı Sıfâhân'e

Kılar tâ sâhil-i Ceyhûn'a dek eknâfı gark-ı hûn
Eğer fermân ederse satveti şîrân-ı meydâne

İtâat etmeden gayri . . . . . .(1)
Heman aklı var ise tavk kılsın gerden-i câne

Ne gûne kâra âgâz etse avn-i Hak'la mümkindir
Heman azmeylesin ıkbâl ile her yana merdâne

Bu gûne kuvvet-i tâli'ki vâr anda baîd olmaz
Felek ta'lıyk ederse na'l-i esbin gûş-ı hâkaane

---

(1) Halil Nihad basmasında boş, başka nüshalarda da bu kasîdeyi bulamadık.

Nedîmâ destini gayri duâya eyle âmâde
Ne mümkin ermek ol şâhenşehın evsâfı pâyâne

Heman Hak dâimâ ol şehriyârı eyleyip mansûr
Ede a'dâsını üftâde dâim çâh-ı hızlâne

Olup nâm-ı şerîfiyle müzeyyen sikke vü hutbe
Vere tuğrâsı ârâyiş berât-ı izzet-ü şâne

XXXVIII

Noksan bir kasîde

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lûn)

Ya'ni Sultân-ı felek-mertebe Hân Ahmed kim
Çerh mechûlünü re'yinden eder isti'lâm

Âleme gelmedi hiç zât-ı hümâyûnu gibi[1]
Ma'rifet kadri bilir böyle şeh-i zî-in'âm

Dâimâ âdetidir dîn-i mübîni[2] i'zâz
Her zaman pîşesidir şer'-i metîni[3] ikrâm

Saydeder beççe-i sîmurg-ı celâl-ü câhı
Tuğunun mâhçesi bî meded-i dâne-i dâm

Gül-sitân olsa sehâb-ı kereminden sîr-âb
Çemen-i ter bitirir havzdaki ferş-i ruhâm

Âsmân olsa lehîb-i sühanından pür-tâb
Âb olur damlar idi âhen-i tîg-ı Behrâm

Kuvvet-i kaahire-i hıfzı mühim-sâz olsa
Çihre-i duht-ı rezin olur idi perdesi câm

Zîver-i hutbesine ancak olurdu lâyık
Olsa bir minber-i nüh-pâye eğer nüh ecrâm

1) Gelmedi âleme gelmek dahi olmaz mümkin
2) mübîne
3) metîne

Revnak-ı sikkesine ancak olurdu şâyan
Leke-dâr olmamış olsaydı eğer bedr-i tamâm

Mehçe-i tûguna mümkin idi teşbîh etmek
Ârız olmasa gehî cebhe-i hurşîde gamâm

Rahş-i iclâline kaabil idi tanzîr etmek
Şîr-i gerdunda eğer olsa idi zeyn-ü licâm

Şehriyârâ sen o sultân-ı muazzamsın kim
Fahreder bûs-ı rikâbınla senin Rüstem-ü Sâm

Sensin ol şeh ki Sikender der-i iclâlinde
Kabiliyyetlice bir hidmete şâyeste gulâm

Sensin ol nükte-i lafz-ı kerem-i ma'nî kim
Sana bezminde Felâtûn edemez redd-i kelâm

Sıdk-ı niyyetle duâmız budur Allâh alîm
Her dem-ü her nefes-ü her seher-ü her akşâm

Câvidan arsa-i haşmette tek-ü tâz edesin
Şöyle kim gûy ola çevgânına çerh-i hud-kâm

Baht pâyende vü ıkbâl-ü saâdet câvîd
Düşmen efkende felek bende vü hurşîd gulâm

KIT'ALAR
ve
TARİHLER

I

İbrahim Paşa Kütüb-hânesine Hâfız-ı kütüb tayini dolayısiyle şükraniyye

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Ey kudsiyan aman bana imdâd vaktidir
Bir hayret aldı nâtıkamın tâb-u tâkatin

Billâh kilk-i şûhuma imdâd edin biraz
Vasfeyleyim efendimin ihsân-ü himmetin

Lûtfun ne gûne vasfedeyim ben ne söyleyim
Bilmem nice edâ edeyim şükr-ü ni'metin

İhsân edip kerem buyurup himmet eyleyip
Lûtf etti bendesine kütab-hâne hidmetin

Ol hidmet-i celîlin efendim Hudâ bilir
Çoktan çekerdi hâtır-ı âzâde hasretin

Fikri hemîşe bu idi kim cümle sarfede
İlm-i şerîf hidmetine kaabiliyyetin

Ammâ kitâbsız nice mümkin deyü müdâm
Derd ile çâk ederdi girîbân-ı mihnetin

Yanlış bir iki cüz'-i perâkende cem' edip
Anlarla eyler idi ızâat tabîatın

Girmezdi pâk nüsha ele âriyet dahi
Her kes bilir kitâbının elbette kıymetin

Allah bilir ki etmiş idim hâk-i pâyine
Bir iki def'a arz-ı merâm etme niyyetin

Lâkin yine teeddüb ederdim ki denmeye
Küstâh imiş Nedîm ki artırdı sıkletin

Vaktâ ki erdi gûşuma bu müjde eyledim
İmzâ efendimin keremin hem kerâmetin

Ma'lûmun olsun imdi efendim ki bendene
Lûtfun mürüvetin keremin buldu gaayetin

Oldu zülâl-i mekrümetin bana rûh-bahş
Lûtfunda buldum âb-ı hayâtın halâvetin

Benden Nedîm bir güher-i kem-revâc idi
Artardı i'tibârın anın kadr-ü kıymetin

Çün böyle bir defîneye kıldın anı emîn
Seyreyle gayri tâb-ü tüvan-ı tabîatın

Allâh nahl-i devletini ber-karâr edip
Dünyâdan eksik etmeye zıll-i himâyetin

Zât-i şerîfin eyleye efzûn ilel ebed
Sadr-ı vezâretin şerefin ziyb-ü ziynetin

Hurşîd-i zâtın eyleye reşk-i felek müdâm
Dîvân-hâne-i şerefin sadr-ı rif'atin

II

Selsebîl için

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Nice reşk-i behişt oldu demez âdem gel insâf et
Nazar kıl Selsebîl-i sâfa bak kasr-ı dil-ârâya
Revâdır âb-ı can-bahşine dense çeşme-i Tesnîm
Ki oldu mâ sadak «Aynen tüsemmâ selsebîlâ» ya

III

Kuru gözağrısından şikâyet

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hıdîvâ âsafâ Hâtem-nihâdâ serverâ sadrâ
Ki zâtın gibi âsaf bir dahi gelmez bu dünyâye

Mürüvvet kılsın sâhib-ikeremsin dâd-perversin[1]
Kulak tut bir nefes feryâd-ü efgaan-ı Nedîmâye

Benim bir düşmenim vardır ki elbet yılda bir kerre
Gelip eyler hezârân cevr cân-ı nâ-şekîbâye

Ne verdi âlamaz bilmem o kâfir-mâcerâ benden
Ki habs ile eder âzâr tab'-ı nâ-tüvânâye

Temâşâ-yı cemâl-i yâra mâni' olduğu dursun
Komaz rû-mâle ruhsat hâk-i dergâh-i muallâye

---

1) bende-perversin

Yine geldi bu dem kıldı efendimden beni mehcûr
Elinden çektiğim derd-ü meşakkat sığmaz imlâye

Karîr-ül ayn ede dâim seni Allâh sultânım
Gamından görmeye sihhat yüzün hasm-ı fürû--mâye

Fütûhât ile mesrûr eyleyip kalbin cenâb-ı Hak
Çerâgan'dan heman nakledesin seyr-i donanmâye

Hudâvendâ remed dedikleri zâlimdir ol düşmen
Sığındım bir dahi görmekten anı Hak taâlâye

Zamân-ı devletinde sürdüğüm zevk-u safânın hep
Alır benden hisâbın bir bir ol hasm-ı sitem-mâye

Hele el-hamdü lillâh kurtulup dest-i cefâsından
Kaçıp geldim efendim dergeh-i adlinde şekvâye

Beni mesrûr-u handân eyle bir dem iltifâtınla
Ki çok ağlattı mihnet ey hıdîv-i âsman-pâye

Mekârim-perverâ çünkim remed def' oldu aynımdan
Nola Târîh-i Aynî ile gelsem bâb-ı vâlâye

Budur Hak'tan ümîdim çünki sürdüm hâk-i pâye yüz
Şifâ'-yı mahzdır lûtfun Nedîm-i zâr-ü şeydâye

IV

Şevk-âbâd hakkında

Fâilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Habbezâ cilve-gâh-ı nev-bünyâd
Habbezâ habbezâ mübârek bâd

Her hıyâbânı müft-i ayş-u tarab
Her bün-i nahli nakd-i vakt-i murâd

Reşk-i feyz-i nesîm-i sâfından
Ferruh-âbâd-ı Isfahan ber-bâd

Cûy-ı Şîr ile âbı hem-şîre
Hâki hâk-i behişt ile hem-zâd

Himmet-i âsaf-ı kerem-ver ile
Oldu hakkaa bu cây Şevk-âbâd

V

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Laht-i ciğer mi kaldı dil-i hun-giriftede
Zahm-âşinâ-yi hancer-i ser-tîzin olmadık
Nittikse eyledik senin ey çerh-i dun senin
Minnet gedâ-yi sâgar-ı nâ-çîzin olmadık
Bir kez şu arsa-gehte dırıyg ey levend şûh
Pâ-mâl-i eblak-ı haşer-engîzin olmadık

VI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Ne câre almış ezel mekteb-i sebâta dili
Veren bu hâssa-i hüsnü dil-sitânımıza
Ne derd ise çekelim kavs-ı ebruvânını liyk
Cefâ-yı nâvek-i müjgânı geçti cânımıza

VII

Niçün bu gûne muhâlif cevâb söylersin
Sana kerem sorarım sen itâb söylersin
Nedir lebinde bu terlik bu tatlılık gûyâ
Şeker tebessüm edersin gül-âb söylersin

VIII

Biz ol harâb-ı elestiz ki hemçü tevbe-i rind
Şikestelik yaraşır destde sefâlimize
Tefe'ül etmiş idik şeb hayâl-i hattınla
Sevâd-ı âyet-i Vel-leyl geldi fâlimize

IX

Hamâme veş harem-i kûyunu tavâfta dil
Dirıyg bizden o âhû-nigeh remîde henûz
Gunûde çeşmi yine bîm-i gamze sabr-şiken
Cihan kırılmada şemşîr nâ-keşîde henûz

X

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Ey gönül sahn-ı çemende leb-i deryâ faslın
Bir sanemle edeğör kâm alasın dünyâdan
Yoksa bir dişleri dür kaameti serv olmayıcak
Ne biter sahn-ı çemenden ne çıkar deryâdan

XI

Ey gönül duht-ı rezi almak ise maksûdun
Hele bir kerre de var hâne-i hammârda gör
Tâze şâh üzre açılmış gülü seyrettin ise
Bir de gel câmı hele dest-i kadeh-kârda gör

XII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Zulmetti hayf tıfl-ı dile dâye-i felek
Ol bed-mihirden almadılar dâdımız bizim
Çıkmaz hayâli dîdeden ol mest-i işvenin
Mînâda neş'e buldu perî-zâdımız bizim

XIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Dil fikr-i lebin canda nihân eylemek ister
Cânım darılıp âh-u figaan eylemek ister
Işk oldu yakıp sînede bir şem'-i fürûzan
Esrâr-ı dili halka iyân eylemek ister

XIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Dâg-ı reşk etti beni gayre nigâh-ı hışm edip
Bül-aceb sihr etti çeşmin şîve-i âzârda
Mihrin eyler pençesin pejmürde her müjgânımız
Sîr-çeşm olsak temâşâ-yi cemâl-i yârda

XV

Tıfl iken dahi fürûg-ı hüsnü şehr-âşûb olup
Yaktı kundaktan o âfet âlemi âteşlere
Şîr-mest-i ışka olmaz vâye sad rıtl-ı girân
Neylesin bir cür'a-i nâ-çîz deryâ-keşlere

XVI

Şâh-ı gül teşbîh ederdim sana ısbât eyledin
Nev-behâr ardınca geldin sâgar-ı sahbâ tutup
Gördüm ol âhû-nigâh ardınca ser-gerdan gönül
Gird-bâd âsâ giderdi dâmen-i sahrâ tutup

XVII

Nerm-ten dilberlerin âzârı da şîrîn olur
Lezzetin telh eylemez çîn-i cebin pâlûdenin
Gör leb-i la'l-ü dür-i dendânın olmaz mı aceb
Jâle-hîz olmak derûnu gonce-i negşûdenin
Olmasın gaafil zükâmında dımâg-ı nahveti
Sâye-perverd-i gül-i bâlîn olan âsûdenin

XVIII

Mâil oldum bir siyeh-çerde cüvân-ı şeb-reve
Tâk-ı ebrûsun görenler benzetir mâh-ı neve
İltifât-ı yâra magrûr olma dil verme Nedîm
Gör ne kanlar yutturur ol meh hele bir kez seve

XIX

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Değilmiş kasdı hancer çekmek ol ser-mest-i tannâzın
Heman âguş açıp zerrin kemer göstermek istermiş
Tebessümle nigâhından hayâl ettim senin zâlim
Bize la'l-i şeker-bârın güher göstermek istermiş

XX

Sarây-ı şehriyârî bir aceb bâg-ı meserrettir
Kurulmuştur esâsı izz-ü câh-ı iftihâr üzre
O bâğın her dırahtı meyve-dâr-ı izz-ü devlettir
Atarlar tâşı elbette dıraht-ı meyve-dâr üzre

XXI

Mef'ûlü mefâilün feûlün

Sâkıy duracak zaman değildir
Fevt etmiyelim dem-i şebâbı
Bir hâlete koy beni ki olsun
Dûşumdaki sof dahi şarâbî

XXII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Sürîn üstündedir dikdik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var

Cihânı bend eder sana o perçem gayri neylersin
Yürü ey serv-i âzâdım yürü bâşında devlet var

Unutturdu bana serv-i revânı dün gülistanda
Efendim bir uzun boylu yeşil atlaslı âfet var

Henûz on ikiden on üç gün eksik yaşı ammâ kim
Ayın on dördünü yâd ettirir bir mâh-tal'at var

Târihler

I

Sabîhâ Çelebi'ya sakal tarihi

Mef'ûlü meſâîlü mefâîlü feâlün

Beyt-ül gazel-i işve Sabîhâ Çelebî kim
Her cünbişi hem-hâlet-i eş'âr-ı sabîha

Baktıkça olur tûti-i eşkeste-zeban lâl
Ol la'l-i nemek-rîze o güftâr-ı melîha

Gül-berk-i izârında biten sebze-i hattın
Târîhini cûyende iken kilk-ü karîha

Bu mısra'-ı garrâyı Nedîmâ'dan işittik:
Nûr âyetini yazdılar o vech-i sabîha

1122

II

İbrahim Paşa'nın Kaim-makam oluşuna

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bi hamdillâh yine bir gerdişinden sâki-i dehrin
Hilâl-i câm-ı âmâl-i cihan bedr-i tamâm oldu

Bi hamdillâh yine bir cünbişinden kilk-i takdîrin
Dehân-ı dâl-i devlet gonce veş pür ibtisâm oldu

Neşât-u şâdmânîden cihânın kâse-i nûnu
Misâl-i câm-ı mey leb-ber leb-i sahbâı-yı kâm oldu

Dil-i sengîni çerh-i geç-nihâd-ü kîne-mu'tâdın
Bu dem seng-i fesân-ı hancer-i mîm-i nızâm oldu

Olup âmâde-i ıslâh kâr-ı derhem-i âlem
Umûr-ı dîn-ü devlet müstaidd-i intizâm oldu

Nola şimdi salah ümmîdin etsem kâr-ı âlemden
Ki bir dergâh-ı âlî-şan melâz-ı hâs-u âm oldu

Nola âsan desem azmeylemek ser-menzil-i kâma
Ki bir zât-ı kerîme eblak-ı ecrâm râm oldu

Cihan-sadr-ı muallâ-kadr İbrâhîm Pâşâ kim
Süreyyâ edhem-i ıkbâline zerrin ligâm oldu

Vezîr-i muhteşem kim enderûn-ı hâsına hurşîd
Mezerkeş câmeli altın külehli bir gulâm oldu

Tırâz-ı sadr-ı haşmet zîver-i dîvân-ı devlet kim
Leb-i ıkbâl dergâhında vakf-ı iltisâm oldu

Hıdîv-i âsmân-pâye cihan-bân-ı müeyyed kim
Rikâbı âftâb-ı burc-ı izz-ü ihtişâm oldu

Şehenşâh-ı cihanın mîr iken ıstabl-ı hâsında
Rikâbından çıkıp üç tuğ ile kaaim-makaam oldu

Zihî ıkbâl-i şâhî iltifât-i pâdşâhî kim
Zuhûrundan serâ-ser halk-ı âlem şâd-kâm oldu

Nice şâd olmasınlar kim bu ıkbâl-i dil-ârânın
Misâl-i ebr-i nîsan lûtfu şâmil feyzi âm oldu

Ki böyle bir tabîb-i hâzıkın te'sîr-i tedbîri
Nice zahm-ı derûna kâr-sâz-ı iltiyâm oldu

Cihanda böyle bir iyd olmadı çok sâl-ü meh geçti
Felekte böyle bir gün doğmadı çok subh-u şâm oldu

Budur ümmîdimiz kim düşmenin bünyân-ı sâmânı
Bu günden sonra bî şek rahne-yâb-ı inhizâm oldu

Budur me'mûlümüz kim ba'd ezin mahtûba-i nusrat
Edip te'hîri terk âmâde-i keşf-i lisâm oldu

Refıyk etsin Hudâ tevfıykını hemvâre hakkaa kim
Duâ-yı devleti farz-ı berâyâ-yı enâm oldu

Şeh-i âlem-penâhın da ola ıkbâli rûz-efzun
Ki ol sadr-ı güzîne mâye-bahş-ı ihtirâm oldu

Bu beyti gûş kıldım bir kemîne çâkerinden kim
Bu nasb-ı dil-keşe her mısraı târîh-i tâm oldu:

Verip meydânın İbrâhîm Pâşâ edhem-i azmin
Rikâba yümn-i câh-u şân ile kaaim-makaam oldu
1128 [1]

III

İsmail Efendi'nin Müftü oluşuna

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Rükn-i bâlâ-hâne-i devlet imâd-i saltanat
Dest-gâh-i milk-ü millet kuvvet-i bâzû-yi dîn

Vâzi'-ul asl-ı kerem sadr-us-sudûr-ı muhterem
Mesned-ârâ-yi himem pîrâye-i dîn-i mübîn

---

[1] İlk mısra' 1129, ikincisi 1103 ü gösteriyor.

Nakd-i vakt-i ilm-ü irfan kâr-bîn-ü kâr-dan
Hırz-ı cân-ı fazl-u itkan kurret-ül-ayn-i yakıyn

Ya'ni Bû-İshak İsmâîl Efendi kim eder
Sâha-i dergâhına İbn-üz-Zekâ vaz'-ı cebîn

Hazret-i Mevle-l mevâlî kim ulüvv-i şân ile
Oldu zâl-i çerhe mâlik liyk bâ mülk-i yemîn

Mihr-i gerdûn-ı celâlet kim sezâ gerdûnunun
Olsa her bir çerhi reşkin-sâz-ı çerh-i çârumîn

Zû-fünûn-ı asr kim mecmûa-i ahlâkının
Görmedi mislin halâyık belki görmez ba'd-ezîn

Müctemi'zâtında haysiyyât-ı eslâf-ı kirâm
Münderic tab'ında mâhiyyât-ı ahlâk-ı güzîn

Zîver-i milk-i cihan belki cihân-ı izz-ü şan
Müfti-i devr-i zaman allâme-i rûy-ı zemin

Cevv-i idrâkinde kemter zerredir Şems-i Serahs
İbn-i Hâcib dergeh-i fazlında der-bân-ı kemîn

Nutkunun her lafzı fer'-i şer'e bir asl-ı asîl
Lafzının her harfi ilm-ü dîne bir metn-i metîn

Zıdd-ı kâmil hâtır-ı derrâkine[1] fikr-i sahîf
Lâzım-ı beyyin nihâd-ı pâkine re'y-i rezîn

Lûtfu etse sahra-i sammâya ger ithâf-i rûh
Zihni olsa bakla-i hamkaaya ger feyz-âferîn

Ol kılar cezr-i asammın şübhesin mahz-ı vuzûh
Bu eder kutr-ı muhîtin nisbetin ayn-ı yakıyn

Mesned-i fetvâya zîver- bahş olup ıkbâl ile
Bang-i el-hamd etti gûş-ı çerhe îrâs-ı tanîn

---

1) idrâkine

Ana mevrûs idi bu mansıb-ı vâlâ-yi istîfâ
Yahud kim zât-i âlî-kadrine meşrûta-i vakfî[1]

Bu câh-u menzilet kim olmuş idi bir zaman mu' tel
Bi hamdillâh gelip kilkinden oldu şimdi müsteşfî

Meserretle serâ-ser vaktimiz nev-rûz-ü iyd oldu
Hudâya hamd kim bahtın görüldü böyle bir lûtfu

Kılıp mahfûz Bârî gevher-i zât-ı kerem-kârın
Murassa' efser-i ıkbâlin olsun mâye-i rasfı

Nedîmâ dedi fart-ı sıdk-u ihlâs ile târîhin:
Alî Bey oldu müjde mecd ile bil-fi'l müstevfî
1130 [1]

VI

İbrahim Paşa sebîline

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî dil-keş sebîl-i bî bedel kim lezzet-i âbı
Heman ancak ola dâr-ı cinânın selsebîlinde

Eder rûha vekâlet tende olur mâye-i sihhat
Komaz âsâr-ı illet hastenin cism-i abîlinde

Ki yaptı anı İbrâhîm Pâşâ-yı felek-mesned
Bu şehr-i bî nazîrin böyle cây-i bî adîlinde

O sadr-ârâ ki bir eşkeste tuhm-ı penbedir kalmış
Kamer şem'-i harîm-i cûdunun çîn-i fetîlinde

Olup günden güne ıkbâli ber-ter hem bu hayr-i pâk
Ola ser-levha-pîra defter-i hayr-i cezîlinde

---

1) meşrût bir vakfı
[1] Bizdeki yazmada 1140

Dedi târîh-i itmâmın Nedîmâ hâtif-i gaybî:
Zülâl-i nûr iç İbrâhîm Pâşânın sebîlinde

1132

VII

İbrahim Paşa'nın bir ceşemyi yenilemesi

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bârekâllâh bârekâllâh bî bedel zîbâ eser
Kim anı sadr-ı mekârim-pîşe teşyîd eyledi

Sadr-ı gerdun-pâye kim bir tek rikâbın âsmân
Maşrık-ı izz-ü celâle gurre-i iyd eyledi

Ya'ni İbrâhîm Paşa kim fezâ-yi âlemi
Mâtem-âbâd olmuş iken bezm-i Cemşîd eyledi

Bî garezdir merhamet-perverdir anınçün anı
Hazret-i Allâh her kârında te'yîd eyledi

Dehre oldu maye-i râhat zamân-ı devleti
Lûtf ile halk-ı cihânın her günün iyd eyledi

Dûst dursun düşmenin dahi ukubet yerine
Afv ile ihsân ile ta'zîr-ü tehdîd eyledi

Lûtf-u cûd-u himmeti âlemde çok bî kesleri
Zerre-i güm-nâm iken hem-nâm-ı hurşîd eyledi

Cümleden biri bu zîbâ çeşmeyi çerh-i denî
Nice dem gözden misâl-i eşk teb'îd eyledi

Her vezîre arzedip derdin lisân-i hâl ile
Âb-ı rûyun sarfedip ihsânın ümmîd eyledi

Her birine derdi kim ey âsafan lâyık mıdır
Baht-ı dun böyle beni me'yûs-u nevmîd eyledi

Ben ocâğın âb-ı rûy-ı merdüm-i çeşmi iken
Hayf kim gerdun beni tahrîb-ü tebdîd eyledi

Her gelen düşmen edip bu yerleri bir kerre seyr
Bana baktıkta esâs-ı ta'nı te'kîd eyledi

Dest-i düşmen hem kulağım burmada ta'yîb ile
Şerm-ü hacletse zebânım bend-ü ta'kıyd eyledi

Cümle etrâfım olup ma'mûr ben kaldım harâb
Aramız erbâb-ı himmetle ne teb'îd eyledi

Bunca demler ağladı yaşın yaşın ammâ çi sûd
Birisi ne iltifât etti ne tecdîd eyledi

Âkıbet ol âsaf-ı zî-şan edip şefkat ana
Kâse-i deryûzesin pür nakd-i ümmîd eyledi

Selsebîl-i cennet âsâ eyleyip ta'mîr anı
Ziyb-ü zîverle misâl-i huld câvîd eyledi

Şöyle pür ziyb oldu kim Rıdvan alıp resmin anın
Turra-i havrâyı ana ser-nigûn bîd eyledi

Buldurup şimdi suyun ıkbâl-ü devletle tamâm
Ferr-ü tâbı çeşme-i hurşîdi taklîd eyledi

Sakf-ı âlîsin hacil-sâz-ı ruvâk-ı âsman
Kefçesin reşk-i kef-i pür tâb-ı hurşîd eyledi

Şemse-i zer-dûz-ı sakfın çerhe sordum bilmeyip
Mihrdir yahud kamerdir deyü terdîd eyledi

Vasf-ı pâkinde Nedîm anın bu beyti söyledi
İki mısra'dan iki târîh tevlîd eyledi:

Pür himem Dâmâd İbrâhîm Pâşâ-yi vezîr
Bu dil-ârâ çeşme-i dil-cûyu tecdîd eyledi

1133

VIII

Muhammed Kethudâ Paşa yalısına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Muhammed Kethudâ Pâşâ o zât-ı âkıl-ü dânâ
Ki olmuştu serây-i câhına perr-i hümâ câ-rû

Anın her kârını te'yîd eden ıhlâs-ı niyyettir
Ne zûr-ı tiyg-u hancerdir ne kahr-ı kuvvet-i bâzû

Ne hâcet pâs-bân-ı devlet-ü ıkbâli kim bestir
Anın hısn-ı celâl-ü câhına hıfz-ı Hudâ bârû

Kemâl-i ziyb-ü ferle yaptı bu sâhil-serâyı kim
Hevâsı dil-güşâ âbı musaffâ hâki anber-bû

Anın her kasrı gûyâ nev-arûs-ı hüsn-ü behcettir
Ki olmuştur ana cüft-i müzehheb zer-feşan ebrû

Görünmez sâhasında hâr-u hâşâk-i melâl-ü gam
Görünen sûret-i zevk-u safâdır her taraf her sû

Dil-ârâlıkta ra'nâlıkta bulmaz bir nazîrin hiç
Ne denlü âlemi peyk-i nesîm eylerse cüst-ü cû

Edip zevk-u safâlar dâimâ sâhil-serâyında
Helâk olsun hasedden düşmen-i bed-tıynet-ü bed-gû

Bu mısra'la Nedîmâ bende tahrîr etti târîhin:
Leb-i deryâda pek oldu bu sâhil-hâne-i dil-cû

1135

IX

Başka bir tarih

Hıdîv-i bende-perver kâr-fermâ-yi felek-çâker
Muhammed Kethudâ Pâşâ o zât-ı âsaf-isti'dâd

Gelelden devlet-ü iclâl ile ol sadr-ı vâlâya
Nihâd-ı pâki olmuştur sehâ vü himmete mu'tâd

Cenâb-ı dâver-i zî-şan ki olmuştur dil-ü desti
Kemâl-i akl ile hem-râz lûtf-ü cûd ile hem-zâd

Anın mi'mâr-ı tab'ı bir mübârek sa'd sâadette
Bu sâhil-hâne-i hâtır-güşâyı eyledi bünyâd

Yaparsa böyle yapsınlar binâyı ehl-i izz-ü câh
Olursa böyle olsun bâri tarh-ı pâk-i nev-îcâd

Adîlin görmemiştir belki rü'yâsında da gerdun
Nazîrin yapmamıştır malihulyâsında da üstâd

Hele ben bildiğim bu resm-i pâki seyreden âdem
Cihanda bir dahi kasr-ı Huvarnak nâmın etmez yâd

Serâpâ pâk-ü ra'nâ bir kusûrun bulamaz hakkaa
Ne denlü ararsa her gûşenin nezzâre-i nekkaad

Mübârek eyliye Hak sâhibine izz-ü devletle
Ola erbâb-ı ihlâsa duâ-yi devleti evrâd

Bu mısra'la Nedîm ol nev binânın dedi târihin
Zihî pâkîze sâhil-hâne-i devlet mübarek bâd

1135

X

Başka bir tarih

Vücûd-ı muhterem Pâşâ-yi ekrem dâver-i efham
Cenâb-ı Kethudâ Bey ya'ni ol zât-ı kerem-peydâ

Vücûd-ı pâkidir ârâyiş-i eyvân-ı izz-ü câh
Nihâd-ı sâfıdır âyîne-i mihr-i cihân-ârâ

Esâs-ı kasr-ı ıkbâli esâs-ı çerhden muhkem
Ferâz-ı râyet-i câhı ferâz-ı sidreden bâlâ

Binâ kıldı bu sâhil-hâneyi izz-ü saâdetle
Edip resmin bu gûne dil-güşâ vü dil-keş-ü ra'nâ

Cihanda olmamıştır böyle cây-ı bî bedel bünyâd
Dahi yapılmamıştır böyle tarh-ı pâk-ü müstesnâ

Sanırsın kendisi bir nev-arûs-ı çihre-pîrâdır
Önünde gûyiyâ âyîne-i şeffâfdır deryâ

Hevâsı dil-güşâ tarhı dil-ârâ mevkı dil-keş
Nazîrin görmemiştir âlem içre dîde-i bînâ

Ferâz-ı mesnedinden kûha bakmak başka bir âlem
Dönüp revzenlerinden bahri seyretmek hayât-efzâ

Revâ zülf-i arûsân olsa sahn-ı kasrına câr-ûb
Sezâ subh-ı bahâr olsa derinde perde-i dîbâ

Hurûf-ı sâdesi bu beyt-i garrâ-yı dil-ârânın
Nedîmâ ol serây-ı dil-keşe târîhdir hakkaa:

Hezâran ziyb-ü ferle sad hezâran zıyb-ü ziynetle
Bu sâhil-hâneyi yaptı Muhammed Kethudâ Pâşâ
1135

XI

Şehzâde No'mân'ın doğumuna

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Âlemin pâdşehi bahr-ü berin sultânı
Ya'ni Hân Ahmed-i zî-şân-ı Sikender-unvân

Şehriyâr-ı azamet-güster-ü âlî-şan kim
Olamaz dergeh-i ıkbâline Dârâ der-bân

Emr-ü fermân-ı şerîfine felekler münkaad
Re'y-i pâkine feleklerde melekler hayrân

Bâğının bir gül-i neşküftesi gül-zâr-ı behişt
Lûtfunun bir şekerin handesi âb-ı hayvân

Gelmedi âleme hiç zât-ı hümâyûnu gibi
Ma'rifet kadri bilir pâdşeh-i nâdire-dân

Gülşen-i devletinin bâğçe-i haşmetinin
Tâze bir lâle-i nâzendesi Sultan No'mân

Ya'ni şehzâde-i zî-şân-ı hümâyun-peyker
Ki doğup kıldı güneş gibi cihânı tâbân

Gûş edip müjde-i teşrîfini ta'zîmen leh
Çerh-i gerdun hamel-ü cedyini kıldı kurbân

Âleme velvele saldı yine kûs-i şâdî
Yine âvâze-i ıkbâl ile pür oldu cihân

Doldu nağmeyle felek kâse-i tunbûr gibi
Doldu nağmeyle felek kâse-i tunbûr gibi

Zevk-u şâdî satılır şimdi bedestanlarda
Şimdi hep şevk metâıdır olan ziyb-i dükân

Donanıp tâze arûsan gibi şehr-ü bâzâr
Oldu âlem yine pür ziyb çü rûy-ı hûbân

Hak taâlâ edip ıkbâlini efzûn olsun
Böylece sûr-ı hitânında da âlem şâdân

Devleti dâim ola pâdşeh-i devrânın
Devletinde ola hemvâre gönüller şâdân

Dedi şevk ile Nedîmâ kulu târîhin anın:
Geldi izzetle bu dem âleme Sultan No'mân
1135

XII
Tiflis kelimesinin imlâsı hakkında özür ve târih

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyârâ ben kulun Tiflîs imlâsın meğer
Hak bilir yâsız da câizdir sanırdım bî gümân

Yapılan târîhlerde sonra gördüm kim anı
Cümle hep yâ ile yazmışlar gürûh-ı şâiran

Ben de yazıp yâ ile nâ-câr târihin dedim
Dâd-ı Sultân Ahmedî Tiflîs'e dek oldu revân
1135 [1]

XIII
Ahmed III. ün yazısı hakkında

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâhâ sana bir kaabiliyyet etmiş ihsan Hak
Dilersen var Arıstûlarla tarh-ı müddeâ eyle

---

[1] 1139 tutar, «na-çâr» ta'miyesi vardır, yâni 4 çıkarsa 1135 olur.

Bu isti'dâd-ı zâtî kim senin vardır nihâdında
Okut İskender'i evvel eliften ibtidâ eyle

Felâtunlar gelip bûs eylesin dâmân-i iclâlin
Edip arz-ı hüner her birini bî dest-ü pâ eyle

Ferîdun tâc ile fahreyler ise ger bu âlemde
Ana bir peykini gönder de sen zevk-u safâ eyle

Kerem kıl gösterip Dârâ'ya bir kaç bende-i hâsın
Lisânın biz-zarûre vakf-ı şâpâş-u senâ eyle

Eğer tîr-ü keman bahsin açarsa Rüstem-i güstâh
Kemânın al ele cânını cisminden cüdâ eyle

Şihâb-ı âsman boy gösterirse rezm-gâhında
Tüfengin mühresiyle kaamet-i ömrün dütâ eyle

Utârid lâf ururmuş hüsn-i hattan âsmân üzre
Kalem al deste anın nây-ı kilkin bî sadâ eyle

Edip azm-i sefer geldi murakka'seyrine şimdi
Dedi çerh ana kim var nûr-ı çeşmin rû-nümâ eyle

O vâlâ satrlar kim bir nefeste eyledin inşâ
Sezâdır her birin âvîze-i tâk-ı semâ eyle

Edip ızhâr anın bir şemse-i cild-i mutallâsın
Felekte mihr-ü mâhın çeşm-i cânın rûşenâ eyle

Eğer şehzâde Salgur sağ olsaydı ana derdim
Bunu seyreyle de var hâmeni eşkeste-pâ eyle

Elifler var ki lâyık her biri serv-i sehî âsâ
Dikip bâğ-ı behişte mâye-i hüsn-ü bahâ eyle

Nezâket şîve istihkâm ise ancak olur hakkaa
Efendim sen bunu ta'vîz-i bâzû-yı ulâ eyle

Eğer bir harfini taklîde kaadir var ise gelsin
Gürûh-ı ehl-i hatta cümle hünkârım salâ eyle

Cihânın şâhısın hattın da hatlar pâdşâhıdır
Edip arz-ı hüner dâim cihânı pür sadâ eyle

Sehâb-i adl-ü dâdın eyleyip âfâka feyz-efşan
Hemîşe gül-sitan-ı dehri pür neşv-ü nemâ eyle

Bu mısra'la Nedîmâ bendene hâtif dedi târîh:
Bu nâzük hatt-ı Sultân Ahmed'e bak da duâ eyle
1136

XIV

Üç-anbarlı'nın yapılıp denize indirilmesi hakkında

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bahr-ü ber hâkaanı Sultân Ahmed-i gerdun-haşem
Yoktur ednâ bendesinin şevketi Behrâm'da

Bir solâğında olan haşmet sözün sağı budur
Olmamıştır rû-nümâ ne Zâl'de ne Sâm'da

Saltanat tahtın dahi zeynetmedi bir şehriyâr
Bu celâlette bu şevkette bu nâm-u kâmda

Şem'-i ıkbâline fânûs olmadan gayri meğer
Varmıdır bir maslahat çerh-i bilûrîn-fâmda

Emr-ü fermâniyle yapıldı bu üç anbarlı kim
Yoktur anın misli zîr-i çerh-i nüh cerâmda

Pîl-ten gûş eyleseydi ger sadâ-yı tûpunu
Haşre dek kalırdı başı illet-i sersâmda

Hamdü lillâh kim edip sa'y-i belîğ oldu tamâm
Dîv-destan-ı binâ her kârını itmâmda

Sonra fenn-i cerr-i eskaali bilen üstâdlar
Koydular ol kûhu deryâ üstüne bayrâmda

Himmetiyle ol şehenşâh-ı hümâyun pâyenin
Dâimâ mansûr olsun düşmene ıkdâmda

Alıcak kilkin Nedîmâ bende şevk ile ele
Oldu târîh ana her mısra' bu beyt-i tâmda:

Âba üç anbarlı kıldı meymenet ile nüzûl
Şükr İlâha indi üç anbarlı sa'd eyyâmda
1135 [1]

XV

Başka bir tarih

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâh-ı cihan ya'nî ki Sultân Ahmed-i sâlis
Ki salmıştır cihâna nâm-u şân ıkbâl-ü şevketle

Ferîdunlar rikâbın bûs eder bindikçe rahş üzre
Şerefle haşmet-ü dârât ile izz-ü saâdetle

Zamân-ı devletinde çün tamâm oldu üç anbarlı
Temâşasına teşrîf eyledi ıkbâl-ü haşmetle

Heman ol demde ol kûh-ı girân-ı âlem-i heycâ
Revân oldu misâl-i âb deryâya salâbetle

Giderken gördü kim bir başka kalyonun ferâzında
Oturmuş ol şehenşâh-ı cihan şîrâne heybetle

Kemâl-i heybetinden ol hizebr-i kûh-ı temkînin
Yol üzre irkilip kaldı hezâran bîm-ü dehşetle

---

[1] İlk mısraı 1145, ikinci 1135 tutuyor.

Önünden geçmeğe gûyâ teeddüb eyledi durdu
Görüp ol şevket-ü dârâtı baktı kaldı hayretle

Hele sonra duâsiyle şehenşâh-ı cihan-bânın
Yürüttüler o kûh-ı kaafı zûr-u sıdk-ı himmetle

Nedîmâ bendesi dedi ana bir bî bedel târîh:
Bi hamdillâh kim indi üç anbardı selâmetle

1135

XVI

Şehzade Abdülhamîd'in doğumuna

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Şâhenşeh-i mülk-i Arab hâkaan-ı ıklîm-i Acem
Kim bende-i dergâhıdır Kisrî vü Hârûn-ür-Reşîd

Her semte kim azm eyleye âlem meserretle dolar
Bir gurre olmuş rahşinin alnında gûyâ subh-ı iyd

Sultân Ahmed Hân kim dâim rikâbında yürür
Bir yana ferr-i saltanat bir yana da baht-ı saîd

Bu sâl-i ferruh-fâlde hurşîd-i zîbâ-peykerin
Burc-ı hamelde yümn ile ruhsârı oldukta bedîd

Sulbünden ol şahenşehin izz-ü celâl-ü mecd ile
Geldi cihâna nâ-gehan bir âftâb-ı nev-resîd

Fasl-ı bahâr âsâ gelip nâ-geh meşâm-ı âlemi
Kıld muattar ser-be ser ol gonce-i bâg-ı ümîd

Nev-rûz nev-rûz olalı böyle saâdet görmedi
Anınla hiç şimdengeri bahsedemez eyyâm-ı iyd

Şehzâdeden evvel meğer kılmış teeddüb gelmeğe
Bu sâl oldu lâlenin te'hîrinin sırrı bedîd

Ammâ ki şimden sonra hep feyz-ü neşât-u şevk ile
Tebrîk içün gelmektedir hil'at giyip surh-u sefîd

Hiç bakmadan takvîme ben hükmeyledim ki bu sene
Olur saâdet nev-be nev şâdî cedîd-ender cedîd

Avn-i cenâb-ı Hakk ile düşmen olur hâr-u zelîl
Feth ile şâhenşâhımız mesrûr ede Rabb-i mecîd

Bu mısraa târîhini derceyleyip dedi Nedîm:
Dünyâyı pür nûr eyledi şehzâdemiz Abdülhamîd

1137 [1]

XVII

İbrahim Paşa'nın tüfek atışına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Cenâb-ı hazret-i sadr-ı müfehham dâver-i ekrem
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yı kerem-perdâz

Cihân-sadr-i hümâyun-pâye destûr-ı semâ-pâye
Cihan-pîrây-i kân-sermâye ankaa-yı felek-pervâz

Sımât-ı haşmetinde âsmân meşgul-ı hurd-ü bürd
İrem gülşen-serây-ı devletinde düzd-i berk-ü sâz

O denlü lûtf-u cûdundan cihan sîr oldu kim şimdi
Sehânın sîni doldu güldü dendân-ı dehân-ı âz

Tüfengi mühresi eyler şikeste beyza-ı mâhı
Kapar nesr-i sipihri nâveki mânende-i şeh-bâz

Hatâ etmez tüfeng-i desti ger târîki-i şebde
Nişan-gâh olsa ana sîne-i mûr içre olan râz

---

(1) Tarih mısraı 1136 tutuyor, ta'miyesi de yok.

Varıp tırnakcı yalısında bir gün ol hıdîv-i ahd
Celâl-ü câh ile olmuştu ziyb-i mesned-i i'zâz

Ederken suffa-i sâhil-serâdan âlemi seyran
Leb-i deryâda nâ-geh oldu bir câya nigeh-endâz

Ne cây ammâ baîd ol denlü kim takrîb olunmaz hîç
K'ide esb-i nezâre ana bir dizginde terk-ü tâz

Aceb kurşun erişmek ana mümkin mi denildikte
Bakan kıldı ne mümkin deyü inkâr etmeğe âgaaz

Buyurdu sadr-ı devran kim ne var halletmeğe anı
Nişan-gâh-ı sebû hâzır tüfeng-i âhenin dem-sâz

Heman emretti ol dem mihterân-ı çâpük-ü çâlâk
O câyı ettiler bir desti ile mu'lem-ü mümtâz

Kola alıp tüfeng-i zer-nişânın âteş ettikte
Felekten koptu sad tahsîn deyü hengâme-i âvâz

Be hey çerh-i müzevvir ben sana dâim demezmiydim
Cihâna az geldi böyle destûr-ı müeyyed az

Hudânın mahz-ı te'yîdi değildir yâ nedir söyle
Bu gûne bir hüner kim vâsıl-ı ser-menzil-i i'câz

Hudâ hemvâre tevfıyk eyleyip her kârda böyle
İsâbetle ola re'y-i rezîni dâimâ enbâz

Zamân-ı devletinde fitneyi der hâb gördükçe
Ola müjgânları a'dâya nîş-i akreb-i Ehvâz

Cihanda yâd olunmağıyçün ol kâr-ı pesendîde
Dikip seng-i nişan ol câyı çünkim kıldılar mümtâz

Nedîm-i bende dedi tarz-ı Nef'î üzre târîhin:
Sebûyu urdu hakkaa dikti taş sadr-ı tüfeng-endâz
1136 [1]

---

[1] Tam olarak 1683, mühmel 644, mücevher 1039 tutuyor, yazmalarda 1136 yılı kayıtlı.

XVIII

Muhammed Kethudâ Paşa sarayına

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâhib-i izz-ü ulâ ya'ni Muhammed Pâşâ
Fahreder zâtı ile dâire-i devlet-ü câh

Kethudâ-yı şeref-efzâ-yi vezîr-i a'zam
Cümle hep medh-u senâsiyle lebâ-leb efvâh

Eyleyip kendiye dâmâd anı destûr-ı güzîn
Felek-i devlete oldu ikisi mihr ile mâh

Bu serâyı dahi in'âm edip ol sadr-ı kerîm
Kıldı dâmâdına ikrâm be vefk-ı dil-kâh

Ne serây erdiremez bâmına ser-pençesini
Ne kadar sa'y-i nigâh eylese bâzû-yı nigâh

Ne serâ vüs'atine dâiresi huldün teng
Ne serâ rif'atine kaddi sipihrin kûtâh

Dil-güşâdır o kadar sahnı ki baktıkça eder
Gûyiyâ bâsıra deryâ-yi neşât içre şinâh

Devletinde çü veliyy-ün-niam-ı zî-şânın
Etti tevsîine himmet o hıdîv-i âgâh

Şimdi bir şekle dahi girdi ki tâ cennetten
Gelip etmekte temâşâ anı Rıdvan her gâh

Dil-rübâdır o kadar tarhı ki câizdir anın
Cezbede kâh-rübâyı gil-i tâkındaki kâh

Serteser âlemi geşt eylese seyyâh-ı nesîm
Bulamaz bâğçe-i pâki gibi nüzhet-gâh

Hele hammâmını bir vech ile tavsîf edemem
Görmeden gitti cihandan anı Cemşîd eyvâh

Yek-be yek kasrları odaları suffaları
Hep nısâbında hemaṇ ede mübârek Allâh

İki mısrâ'-ı tamâm ile anın târîhin
Söyledi böyle Nedîmâ kalem-i devlet-hâh:

Eyleyip yümnile tevsî' Muhammed Pâşâ
Şibhi nâ-yâb serây oldu kî mâşâallâh

1136

XIX

Kapudan Mustafa Paşa yalısına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Muallâ-pâye sadr-ı bî-muâdil Mustafâ Pâşâ
Ki yoktur zâtı gibi gevher-i nâ-yâb âlemde

Gelip görsün münevver peykerin seyretmemiş varsa
Nümâyân olduğun rûh-ı kiyâset şekl-i âdemde

Nesîm-i hulk-ı pâki rûy-ı deryâda vezân olsa
Gül-i ra'nâ biterdi şâh-ı mercandan bün-i yemde

Kemâl-i hilmi bir gaayettedir kim nutk-ı pâkinde
Görünmez sûret-i teşdîd illâ harf-i müdgamde

Nigeh-bân olsa pâs-u hıfzı peydâ eylemek mümkin
Nihâl-i şu'leden gül âdem âb-ı bahr-ı kulzemde

Karîn oldukça fetk-ı mülke tedbîri olur zâhir
O hâlet kim nümâyandır miyân-ı zahm-ü merhemde

Mukerrem zâtına Hak üzre itlâk olmadan gayri
Ne ma'nî var dahi invân-ı destûr-i mükerremde

Hele hakkaa ki lûtf-ı tab'-ı mevzûn-ı kerem-kârın
Tamâm ızhâr kılmıştır bu zîbâ beyt-i hurremde

Zihî beyt-i musanna' tarh-ı rengin kim değil mümkin
Edâ-yı vasf-ı pâki nice bin beyt-i müsellemde

Zihî cây-ı müferrih kim hayâl-i tarh-ı dil-cûsu
Eder îcâd-ı şâdî hâtır-ı mahzûn-ü pür gamde

Zîhî cây-ı meserret-vâye kim bünyâd-ı sûr eyler
Hayâli eylese câ hâtır-ı erbâb-ı mâtemde

Kenâr-ı mevce-i deryâda el-hak şekl-i matbûu
Müşâbih tal'at-ı hûbâna tarf-ı zülf-ü pür hamde

Ne mümkindir bu gûne dil-rübâ vü dil-nişîn olmak
Tenâsübden heman bir nâm vardır fass-ı hâtemde

Nigâr-ü nakşı bir resm üzre kim bulmak değil mümkin
Safâsın lâle-i tasvîrinin peymâne-i Cem' de

Birer mensûc-ı dil-keşdir der-ü dîvârı kim gûyâ
Dokunmuş her biri bir dest-gâh-ı zevk-ı âlemde

Midâd ile ne mümkin kim yaza tasvîrini Bihzâd
Meğer hallede hüsnü hokka-i nûr-ı mücessemde

Olup bânîsi dâim mesned-i iclâle ziynet-bahş
Görünsün tab'-ı pâkinde hezâran şevk bir demde

Nedîmâ kıldı bu mısrâ' ile tahrîr târîhin
Ne zîbâ beyt yaptı Mustafâ Pâşâ leb-i yemde

1138

XX
Başka bir târih

Vezîr-ibn-i vezîr-i pür himem destûr-ı dâniş-ver
Ki zât-ı pâkidir lûtf-u mekârim lafzına ma'nâ

Yemîn-i saltanat bâzû-yı himmet melce'-i izzet
Emîn-i dîn-ü devlet âb-ı rûy-ı millet-i beyzâ

Cenâb-ı Mustafâ Pâşâ-yi âlî-şan ki fahreyler
Der-i iclâline Vassâf olsa kâtib-i inşâ

Zebân-ı kilk-i gevher-bârı ağaaz etse tahrîre
Kılar rûh-ı maânîden mürekkeb bir sühan peydâ

Lisân-ı pâki gâhî başladıkça hüsn-i ta'bîre
Eder bin nükte-i ser-besteyi bir harf ile inhâ

Mekârim âstân-ı devletinde bende-i mevrûs
Nüvâziş bezm-i âlîsinde mukbil çâker-i ber-pâ

Meh-i nev kasr-ı izz-ü câhına cüft-i zer-ender-zer
Der-i iclâline subh-ı bahâran perde-i dîbâ

Kılıp tahmîr cism-i pâkini iksîr-i fitnattan
Nihâdın lübb-i isti'dâddan halk eylemiş Mevlâ

Eder sad kişverin tertîbini engüşt ile ta'yîn
Kılar sad müşkilin tedbîrini ebrû ile îmâ

Olur sammûr-ı nermı âsâ mülâyim kışrı bî-şübhe
Eğer bir kûhsâra lûtfu olsa terbiyet-fermâ

Kad-i evsâfına kûteh kabâdır câme-i tâ'bîr
Hümâ-yi medhine teng âşiyandır âlem-i ma'nâ

Bu sâhil-hâne-i dil-cû o sadr-ı mekrümet-giyşin
Kadîmî olmuş idi zât-ı âlî-şânına me'vâ

Katı çoktan tefâhur eyler idi intisâbiyle
Nişesti eylemişti mesnedin gerdûn gibi vâlâ

Zemîn-ü tarhı aslından da müstevfî idi liykin
Edip tecdîdine himmet o destûr-ı kerem-pîrâ

Yıkıp hâke berâber arsasın dahi edip tevsî'
Bu gûne sonra kadrin kıldı tâk-ı çerhten bâlâ

Yapıldı şimdi bir resm üzre kim bâlâ vü zîrinde
Benân-ı i'tirâza kalmadı nâhun kadar bir câ

Bu sâhil-hâne bir menşûr-ı iclâl-ü saâdettir
Ki olmuş pîş-gâhında bu kasr-ı dil-nişin tuğrâ

Zihî kasr-ı müsellem habbezâ nev-mesned-i hurrem
Bahâr ammâ ki her dem gül-sitan ammâ ki pâ-ber câ

Boyanmış gûyiyâ reng-i tebessümden leb-i bâmı
Neşât-ı şevk ile dolmuş derûnu îyd-gâh âsâ

Ferah dîvârı üzre nakş olunmuş gonce-i tasvîr
Terennüm tâkına âvîze olmuş bülbül-i gûyâ

Serâpâ feyz-ü hâlet gûşe gûşe âlem-i behcet
Husûsâ bu gülistân-ı meserret kasr-ı müstesnâ

Eğer şeklin temâşâ kılsa Uklîdîs okur ahsent
Ve ger Bihzâd nakş-ı dil-pezîrin görse der hakkaa

Ya bu fervâre vü bu selsebîl-i rûh-perver kim
Nisâr etmektedirler bezme kef kef gevher-i yektâ

Olaldan câm-ı sâf-ı revzeni tâbende kurtuldu
Niyâz-ı pertev-i meh-tâbdan âyîne-i deryâ

Bu sâhil-hâneye mahsûs vardır ba'zı-ı kasr-ı pâk
Ki çekmez âftâbın sıkletin şâm-u seher aslâ

Hele ancak olur böyle serây olursa âlemde
Müferrih dil-güşâ matbû'-u fâhir nâzük-ü zîbâ

Nedîmâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Muallâ yaptı bu sâhil-serâyın Mustafâ Pâşâ
1138 [1]

XXI
Başka bir târih

Zihî beyt-i musanna' habbezâ cây-ı neşât-efzâ
Ki her baktıkça ondan zâhir olur bir güzel ma'nâ

---

[1] 1129 tutuyor.

Felekte evc-i ayyuk üzre bir yer var mı derlerse
Leb-i bâmı tebessüm üzre der kim innehu hâzâ

Cihanda gülşen-i her dem bahâr olur mu derlerse
Eder cüfti budur ancak deyü ebrû ile îmâ

Ferâzında eğer kim Rif'at-âbâd olmasa derdim
Ki olmaz bundan a'lâ bir müferrih mevkı-i vâlâ

Akıntı sanma tevkıyf eyleyen zevrakları bunda
Kalırlar bir zaman hüsnün görenler vâlih-ü şeydâ

Bu sâhil-hâne bir nazm-ı müsellemdir bahâriyye
Ana beyt-ül-kasîd oldu bu dil-cû tarh-ı müstesnâ

Zihî beyt-ül-kasîd-i bî-bedel kim hüsnü âfâka
Eder sadr-ı güzînin lûtf-ı tab'-ı pâkini inhâ

Kapûdân-ı mâkerrem Mustafâ Pâşâ-yi zî-şan kim
Verir lûtfiyle saykal gevher-i sîr-âbına deryâ

Vezîr-i muhterem destûr-ı dânâ-yi mühezzeb kim
Edeb ser-meclis-i hâsında mukbil çâker-i ber-pâ

Asâlet pertevi ruhsâre-i devlet-sirişlinde
Cebîn-i subh-ı nûrânîdeki hurşîd veş peydâ

Nigâh-ı re'fetinde şöyle feyz-i terbiyet var kim
Olur mir'ât-ı jeng-âlûda baksa sebz-gûn dîbâ

Bu sâhil-hâne bir cây-ı harâb iken edip rağbet
Bu gûne eyledi her gûşesin hem-hâlet-i me'vâ

Dil-ârâ kasrlarla zîr-ü bâlâsı bulup revnak
Ferah-zâ dil-güşâ matbû'-u zîbâ oldu ser-tâ pâ

Kemâl-i hüsnü bu beyt ile dahi müstezâd oldu
Söz olmaz hiç heman hemvâre mes'ûd eylesin Mevlâ

Nedîmâ söyledi şâpâş edip târîh-i itmâmın:
Be câ yaptı bu vâlâ beyti hakkaa Mustafâ Pâşâ

1138 [1]

XXII

Kapudan Mustafa Paşa hanına

Vezîr-i pür himem destûr-ı ekıem âsaf-ı efham
Kapûdân-ı muazzam sıhr-ı hâs-ı âsaf-ı dânâ

Rıbât-ı köhne-i dünyâyı kıldı lûtf ile tecdîd
Olup re'y-i rezîni kâr-sâz-ı millet-i beyzâ

Fürûg-ı ma'delet re'yinden oldu dehre güsterde
Esâs-ı dîn-ü devlet himmetiyle buldu isti'lâ

Emel gül-zârını hem-hâlet-i dîbâ-yi Çîn ettî
Olup zîrinde dest-i cûdu ebr-i nev-bahâr âsâ

Gerektir kim süveydâ-yı dil-i Rastû midâd olsun
Ederken hâme vasf-ı dâniş-ü temyîzini imlâ

Felâtûn'un zamânından beri hiç kimde cem' oldu
Bu gûne hûş-i vâfir fehm-i kâmil akl-i mütevfâ

O destûr-ı mekârim-pîşe kim ecdâd-ı zî-şânı
Çü ecrâm-ı felek biri birinden eşref-ü a'lâ

Husûsâ cedd-i âlî-şânı İbrâhîm Pâşâ kim
Tamâm etmişti asrında mekârim resmini icrâ

Cihnı eylemişti ni'met-ü ihsâna müstagrak
Anın ahdında nâm-ı Bermekî olmuştu nâ-peydâ

---

[1] 1143 tutuyor.

Şecâatla şehâmetle keremle cûd ile meşhûr
Vezîr-i bî-nazîr-i müşterî-tedbîr idi hakkaa

Cihânı gûşe gûşe eyleyip ma'mûr-u âbâdân
Bu şehr-i pâki dahi eylemişti lûtf ile ihyâ

Hazâin sarf edip sular getirtip suk-u bâzârın
Dekâkîn-ü bedestânı ile tezyîn etti ser-tâ pâ

Kazâ-yi âsmânî sonra bir âteş düşüp nâ-geh
Bedestan yandı mânend-i derûn-ı âşık-ı şeydâ

Bu söz meşhûrdur kim bir-binâ tâ olmaya vîran
Olup ma'mûr bulmaz cüft-ü tâkı rütbe-i ulyâ

Pes ol sadr-ı kerîmin lûtf-u cûdu görmedi lâyık
Kala âsâr-ı cedd-i pâki böyle pest-ü nâ-ber câ

Buyurdu tâ ki ebnâ-i sebîli kılmağa terfîh
Bedestânın yerine ola bir hân-ı bülend inşâ

Hakıykat reh-güzâr üzre olan büldân-ı etrâfa
Bedestandan ziyâde han yapılmak elyak-u ahrâ

Husûsâ böyle hân-ı bî-bedel kim dil-güşâlıkta
Anın her suffası gûyâ ki bir nev kasr-ı müstesnâ

Esâs-ı pür şükûhu sedd-i Zül-karneyn'den muhkem
Ferâz-ı âstânı çerh-i vâlâ-taktan bâlâ

Cihanda böyle bir hâtır-güşâ cây-i lâtîf olmaz
Yolundan alıkor ibn-i sebîli neyleyim ammâ

Ki böyle me'men-i pâkîzeye vâsıl olan âdem
Ne mümkindir ki bir kaç günde kâmın ede istîfâ

Hele pek mevkiinde hayr-i pâk oldu mübârek bâd
Hudâ bânîsinin iclâlin etsin her zaman a'lâ

Nedîmâ ana târîh oldu menkutu bu mısrâın:
Bu âlî hânı muhkem yaptı bunda Mustafâ Pâşâ

1138

XXIII

Eski saray teber-darlarının kışlasına ve kasra

Mekârim-pîşe adl-endîşe Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki şâhenşâh ta'birinden ancak zâtıdır maksûd

Ferîdûn-ü Sikender fahrederlerdi cihân içre
Eğer kim olsalardı bendeganından anın ma'dûd

Zamân-ı devleti îyd-i neşât-u şâdmânîdir
Meserrettir nümâyan her taraftan rûy-ı gam nâbûd

Hilâfet burcunun hurşîdidir zât-ı hümâyûnu
Ki şark-u garba feyz-i pertevi olmaktadır memdûd

Vezîr-i a'zam-u dâmâdı ol hâkaan-ı zî-şânın
Ki kemter çâker-i dergâhıdır ihsân-ü lûtf-u cûd

Cihan-sadr-ü mullâ-pâye İbrâhîm Pâşâ kim
Kemâl-i re'fetinden olmada bây-ü gedâ hoşnûd

Semâhatte keremde hilmde cûd-ü mürüvvette
Nazîr-i zât-ı âlî-şânı el-hak dehrde mefkuud

Zamânında teber-dâran yeri sûzân olup oldu
Bu hâlet sûretâ ana ziyan ma'nîde ammâ sûd

Ki zîrâ emredip ol sadr-ı ekrem kendi mâlinden
Yapıldı şöyle kim ziynetle oldu gülşene mahsûd

Bu mevkı'de bu kasrı dahi bünyâd etti kim gâhî
Ede teşrîf-i hâkaan ile kesb-i izz-i nâ-mahdûd

Zihî kasr-ı muallâ habbezâ nev-mesned-i vâlâ
Zihî matbû'-u nâzük resm-i dil-cû tarh-ı hüsn-âlûd

Gezilse sâhasında her taraf rûy-ı safâ zâhir
Nigâh olunsa her bir gûşesinde bin ferah mevcûd

Saâdetle şerefle yümn ile ma'mûr olup dâim
Der-i vâlâsını Hak kılmaya tâ haşre dek mesdûd

O şâhenşâh-ı zî-şân ile destûr-ı cihan-bânı
Hemîşe kıla makrûn-ı saâdet Hazret-i Ma'bûd

Bu mısra'la Nedîmâ eyledi tahrîr târîhin:
Bu vâlâ kasr-ı nev-tarh ola Sultân Ahmed'e mes'ûd

1139

XXIV

Başka bir tarih

Şehenşâh-ı cihan şevketlü Sultân Ahmed-i Gaazî
Hemîşe taht-ı âlî üzre iclâli mezîd olsun

Cenâb-ı fâtih-i Îran ki dâim reh-güzârında
Beşâret peyk-i pûyan müjde-i nusrat bürîd olsun

Cihânın mâliki hâkaan-ı âlî-şan ki lâyıktır
Ferîdûn-ü Sikender bâb-ı lûtfunda abîd olsun

Salıp pertev rikâbı âleme dâim hilâl âsâ
Zamanında cihânın her günü bir rûz-ı îyd olsun

Dolup şevk-u tarabla ser-be ser dünyâ gam-u endûh
Adem-âbâd mülkünden de sad menzil baîd olsun

Edip sîr-i niam halkı sımât-ı lûtf-u ihsânı
Misâl-i kehkeşan âfâka hemvâre medîd olsun

Olup hurşîd menşûr-ı celâl-ü câhına tuğrâ
Verâsında hilâl-i âsman nakş-ı resîd olsun

Hıdîv-i mülk-perver kim sezâdır andan İskender
Nızâm-ı saltanat ta'lîmin alsın müstefîd olsun

Ne mümkindir edâ-yi vasf-ı pâkin eylemek tekmîl
Gerekse şâirin her beyti bir beyt-ül-kasîd olsun

Ne kaabil vasfına şâyeste ma'nî bulmak isterse
Sühan-sencân-ı asrın her biri reşk-i Lebîd olsun

Şehenşâh-ı cihânın vasfı dursun hâme kaaildir
Medîh-i sadr-ı âlî-şânına lâyık neşîd olsun

O sadr-ı mekrümet-güster ki evsâfında âcizdir
Gerekse İbn-i Abbâd-ü gerek İbn-ül-Amîd olsun

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi cihân-ârâ
Her işte re'y-i pâki reşk-i Hârûn-ür-Reşîd olsun

Benân-ı hâme-i müşkil-güşâsından olur meftûh
Gerekse devletin her müşkili kufl-i hadîd olsun

Zamânında teber-dâran mekânı yanıp emretti
Ki istihkâm ile bünyâd olup sedd-i sedîd olsun

O esnâda buyurdu tâ ki şâhenşâh için dahi
Bu zîbâ mevkı'-i dil-cûda bir kasr-ı cedîd olsun

Yapılsın şöyle kim feyz-i safâda dil-güşâlıkta
Meserrette ferahta rûy-ı âlemde vahîd olsun

Anın dîvârı üzre nakş olan nâzük nihâlânın
Bahârı reng-ü şâdî meyvesi sîb-i ümîd olsun

Olup şâyeste-i şân-ı hilâfet tarh-ı vâlâsı
Anın her revzeninden haşmet-ü şevket bedîd olsun

Sezâ gül-gonce-i şâdî ile bâd-ı sabâ-yi feyz
Birisi dergehinde kufl-ü birisi kelîd olsun

Tamâm oldukta dedi seyredenler tarh-ı dil-cûsun
Hudâyâ devlet-i bânîsi dâim ber-mezîd olsun

Şehenşâh-ı cihânın feyz-i mihr-i iltifâtından
Cebîn-i necm-i bahtı subh-ı îyd âsâ sefîd olsun

Duâ edip Nedîmâ söyledi bu mısraı ol dem:
Bu kasr-ı pâk Sultân Ahmed'e yâ Rab saîd olsun

1139

XXV

İbrahim Paşa medresesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Pür himem Damâd İbrâhîm Pâşâ-yı kerîm
Lâyıkınca lûtf-u ihsân eylemekte herkese

Cûd-u ihsânında vardır şöyle feyz-i terbiyet
Gül biter dokusuna dâmânı eğer hâr-u hase

Yaptı neşr-i ilm içün böyle mahall-i bî-bedel
Kim fezâsı döndü ziynetle bahâr-ı nev-rese

Habbezâ nev-bık'a-i nâzük binâ kim ferşine
Perr-i tâvûs-ı cinandan olsa lâyık miknese

Dedi itmâmına tahsin birle târîhin Nedîm:
Tarh-ı İbrâhîm Pâşâ pâk-ü zîbâ medrese

1139

XXVI

«Nasrun minellâhi ve fethun karîb» âyetinden iktibas yollu yeni yıl târihi

---

Ey şehenşâh-ı hümâyun-pâye vü Dârâ-haşem
Eyliye mansûr dâim ceyşini Rabb-i mecîd

Mülk-i Îran'da ne denlü şehr vâr ise anın
Câmiin tezyîn ede elkaab-ı pâkinle hatîb

Dâimâ kılmak tefe'ül hayr ile mesnûndur
Vâkıâ bu bâbda gördük nice emr-i acîb

Avn-i Hak'la sâl-i âtîde olur nice fütûh
Oldu zâhir bendene zîrâ ki bir sırr-ı garîb

Hâme-i mu'ciz-rakamla eyledim bir bir hisâb:
Geldi bin yüz kır lafz-ı «nasr» ile «feth-i karîb»

1140

XXVII

Paşakapısı yakınlarında Fâtıma Sultan câmine târih

Şehenşâh-ı hümâyun-pâye Sultan Ahmed-i Gaazî
Fürûg-ı şem'-i mihrâb-ı hilâfet sâye-i yezdan

İmâm-ı milket-ü millet hatîb-i minber-i şevket
Muîn-i dîn-ü devlet muktedâ-yi cümle-i şâhan

Aceb mi mültecâ-yi pâdşâhân-ı cihân olsa
Nigeh-dârende-i beyt-i Hudâdır himmeti her an

Duâ-yı hayrı halka beş vakitte farz-ı zimmettir
Ki oldu devletinde şeş cihet ma'mûr-u âbâdan

O hâkaan-ı kerîmin duhter-i pâkîze-ahlâkı
Semiyy-i Hazret-i Zehrâ cenâb-ı Fâtıma Sultan

O sultân-ı muallâ-şan ki olmuştur onun zâtı
Gül-i evvel-zuhûr-ı bâg-ı sulb-i husrev-i devran

Nezâhet sâha-i ismet-serây-ı hâsına câ-rûb
Saâdet hacle-gâh-ı devlet-ü iclâline der-ban

Geçerken devlet-ü izzetle bir gün gördü kim olmuş
Serâya muttasıl mescid mürûr-ı dehr ile vîran

Karîn-i izdivâcı âsaf İbrâhîm Pâşâ'ya
Buyurdu kasdım etmektir bunu bir câmi'-i zî-şan

Bu sıdk-ı niyyetinden sadr-ı âlî-şân olup memnun
Edip tergıyb-u teşvıyk eyledi gaayetle istihsan

O sâat emredip bu ma'bed-i zîbâyı yaptırdı
Ki olur tarh-ı matbûun temâşâ eyliyen hayran

Taâlallâh zihî vâlâ ibâdet-gâh-ı rûşen kim
İçinden berkurur envâr-ı rahmet pertev-i îmân

İlâhî olalar iclâl-ü izz-ü câh ile dâim
Şehenşâh-ı cihan sultân-ı zî-şan âsaf-ı devran

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın:
Ne a'lâ câmi' ihyâ etti el-hak Fâtıma Sultan

1140

XXVIII

Dâmâd İbrahim Paşa çeşmesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî ser-çeşme-i dil-cûy-ı pâk-i rûh-perver kim
Anın reşkiyle âteşdir derûnu âb-ı hayvânın

Zihî mâ-ül-hayât-i can-fezâ kim aktığı yerde
İçinde gül çıkar âteş yerine seng-i hârânın

Bu âb-ü tâbını gördükçe anın derd-i hasretle
Gözünden âb akar ser-çeşme-i mihr-i dırahşânın

Nedendir anda böyle feyz-i cûd-ü mekrümet bilsem
Meğer bânîsi sadr-ı pür keremdir var ise anın

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ kim dil-ü desti
Verir sermâyesin kân-ı Bedahş'ın Bahr-i Ummân'ın

İşi lûtf-u mürüvvet pîşesi bî-keslere şefkat
Vücûd-ı pâki mahz-ı lûtfudur dünyâya Mevlâ'nın

Olup hemvâre sadr-ı devlet-ü ıkbâlde dâim
Ola hıfzında dâim zât-i pâki Hak taâlânın

Nedîm-i bende anın dedi tahsin birle târîhin:
Gel âb iç çeşme-i pâkinde İbrâhîm Pâşânın

1140 [1]

XXIX

Nevşehir'de İbrahim Paşa câmiine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sadr-ı a'zam âsaf-ı âlî-cenâb-ı muhterem
Ya'ni İbrâhîm Pâşâ ma'den-i cûd-ü atâ

Ol vezîr-i bende-perver kim zamânında anın
Buldu âlem feyz-i eltâfiyle nev hüsn-ü bahâ

Hazret-i Dâmâd-ı ekrem kim kemâl-i re'feti
Kılmada her gün nice muhtâcı makrûn-ı gınâ

Bâ husûs işte bu nevşehr-i muallânın dahi
Etti her bir gûşesin âsârı hûb-ü dil-güşâ

---

[1] 1131 tutuyor

Bu münevver câmi'-i âlîyi bünyâd eyleyip
Buldu bu şehr-i lâtîfin kadri hakkaa i'tilâ

Habbezâ cây-i mukaddes sâha kim şâm-ü seher
Kudsiyan gelmektedir kasd-ı ziyâretle ana

Habbezâ nev câmi'-i enver ki her bir revzeni
Nûr-ı tevfıyk-ı hidâyet ile olmuş rûşenâ

Her müezzin kim menârı üzre olur nağme-sâz
Şâh-ı gülde bülbül-i gûyâya benzer gûyiyâ

Bu muazzam câmi' oldukça makaam-ı kudsiyan
Eyleye mahfûz bânîsin cenâb-ı kibriyâ

Dedi bu mısra' ile târîh-i itmâmın Nedîm:
Kıldı İbrâhîm Pâşâ câmi'-i enver binâ
1140 [1]

XXX

Nevşehir'de İbrahim Paşa imâretine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi kerem-güster
Getirmez bir dahi misl-ü nazîrin gerdiş-i eflâk

İmâret yaptırıp bunda kemâl-i cûd-ü re'fetle
Gürûh-ı ehl-i cû'-u fakre vakfetti nice emlâk

Olup sadr-ı saâdette mukıym ol sadr-ı âlî-şan
Hasedle dilleri a'dânın olsun dâimâ sad çâk

Nedîmâ harf-i menkuut ile târîhin hisâb ettim:
İmâret yaptı sâhib-devlet İbrâhîm Pâşâ pâk
1140

---

[1] Yazmalarda 1140, fakat 1141 çıkıyor.

XXXI

Nevşehir'de kervansaraya

Muallâ-pâye İbrâhîm Pâşâ kim odur şimdi
Şehenşâh-ı cihân-bâna vezîr-i a'zam-u dâmâd

Geleden sadr-ı a'lâya kemâl-i cûd-ü re'fetle
Cihânı eyleyip ma'mûr halkı eyledi dil-şâd

O destûr-i güzînin mevlid-i vâlâsı olmağla
Bu Nevşehr'i dahi kıldı kemâl-i lûtf ile âbâd

Anın sükkânına lâzım olan eşyâyı bil-cümle
Edip cûdu kemâl-i ziynet ile bî-kusûr i'dâd

Müsâfir zümresin de etmek için lûtf ile terfîh
Bu hân-ı pâki dahi kıldı bunda himmeti bünyâd

Kemâl-i zîynet ile oldu gûyâ bir serây-i pâk
Ki her bir suffası maksûre-i dil-cûy-ı ayş-âbâd

Ne âlî vü bülend olmuş binâ-yi dil-keşi el-hak
Ne istihkâm ile vaz' eylemiş bünyâdını üstâd

Dedi menkuut ile târîh-i itmâmın Nedîm anın:
Bu hân-ı pâki İbrâhîm Pâşâ kıldı nev bünyâd
1140

XXXII

Nevşehir'deki hamama

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyâr-i bahr-ü ber sâhib-kırân-ı şark-u garb
Husrev-i Cem-pâye Sultân Ahmed-i âlî-cenâb

Ol şehenşâh-ı hümâyun-kadr vâlâ-rütbe kim
Fahreder dergâhına İskender etse intisâb

Zât-ı âlî-şânıdır hurşîd-i evc-i ma'delet
Ana nisbet gayri şehler zerre veş olmaz hisâb

Şöyle kuvvet buldu devlet alıd-i iclâlinde kim
Avdet etti gûyiyâ bir pîre eyyâm-ı şebâb

Ol şehin dâmâd-ı âlî-şânı sadre-ı a'zamı
Ya'ni İbrâhîm Pâşâ-yi kerîm-ü kâm-yâb

Ol vezîr-i muhterem kim dest-i cûd-ü re'feti
Günde bin dervîş-ü muhtâcı eder mâlik-nısâb

Ol müşîr-i pür himem kim himmet-i merdânesi
Perverişle beççe-i pervâneyi eyler ukaab

Âlemi leb-rîz kıldı cûdunun âvâzesi
Belki çıktı çerhe mânend-i duâ-yi müstecâb

Hidmetinde bir zaman izz-ü şeref kesbeyleyen
Bir dahi görmez cihanda ihtiyâc-ı iktisâb

Lûtf-u ihsâniyle yapıldı nice vîran gönül
Devletinde oldu âbâdan nice cây-i harâb

Çoktur ihyâ-kerdesi ez-cümle Nevşehr-i lâtîf
Oldu eltâfiyle bir ma'mûre-i devlet-meâb

Nice ma'mûr olmasın kim çün sadef andan felek
Eyledi ol gûne bir dürr-i giran-kadr intihâb

Maskat-ı re'si olup ya'ni o sadr-ı ekremin
Doğdu ol burc-ı şereften zâtı hemçün âftâb

Himmetin tahrîk edip hubb-ül-vatan kıldı anı
Lûtf-u ihsânından el-hak lâyıkınca hisse-yâb

Her ne lâzım ise tertîb etti ber vech-i kemâl
Hiç hatâ yok birinin tarhında hep ayn-i savâb

Çarşû vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese
Çeşme-sâr-ı pâk cümle bî-bedel hayr-u sevâb

Bâ husûsâ böyle hammâm-ı münevver kim anın
Rûşenâ her mermer-i sâfı misâl-i mâh-tâb

Kubbesi eyler ferâz-ı çerhe arz-ı irtifâ'
Mevc-i âbı âb-ı hayvâna satar çîn-i itâb

Rûz-ü şeb bânîsinin engüşt-i dest-i cûdu veş
Olmada rîzan anın her lûlesinden sîm-i nâb

Girse bir dil-haste bir demde bulur bür'-i tamâm
Etmiş olsa cismini âzürde sad renc-ü azâb

Ol kadar berrak-u rûşendir anın her câmı kim
Ferr-ü tâbından eder hurşîd-i nûrânî hicâb

Tarh-ı hûbu ol kadar matbû'-u dil-cû oldu kim
Her taraftan seyrine şevk-u tarab eyler şitâb

Sâhibin Hak eyleyip sadr-ı saâdette mekîn
Eylesin böyle nice âsâr-ı hayr-i müstetâb

Eyledim çün vakt-i itmâmın Nedîmâ'dan suâl
Böyle iki mısra'-i târih ile verdi cevâb

Cûd-ı İbrâhîm Pâşâ germ edip bâzârını
Buldu bu hammâm ile bu şehr-i zîbâ âb-ü tâb
1140

XXXIII

Dâr-üs-saâde ağasının çeşmesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâh-ı hümâyun-pâye Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki şâmildir cihâna re'feti ebr-i bahâr âsâ

O hâkaan-ı kerîm-üş-şan ki dest-i lûtf-u ihsânı
Misâl-i çeşme-i hurşîd mülkü etmede ihyâ

O İskender-haşem kim eyledi teshîr Îrân'ı
Cüyûş-ı satveti cûş eyleyip mânende-i deryâ

Eder çün Ka'bet-ullâhı harâset ol şeh-i âlem
Anınçün dâimâ te'yîd eder her kârını Mevlâ

Hulûs ile eder çünkim tevâzu' hırka-i pâke
Kılar rûh-ı Rasûl-ullâh feyziyle anı i'lâ

O hâkaan-ı cihânın mazhar-ı eltâf-u ihsânı
Beşîr Ağa o zat-ı bî-adîl-i mekrümet-pîrâ

Ki olup bir zaman Şeyh-ul-harem izz-ü saâdetle
O dergâh-ı refiin hidmetiyle buldu isti'lâ

Mücerreb olmağıla her cihetten sıdk-u ihlâsı
Anı kurbiyle ihyâ eyledi hâkaan-ı milk-ârâ

Edip Dâr-üs-saâde mansıb-ı âlîsini ihsan
Nice demdir eder zâtiyle fahr ol mesned-i vâlâ

Melek-haslet muallâ-menzilet Âğa-yı âlî-şan
Kemâl-i hüsn-i hulkıyle nihâd-ı pâki müstesnâ

Reşîd-ü kâr-dân-ü hûş-merd-ü sâhib-i temkîn
Fezâil-perver-ü kâmil-pesend-ü âkıl-ü dânâ

Duâ-yi hayr celb etmek içün hâkaan-ı devrâna
Edip hayrâta meyl ol zât-ı vâlâ-şân-ı bî-hemtâ

Bu dil-cû çeşme-i pâkîze tarhı eyledi bünyâd
Ne zîbâ eyledi cûd-ü himem kaanununu icrâ

Bu mevkı' çârsû vü mecma'-ı nâs olmağın bunda
Kemâl-i mertebe muhtâc idi bir çeşme-i zîbâ

Bu âb-ı pâki icrâ eyleyip atşâna lûtfetti
Aceb tevfıyka mazhar oldu ol sâhib-himem hakkaa

Aceb matbû'-u vâlâ oldu el-hak tarh-ı dil-cûsu
Görenler ez dil-ü cân ettiler tahsîn-i müstevfâ

Kılıp bânîsinin ömrün füzun izz-ü saâdetle
Kabul ede bu hayrâtın cenâb-ı hâlık-ul-eşyâ

Beyân etti Nedîmâ gayr-ı menkut ile târîhin:
Bu ra'nâ çeşme-i pür nûru yaptırdı Beşîr Âğâ

1140

XXXIV

Vefa bağçesinde kapudan Mustafa Paşa'nın kasrına

Şehenşâh-ı cihan Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
Der-i devlet-meâbı mültecâ-yi Husrev-ü Dârâ

Hudâvend-i Ferîdun-şevket-ü İskender-ârâyiş
Sezâ olsa salâtîn âstânında cebin-fersâ

Varip tâ dûs dûş-ü rû-be rû olmuş dü-peykerle
Çıkıp ser-mehçe-i râyâtı taak-ı çerhten bâlâ

Fürûg-ı re'yi âfak-ı cihâna saldı bir pertev
O pertevdir o kim subhun cebîninden olur peydâ

Sehâb-ı keffi kim bir feyz bahşetmişti deryâya
Anın âsârıdır ceyb-i sadefte gevher-i yektâ

Olurdu mu'terif taksîrine şerm-ü hacâletle
Edeydi hidmet-i bâb-ı refîin hâce-i dânâ

Müsahhar emrine emlâk-i şâhân-ı Arab cümle
Hem ıklîm-i güzîn-i Rûm-ü hem mülk-i Acem hâlâ

Kemâl-i rüşdüne erkânı mümtâz olduğu şâhid
Husûsâ kim vezîr-i a'zamı destûr-ı mülk-ârâ

Cenâb-ı Hazret-i Dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Vücûdiyle yeniden buldu revnak devlet-i ulyâ

Gülistan gibi mülkü eyledi hâşâkten tathîr
Edip ebr-i bahâr-ı re'feti seylin cihan-peymâ

Nice bî-keslere her lâhza lûtfu olmada yâver
Nice dil-mürde-i nâ-kâmı cûdu kılmada ihyâ

Mekârim hidmet-i tab'ında dâmen der miyan bende
Edeb ser-meclis-i hâsında mukbil çâker-i ber-pâ

Ederse ittikâ devletle dîbâ-kerde bâlîne
Nesîm-i hulkunun feyzinden olur gülleri bûyâ

Ne mümkin lâyıkınca medh zât-ı âlem-ârâyı
Tutalım kim anı vasfeyliyen Vassâf imiş farzâ

Sadâret mesnedin teşrîf edelden yümn-ü devletle
Cihanda eyledi hakkaa vezâret şânını i'lâ

Şehenşâh-ı cihan kim âftâb-ı burc-ı devlettir
Şuâıdır o şemsin ol vezîr-i mekrümet-pîrâ

Ki feyzi eylemiştir ol şuâın gevher-i kân veş
Cenâb-i sıhr-ı zî-şânın kemâl-i terbiyet hakkaa

Kapudan Mustafâ Pâşâ-yı deryâ-dil ki olmuştur
Kemâl-ü fazl ile zât-ı hümâ-pervâzı müstesnâ

Melek-haslet muallâ-menzilet destûr-ı pür himmet
Kamer-tal'at Arıstû-menkabet sadr-ı Felâtun-râ

Hıtâb-ı müstetâbından ibâret nükte vü ma'nî
Nigâh-ı mû-şikâfından kinâyet gûşe vü îmâ

Letâfet lehcesinde şöyledir kim nerm-ü nâzüktür
İtâb-ı telhi de mânende-i hâr-ı gül-i zîbâ[1]

---

1) dîbâ

Olurdu zât-ı vâlâ-kadrine teşbîh şâyeste
Kabûl etse eğer akl-ı mücerred peyker-ü simâ

Vefâ bâğı o sadra maskat-ı re's olup olmuştu
Kadîmî dürr-i zât-ı pâkine hemçün sadef me'vâ

Edip dîrîne hubbun hüsn-i mevkı'dem-be dem te'yîd
Nice dil-keş binâlarda anı zeynetti ser-tâ pâ

O bâğ ancak şeh-i zî-şân-ü sadr-ı a'zama lâyık
Hemam bir kasr-ı vâlâ-mesnede muhtâc idi gûyâ

Ki teşrîf eyledikce izz-ü devletle geh-ü bî-gâh
Ola tarh-ı nevi tab'-ı hümâyûna neşât-efzâ

Hemandem ol mühimmin eyleyip itmâmına dikkat
Yapıldı yümn-ü iclâl ile bu nev kasr-ı müstevfâ

Zihî nev-mesned-i şâhâne vü tarh-ı vezîrâne
Ki câ-rûb olsa lâyık hâki üzre şeh-per-i ankaa

Zihî himmet ki koymuş nev-behârı sûret-i kasra
Zihî san'at şebâb eyyâmın etmiş âb veş icrâ

Döşenmiş ferşine kalîçe âsâ pertev-i meh-tâb
Çekilmiş farkına çün sakf-ı bâlâ sâye-i tûbâ

Sürûr-ü inbisât-u şevkı etti kendüye teshîr
Olup gûyâ müselles vefk ol üç suffa-i vâlâ

Ya bu fevvâre-i dil-cû ki sakfı olmasa âbı
Çıkar tâ âsmânın tâkına medd-i nigâh âsâ

Ya bu havz-ı musaffâ karşısında kasr-ı zîbânın
Tutar âyîne bir mahbûb-ı ra'nâ pîşine gûyâ

Anın dahi verâsında o nâzük kasr-ı nev-bünyâd
Ki tarh-ı pâk-i dil-cûsuna dil meftun hıred şeydâ

Husûsâ kim o fâhir selsebîl-i rûh-perver kim
Safâsı gerden-i hoy-kerde-i hûban gibi ra'nâ

Serâpâ feyz-i hâlet zîr-ü bâlâ bâg-ı pür behcet
Ki olmuş zîri bâlâsına hayran zîrine bâlâ

Mübârek eyleyip Bârî taâlâ yümn-ü devletle
Hemîşe sâhası şevk-u tarabdan kalmasın tenhâ

O şâhenşâh-ı vâlâ kadri hem dâmâd-ı zî-şânı
Anın da sıhr-ı hâsın dâimâ mahfûz ede Mevlâ

Nedîmâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Vefâ'da yaptı bir nev kasr-ı vâlâ[1] Mustafâ Pâşâ
1140 [1]

XXXV

Maksem târihi

Şeh-i Dârâ-haşem şevketlü Sultan Ahmed-i Gaazî
Ki dest-i cûdu hemçün ebr-i nîsan feyz-bahşâdır

Cihan-bân-ı muzaffer şehriyâr-ı ma'delet-güster
Ki dâim himmeti masrûf-ı terfîh-i berâyâdır

Kılan ol şehriyârın devlet-ü ıkbâlini te'yîd
Vezîr-i a'zam-u Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'dır

Kemâl-i cûd-ü ihsânına ol sadr-i kerem-kârın
Delîl-i rûşen-ü makbûl bu âb-ı musaffâdır

Şeref-âbâd içindir aslı ammâ kim bu maksemden
Bu şehr-i Üsküdâr'a dahi küllî hisse peydâdır

Hele hakkaa şehenşâh-ı cihân-ü sadr-ı zî-şâna
Bu cârî hayr-i pâk-i bî bedel tevfıyk-ı Mevlâdır

Hudâ ikisinin de ömr-ü ıkbâlin kıla efzun
Ki dest-i re'fet-ü ihsanları eltâfa mecrâdır

---

1) zibâ

[1] Her iki tarzda da 1342 ve 1324 çıkıyor. Noktalı ve noktasız harflerle de 1140 çıkmamakta

Nedîmâ âb-ı cârîsın görünce söyledi târîh:
Bu maksem vâye-mend-i cûd-ı İbrâhîm Pâşâ'dır

1141 [1]

XXXVI

Dâr-üs-saâde ağas
Beşir Ağa sebiline

İçinde ta'miyeyle dedi târîhin Nedîm anın
Beşîr Ağa sebîli yaptı andan aktı «hep kevser»

1140 [2]

XXXVII

Yeni yıl tarihi

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Hâkaan-ı zaman Hazret-i Hân Ahmed-i devran
Oldur şeh-i şâhân-ı cihan şimdi bilâ şek

Sultân-ı felek-pâye ki ger bulsa ederdi
İskender anın nakşını tâc-ı ser-ü târek

Kâşâne-i iclâli için micmer olurdu
Sîmin küre-i mâh eğer olsa müşebbek

Ser-levha-i âfâka emin lâfzını yazdı
Âşûb-u fiten nâmını şemşîri edip hak

---

[1] 1144 çıkıyor

[2] «Hep kevser» çıkınca 1142 tutuyor, halbuki XXXIII üncü tarih aynı sebiledir ve 1140 tutmadadır.

Bâtıl görümür ehl-i basîret nazarından
Bed-hâhının endîşesi çün mezheb-i Mezdek

Şîraz beğine Sa'di nice nazm yapardı
Der-banlığını bulsa Ebû-Bekr-i Atâbek

Ahbâr nakil etse idi râya berehmen
Bahşeyler idi müjdesine bir nice bin lek

Dergâhına Dârâ olamaz çâker-i kemter
Pîşinde Ferîdun olamaz bende-i kûçek

Hakk üzre yürür tab'-ı hümâyûnu hemîşe
Te'yîd-i Hudâdır işi ne hîle vü ne dek

Fart-ı azametle görüp ıkbâl-ü celâlin
Pür zahm-i haseddir ten-i şâhandaki her rek

Atvârı pesendîde vü erkânı güzîde
Hem kâmil-ü ferzâne vü hem âkıl-ü zeyrek

Bünyâd edicek dest-i kader devlet-i kasrın
Ikbâl ile iclâlden etmiş gil-ü âhek

Menşûr-ı celâlin yazıcak kilk-i utârid
Bircîse sunup dedi ki tuğrâsını sen çek

Taht üzre cülûs eyliyeli fikrini bir dem
Tanzîm-i umûr eylemeden etmedi münfek

Bir dahi Acem tahtına etmezdi tenezzül
Cârûb-keş olsaydı eğer bâbına Bâbek

Behrâmı biçer dest-i celâlindeki şemşîr
Sîmurgu kapar dest-i celâlindeki nâvek

Bir bendesin ıtmâ' edemez hâsıl-i Keşmîr
Bir hasteye tîmâr olamaz milket-i Özbek

İsterse eder âlemi tedbîr ile teşhîr
Bî tîg-ı giran-satvet-ü bî tîr-i belâ-rek

Kim oldu hezâr-ü sad-u çil sâl-i cihan çün
Şâirler ararken ana târîh yekâ-yek

Buldu o şehin hâmesi bir beyt-i hümâyûn
Bir dürre müşâbih ki sadef içre ola tek

Bir gevher-i şeffâf ki âlemde nazîrin
Görmüş var ise dahi katı nâdir-ü seyrek

Hakkaa ki zihî beyt-i giran-kadr-i cihan-gîr
Bin beyt ola mümkin olamaz vasfını etmek

Evsâfını dil her ne kadar eylese şâyan
Medhinde kalem her ne kadar söylese gerçek

Bir pâdşehin hâmesine olmadı meskûk
Vâdî-i sühande bu bihin menhec-ü meslek

Şâyeste ki âvîze ola târem-i çerhe
İclâl ile ol beyt-i şerîf-i müteberrek

Teng olmağıla kafiyesi semt-i duâya
Nâ-çâr kalem atf-ı inân eyledi tezcek

Ömrün o şehin ede o târîhe muvâfık
İclâl ile Allâhu taalâ ve tebârek

Gerdun ki ana rehn kodu izz-ü celâli
Hîç olmaya ol rehne dem-i haşre değin fek

İşte budur ol beyt ki âvâz-ı bülendin
Ey gurre sipihr üzre işit sen de kulak çek

Târîhi çıkıp Ahmed-i sâlis kaleminden:
Hân Ahmed'e bu sâl-i cedîd ola mübârek

1149 [1]

---

[1] 19 uncu beyte göre 1140 olması lâzımken 1134 çıkıyor.

XXXVIII

Şehzade câmiine yakın İbrahim Paşa çarsına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şerîat sâlki Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
Hemîşe kârı te'yîd-i esâs-ı şer'-i garrâdır

Cihânın mâliki hâkaan-ı emced kim heman gûyâ
Vücûd-ı pâki menşûr-ı hilâfet üzre tuğrâdır

Vezîr-i a'zam-u dâmâdı ol hâkaan-ı zî-şânın
Ki fenn-i himmet-ü cûd-ü sehâda hayret-efzâdır

Veliyy-ün-ni'metine sıdk ile ihlâsdır kârı
Anınçün yâveri anın hemîşe lûtf-ı Mevlâdır

Celelden devlet-ü iclâl ile ol sadr-ı vâlâya
Şeb-ü rûz ihtimâmı nazm-ı ahvâl-i berâyâdır

Cihanda ârzûsu dil-harâb olmuşları ta' mîr
Hemîşe pîşesi hayrât ile dünyâyı ihyâdır

Sitanbul içre vü etrâfta âsârı pek çoktur
Birisi dahi işte bu müzeyyen sûk-ı vâlâdır

Kemâl-i ziynet ile oldu gûyâ bir serây-i pâk
Ki her dükkânı bir maksûre-i dil-cûy-ı ra'nâdır

Zihî nev çârsû-yı pâk-i İbrâhîm Pâşâ kim
Kemâl-i sûd ile hân-ı Halîl'e gıbta-fermâdır

Bu sûk-ı bî-bedel durdukça dâim ola bânisi
Ki anınla nızâm-ı dîn-ü devlet pây-ber câdır

Nedîmâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Yapan bu cârsûyu cûd-ı İbrâhîm Pâşâ'dır

1141

———

XXXIX

Sultan Ahmed Çeşmesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âlemin hâkanı Sultân Ahmed-i âli-himem
Kim sadâ-yi şevket-ü şâniyle pürdür şeş cihât

Görmemiştir dîde-i tâc-ü serîr-i saltanat
Böyle sultân-ı melek-hû husrev-i kudsî-sıfât

Hakk'a hamdolsun ki hep âsâyiş-ü râhattadır
Sâye-i insâf-u adl-ü re'fetinde kâinât

Rûh ol hâkaan-ı kâmildir cihan mânend-i ten
Hâfızı ol şâh-ı âdildir raiyyet hemçü şât

Eyledi irfâzdan Îrân'ı ârî ser-teser
Kılınır câmi'leri içre cemâatla salât

Ol hizebr-i nâm-ver kim savlet-i şîrânesi
Eylemiştir zümre-i A'câmı darben fîl-i mât

Ol şeh-i âlem binâ kıldı bu âlî çeşmeyi
Kim zülâl-i sâfının evsâfıdır azb-i furât

Habbezâ ser-çeşme-i dil-cû ki bahşetmektedir
Lûlesi leb-teşnegâna şerbet-i kand-i nebât

Habbezâ ayn-i hayât-i pâk kim şâyestedir
Kılsalar İskender'i ana su yolcu bâ berât

Kefçesi mânende-i dest-i kerîman pür atâ
Lûlesi hemçün zebân-ı ehl-i dil şîrin-nikât

Medhini takrîre âciz meknet-i nutk-u zebân
Vasfını tahrîre kaasır kudret-i kilk-ü devât

Hıfzedip dâim o şâhenşâhı hayy-i lâ-yezâl
Devlet-ü ıkbâli rûz-ı haşre dek bulsun sebât

Söyledi târîh-i itmâmın bu mısra'la Nedîm
Çeşme-i vâlâsı Sultân Ahmed'in mâ-i hayât

1141

XL

Îran sulhuna tarih

Pâdşâh-ı heft kişver şehriyâr-ı bahr-ü ber
Ya'ni Sultân Ahmed-i sâlis o İskender-siyer

Avn-i rabbânî ile oldukta şark ıklîmine
Mehçe-i râyâtı mihr-i âlem-efrûz-ı zafer

Cümle a'dâ ser-fürû etti herâs-ı cân ile
Berk-ı tig-ı can-küdâzı her taraftan cilve-ger

Nola tûfan-hîz olup kesse urûk-ı Şîayı
Âb-ı şemşîri rızâ-cûy-ı Ebû-Bekr-ü Ömer

İnkıyâd etse becâ hâver-zemînin ser-keşi
Âftâb-ı âlem-ârâdır cihâna ser-teser

Düşmen-i bed-hâhının sâkıt hemîşe kevkebi
Etti Dûlâb-ı felek tâli'lerin zîr-ü zeber

Rûzgârın dest-bürdünden emîn etsin Hudâ
Sidre âsâ şark-u garba dâim olsun sâye-ver

Eylyen tedbîrin ârâm-u salâh-ı âlemin
Sadr-ı âlî-kadr İbrâhîm Pâşâ'dır meğer

Tîr-i re'y-i sâibi etti güzer sad merhale
Urdu âmâc-ı merâmı yine gösterdi hüner

Kâr-ı zârın etti encâmın nızâm-ı âştî
Âkıbet verdi nihâl-i ârzû şîrin semer

Akd-i sulhu gûş edip hâtif dedi târîhini:
Oldu Îrân ehli Sultân Ahmed'e fermân-ber

1141

XLI

Başkadın'ın çeşmesine

Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı gerdun-pâye kim
Âlemi eltâf-u ihsâniyle ihyâ eyledi

Fâtih-i Îran şeh-i devran ki cûd-ü re'feti
Üsküdâr'ı âb-ı Şîrîn ile ıgnâ eyledi

Suyu başından edip icrâ o hâkaan-ı kerîm
Ehl-i devlet ol sudan çok çeşme peydâ eyledi

Bu mahalle âb-ı sâfîye katı muhtâc idi
Hakk'a şükrolsun bu mâ atşânı irvâ eyledi

Başkadın hazretleri dâhi bu zîbâ çeşmeyi
Kendi mâliyle yapıp bir hayr-i vâlâ eyledi

Nûr veş cârî olup bu âb-ı sâf-ı dil-pezîr
Teşnegânın dillerin eşvâka me'vâ eyledi

Pek muallâ çeşme-sâr-ı bî-adîl oldu hele
Tarhını üstâd hakkaa kim dil-ârâ eyledi

Hak taâlâ ol şehin ıkbâlini efzûn ede
Kim der-i lûtfun cihan halkına me'vâ eyledi

Çeşmenin bânîsinin dahi kıla ömrün füzun
Kim hulûs-ı kalb ile bu hayrı inşâ eyledi

Söyledi târîh-i itmâmın anın kilk-i Nedîm:
Başkadın bu çeşme-i vâlâyı icrâ eyledi
1141

XLII

İbrahim Paşa oğlu Muhammed Paşa'nın vezir ve dâmâd oluşuna

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bi hamdillâh yine feyz-i nesîm-i şevk-u şâdîden
Hezâran gonce-i ümmîd handân oldu bir günde

Sehâb-ı şâdmânî öyle sîr-âb etti dünyâyı
Ki diller sîneler yekser gülistân oldu bir günde

Yine peyk-i ferah mahmîz urup Şeh-dîz-i akdâma
Ferâz-ı çerhe varınca şitâbân oldu bir günde

Bahâra dahi doksan gün var ammâ kim bi hamdillâh
Meserret gülşeni fasl-ı bahârân oldu bir günde

Yeter bu sâle bu sermâye-i ıkbâl kim anda
Hilâl-i izz-ü devlet bedr-i tâbân bir günde

Ki ya'ni necl-i âlî-şânı İbrâhîm Pâşâ'nın
Vezâret burcuna mihr-i dırahşân oldu bir günde

Vezâretle olup dâmâd mir'ât-i saâdetten
İki ruhsâre-i şâdî nümâyân oldu bir günde

Debîr-i âsmânın nice yıllar yazdığı inşâ
Anın menşûr-ı ıkbâline invân oldu bir günde

Vezîr-ibn-i vezîr ol gevher-i kân-ı asâlet kim
İki şem'-i emel bezminde sûzân oldu bir günde

Düşüp at boynuna hurşîd tâ çerh-i çıhârümden
Erişti geldi dergâhında der-bân oldu bir günde

Bütün efvâh-ı erbâb-ı celâl-ü câh şükrâne
O zât-ı pâke vakf-ı bûs-ı dâmân oldu bir günde

O rûşen gevher-i âlem-behâ-yi devlet-ü ıkbâl
Müzeyyen-sâz-ı tâc-ı devlet-ü şân oldu bir günde

Hudâ sadrında dâim kılsın İbrâhîm Pâşâ'yı
Ki lûtfundan cihânın halkı şâdân oldu bir günde

O nahl-i tâzeyi bâd-ı elemden saklasın Allâh
Ki âlem sâyesinde şâd-ü handân oldu bir günde

Nedîmâ bendesi bu mısra' ile dedi târîhin:
Muhammed Bik vezîr-ü sıhr-ı sultân oldu bir günde

1141

XLIII

Mustafa Paşa'nın yaptırdığı
Ferah bağıyle yeni yalıya

Cenâb-ı Hazret-i sadr-üs-sudûr-ı mesned-i haşmet
Vekîl-i saltanat dâmâd-ı Sultân Ahmed-i dânâ

Şifâ-yi sadr-ı devlet kuvvet-i bâzû-yi emniyyet
Esâs-ı ma'delet rükn-i rekîn-i devlet-i uzmâ

Vezîr-i pür himem sadr-ı muazzam âsaf-ı ekrem
Veliyy-i ni'met-i âlem hıdîv-i mekrümet-fermâ

Semiyy-i cedd-i pâk-i Fahr-i âlem zübde-i âdem
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yı Felâtun-râ

O dâmâd-ı şehenşâh-ı cihan-dâr-ı kerem-kârın
Huceste sıhr-ı zî-şânı Kapûdan Mustafâ Pâşâ

Vezîr-ibn-i vezîr-i muhterem kim zât-ı âlîsin
Kemâl-ı fazl-ü hüsn-i hulk ile halk eylemiş Mevlâ

Kerem-güster cihan-dâr-ı güzîn-i ehl-perver kim
Derinde olsa lâyıktır utârid kâtib-i inşâ

Ulâda mehçe-i râyâtı hurşîd ile hem-pehlû
Şerefte şîr-i şâdırvânı şîr-i çerh ile hempâ

Cenâb-ı Hazret-i Feyyâz-ı mutlak nahl-i ıkbâlin
Edelden yümn-ü devletle tırâz-ı gülşen-i dünyâ

Nice âsâr-ı uzmâyı nice cây-ı dil-ârâyı
Vüfûr-ı himmet-i tab'-ı bülendi eyledi ihyâ

Husûsâ böyle bir sâhil-serâyı sadr-ı devrânın
Ümîd-i makdem-i feyz-âveriyle eyledi inşâ

Bu kasr-ı pâk bir beyt-i dil-ârâ-yi ferahtır kim
Vezîr-i a'zamın teşrîfidir ancak ana ma'nâ

Bu vâlâ mevzii ni' mel bedel edince istishâb
Saâdetle şeref-bahş oldu bir gün sadr-ı mülk-ârâ

Gelip tab'-ı ferah-peymâsına âb-ü hevâsı hoş
Pesend ettikte tarz-u resmine ol âsaf-ı yektâ

Buyurdu nâmına Bâg-ı Ferah denmek münâsibdir
Çü kalmaz mevkı'-ı pâkin gören dillerde gam aslâ

Nice Bâg-ı Ferah denmez nice evsâfı söylenmez
Cihan-ziyb oldu çünkim böyle nüzhet-gâh-ı gam-fersa

Sudûr ede husûsâ kim lisân-ı Sadr-ı a'zamdan
Tefe'ül gûne bu nâm-ı tarab-bahş-ü meserret-zâ

O bahr-i re'fet-ü ihsan için bu kasr-ı dil-cûnun
Bi hamdillâh muvaffak oldu tarh-ı pâkine hakkaa

Girelden dest-i nakkaaş-ı hayâle hâme-i efkâr
Nümû-dâr olmamıştır böyle dil-keş peyker-i zîbâ

Vezîrî kıt'a bir mecmûdır fenn-i letâfette
Nazar kıldıkca sad ma'nâ-yi hüsn-ü an olur peydâ

Hıyâban-zârına doğru nigâh eden kıyâs eyler
Sehî-kadler kabâ-yı sebz ile saf bağlamış gûyâ

Gören bu suffateynin imtidâdın iki cânibde
Sanır kim perr-ü bâlin eylemiş güsterde bir ankaa

Fezâsı kârbân-ı nev-bahâra mesken-i vâsi'
Fenâ-yi revzeni bâd-ı sabâ seyyâhına me'v

Temâşâ kıl şu havzın vüs'atin bak kim bu kasr-ı nev
Muhât olmuştur iki cânibinden bahr ile gûyâ

Biri deryâ-yı şûr-u birisi deryâçe-i şîrîn
Bu kasr ol iki bahrin arasında gevher-i yektâ

Egerçi nâmı havz ammâ yapıp deryâçe-i zîbâ
Ruhâm-ı sâfını mir'ât-i endâm etti ser-tâ pâ

Yeridir cilve-gâh-ı şâhidan-ı zevk-u şevk olsa
Şitâba teşnedir her rûz-ü şeb hurşîd-ü meh zîrâ

Şu dil-cû selsebîli gör kim anda semt-i eşvâka
Eder her bir şiken bir gûşe-i ebrû ile îmâ

Beyân-i inbisât-u zevk için her lâhzada anın
Leb-i fevvâresi sad ma'ni-i bârîk eder peydâ

Değil tavsîfine kaadir ne yapsın nişlesin şâir
Ne ta'bîr ile kılsın andelîb-i hâmesin gûyâ

Kılıp ol sadr-ı zî-şânın celâl-ü devletin efzun
Bu sâhil-hânesin hemvâre mes'ûd eylesin Mevlâ

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi itmâmına târîh:
Bu nev-sâhil-serâyı kıldı ihyâ Mustafâ Pâşâ

1141

XLIV

Dâr-üs-saâde ağası Beşir Ağa
Sarayına tarih

Zihî vâlâ serây-i dil-güşâ kim tarh-ı matbûu
Serâpâ bî-nazîr-ü dil-keş-ü rûh-âşinâ oldu

Zihî nev-âşiyân-ı şâh-bâz-ı izz-ü devlet kim
Ferâz-ı bâmının hem-sâyesi bâl-i hümâ oldu

Zihî bâlâ ruvak-u tak-ı pür ziyb-ü tekellüf kim
Der-i âlîsi ıkbâl-ü sürûra mültecâ oldu

Münakkaş kasrlar kâşânelerle zeyn olup gûyâ
Anın her gûşesi bir gülşen-i hüsn-ü bahâ oldu

O rütbe kasrının işrâkı var kim zanneder âdem
Ki her bir câmı bir âyîne-i âlem-nümâ oldu

Anın her beyt-i dil-cû tarh-ı nev-bünyâdı hakkaa kim
Edâ-yi ma'ni-i yümn-ü meserrette resâ oldu

Harâb olmuş iken âsâr-ı himmetle olup âbâd
Binâ-yi dil-keşi bu sâhile ziynet-fezâ oldu

Temâşâsı derûnu hurrem eyler şübhe yoktur kim
Esâsı bir mübârek sa'd sâadette binâ oldu

Hudâ sâhiblerinin devlet-ü câhın kıla efzun
Aceb makbûl-ü pâk-ü dil-güşâ devlet-serâ oldu

İçinde sâhibi âsayiş ettikte saâdetle
Temâşâ eyliyenler deye kim el-hak bè-câ oldu

Anın bânîsi bir zât-ı kerem-verdir ki âlemde
Nice bî-keslere sermâye-i izz-ü ulâ oldu

Vüfûr-ı himmet ile nâmı âlemde olup meşhûr
Der-i vâlâsı dâim melce'-i ehl-i recâ oldu

Aceb mi bu serâym tarh-ı hûbu dîl-pesend olsa
Ki öyle zât-ı âlî-kadr ana himmet-nümâ oldu

Bi hamdillâh tamâm olup kemâl-i ziyb-ü ziynetle
Fezâ-yi pâki âsâyiş-geh-i sûr-ı safâ oldu

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi itmâmına târîh:
Söz olmaz tarhına bâlâ serây-ı dil-güşâ oldu

1141

XLV

Üsküdar çeşmesine

Semiyy-i Fahr-i mevcûdât Sultân Ahmed-i Gaazî
Şeh-i sâhib-meâsir zıll-i pâk-i Hazret-i Vehhâb

Emîn-i Yesrib-ü Bathâ muin-i millet-i beyzâ
Eben an ced şeh-i dânâ hıdîv-i tâhir-ül-ensâb

O hâkaan-ı kerem-kârın bu arz-ı cennet-âsâda
Olup gufrân ile ümm-i Safiyye-hasleti der hâb

Anın rûh-ı şerîfin hayr ile yâd eylemek kasdın
Derûn-ı pâkine ilhâm edince Hâlık-ul-esbâb

Vezîr-i a'zam-u Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'nın
Gül-i kâmın hitâb-ı müstetâbiyle kılıp şâdâb

Şeref-âbâd'ı bünyâd eyledikten sonra emriyle
Bu ayn-ı Zemzem'in çün kıldı icrâsın ana işrâb

Türâb-i kabrine merhûmenin ikrâm için yaptı
Reh-i Hak'ta diyâr-i Üsküdâr'a çeşme-i pür âb

O hâkaan-ı cihânı dâimâ Hak eyleyip te'yîd
Ne kâra azmederse hükm-i takdîr etsin istisvâb

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın
Bu şehri mâ ile Sultân Ahmed eyledi sîr-âb

1141

XLVI

Yeni yıl tarihi

Hudâvend-i cihan şevketlü Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki gaalibdir Ferîdûn'a sunûf-ı izz-ü haşmetle

Muallâ - menzilet Behrâm-savlet Kahraman-heybet
Ki şehler fahreder dergâh-ı âlîsinde hidmetle

Tutup âfâkı ser-tâ ser fürûgu âftâb âsâ
Cihânı kıldı pür sıyt-ü sadâ-yı kûs-ı şevketle

Şehenşâh-ı cihan hâkaan-ı devran fâtih-i îran
Eder medhûş-ü hayran Rüstem'i fart-ı mehâbetle

O hâkaan-ı güzînin gûş edenler nazm-ı dil-cûsun
Sanır kim Şeh Selîm eş'ârıdır tarz-ı belâgatle

Husûsâ tab'-ı pâki mısra'-i târîh bulmakta
Eder dem-beste şâir kulların şerm-ü hacâletle

Müzehheb levhada nazm-ı hümâyûn-ı dil-ârâsı
Mezerkeş câmeli mahbûba benzer hüsn-ü behcetle

Nola altın ile yazılsa nazmı sikke-i zer veş
Ki şi'r ıklîminin de şehriyârıdır fasâhatle

Hele şevketlü hünkârım bu sözde hiç riyâ yoktur
Ki zâtın şehlerin mümtâzıdır her gûne hâletle

Hüner sende mekârim sende lûtf-u merhamet sende
Müzeyyen bâg-ı câh-u haşmetin sad ziyb-ü ziynetle

Efendiler o bâga her biri bir gonce-i zîbâ
Vezîrin servidir anın kemâl-i istikaametle

Cenâb-ı Hak bu ziyb-ü ziyneti her dem kılıp efzun
Ede ıkbâlini dâim müeyyed feth-u nusratle

Yeni sâli edip mes'ûd sana Hazret-i Feyyâz
Dahi sad sâle de eriştire zevk-u meserretle

Cedîd oldukta iclâl-ü şerefle sâl-i hurrem-fâl
Ana şâyeste bir târih ararken hâme dikkatle

Nedîmâ bende tebrîk eyleyip anı dedi târîh:
Mübârek ola Sultân Ahmed'e bu yıl saâdetle

1141

XLVII

İzzet Ali Bey'in defterdarlığına

Utârid-menkabet bircîs-fıtnat Bu-Alî-tıynet
Cenâb-ı Mîr İzzet ya'ni mektûbî-i bül-himmet

Hünerde ma'rifette hüsn-i ahlak-u tabîatte
Değildir misli mektûb-ı debîr-i defter-i fıtnat

Meğer kim darb-u taksîm-i rakam der kâr ola yoksa
Ne mümkindir lisânen cümle-i evsâfına tâkat

O merdüm-zâde-i sulb-i asâlet emr-i şâhiyle
Vekâlet eyledi sıdk üzre defter-dâra bir müddet

Görüp hâkaan-ı âlem ba'd-ezan ehliyyetin bizzât
Anı ol mansıb-ı vâlâya îsâl etti bî minnet

Eğer makrûn-ı ihlas olsa hidmet böyledir işte
Sadâkattir muhassal âdeme sermâye-i devlet

Dedim târîhini sadr-ı güzîne harf-i mu'cemle:
Alî Beğ'le efendim buldu defter-dârlık İzzet
1141 [1]

---

[1] V no. lu tarih 1130 tutmada, aynı tarih, bizdeki yazmada 1140 rakamını taşımakta

XLVIII

Ayasofya câmiinin hünkâr mahfilini genişletmeye

Mutî'-i emr-i Hak Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
İmâm-ı milk-ü millet muktedâ-yi halk-ı dünyâdır

Hatîb-i minber-i feth-u zafer kim tiygının şimdi
Niyâmı cism-i hasm-âvîze gâhî arş-i a'lâdır

Salâdır söylesin varsa nazîrin gördüğü âfak
Ki hem zıll-i Hudâ hem tâbi'-i fermân-ı Mevlâdır

Edelden ol imâm-ül-müslimîne ıktidâ âlem
Nızâm-ı dîn-ü erkân-i saâdet pây-ber câdır

Bu mahfil ma'bed-i pür nûr-ı hâs-ül hâs olmağla
Murâd etti binâsın hak bu kim şâyân-i ihyâdır

Biraz teng idi evvel şimdi tevsîin edip fermân
Müvekkil kıldı destûrun ki sadr-ı kâr-fermâdır

O gûne verdi ziynet tarh-ı pâki buldu behcet kim
Ziyâret eden erbâb-ı ukuule hayret-efzâdır

Bu mahfil câmi'-i-pâk-i Ayasofiyyede gûyâ
Harîm-i ravza-i cennette bir kasr-ı muallâdır

Zer-ender zer ya bir ser-levha-i dîvân-ı şevkettir
Yahud kudretle dîvân-ı saâdet üzre tuğrâdır

Nola mihr-ü kamer şem' olsa tâk-ı pür safâsında
Ki rûz-u şeb matâf-ı sâkinân-ı arş-ı a'lâdır

Gören şâhâne tarz-ı tarh-u resm-i cennet âsâsın
Duâ-yi ömr-i hâkaan-ı cihan-bân ile gûyâdır

Hudâ tâ haşre dek câri kıla ömr-i hümâyûnun
Çü dâim kasdı şer'-i Ahmed-i Muhtâr'ı icrâdır

Edip arz-ı ubûdiyyet Nedîmâ dedi târîhin:
Kılan bu mahfili âbâd İbrâhîm Pâşâ'dır

1141

XLIX

Damâdzâde'nin Sütlüce'deki çeşmesine

Cenâb-ı Hazret-i Dâmâdzâde yümn-ü devletle
Hemîşe ziynet-i sadr-ı bülend-i izz-ü şân olsun

Ser-engüşt-i kerem-kârındaki kilk-i himem-perdâz
Zülâl-i sâf-ı tahkıyka hemîşe nâvdân olsun

Meded-kârî-i ebr-i himmet-ü cûdiyle hemvâre
Dil-i erbâb-i isti'dâd-ü dâniş gül-sitân olsun

Zebân-ı pâki dâim çeşme-i âb-ı hayât âsâ
Fezâ-yi mekrümette rûh-bahş-ı teşnegân olsun

Bu zîbâ çeşme-sârı eyledi ihyâ ki şâyandır
Denirse âbı cism-i teşneye rûh-ı revân olsun

Aceb muhtâc idi âb-ı revâna bu mahal hakkaa
Hayât-ı tâze verdi halka lûtfu câvidân olsun

Muvaffak oldu çünkim böyle vâlâ hayr-ı cârîye
Sezâdır kim duâsı cümleye vird-i zebân olsun

Dahi böyle nice hayrâta tevfıyk eylesin Bârî
Ki her birisi mezkûr-ül-lisân-ı ins-ü câa olsun

Heman zât-ı kerîmi dâimâ izz-ü saâdetle
Makaam-ı câh-ü ıkbâl üzre şâd-ü kâm-rân olsun

Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın bu mısra'la:
İçin bu çeşme-i pâkîzeden mâ nûş-ı cân olsun

1142 [1]

L

Çeşme tarihi

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yî kerem-ver kim
Anılmaz ana nisbet nâm-ı Ca'fer mülk-i dünyâda

Cenâb-ı Hazret-i Hân Ahmed'in dâmâd-ı zî-şânı
Ki yoktur görmemiş ihsânını a'lâ vü ednâda

Pes ol destûr-ı zî-şan eyledi on çeşme-sâr icrâ
Ki her birinin âbı sîme benzer hüsn-i sîmâda

Nedîm-i bende ol âsâr-ı pâkin dedi târîhin
Su iç gel çeşme-i dil-cûy-ı İbrâhîm Pâşâ'da

1142

LI

Üsküdar'da Sultan

Bâyezîd çeşmesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Şehriyâr-ı yem-himem sultân Ahmed kim anın
Hidmet-i dergâhına şâyeste Hârûn-ür-Reşîd

---

[1] 1094 tutuyor.

Üsküdâr'ı eyledi iğnâ sehâb-ı re'feti
Eyleyip icrâ anın her sûyuna cûy-ı cedîd

Hak taalâ cümle evlâdiyle ol şâhenşehin
Eyleye günden güne ıkbâl-ü iclâlin mezîd

Böyle tahrîr eyledi târîhini anın Nedîm
Pâk rûşen çeşme-i zîbâ-yi Sultan Bâyezîd

1142

LII

Üsküdar'da Fener bağçesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâh-ı muallâ-pâye Sultan Ahmed-i Gaazî
Ki oldu sâye-i adlinde âbâdan bütün dünyâ

Lebâ-lebdir cihan ahdinde envâ'-ı meserretle
Heman her bir günü bir îyd-i nevdir âlemin gûyâ

Şeh-i a'zam veliyy-ün-ni'met-i âlem ki olmuştur
Sımât-ı cûdu âfâka keşîde kehkeşân âsâ

Hulûs-ı kalb ile Hakk'a tazarru'dur işi dâim
Fütûhât ile anınçün anı te'yîd eder Mevlâ

O sultân-ı cihan-bandır ki İbrâhîm Pâşâ'yı
Vezîr-i a'zam edip verdi revnak dehre ser-tâ pâ

Cihân-ı köhneyi lûtf-u keremle eyledi ta'mîr
Sipihri kıldı sa'y-ü ihtimâmı pîr iken bernâ

Sitanbûl'un hele her cânibin reşk-i behişt etti
Bu da'vâya delîl olur mu Sa'd-âbâd'dan a'lâ

Çıbıklı Göksu sâir gûşe gûşe menziletler hep
Zamân-ı devletnide her biri oldu cihan-pîrâ

Eğer seyretmedinse her birinin tarh-ı dil-cûsun
Bu cây-ı dil-güşayı gör de anla anları nev'â

Kî evvel olmuş idi hüsn-ü ânı işvesi mestûr
Kabâ-yı köhnede bir dil-rübâ-yı mâh-rû âsâ

Pes ol destûr-ı zî-şan nâib-i hoş-tab'-ı dânâya
Buyurdu tâ ki tarh-ı dil-firîbin ede müstesnâ

O mi'mâr-ı hüner de eyleyip sad şevk ile hidmet
Güzel pâkîze ma'nâ ihtirâ' etti hele hakkaa

Zihî pâkîze nüzhet-gâh kim şâh-ı nihâlinde
Konup murg-ı çemen erbâb-ı tab'a böyle der gûyâ

Şu havz-ı pâke bak da sîne-i yârı getir yâda
Şu nahli gör de bârî niydüğün bil kaamet-i bâlâ

Bunu seyretmeden gitti cihandan neyleyim Örfî
Ki Keşmîriyyesin bârî edeydi âteşe ilkaa

Dırîgaa Hâfız-ı Şîrâzi dahi kılmadan gitti
Musallâ nâmını yâd etmeğe tövbeyle isti'fâ

Ya Sâib görmüş olsa Çâr-bâg-ı Isfahan vasfın
Ne gûne rahne-i dîvâra eylerdi nihan âyâ

Hele Hak dâim etsin Hazret-i Sadr-ı cihan-dârı
Müeyyed eylesin ıkbâl-ü câhın Hâlik-ı yektâ

Muvaffaktır her işte Hak budur kim re'y-ü tedbîri
Görür her müşkili bir gûne külfet çekmeden aslâ

Bu rütbe akl-ü rüşde mâlik olmak nice mümkindir
Bir âdem Bu-Alî yâhud Arıstû olsa da farzâ

Bu âb-ı dil-güşâ oldukça cârî havz-ı dil-cûya
Cihan içinde kılsın emrini fermânını icrâ

Bu mısra'la Nedîmâ dedi tahsin birle târîhin:
Bu nüzhet-gâhı İbrâhîm Pâşâ eyledi ihyâ

1140 [1]

---

[1] İki yazmada 1140, fakat mısra' 1144 tutuyor

LIII

Hadîce Sultan çeşmesine

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilât (fa'lün)

Âsman-mertebe Sultân Ahmed
Heft ıklîmde oldur hâkan

Üsküdâr'ı edip ihyâ lûtfu
Âb-ı Şîrîn ile kıldı reyyan

Kırk çeşme gibi bu şehri hele
Eyledi çeşmeleri âbâdan

Ol şehin duhter-i vâlâ-güheri
Kıldı bu ayn-i dil-ârâyı revan

Eyleye Hazret-i Bârî müzdâd
Ol şehin şevket-ü şânm her an

Bî bedel dedi bu târîhi Nedîm:
Çeşme-i pâk-i Hadîce Sultân

1143

LIV

Gülşenî tekkesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî kâşâne-i nev-mehbat-i esrâr-ı rûhânî
Verir sâhib-dilân-ı ışka feyzi kasr-ı irfânı

Hoşâ ferhunde cây-i feyz-bahşâ-yi dil-i âşık
Derûnunda olur tahsîl-i isti'dâd-ı rabbânî

Gıdâ-yı rûh ederler bunda bûy-i gonce-i zikri
Cenâb-ı Gülşenî'nin andelîbân-ı gülistânı

Derûn-ı ehl-i şevkı rûşen eyler Hazret-i Pîri'in
Tecellî etmede zikr-i celîden sırr-ı pinhânı

Çerâg-ı kurb-ı akdes şem'-i fânûs-ı hayâ olmaz
Müberrâdır ziyâdan ehl-i tevhîdin dil-ü cânı

Recâ-yi feyz ile ben de Nedîmâ intisâb ettim
Görünce mecm'a-ı ehl-i maârif çün bu eyvânı

Sudûr etti lisân-ı mürşid-i ilhâmdan târîh:
Bu cây-i pâkde kırklar makaamı buldu invânı

1114 [1]

LV

Tersanede Dîvan-hâneye

Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilât (fa'lün)

Şehriyâr-ı zamâne zıll-i Hudâ
Halled-Allâhu mülkehu ebedâ

Ya'ni Sultân Ahmed-i sâlis
Tâc-bahş-ı Sikender-ü Dârâ

Zîr-i destindedir yedi ıklîm
Taht-i hükmündedir yedi deryâ

Pâdşah-ı cihan ki asrında
Oldu ma'mûre ser-be ser dünyâ

---

[1] Hisâba göre bu târih çıkıyor.

Pâs-bân-ı serâyı mecd-ü şeref
Perde-dârân-ı kasrı izz-ü ulâ

Pîşesi dîn-i Ahmed'e nusrat
Kârı şer'-i Muhammed'i icrâ

Çâker-i dergeh-i saâdetidir
Sad hezâran Sikender-ü Dârâ

Husrev-i pür himem ki subh-ı bahâr
Der-i kasrında perde-i dîbâ

Kevkeb-i tâli'-i saâdetinin
Pîş-gâhında âftâb sühâ

Lemeân-ı rikâb-ı ıkbâli
Mâha sermâye mihre izz-ü ulâ

Mehçe-i râyet-i hümâyûnu
Âftâb-ı münîre çihre-güşâ

Ol şehenşâh-ı âlem-ârâyı
Nice hayre muvaffak ede Hudâ

Bâ husûs ana eyleye destûr
Sadr-ı zî-şânı Hazret-i Mevlâ

Ya'ni hem-nâm-ı pâk-i İbrâhîm
Sıhr-ı rûşen-dil-ü Felâtun-râ

Sıhr-ı zî-şân-ı pâdşâh-ı güzîn
Felek-i câh âftâb-ı zekâ

Ziyb-i dîbâce-i kitâb-ı himem
Vâzı'-ül-asl-i fenn-i cûd-ü sehâ

Bir gün ol şehriyâr-ı âlî-şan
Oldu tersâneye şeref-bahşâ

Sadr-ı a'zam dahi saâdet ile
Sâye veş hem-reh olmuş idi ana

Anda bir kûh - pâre kalyona
..... ne olmuşlar idi sa'y-nümâ [1]

Seyredip pâdşâh-ı âlî-câh
Eylediler esâsını inşâ

Şenlik oldu kesildi kurbanlar
Olunup devlete duâ vü senâ

Kıldı dîvân-hâneyi teşrîf
Ba'dehu ol hıdîv-ı mülk-ârâ

Gördü kim olmuş idi erkânı
..... [2]

Olmuş iken o cây - gâh-ı şeref
Melce'-i dûst mazhar - i a'dâ

Nâ-sezâ idi kim kala vîrân
Öyle dîvân-hâne-i vâlâ

Hâtır-ı eşref-i hümâyunu
Gördü tecdîd olunmasını revâ

..... [3]
Kıldı ferman ki oluna ihyâ

Pes cenâb-ı vezîr-i pâk-nihâd
Sadr-ı Cem-câh Mustafâ Pâşâ

Halef-i dûdmân-ı mecd-ü şeref
Vâris-i câh-u mesned-i âbâ

Feylesûf-ı dakıyka-dân-ı hikem
Mû-şikâf-ı hakaayık-ı eşyâ

---

[1] Halil Nihad basmasında bu mısra' yoktur. İst. Ü. Türkçe yazmalar arasında 2829 No. daki nüshada yazdığımız gibidir.

[2, 3] Bu mısra'lar da yok. Ü. Y. da da böyle

Sıhr-ı âlî-nijad-ı sadr-ı güzîn
Ced be ced âsaf-ı cihan-pîrâ

Kapudân olmağıla devletle
Oldu meşhûr o âsaf-ı dânâ

Pes edip himmet âna hasb-el emr
Kıldı bu tarhı böyle müstesnâ

Habbezâ tarh-ı dil-pesend-ü lâtîf
Habbezâ resm-i dil-keş-ü zîbâ

Bârek-Allâh zihî huceste eser
Bârek-Allâh zihî bülend binâ

Sakfı sakf-ı sipihr ile hem-dûş
Temeli gâv-ı arz ile hem-pâ

Sahnının pâsbânı fasl-ı bahâr
Kasrının perde-dârı dest-i sabâ

Reng-ü tâbı muhassal-ı evhâm
Hüsn-i tarhı netîce-i hulyâ

Secde-gâh eyler idi mihr anı
Sâye-bân olmasaydı perr-i hümâ

Anda kışlardı mevsim-i nev-rûz
İzz-ü devlet verildi ana be câ

Dâimâ izz ile olup âbâd
Sâhibine mübârek ede Hudâ

Sâl-i târîhini bu pâk eserin
Etti bu beyt ile Nedîm imlâ:

Cûd-ı Sultân Ahmed-i Gaazî
Yaptı dîvân-hâneyi hâlâ

[1]

---

[1] Birinci mısra' 1234, ikincisi 814 tutmada.

LVI

Mustafa Paşa yalısına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hıdîv-i pür himem dâmâd-i ekrem âsaf-ı efham
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi Felâtun-râ

Keremde ma'delette merhamette cûd-ü re'fette
Nazîrin görmemiştir bâz olaldan dîde-i dünyâ

Dırahş-i şemse-i eyvânı rûy-ı şemsten lâmi'
Ferâz-ı târem-i iclâli tâk-ı arştan bâlâ

Edip dreyâ-yi sürh İran-zemîni hûn-i düşmenden
Kızılbâşı garıyk-ı lücce-i hûn etti ser-tâ pâ

Gelip bir gün o nûr-ı bîniş-i devlet saâdetle
Dü çeşm-i sıhr-ı hâsın kıldı eltâfiyle nûr-efzâ

Temâşâ ederek sâhil-serây-ı nüzhet-âbâdın
Bu mevkı' oldu manzûr-ı nigâh-ı âsaf-ı dânâ

Buyurdu sıhr-ı âlî-şânına ol dâver-i âlem
Revâ mı olmamak bu müntezehte kasr-ı müstesnâ

Hevâsı bî bedel mevkı' güzel âbı hayât-âver
Heman ancak kusûru bir muallâ kasr-ı bahr-ârâ

Çü ta'yin kıldı resm-ü mevkiin tab'-ı kerem-kârı
Olundu mûceb-i fermânı üzre ser-be ser inşâ

Nice artırmasın bu kasr-ı vâlâ âdemin ömrün
Ki bâistir anın bünyâdına ol nutk-ı rûh-efzâ

Nice matbû'-u dil-cû olmasın tarh-ı dil-ârâsı
Ki kıldı ihtirâ' anı o tab'-ı mekrümet-pîrâ

Taâlallâh zihî kasr-ı bülend-ü âsman-mesned
Ki lâyık subh-ı îyd olsa derinde perde-i dîbâ

Sanırsın tâk-ı Kisrî kasr-ı Şîrin'dir peder mâder
Ki anlardan tevellüd eylemiş bu tıfl-ı nev-peydâ

İki cânibden almışlar o tıfl-ı şevkı âguşa
Ana gûyâ ki deryâ dâye olmuş kûh ise lâlâ

Kafâsında güneşten sakınıp lâlâsı endâmın
Tutar pîşinde dâim dâyesi âyîne-i zîbâ

Bülend-ü pâk-ü nazük ol kadar kim ana âlemde
Nazîr olmaz meğer kim tab'-ı destûr-ı cihân-ârâ

Kapûdan Mustafâ Pâşâ-yi gerdun - kadr-ı âlî-câh
Müşîr-i muhterem destûr-ı âlî-şân-ı bî hemtâ

Kitâb-ı medhinin bir lafzını takrîr müşkildir
Bütün erbâb-ı nazma hâs olunsa milket-i ma'nâ

Ola makrûn-ı envâ'-ı inâyât-ı Hudâ zâtı
Hemîşe hânedân-ı devletin ma'mûr ede Mevlâ

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın
Leb-i yemde bu nâzük kasrı yaptı Mustafâ Pâşâ
[1]

LVII

İbrahim Paşa'nın beytini tazmin yollu sulh tarihi

Fâilâtün fâilâtün fâilât

Şâh-ı âlem dâver-i âlî-güher
Ziyb-bahş-i mesned-i tâc-ü kemer

---

[1] 1127 tutuyor, 1138 olması lâzım.

Yan'i Ahmed Hân-ı Gaazî kim odur
Dâver-i encüm-sipâh-ı bahr-ü ber
Kam'-ı ehl-i bid'at-ü tuğyân için
Eyledi ıklîm-i Îrân'a sefer
Sebk-ı istîlâ ile Efgaaniyan
Buldulardı nice büldâna zafer
Yedlerinden cümlesin nez'eylemek
Pâdşâh-ı dîne âsan bî keder
Liyk anlar cümle Sünnî-i'tikaad
Her taraftan keşte islâma zarar
Afv-ü ibkaa ile ihsân eyledi
Sulhu tecvîz eyleyip ol nîk-eser
Âsaf-ı Cem-sadrı sıhr-ı ekremi
Verdi bu beyt ile halka müjdeler

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Lûtf-u ihsân ile ol şâh-ı cihân
Eyledi âfâkı cümle şâdmân
Pâdşehlerde nazîrin görmedi
Sad hezâran dîde ile âsman
Dâd-güster ehl-perver pür hüner
Pûr-ı Destân-ı diyâr-ı izz-ü şan
Afvi ile her taraf râhat bulup
Verdi halk-ı âleme emn-ü aman
Şimdi rezmi bezme tebdîl ettiler
Çâr-pâre oldu mecliste sinân
Hak taalâ ede ömr-ü devletin
Berter-i a'dâd-ı ânât-ı zamân
Sâye-i lûtfunda her şehzâdesi
Ola ber-hurdâr-ı ömr-i câvidân
Ma'ni-i «es-sulhu hayrun» aslını
Halka tefhîm etti sadr-ı nükte-dân

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Dâimâ şâh-ı cihân mesrûr ola
Meyl-i kahr ile adûsu kûr ola
Zûr-ı bâzû-yı celâl-ü satveti
Kayravan tâ Kayravan meşhûr ola
Rây-u Kisrî rîze-çîn-i ni'meti
Kase-lîsi Husrev-ü Fağfûr ola
Etmeyen şehler sipihre ser-fürû
Bende-i dergâhı zûrâ-zûr ola
Her günü îyd-i sürûr-ü ibtihâc
Her şebi kadr-ü berât-u[1] sûr ola
Çevresinde serv-veş şehzâdeler
Her biri magbût-ı nahl-i Tûr ola
Sadr-ı Cem-câhı lisânından müdâm
Böyle rûh-efzâ sühan mezkûr ola

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Habbezâ destûr-ı âsaf-menkabet
Levhaşallâh sadr-ı âlî-menzilet
Bermekiyy-i asr-ı ihsân-ü kerem
Hâtem-ı ıklîm-i lûtf-u merhamet
Ehl-i islâmı sıyânet eyleyip
Şefkat etti gördü sulhu maslahat
Hak budur kim hüsn-i tedbîri ile
Buldu ser-cümle halâyık tesliyet
Hak tınâb-ı hayme-i ıkbâlini
Eyleye merbût-ı yevm-i âhiret
Bâğ-u râğ-ı devlet-ü iclâline
Esmesin bâd-ı hazân-ı ma'zelet

---

1) -i

Böyle gevher-pâşi-i tebşîr eder
Tab'-ı pâkinden o bahr-i âtıfet
Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Hak vezîr-i a'zamı dil-şâd ede
Himmetiyle âlemi âbâd ede
Devlet-ü ıkbâl ile tâ rûz-ı haşr
Mesned-ârâyî-i adl-ü dâd ede
Her nefes yüz bin esîr-i mihneti
Kayd-ı derd-ü gussadan âzâd ede
Sarsar-ı kahr-ı Hudâ bed-hâhının
Dûde-i menkûsunu ber-bâd ede
Sadr-ı devlet kâh-ı izzette müdam
Himmeti düşmüşlere imdâd ede
Ola eyyâmında âlem müsterîh
Bir ahad ne âh-u ne feryâd ede
Hak taalâ sadr-ı devlette anın
Kâinatı lûtfuna mu'tâd ede
Sarf-ı gûş-ı hûş eden ehl-i hıred
Bu makaaliyle kemâlin yâd ede

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Ey muazzam husrev-i âlî-makaam
Devletin Allâh kılsın ber-devâm
Dergeh-i vâlâna rû-mâl eyleyip
Dâimâ kılsın adûlar iltiyâm
Böyle nice feth-i âlî-şân olup
Edesin iclâl ile tahsîl-i kâm
Devletinde askeri tanzîm edip
Alırız bir bir adûdan intikam
Bizden Eşref memleket ister iken
Ol bize verdi nice şehr-i benâm

Eyledim şevketlü hünkârım hisâb
«Gaalibâne oldu» târîh-i tamâm

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh
1140 [1]

LVIII

Nevşehir'de çeşmeye [1]

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âsaf-ı gerdun-haşem destûr-ı İskender-alem
Ya'ni İbrahîm Pâşâ ol vezîr-i bî-misâl

Hazret-i Hân Ahmed'in dâmâd-ı âlî-şânıdır
Görmemiştir mislini bu mesned-i câh-u celâl

Cûdu icrâ eyleyip bu çeşme-i pâkîzeyi
Eyledi leb-teşnegâna feyz-i sad birr-ü nevâl

Habbezâ ser-çeşme-i pür ferr-ü tâb-ü bî-nazîr
Kim temâşâsı gönüllerde komaz gird-i melâl

Tarh-ı pâki ol kadar hâtır-firîb-ü dil-güşâ
Seyredenler anı tahsîn etmemek emr-i muhâl

Vasfını etmek murâd üzre ne mümkindir anın
Kim görenler tarh-ı hûbun oldular hayretle lâl

---

[1] Terkiplere alınması lâzımsa da târih olduğundan ve «Gaalibâne oldu», 1140 yılını gösterdiğinden tarihler arasında kaydediyoruz

[1] Bu ve bundan sonraki târihi Ahmed Refık merhum'un makalesinden aldık (Millî mecmua, sene. IV, No: 75, c, VII, Nedîm'in gayr-i matbû' bir kitâbesi, s. 1215).

Hak ede bânîsinin ıkbâl-ü iclâlin füzun
Âftâb-ı devletine ermeye hergiz zevâl

Yazdı bu mısrâ'-ı pâkîzeyle târîhin Nedîm:
Oldu bîrun ayn-ı İbrâhîm Pâşâ'dan zülâl
1133

LIX

Nevşehir'de hamama

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi kerem-mu'tâd
Ki yoktur himmet-ü cûd-ü mekârimde ana hemtâ

Cenâb-ı Hazret-i Han Ahmed'in dâmâd-ı zî-şânı
Duâ-yi devletin eyler gerek a'lâ gerek ednâ

Vezîr-i âkıl-ü kâmil müşîr-i bî-muâdildir
Zamân-ı devletinde oldu âsûde bütün dünyâ

Cihânı eyledi cûd-ü sehâsı şöyle âbâdan
Ki reşk eyler zemîne şimdi ehl-i cennet-ül-me'vâ

Husûsâ Muşkara şehrin edip ma'mûr-ü âbâdan
Bu hammam-ı lâtîf ol şehre verdi ziyb-ü fer hakkaa

O denlû pâk-ü rûşendir letâfetle nezâfetle
Ki câmı dîde-i hurşîde olmuştur ziyâ-bahşâ

Ana bir haste âdem girse derdinden bulur sihhat
Değil hammâm bu dâr-üş-şifâ-yi feyzdir gûyâ

Gelip bir şevk vasfından Nedîm'e dedi târîhin:
Bu nev hammâmı İbrâhîm Pâşâ eyledi inşâ
1134

---

[1] Mezar taşında ikinci mısra', yanlış olarak ilk mısra' yerine kazılmıştır. Mezar taşından yazdık.

LX

Annesinin ölümüne

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Olıcak emr-i Hudâyile Nedîm-i zârın
Mâder-i müşfikası âzim-i şehrâh-ı bakaa
Gelip iki gözüne yâş dedim târîhin:
Sâlıha kadına cây ede behişti Mevlâ

1124 [1]

[1] Mezar taşında ikinci mısra', yanlış olarak ilk mısra' yerine kazılmıştır. Mezar taşından yazdık.

Terkipler
ve
Mesnevîler

I

İbrahim Paşa'nın Kapudan Paşa evine gelişi dolayısiyle musammat

Mef'ûlü mefâilün feûlün

Hoş geldin eyâ hıdîv-i ekrem
Lûtfunla gönüller oldu hurrem
Şâd oldu mekâriminle âlem
Her gûne meâsirin demâ-dem

Ârâyiş-i arsa-i cihandır

Ey sadr-ı güzîn-i pür celâlet
Vaktinde cihan misâl-i cennet
Bir çâker-i mukbilin semâhat
Çün bende derinde izz-ü devlet

Perverde-i hâk-i âstandır

Re'yinle eder zemîni teshîr
Gerdûn-ı kühen dedikleri pîr
Kim sendeki pâk re'y-ü tedbîr
Çerhin eline keşîde şemşîr

Bâzûsuna âhenin kemandır

Ey âsaf-ı pür şükûh-ü dânâ
Zâl-i zer-ü Rüstem-i tüvânâ
Teşbîh olunur mu sana zîrâ
Âlemde eserlerin hüveydâ

Anlarsa bir iki dâstandır

Buldu bu cihân-ı köhne yekser
Cûd-ü kereminle ziyb-ü zîver
Tahkıykım ehl-i fehm anlar
Bir köhne hikâyedir ki derler

Ca'fer kerem ehlidir filandır

Bâb-ı keremin cihâna me'vâ
Fahretmede hidmetinle dünyâ
Ey sadr-ı güzîn-i âlem-ârâ
Teşrîfin ile bu sadr-ı vâlâ

Magbût-ı ferâz-ı âsmandır

Dâmâdına lûtf edip firâvân
Kıldın anı makdeminle şâdân
Çün oldu bu lûtf-ı hâsa şâyân
Şimden geri necm-i bahtı her ân

Hurşîd-i sipihre hem-inandır

Şâyeste önünce çerh-i gerdân
Hurşîdi çü micmer ede sûzân
Bircîs tuta yanınca dâmân
Hem kaldıra perde mâh-ı tâbân

Kim perde-güşâlık ana şandır

Bunlar edicek edâ-yi hidmet
Pîr-i feleğin değil mi növbet
Kim eyleyip ol dahi cesâret
Bir tâze zemîn-i nev-ibâret

Arz eyler ise heman zamandır

Geldi yine zühre-i şeker-hand
Destine kemânın eyledi bend
Bir turfa nevâya urdu peyvend
Âgaazesi gerçi kim Nihâvend

Ammâ ki karârı Isfahandır

Pâyende ola bu bezm-ü vâdî
Hidmette dura sürûr-ü şâdî
Ikbâl-ü hubûr-ü ber-mürâdî
Her lâhzası bin neşâta bâdî

Allâh'a şükür ki râyegândır

Âhır kalemim olup mürahhas
Kıldı bu hitâbı bana muhtas
Ayrılma bu bâbdan ayak bas
Ancak bu cihanda sana mahlas

Bâb-ı himem-i hudâyegândır

II

Sultan Ahmed'in matlaını tazmin

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyâr-ı tâç-ver sâhib-kırân-ı bahr-ü ber
Kıldı bu sâhil-serây-i hâsına bir gün güzer
Gam olup ol dem herâsan deyicek eynel mefer
İzz-ü devletle buyurdu ol şeh-i sâhib-hüner

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Oldu çün ahdinde âlem ser-be ser sûr-ı sürûr
Ettiler her kanda vardiyse gam-ı nâ-kâmı dûr
Pes ana bir yer bulup hâkaan-ı İskender-zuhûr
Kıldı bu vech üzre fermân-ı hümâyûnu sudûr

Biz safâ ile Neşât - âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Âlemi kıldı tefahhus ol şeh-i âlî-tebâr
Gördü kim adliyle hep ma'mûrdur dâr-ü diyâr
Şunda hâlî vü harâb ancak adem-âbâd var
Dedi ta'mîrin murâd edip anın da şehriyâr

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Olmağıla pîşesi nazm-ı umûr-ı milk-ü dîn
Fikret-i nazma muvâfıktır o tab'-ı nükte-bîn
İktizâ eylerse bu da'vâya burhân-ı mübîn
İşte bestir bes bu âlî matla'-ı pâk-ü metîn

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Ferr-ü şevketle gelip ol husrev-i vâlâ-cenâb
Eyledi bu kasr-ı pâkinde safâlar iktisâb
Tab'-ı pâkinde maânî eyleyip ref'-i hicâb
Kıldı bu matla' tulû' ol dem misâl-i âftâb

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Saltanat bâğında oldu bir gül-i ra'nâ iyân
Yâ ki bir ahter nisâr etti zemîne âsman

Yâ ki geldi pîş-gâha hâsıl-ı deryâ vü kân
Yâ buyurdu izz-ü devletle şeh-i vâlâ-mekân:

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

IIII

Râzî'yi tahmîs

Dehrin âb-ı rûyusun bu hâk-dan durdukça dur
Âlem içre mushaf-ı mu'ciz-nişan durdukça dur
Sidre-vü Cibrîl-ü Tûbâ vü cinan durdukça dur

Ey sehî serv-i kerem bâg-ı cihan durdukça dur
Gülşen-i pür ziynet-i kevn-ü mekân durdukça dur

Çerhe ferr-ü tâb salsın râyet-i meh-peykerin
Mihr-ü mehten bâc-hâh olsun nigînin hancerin
Fevz-ü nusrat hem-inânın baht-yârî yâverin

Dâim olsun tûg-ı tevfıyk-ü inâyet reh-berin
Ol revân oldukça sen de ol revan durdukça dur

Târem-i iclâline pervâze vâlâ-yi şafak
Hayme-i câhımla gerdûn-ı çihârüm yek-nesak
Mihri mencuk-ı otâğ etmiş sana Rabb-ül felak

Zâtını kılmış sütûn-i hayme-i ıkbâl Hak
Bârigâh-ı nüh-kıbâb-ı âsman durdukça dur

Zemzem âsâ âb-ı lûtfun herkese icrâdesin
Âleme hân-ı Halîl-ullâh gibi âmâdesin
Ka'be veş dîn-i mübînin kadrini i'lâdesin

Rûz-ü şeb kesb-i rızâ-ullâh için istâdesin
Mescid-i nüh-târem-i nüh-âsman durdukça dur

Pertev-i re'yin cihânı döndürüp bezm-i Cem'e
Lem'a-pâş olmaktadır şem'-i vücûdun âleme
Ukdeden dönmüştü diller kâkül-i ham-der hame

Hoş güşâyiş verdi tedbîrin bu kâr-ı derheme
Mechis-i gerdûn-ü şem'-i ahteran durdukça dur

Dâim ol ıkbâl-i Sultan Ahmed-i Gaazî gibi
Çerhe hem-dûş ol anın tûğ-ı ser-efrâzı gibi
Tâ Nedîm'in kumri-i kilk-i sühan-sâzı gibi

Sâye-i cûdunda âlem diyeler Râzî gibi
Ey sehî serv-i kerem bâg-ı cihan durdukça dur

IV

İzzet Ali Bey'in
gazelini taştîr

«Ey hoş ol şeb kim bana arz-ı cemâl eylerdi yâr»
Mâha kendin çerhe âguşun misâl eylerdi yâr
Terk için ağyârı bin ganc-ü delâl eylerdi yâr
İlleri taglîtte sihr-i halâl eylerdi yâr
«Bî mecâl idim ben ibrâm-i visâl eylerdi yâr»

«Şâhid-i maksûd âguşumda ben mahrûm-ı kâm»
Hiç görünmez bu iki zıdd arasında iltiyâm

Var ise taglît için söylenmiş ola bu kelâm
Fil hakıyka maslahat ger kalmış olsa nâ-tamâm
«Subha dek teklîf-i vuslatta cidâl eylerdi yâr»

«Pîç-ü tâbımdan girîz etmek murâd ettikçe ben»
Gûşe-i ıkbâle ıkbâli ziyâd ettikçe ben
Ehl-i bezmin ta'nasın ol şûh yâd ettikçe ben
Cümlesi bî-hûştur derdim inâd ettikçe ben
«Halka-i zülfün kemend-i mekr-ü âl eylerdi yâr»

«Nâr-i gayretle arak-rîz-i hicâb oldukça ben»
Za'fımı fehmeyleyip derdi o şûh-ı pür fiten
Bunlara ben eyleyim mekri temâşâ eyle sen
Sonra câdûlar gibi ızhâr edip efsûn-i fen
«Didesin mecrâ-yi eşk-i infiâl eylerdi yâr»

«Gâh harf-endâz-ı ta'n oldukça yarân-ı safâ»
Her birin bir tarz ile iskât edip ol pür cefâ
Âşıkına âkıbet pinhân olup hâcet-revâ
Kâm-rân olduğuna dâl olmağiçin gûyiyâ
«Kaametin sûret-nümâ-yi şekl-i dâl eylerdi yâr»

«Gayri der-kâr-ı safâ gördükçe reşkinden heman»
Işk-ı pîçan gibi olup âşıka bend-i miyan
Rûy-ı pîçîde olunca çihre-i sâki iyan
Râzını bîgânelerden eylemek için nihan
«Kelle-pûşun perde-i ruhsâr-ı âl eylerdi yâr»

«Hâsılı İzzet Nedîm-i bezm-i hâs-ül hâsım»
Eylemiş lûtfiyle memnûn anlayıp ihlâsını
Bulmuş ol gavvâs dürrün dür dahi gavvâsını
Söyledip erbâb-ı nazmın hâme-i kassâsını
«Tâ seher efsâne-hân-ı kıyl-ü kaal eyledi yâr»

V

Neşâtî'yi tahmîs

Feilâtün (failâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Çerhe peyveste edip âh ile efgaanı bile
Firkatin bâşa getirdi gam-ü hicrânı bile
Bend-i zülfünde getirdin dil-i nâlânı bile

«Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile»

Gözüme kasr-ı safâ beyt-i hazen veş görünür
Bu heyûlâ-yi tasavvur da müşevveş görünür
Şu'le-i âh dil-i sûz ile ser-keş görünür

«Bâğa sensiz varamam çeşmime âteş görünür
Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile»

Rûz-ı keyfiyyet-i firkat ne musîbet günsün
Gird-i âlâm-ü gamım sâha-i arşa konsun
Şem'-i meh-tâb dem-i tâb-ı dilimden sönsün

«Sîneden derd ile bir âh edeyim kim dönsün
Aksine devr-i felek mihr-i dırahşânı bile»

Mey-i şâdî keder-âlûd-i anâdır sensiz
Tarab-ı bezm-i safâ dahi hevâdır sensiz
Seyl-i eşkim dahi tûfân-ı belâdır sensiz

«Devr-i meclis bana gird-âb-ı belâdır sensiz
Mey-i rahşânı değil sâgar-ı gerdânı bile»

Hasret-i hancer ile cism-i felâket-zâ hayf
Oldu sad pâre meğer gitti o bî pervâ hayf
Haşre dek vird-i zebân ola Nedîmâ bâ hayf

«Hâr-ı firkatle Neşâtî-i hazînin vâ hayf
Dâmen-i ülfeti çâk oldu girîbânı bile»

VI

Tıflî'yi tahmîs

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Hem subh eder kesb-i sefîdî bedenimden
Hem zulmeti şeb perçem-i müşk-i Hutenimden
Germiyyeti hurşîd rûh-ı berk-zenimden

«Meh pertev alır tâbiş-i vech-i hasenimden
Cem'iyyeti öğrendi nücûm encümenimden»

Şol mertebe kim gamzelerim sihr bilürler
Yek nazrada her âfeti teshîr kılurlar
Mir'âtta benden dahi aks-i dil alurlar

«Erbâb-ı füsûn-ü sahere âciz olurlar
Çeşm-i siyeh-i câdu-yı Hârût-fenimden»

Konsa nola nahl-i kad-i dil-cûyuma tûtî
Âvîhtedir kâkül-i hud-rûyuma tûtî
İmrense aceb mi leb-i hoş-gûyuma tûtî

«Baktıkça benim âyine-i rûyuma tûtî
Meşk-ı sühan eyler leb-i şekker-şikenimden»

Gör bâd-ı nesîmi yine bîhûde gezer mi
Bir şûh-ı sitem-kâr hevâsiyle yeler mi
Nahl-i kadime mâil olan serve bakar mı

«Hûbân-ı cihân bârını âlemde çeker mi
Bir kerre alan bûsemi sîb-i zekanimden»

Cân ile Nedîmâ ruhunun mültehebidir
Kâfer hatı beyt-i dilimin bûm-i şebîdir
Tahmîse sebeb ol sanemin şevk-ı lebîdir

«Tıflî bu gazel ol güzelin müntehabîdir
Mecmûa-i eş'âr-ı selîs-i sühanimden»

VII

Nedîm-i Kadîm'i taştîr

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

«Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın»
Bîmâr eden bu gûne seni râhat olmasın
Bizden tesettür etme abes külfet olmasın
Bî câ tabîbe varmağa hiç hâcet olmasın
«Sad el-hazer ki sevdiğin ol âfet olmasın»

«Geh hancer-i tegaafül-ü geh nîze-i itâb»
Tarf-ı küleh şikeste vü ebrûda pîç-ü itâb
Baksan eğerçi elde değil sâgar-ı şerâb
Ammâ henûz gamze ser-efken nigeh harâb
«Ol mest-i nâz mest-i mey-i nahvet olmasın»

«Dünyâya oldu velvele-endâz-ı resthîz»
Kad çekti serveler gibi âh-ı şerâre-rîz

Gül-nahle oldu nahveti sermâye-i sitîz
Devşirdi dâmenin yine şimşâd-ı tünd-ü tîz
«Gül-zâra azmeden o sehî-kaamet olmasın»

«Bîgâne-meşrebâ bize tâ key tegaafülün
Ey nahl-i nâz yok mu bu yana temâyülün
Açılmaz ise nâhun-ı âhımla kâkülün
Yoğise bir kelâma bizimle tahammülün
«Bir âşinâ nigâha da mı fursat olmasın»

«Ey andelîb nâle-i âteş-feşânı ko»
Tâ böyle hiffet eyleme âh-u figaanı ko
Terkeyle bî-edebliği eşk-i revânı ko
Şeb-nem misâl sen dahi bâr-ı girânı ko
«Terdir mizâc-ı nâzük-i gül sıklet olmasın»

«Gelmez o şûh meclise agyâr gelmese»
Memnûn idik bu kendüye de bâr gelmese
Bir pâre havf-ı serdi-i bâzâr gelmese
Lûtfeylemek değil hat-ı ruhsâr gelmese
«İster ki arz-ı hâle bile ruhsat olmasın»

«Merhem-pezîr olmadı zahmım benim Mesîh»
Teng oldu cism-ü câna bu nüh kubbe-i fesîh
Vermezse ger şifâ şefe-i dilber-i melîh
Bihbûd olur mu değme nemekten dil-i cerîh
«Etme ilâc bîhude gel zahmet olmasın»

«Şâyed eser ede nefes-i âteşîni hayf»
Olmaz enîn-i âşıka zîrâ metâ vü keyf
Hem-mahlasım ki nazm ile etmişti sell-i seyf
Bu mısraı benimçin okurmuş şitâ vü sayf
«Söylen Nedîm-i zâr ile germ-ülfet olmasın»

VIII

Müseddes

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Gam-ı hâlinle genc-i ışk miskiyy-ül hitâm olsun
Nigîn-i la'lini yâd etmeyim âlemde nâm olsun
Dile câm-ı emel endûh-u mihnetsiz harâm olsun
Gamın eksilmesin peymâne-i ömrüm tamâm olsun
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Be câdır serde dâim olsa sevdâ-yi hevâ-dârî
Habâb âsâ şikest eylerse de câm-ı dil-i zârî
Tırâz-ı mecylis-i ahbâb ise ben istemem yârî
Humâr-ı gam benim dîrîne kârımdır heman bârî
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Bana cevr-ü sitem eksikmidir baht-i siyâhımdan
Ne hâcet imtinân ol gırra mest-i geç-külâhımdan
Dem-i mestîde bârî sakınıp şemşîr-i âhımdan
Edip câm-ı lebin âsûde zehr-âb-ı nigâhımdan
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Tarıyk-ı ışkda pâdâşi-i mihnet saâdettir
O bezm-i hâsda hamyâze-rîz olmak da işrettir
Neşât-ı tâze-i hûn-ı ciğer bir özge hâlettir
Humâr-ı ye's ile hud hem-ser olmak câna minnettir
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Çerâğı kimsenin âhımla bî-nûr olmasın yâ Rab
Benimçün subh-ı vuslat şâm-ı deycûr olmasın yâ Rab

Alan cânım bu işret-hâneden dûr olmasın yâ Rab
Çekenler sâgarım hemvâre mahmûr olmasın yâ Rab
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Bu gün gördüm Nedîm-i can-küdâz-ı derd-perverdi
Kiyâh-ı kûh-ı mihnet-gâha dönmüş çihre-i zerdi
Zeban çektikçe kânûn-ı ciğerden şu'le-i derdi
Demâdem âh edip bu matla'-ı dil-sûzu söylerdi
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

IX

Sultan Ahmed'in iyileşmesi dolayısiyle terkîb-i bend

Bi hamdillâh ki âlem yine mesrûr-ül cenân oldu
Açıldı gül gibi mahzun gönüller şâdmân oldu
Efendimiz bulup sihhat pür etti âlemi behcet
Safâ vu zevk-u sohbet âlem içre râyegân oldu
Olup her gecemiz kadr oldu her bir rûzumuz bayrâm
Ruh-ı zişt-i keder âyîne-i dilden nihân oldu
Küsûf-ı illet olup ber taraf cism-i şerîfinden
Yine çün mihr-i enver âleme pertev-feşân oldu
Aman şevketlü hünkârım bu gamla biz neler çektik
Gece gündüz işimiz nâle-vü âh-u figaan oldu
Efendim cum'alarda görmeyip vech-i hümâyûnun
Gözümüz kanlu yaş akıtmada çün ergavân oldu
O günlerde koyup yüz yerlere dergâh-ı Bârî'de
Der idik kim ilâhî hâlimiz gaayet yemân oldu
Veliyy-ün-ni'metimiz pâdşâhımız efendimiz
Misâl-i nûr-ı nezzâre gözümüzden nihân oldu

Der-i Ha'da bi hamdillâh duâmız müstecâb oldu
Hele cism-i şerîfin sihhat ile kâm-yâb oldu

Gidip el-hamdü lillâh cism-i pâkinden bu illetler
Zuhûr etti saâdetlerle sihhatler selâmetler
Bi hamdillâh kederler geçti gayri vaktidir olsun
Binişlerde safâlar zevkler dil-cûy sohbetler
Sefûf-u hab yeter vakt oldu gayri neylesin içsin
Mürebbâlar muanber kahveler pâkîze şerbetler
Adûnun bağrı şemşîr-i hasedle çâk çâk olsun
Cihanda gösterip şevketlü hünkârım salâbetler
Otursun pâdşâhım haşmet-ü devletle taht üzre
Gelip kılsın derinde Husrev-ü Cemşîd hidmetler
Keder eyyâmı gam evkaatı geçti ba'd-ezin yâ Rab
Ziyâd olsun safâlar dâim olsun izz-ü devletler
İlâhî sana hamdolsun yine bu günleri gördük
Nice günden beri derd ile tak olmuştu tâkatler
Olup derd-ü gam ile halk-ı âlem bî-dil-ü bî-can
Cihânı bî-şuûr etmişti mihnetler kesâfetler

Yerine geldi cânı hamdü lillâh rub'-ı meskûnun
Efendim buldu sihhat çok şükür cism-i hümayûnun

Cihâna gelmedi bir sen gibi sultân-ı âlî-câh
Hatâdan saklasın zât-ı şerîfin dâimâ Allâh
Senin nâm-ı şerîfindir tırâz-ı sikke vü minber
Senin zât-ı hümâyûnunla fahreyler bu izz-ü câh
Bu kudret ile sen ankaa-menişsin düşmenin usfûr
Bu heybet ile sen şîr-i jiyansın düşmenin rûbâh
Senin hâk-i derindir Isfahânî sürme âlemde
Kör olsun işidip derd-i hasedle Isfahan'da şâh
O altın tâs ile meh peykin olmuştur rikâbında
Anınçün dâimâ gitmez yüzünden böyle gird-i râh
Bakıp tûg-ı hümâyûnundaki zerrîne mencûka
Felek etmektedir hurşîd ruhsârından istikrâh

Fezâ-yı câhın içre muhtasar bir haymedir gerdun
İki altûndan toptur anın üstünde mihr-ü mâh
Senin vakt-i şerîfinde geleydi dehre Keyhusrev
Gelip cârû-keş olurdu der-i ıkbâline nâ-hâh

Bu ma'nî cümlenin ma'lûmudur cümle cihân içre
Ki mislin gelmedi dünyâya bu devr-i zamân içre

Efendim sen cihanda pâdşâh-ı bende- perversin
Hudâ eksikliğin göstermesin hurşîd-i enversin
Nızâm-ı dîn-ü devlettir senin zât-ı hümâyûnun
Bu tâc-ü tahta ârâyiş bu mülke ziyb-ü ziversin
Şehenşâh-ı muzaffer şîr-i ner sultân-ı sa'd-ahter
Hıdîv-i bahr-ü ber ferman-revâ-yi heft kişversin
Olur pür hiyre çeşm-i fart-ı ferr-ü tâbından
Firâz-ı tâc-ı ıkbâl üzre bir yek-dâne gevhersin
Seni gördükçe bu haşmetle der İskender'e gerdûn
Efendindir senin bu sen anın bâbında çâkersin
Derim ol demde ammâ ben kulun da ana bî-pervâ
Behey mecnun felek sen haddini bilmezsin ebtersin
Sikender kim ki anın dergehinde ede çâkerlik
Durursun da bu gûne her zaman yâbâne söylersin
O bir sultân-ı a'zamdır ki sen her şeb gelirsin de
Cebîn-i mâh ile anın derinde secde eylersin

Şehenşâh-ibn-i şâhenşâh sultân-ibn-i sultandır
Eben an ced hudâvend-i cihan hâkaan-ı devrandır

İlâhî sen bilirsin kalbini ol şâh-ı zî-şânın
Ki dâim i'timâd-ü i'tikaadı sanadır anın
Tevekkül eyleyip sıdk ile lûtf-u cûduna dâim
Recâ eyler hulûs-ı kalb ile ıfdâl-ü ihsânın
Pes imdi ey Hudâ-yı lem-yezel izz-ü celâlinçün
Vücûd-ı pâkini hıfzet hatâlardan o sultânın

Cemâlin dâimâ yâvuz nazardan sakla yârabbî
Gözün hemçün çerâğ-ı mürde bî-nûr eyle a'dânın
İlâhî dâimâ bil-cümle evlâd-ı kirâmının
Husûsâ kim büyük şeh-zâdesi Sultan Süleymân'ın
Kılıp zât-ı şeref-pîrâların âfâttan mahfûz
Ziyâd eyle safâsın anların sûriyle dünyânın
Vekîl-i mutlakı Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'yı
Karîn et dâimâ lûtfuna ol sultân-ı zî-şânın
Kulûb-ı nâsı celbetmektedir çünkim şehenşâha
Ziyâd et dâimâ ıkbâlin ol sadr-ı cihan-bânın

Hatâdan eyle yâ Rab pâdşâh-ı âlemi te'mîn
Nedîmâ bendesi kılsın duâ biz deyelim âmîn

X

— Mesnevî —

Kapudan Mustafa Pâşâ'yı medih ve Vefâ bâğını öğüş

Feûlün feûlün feûlün feûl

Kani sâki ol câm-ı fîrûze-reng
Değildir değildir zamân-ı direng

Eğer ömrüm isen de eyle şitâb
Ki fursat görürsün ki pâ-der rikâb

Ne sabr-u tahammül ne tâb-ü tüvan
Hemân oldu hâlim amân el-amân

O mest-i tegaafül o hûnî nigâh
O mahmûr manzar o çeşm-i siyâh

Beni kıldı tâ şöyle mest-ü harâb
Ki mest olur işitse bûyum şerâb

Seni kim görüp olmadı mübtelâ
Belâsın a zâlim belâsın belâ

Heman-dem ki dûş oldu sana gözüm
Ne desem gerekti unuttum sözüm

Biraz dur efendim ki fikreyleyim
Hele câmı sun da işit söyleyim

Behey bî-mürüvvet behey bî-vefâ
Benim gibi âşık bulunmaz sana

Kılıp hâk-i pâyine ben ferş yüzüm
Fedâ eyleyim hem yoluna özüm

Sirişkim mi eksik figaanım mı yok
Niyâza münâsib zebânım mı yok

Ne var bir dem ey âftâb-ı emel
Beni gark-ı nûr eyle rûyunla gel

Gel ey izz-ü nâzın ciğer pâresi
Gel ey derdi dâg-ı derun çâresi

Beri gel ki bir lâhza ey şûh-u şeng
Hem-âheng olalım çü tunbûr-ü çeng

Sana bir aceb dâstan söyleyim
Kulak tut ki sihr-i beyan söyleyim

Bu gün bir gülistâna düştü yolum
Ki oldu şuûrum tahayyürle güm

Ne gördüm ki bulmuş cihan ziyb-ü fer
Değil bu cihan bir cihân-ı diğer

Neşîb-ü ferâz-ü yemîn-ü şimâl
Bütün izz-ü ıkbâl-ü câh-u celâl[1]

---

1) Bütün izz-ü câh-u celâl-ü cemâl

Serâ-ser gül-ü sünbül-ü yâsemen
Çemen der çemendir çemen der çemen

Beni aldı hayret bu gülşen nedir
Bu ziybende ma'şuk-ı pür fen nedir

Kim etti bu gül-zârı reşk-i behişt
Kimin hâsılıdır bu kâr-ü bu kişt

Nedir nâmı kimdir tırâzendesi
Kime açılır rûy-ı nâzendesi

Olurken bu fikretle her sû devan
Bu ebyâtı gördüm yazılmış ayân

«Hoşa nüzhet-âbâd-ı cennet-sirişt
Ki hâkinde müdgam mizâc-ı behişt»[1]

Cinan mı[2] **bu yâhud gülistanmıdır**
Dükân-ı tebessüm-fürûşanmıdır

Hevâsı Mesîhâ-yı tab'-ı nizâr
Temâşâsı tıryâk-ı hâb-ı humâr

Musaffâdır âbı çü çeşm-i harûs
Gül-i âli dil-keş çü şerm-i arûs

O serv-i bülend o fezâ-yı cemîl
Çü ayş-ı arîz-ü çü ömr-i tavîl

Eder câmı lâle nemâsı anın
Kebâbı gül eyler hevâsı anın

Zemînninde güsterde dîbâc-ı nûr
Fezâsında câ-rûb giysû-yi hûr

Güneş hâke üftâde bir jâlesi
Mehin hâlesi bir kızıl lâlesi

---

1) Nef'î'nindir
2) Çemen mi

Bahâr öyle etmiş fezâsında cûş
Sanırsın ki gerdûna ermiş hurûş

Dizilmiş nihâlân-ı gül sû-be sû
Katâr ile gelmiş meğer reng-ü bû

Biri birin etmiş çü hûban kinâr
Gülistân-ü büstân-ü bâg-u behâr

Leb-i havzı mâh-ı nevin pâresi
Süreyyâ-feşan âb-ı fevvâresi

Ruhâmında ol denlü var ferr-ü tâb
Ki yanında çün şem'-i rûz âftâb

Olur âb-ı ber-ceseste çerhe memâs
Ki üstünde gerdun asılmış çü tâs

Eder tab'ı fevvâresi der kemend
Urur mevci ömrün ayağına bend

Gülistâna fevvâre cedvel çeker
Yahud haddelerden gümüş tel çeker

Hoşâ dil-güşâ havz-ı berrâk-u sâf
Cüvânanda var mı bu safvette nâf

Ya ol selsebîl-ı safâ dest-gâh
Ki her mevci bir târ-ı nûr-ı nigâh

Şikenler yakışmış ana bî-kusûr
Çü çîn-i cebîn-i büt-i pür gurûr

O târem felekten de berter gibi
Meh üstünde konmuş kebûter gibi

Gülün handesi şöyle pür velvele
Ne mümkin ki bülbül şeker-hâb ola

Takınmış fezâsında serv-i sehî
Çü sergûş başında mihr-ü mehi

Hezâr anda gördü gülü der kafes
Eder mi dahi âşiyânın heves

Gül-ü lâle bir birine işve-sâz
Hezâr ile kumrî hem-âvâz-ı râz

Göründü çıkıp târeme yâsemen
Tulû' etti sandım süheyl-i Yemen

Dırahşan neden sünbülün turrası
Meğer şâne urmuş mehin gurresi

Derûnunda var bir turâzende kasr
Ki vermiş der-ü bâmı eflâke asr

Oturmuş o kasr içre sadr-ı güzîn
Hıdîv-i hüner-perver-i kâr-bîh

Cihan-sadr-ı zî-şân-ı gerdun-sükûh
Muzaffer sipeh-dâr-ı encüm-gürûh

Eben an ced ârâyiş-i câh-ü kadr
Peder ber peder nûr-ü destûr-ü sadr

Hıdîv-i hıred-mend Arıstû-gulâm
Hudâvend-i dârât-ü nâmûs-u nâm

Cebîninde nûr-ı asâlet mübîn
Nigîninde ferr-ü celâlet rehîn

Kapûdân-ı deryâ sipihr-i ulâ
Semiyy-i Nebiyy-i güzin Mustafâ

Harîminde nesr-i felek hîç kes
Nigâhında sîmurg perr-i meges

Kerem bezm-i hâsında hînâ-geri[1]
Himem evde doğmuş kemin çâkeri

---

1) hidmet-geri, hidmet eri

Bu gül-zârı kıldı o sadr-ı dilîr
Cihân içre zâtı gibi bî-nazîr

Gülü iltifâtı edip hande-rûy
Bahârâna ahlâkı bahşetti bûy

Olup perçem-i rahşı sünbül-feşan
Alem-dârlık etti serv-i revan

Bu gül-zâr-ı nev kilk-i inşâsıdır
Benefşe o inşânın imzâsıdır

Zemîne edip lûtf-ı tab'ı eser
Bu kaddi nihâl-i gül andan çıkar

İlâhî be-hakk-ı behişt-i berîn
Bu gül-zârı eyle hazandan emîn

Kılıp sâhibin dâimâ ber-karâr
Gülistânın eyle hemîşe bahâr

Dil-i düşmen olsun hasedle dü nîm
Edip vasf-ı zâtın hemîşe Nedîm

XI

Mahmud Paşa Mahkemesi naibliğinden azli dolayısiyle şikâyet lugaz[1]

Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilât (fa'lün)

Nedir ol çârsû-yi pür enver[2]
Anda râyic metâ'-ı fazl-u hüner
Ele girmez metâı gavgaasız
Akçe etmez kumâşı tamgaasız

---

1) Bu lugaz mahkemeyi anlatıyor
2) bî-ziver

Ne hıtâyî var anda ne hâre
Söz satarlar varan hırîdâre

Bir soğuk yerdir ol bakılsa eğer
Liyk hammâm vşe giren terler

Kimi ana varıp olur handân
Kimisi çağırır aman aman

Himmet-i âsafa olan mazhar
Olur ol şârsûya şeh-bender

Bunu bir kimse edemez münhal
Meğer ol sadr-ı erşef-ü a'kal

Melce-i bî-kesan melâz-ı cihan
Kâm-bahşâ-yi cümle âlemiyan

Kârı halk-ı cihâna şefkattir
Pîşesi lûtfdur mürüvvettir

Bendesin lûtfuna edip makrûn
Komaz elbette hâtırın mahzûn

Dâverâ bendene himâyet kıl
Pek yamân oldu hâli re'fet kıl

Bunca demdir ki derd-nâk-ü melûl
Kaldı bî-kâr-ü bî-kes-ü ma'zûl

Cümle akrânı mükrem-ü mansûb
Kaldı ancak cihanda ol menkûb

Lûtfun olmazsa ey huceste-hısâl
Öldürür bendeni bu derd-ü melâl

Böyle sıklet mi eyler idi eğer
Benden olmasa dâverâ muztar

Kıla Hak devletin ziyâd senin
Ola âlem gününde şâd senin

XIII

— Mesnevî —
Lâden hakkında lugaz

Nedir ol tîre-rû vü zişt-beden
Anı vâr eylemiş Hudâ yoktan

Sûretâ gerçi bir heyûlâdır
Liyk her sûreti pezîrâdır

Bulup ekser bir iki vech-i vecîh
Rûh-ı insâna eyledim teşbîh

İbtidâsı lâtîf-ü ulvîdir
Sonu ammâ kesîf-ü süflîdir

Nâkıs olmaz anınla şânı yine
Halk elinden bırakmaz anı yine

Rûm'a geldikçe hep o tîre-likaa
Hemçü Hindû giyer sefîd kabâ

Geceler eyler azm-i nahlistân
Vâsıl olur ana seher-hîzân

İsterim sana nâmını diyeyim
Liyk yok evveli ki söyleyeyim

Bilemezsin bu remzi fikr ile sen
Meğer imdâd erişe Mevlâ'den

Gazeller

— A —

I

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Bîgâne gamzen âşıka nâdâne âşinâ
Tâ key tegaafül ey büt-i bîgâne-âşinâ

Zülfün hayâli cây edeli çeşmim olmadı
Giysû-yi hâb şâne-i müjgâne âşinâ

Ser-der hevâ-yi ışkı idi diller olmadan
Bâd-ı sabâya kâkül-i cânâne âşinâ

Ey nüsha-i kemâl idi manzûme-i vücûd
Lafz-ı dil olsa ma'ni-i irfâne âşinâ

Kırdı geçirdi tîg-ı nigâhiyle âlemi
Çeşmi ne yâd baktı Nedîmâ ne âşinâ

II

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Haddeden geçmiş nezâket yâl-ü bâl olmuş sana
Mey süzülmüş şîşeden ruhsâr-i âl olmuş sana

Bûy-ı gül taktîr olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

Sihr-ü efsûn ile[1] dolmuştur derûnun ey kalem
Zülfü Hârût'un demek mümkin ki nâl olmuş sana

Şöyle gerd olmuş Firengistan birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

Ol büt-i tersâ sana mey nûş eder misin demiş
El-aman ey dil ne müşkilter suâl olmuş sana

Sen ne câmın mestisin âyâ kimin hayrânısın
Kendin aldırdın gönül noldun ne hâl olmuş sana

Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
La'lin öptürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

III

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Gör kadd-i yâri serv-i çeman söylerim sana
Bak ol dehâna râz-ı nihân söylerim sana

Sorma peyâm-ı la'lini peymâne duymasın
Ey dil tehâlük etme aman söylerim sana

Ben şâirim o kaamet-i mevzûnu[2] doğrusu
Sevmem desem de belki yalan söylerim sana

Vardır huzûra söyliyecek bir sözüm anı
A'dâ kaçan uyur o zaman söylerim sana

---

1) Sihr efsûniyle
2) bâlâyı,

Söylenmez ol perî ile seyrim hisârsız[1]
Zannetme ey dil anı hemân söylerim sana

Hamdır dü zülfü zülfe veş anınla bil heman
Ey bâd-ı subh işte nişan söylerim sana

Eylerse bana dahi nazar ol hıdîv-i ahd
Hemçün Nedîm sihr-ü[2] beyan söylerim sana

Seyreyledikçe dâiresin der sipihre mihr
İzz-ü vekaar-ü haşmet-ü şan söylerim sana

Feyz-i nesîm-i lûtfu ile gül-sitanda gül
Eyûyâ deyip durur ki heman söylerim sana

Tâ cebhen üzre nakşederim vasfın âkıbet
Ey âftâb işte iyan söylerim sana

Mirrîh heybetini görüp der pesend ile
Gûyâ deyip durur ki heman söylerim sana

Ey meh rikâbı ol da gör ikbâli ben bunu
Her vakt-ü her zamân-u her an söylerim sana

Hiç bir nişâne yok o miyân-ü dehândan
Âgâh olursam ey dil-ü can söylerim sana

IV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Çünki bülbülsün gönül bir gül-sitan lâzım sana
Çünki dil koymuşlar adın dil-sitan lâzım sana

Nev-cüvanlık âlemin tâ kim getirsin yâdına
Dahi pek pîr olmadan bir nev-cüvan lâzım sana

---

1) seyr-i hısârımız
2) -i

Çünki şâirsin hayâl-i tâzedir senden murâd
Pes yeni bir dil-rübâ-yi mû-miyan lâzım sana

Bir güzel sev duymasın ammâ sakın zâl-i felek
Genc ola ammâ nihân-ender nihân lâzım sana

Çünki ta'mîr etti tâli' hâne-i vîrânını
Gayri zâhir bir münâsib mîhman lâzım sana

Âhuvân-ı ma'ni-i nve saydına hep cümleden
Şimdi bir giysû-kemend ebrû-keman lâzım sana

Çünki tîr-i hecr ile oldun zahım-nâk ey gönül
Çek çevir kendin ki bir kaşı keman lâzım sana

Vasf-ı la'l-i dilber ise kasdım ey kilk-i beyan
Tercemân olmaklığa şîrin-zeban lâzım sana

Kıl metâ'-ı nazmını ârâyiş-i sûk-ı kemâl
Ey Nedîm-i pür hüner ziyb-i dükân lâzım sana

V

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Ne aceb eylese esrâr-ı derûnun ifşâ
Gonceden söz getirir bülbül-i şeydâya sabâ

Yèlerek Çîn-i seherden geliyor bâd-ı nesîm
Gaalibâ zülfü elinden edecektir şekvâ

Oldu murgaan ile ezhâr-ı çemen hem-sohbet
Sahn-ı gülşende zuhûr etse nola vâ-veylâ

Isınıp cümle kulûb âb-ı bürûdet gitti
Cilve-rîz olsa aceb mi dönerek arz-u semâ

Nev-bahâr olsa da bî-çâre Nedîmâ nâ-şâd
Rûz-ı mahşerde meğer şâd ola bâ lutf-ı Hudâ

VI

Mefâîlün feilâtün mefâilün feilât

Dile mahabbet-i giysû-yı yâr olur peydâ
Garîbe hâhiş-i dâr-ü diyâr olur peydâ

Nedir bu germi-i bâzâr-ı nev-bahâr-ı arûs
Açılsa bir gül-i ter bin hezâr olur peydâ

Hat-âver olmaya mâdâm o hüsn-i pertev-sûz
Yanınca çok iyi gün dostu yâr olur peydâ

Güm etse şevket-i hüsnü şükûh-ı nev-hatlar
Siyeh haberde belî iştihâr olur peydâ

Düşürme kendini girdâb-ı inkılâba Nedîm
Zamân olur sana da bir kenâr olur peydâ

— B —

VII

Mef'ûlü fâilâtü mefâlîü fâilün

Hemvâre humle hoş başı câm ile leb-be leb
Ümm-ül habâis olsa nola duhter-i ineb

Sen kim gözümde nûrsun ey şeb-çerâğ-ı nâz
Meh gayri gamla[1] âyine-i germ olur bu şeb

Kaddin ki ceyş-i işveye şâhım alem çeker
Mushaf komak ferâzına hattın değil aceb

Defter-keş-i maâyib-i nâs olma merd isen
Kıl zâtını nazarlara mecmûa-i edeb

Seyret Nedîm o kaameti kim eylemiş murâd
Bir mısra'-ı resâda mezâmîn-i nâzı hep

---

1) gamla gayri

VIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Işka düştüm cân-ü dil müft-i cüvânân oldu hep
Sabr-u tâkat masraf-ı câk-i girîbân oldu hep

Açmış oldum sînesin bir kerre ârâm-ü sükûn
Sîneden bilmem ne hâlettir girîzân oldu hep

Hâl kâfir zülf kâfir çeşm kâfir el-aman
Ser-beser ıklîm-i hüsnün kâfiristân oldu hep

Olmadı tenhâca bir işret çemende yâr ile
Üstüme göz dikti nerkisler nigeh-bân oldu hep

Gerdeninden sînesinden bûseler etmişti va'd
Cümlesinden neyleyim kâfir peşîmân oldu hep

Bir nezâketle açıp fes gûşesinden[1] perçemin
Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayrân oldu hep

Şîve-i güftârı hemşîren mi öğretti sana
Her sözün şîrin-zebânım cânıma cân oldu hep

Sen demişsin kim kimin derdiyle giryandır Nedîm
Hep mürüvvetsiz senin derdinle giryân oldu hep

IX

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Olunca dîde-i mestin lebâ-leb-i âşûb
Düşer vücûd-ı dile lerze-i teb-i âşûb

1) zîr-i fesinden

Be dest-i gamze nüvâziş-gehidir ol çeşmin
Kenâr-ı rûy-ı fezâ tarf-ı gabgab-ı âşûb

Aceb münâsib-ü çespândır ey büt-i tannâz
Nigâh-ı mestine vâdî-i mezheb-i âşûb

Değil saf-ı müje gaaret-gerî-i çâna gelir
Gürûh-ı pâ-be rikâbân-ı eşheb-i âşûb

Nedîm-i zâr gibi der herâs olur âlem
Olunca dîde-i mestin lebâ-leb-i âşûb

X

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Barıb kûyınga yığlamak teledim bir sadâ tartıp
Yöğürdi min sarı ol gamze tîğ-ı sürme-sâ tartıp

Alup tıgıngı elke saçı zırhın salmış arhaya
Mining kasdımga kilmiş üç toluk câm-ı safâ tartıp

O şol âhû közin kılmağ üçün kıymac üze kıymac
Salar dünbâle nahvet sürmesin ol pür cefâ tartıp

Ser-i kûyınga barmak ihtiyârım parlatır sanman
Gönülnü iltürür[1] kuvvet bile zülf-i dütâ tartıp

Nevâyî rûhu kilkindin Nedîmâ küp tapar lezzet
Terennüm eylekecni yanglıp ün salıp nevâ tartıp

— T —

XI

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Güldür çemen-i sînede dâğ-ı gam-ı hasret
Şeb tâ-be seher eşk-i terim şeb-nem-i hasret

---

1) İltürüp, iktürür

Şundan bir iki çekdirigörsün bize sâki
Bî zevrak-ı sahbâ geçilir mi yem-i hasret

Dîvâne-sıfat hasret olur hâb-ı huzûra
Dil olsa hayâlinle eğer hem-dem-i hasret

Uşşak usûliyle nühüft etti nevâsın
Gördü ki çıkış vermedi zîr-ü bem-i hasret

Gam nuklü melâmet tarabı girye Nedîm'i
Hûnâbe-i dildir mey-i nâb-ı dem-i hasret

XII

Cây edeli sînem büt-i dilcûy-ı mahabbet
Dil oldu perî-hâne-i câdû-yı mahabbet

Hattın nazar-ı âşıka elbette girandır
Kıldan ağar ey şûh terâzû-yı mahabbet

Ser-mest yatur künc-i dimâğımda safâdan
Mecnûnu serâsîme eden bûy-ı mahabbet

Bir hâb-ı perîşâne müjem olmadı mahrem
Küncîde değil şâneye giysû-yı mahabbet

Eyler kad-i ham-keştemi gerdîde çü dûlâb
Kühsâr-ı serimden dokülen cûy-ı mahabbet

Düşmekte ciğer-pâreleri dâmına çün gird
Der-kâr gibi sînede cârû-yı mahabbet

Işk ehli alıp eylese şâyeste Nedîmâ
Eş'ârımı ta'vîz be-bâzû-yı mahabbet

— R —

XIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlû fâilât

Sâk-u sürîn-ü gabgab-ü leb meşrebimcedir
Ser tâ be-pây hâsılı hep meşrebimcedir

Bir câm bir de la'l-i lebin sundu muğ-beçe
Pîr-i mugaan olası aceb meşrebimcedir

Bedr-i tamâmıma nazarın değmesin felek
Meclisde ayş-ü nûş bu şeb meşrebimcedir

Sâgar gibi behâne-i nûş-ı şerâb ile
Bûs-i dehân-ı yârı taleb meşrebimcedir

Bezm-i şerâbdan geçemem doğrusu Nedîm
İşret tabîatımca tarab meşrebimcedir

XIV

Zannetme duhter-i rezi rind ile gizlidir
Anınla şeyh efendi de babalı kızlıdır

Bint-ül[1]ineb de muğ-beçenin tıpkıdır heman
Bir meşrebi güşâdece kızdır Sakızlıdır

Zâhid Sakız şerâbını pınhan çekip demiş
Bîgâne içmesin bu sudan kim sakızlıdır

Bülbül ağırlık etse nola nakd-i şeb-nemi
Ebkâr-i gonce[2] hayli çemenli çeyizlidir

Geçmez yolundan öpmeyicek nakş-i pâyini
Üftâden ey nihâl-i çemen yollu izlidir

Etti şefîd dîde-i uşşâkı bahr-i eşk
Ol kıç levendi şûh meğer Akdenizlidir

Hâkister olsa ten yine esrâr-ı kâkülün
Mânend-i cevher âyine-i dilde gizlidir

Bu heşt beyt ile yine hakkaa ki ey Nedîm
İmzâlı-ı belâgate kilkin sekizlidir

1) Duht-i
2) ma'ni

XV

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Murâdın anlarız ol gamzenin iz'ânımız vardır
Belî söz bilmeyiz[3] ammâ biraz irfânımız vardır

O şûhun sunduğu peymâneyi reddetmeyiz elbet
Anınla böylece ahdetmişiz peymânımız vardır

Münâsibdir sana ey tıfl-ı nâzım huccetin al gel
Beşiktâşa yakın bir hâne-i vîrânımız vardır

Elin koy sîne-i billûra rahmet âşıka zîra
Beyâz üzre bizim de pençe bir fermânımız vardır

Güzel sevmekte zâhid müşkilin vâr ise bizden sor
Bizim ol fende çok tahkıykımız itkaanımız vardır

Koçup her şeb miyânın cânına can katmada ağyâr
Behey zâlim sen insâf et bizim de cânımız vardır

Sıkılma bezme gel bîgâne yok da'vetlimiz ancak
Nedîmâ bendeniz var bir dahi sultânımız vardır

XVI

Mefâilün feilâtün mefâilün, feilât

Sabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb kokar
Açarsa ukde-i pîrâhenin gül-âb kokar

Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncedir o dehen koklasam şerâb kokar

3) bilmeziz

Aceb ne bezmde şeb-zinde-dâr-i sohbet idin
Henûz nerkis-i mestinde bûy-ı hâb kokar

Nikaab ile göremezken biz anı vâ hayfâ
Rakıyb o gerden-i sîmîni bî-nikaab kokar

O ten ki hâk ola ışkın küdâz-ı sûzundan
Biten kiyâhı dem-i haşre dek kebâb kokar

Seni meğer ki gül-efsûn-ı nâz terletmiş
Ki sîb-i gabgabın ey gonce-leb gül-âb kokar

Nedîm sen yine ma'nî-şikâflıkta mısın
Ki nevk-i tıyg-ı kalem hûn-ı intihâb kokar

XVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)

Gelişin âşık-ı güstâhını âzâremidir
Yoksa pürsîden-i hâl-i dil-i bîmâremidir

Böyle âteşle gelip âb gibi geçmekten
Kasdın âzâre mi tatyîb-i dil-i zâremidir

Bir geliş geldi ki farkedemedim hayretten
Haber-i feth mi burc-ı dile humbâremidir

Ser-fürû gâhi gehî sahtlik eyler bilmem
Bezmde şîşe-i mînâ-yi dile hâremidir[1]

Bül-aceb hâleti var bilmedik ol şûhu Nedîm
Vahşi şâhin mi yahud kumri-i âvâremidir

---

1) Bezmde şîşe mi mînây-ı dile hâremidir

XVIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Zerre veş dil pençe-i mihr-i dırahşânındadır
Cân-ü ten çün mevc dest-i kahr-i ummânındadır

Çâk Çâk olmazsa destinde girîbân-ı seher
Rûz-i haşr ey âh iki destim girîbânındadır

Yârin ey âşüfte dil hüsnün nihan tutmaz velî
Var ise billâh tekâsül çeşm-i irfânındadır

Va'd-i ferdâ tâ be key ey hesti-i nâkıs tüken
Çünki feyz-i vuslat-i câvîd pâyânındadır

Dûr olur mu hîç ey pîr-i mugan dâim senin
Bûy-ı sahbâ veş dil-i hun-keşte dâmânındadır

Sen bat-ı sahbâ değil tâvûs-ı kudsîsin Nedîm
Kim zuhûr-ı hâletin mecliste cevlânındadır

XIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hande-i gonce temâşâ-yi nihâlindedir
Tabiş-i şu'le gül-i berk-ı cemâlindendir

Hâlenin reşk ile hûn olduğu ser-tâ be kadem
O miyâne sarılan kırmızı şâlindendir

Deyr-i dil böyle sanem-hâne-i Ferhâr olmak
Hep senin ey büt-i zâzende hayâlindendir

Döndüğü kaaleb-i fersûdeye cism-i zârın
Yine ey rûh-ı revan fikr-i visâlindedir

Var ise yine Nedîmâ sana bu feyz-i sühan
Tûti-i nâtıka-i şûh-mekaalindendir

XX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Müstezâd-i işve ol hatt-ı nevin îcâdıdır
Zülfünün terkîb-i bend-i fitne hâtır-zâdıdır

Hârişinden el-amân kaabil mi ki ol âfetin
Girye mevc-efzâ-yi âh-ı hancer-i bîdâdıdır

Dil mi koydu âh kim hun-keşte-i cevr etmedik
Gamze-i dil-dûzun el-hak kârının cellâdıdır

Bî-sütun Ferhâd'a hem-âheng ise Kays'in dahi
Nâle-i zencîr usûl-i nağme-i feryâdıdır

Resm-i ebrûsun görüp Mânî nola reşk eylese
Bu Nedîmâ nakş-ı nevk-i hâme-i Bihzâdıdır

XXI

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Serinde yine bir dâg-ı heves bağrımda bâşım var
Cebîni mâha dest-i redd urur bir ser-tırâşım var

Bi hamdilillâh ki sıtl-i dil-keşinden nem kalır hâlî
O zülfün bend-i zencîrindeyim çeşmimde yâşım var

Ne havf eylersin ey dil sırr-ı ışkın inkişâfından
Benim ol gamze gibi mu'temed bir râz-dâşım var

Keser dâmânımı her bir bakışta tîr-i müjgânı
Aceb kim dürre-i gamla helâk oldum telâşım var

Nedîmâ nâmını mümkin mi nakş ey nevk-i tîg-ı âh
Dil-i yâr adlı bir elmâsdan kıymetli tâşım var

XXII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Nigeh ki sâki-i ter-dest bezm-dîdesidir
Füsûn-ü fitne iki câm-ı der-keşîdesidir

Bahâr kim güle bir câm-ı lâle-gûn sundu
Nihâl-i kaddin anın neş'e-i resîdesidir

O fitne kmi anı Hârût uyardı Bâbül'de
Siyâh gözlerinin hâb-ı âremîdesidir

Lebin ki nâz ile bir hande eylemişti henûz
Anın çemende girîbân-ı gül derîdesidir

Hilâl sandığın ey gurre-meset Cemşîd'in
Tehî cihanda kalan sagar-ı keşîdesidir

Nedîm reng-i bahâran o lâle-ruhsârın
Zamân-ı şermde bir katre-i çekîdesidir

XXIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Biri biriyle müjgân safları gavgaaya girmiştir
Nigâh-i gamze gûyâ sulh için araya girmiştir

İşittim dür sadef pîrâhenin çâk eyleyip çıkmış
Meğer ol dilber-i sîmin-beden deryâya girmiştir

Dediler şehr-i nâz-âbâd içinde işve sûkunda
O tâcir-beççe bir dükkân-i istiğnâya girmiştir

Temâşâ eyleyip âyîne içre aks-i ruhsârın
Kıyâs ettim perîdir sihr ile mînâya girmiştir

Fürûgu kûhsâr-ı âheni âb eylemek mümkin
Ol âteş kim hayâlinle dil-i şeydâya girmiştir

Bu gün pek ser-ferâz-ü şâdman gördüm Nedîmâ'yı
Meğer kim meclis-i mahdûm-ı bî-hemtâya girmiştir

XXIV

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Her turrasında bin şiken-i dil-rübâsı var
Her bir şikenc-i turrada bin mübtelâsı var

Bir pür nemek kirişmesi bir tatlu handesi
Bir şekkerin tekellümü bir hoş edâsı var

Seyret beyâz feste o zülf-i muanberi
Şeb-bûyu gör ki berk-i semenden kabâsı var

Kim vasfını ne ben diyeyim hud ne sen işit
Ammâ biraz vefâcığı nâkıs şurâsı var

Bir çeşmi var ki bir nice yüz bin lisan bilir
Bin hem-zebânı[1] hem-demi bin âşinâsı var

Bilsen beğim ederdi seni eşk[2] bî-karâr
Şimdî Nedîm'in öylece bir mâverâsı var

XXV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Kad-i bülend mi ömr-i hezâr-sâlmidir
O la'l-i nâb mı ser-çeşme-i zülâlmidir

Şafak mı şebde ya hattında rûy-ı âlmidir
Subuh sitâresi mi gerdeninde hâlmidir

Dehen mi nüsha-i hüsnündeki meâlmidir
Miyan mı mısra'-ı kaddindeki hayâlmidir

---

1) hem-zebân-ü
2) reşk

İzâr-ü çeşmine sorsan henûz bilmezler
Ki reng-i vesme siyeh-rûy gaaze âlmidir

Tamâm hüsnüne söz yok o âfetin ammâ
Aceb serîre-şinâs-i lisân-i hâlmidir

Ya bir nigâha dahi tâb yok mu çeşminde
O nâz hastesi tâ böyle bî-mecâlmidir

Heman murâdı tegaafüldür ol bütün yoksa
Zebânı beste-i nâz ise çeşmi lâlmidir

Kemâl-i hüsnünü derk eyledikte dil-dârın
Önünde mahv-i vücûd etmemek kemâlmidir

Fürûg-ı gaaze mi billâh söyle rûyunda
Bu reng-ü tâb Hudâ verdiği cemâlmidir

Leb-ü miyandan idi bahsiniz Nedîm ile hep
Dahi miyânede ey dil o kıyl-ü kaalmidir

XXVI

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Bu imtidâd-ı cevre ki bahtın şitâbı var
Mihnet - medâr olan feleğe intisâbı var

Mihrin nihân eyledi devran şafak değil
Benzer ki âteş-i sitemin iltihâbı var

Ser-germi-i niyâz ile dil girye-nâk olur
Yine hadîka-i emelin âb-u tâbı var

Eyler nesîm-i lûtfu bize gird-bâd-ı gam
Bu rûzgâr-ı bî-mededin inkılâbı var

Harf - âşinâ-yi hâl-i dil olmaz leb-i emel
Bir âh-ı derd-nâk ile şâfî cevâbı var

Ber-çîde dâmen-i sitem olmuş şitâb ile
Serv-i revânımın yine benzer itâbı var

Varmağa çok niyâz gerek kûy-ı dil-bere
Ey dil vusûl-ı bâğ-ı behiştin hisâbı var

Yoktur Nedîm-i zârda esbâb-ı ârzû
Ancak cihanda bir dil-i fırkat-meâbı var

XXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Gamzeler ıkbâl-i şevka günde bin efsûn okur
Nekbet-i endûha hattın Tebbet-i vârûn okur

Kaametin kûteh sanırlar ayb-bînân-ı heves
Nâ-sühan-ver mısra'-ı mevzûnu nâ-mevzûn okur

Pîş-i ebrûsunda gûyâ kim o gûyâ çeşm-i şûh[1]
Bir Hicâzî tıfl ki[2] dil-keş-edâdır nûn okur

Bilmez âyîn-i şifâ-yi derd-i âşık niydüğün
Bî-haber durmuş tabîb Ünmûzec-ü Kaanûn okur

Vâiz-i çeşm-i gürisne pîç-ü tâb-ı cû' ile
Mevsim-i iftârda Vettîni vez-zeytûn okur

İki üç harf ile peydâdır Nedîmâ râz-ı ışk
Kim anı nâkıs-nazar gâhî[3] çirâ geh çûn okur

XXVIII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Cefâ-yi tâli'-i nâ-sâz-kârı benden sor
Aman aman sitem-i rûzgârı benden sor

1) gûş
2) tıflek-i, gûdek-i
3) nazarlar geh

Düşüp ümîde neler çektiğimi ben bilirim
Belâ-yi keşmekeş-i intizârı benden sor

Bir iki gün ki ne gaddârlıkların gördüm
Felek dedikleri nâ-pây-dârı benden sor

Zamân-ı va'd-i tahassürde başkadır âlem
O telh şerbet-i şîrin-güvârı benden sor

Henûz ne'esini görmeden humâr çeker
Nedîm-i dil-şüde-i bî-karârı benden sor

XXIX

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Mutrıb ki harf-i râzımı gûş-ı rebâbe kor
Târ-ı kemânı nâle-i dil pîç-ü tâbe kor

Âşık ki nakşeder dil-i pür cûşa la'lini
Gûyâ kirâs tânesidir kim şerâbe kor

Reşk-i fürûg-ı ârızı bir dâg-ı derddir
Kim anı çerh tâ ciğer-i âftâbe kor

Attâr şûhu gerden-i pür hâlin eğdirip
Bir kabza habb-ı fülfülü kâfûr-ı nâbe kor [1]

XXX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâkıyâ hûşum alan zemzeme-i çengmidir
Yoksa destindeki peymâne-i gül-rengmidir

---

[1] Noksan bir gazeldir

Nağmene tîr-i nigeh pîş-rev olmakta meğer
Mutrıb ebrûda kemânınla hem-âhengmidir

La'l-i handan mı yahud kûçe-i verd-i terde
Dest-i târâc-ı sabâdan çözülen dengmidir

Perde-i şermi giderdin ruh-ı pür-tâbından
Kasd o gül - çihreye ey duht-i ineb rengmidir

Bir nihânîce tebessüm de mi sığmaz cânâ
Söyle billâh dehenin tâ o kadar tengmidir

Lezzetinden nice âb almadın ol la'l-i terin
Meded ey sâgar-ı yâkut dilin sengmidir

Ne bu nev nakş-ı tırâzende Nedîmâ söyle
Ûstâd-ı kalemin hâme-i Erjengmidir

XXXI

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Lebin bûsun zamân-ı hatt-ı anber-fâm için saklar
Aceb nâzüklük eyler bâdesin akşâm için saklar

Hudâ olsun nigeh-dârı derûn-ı sînede âşık
Gönül âyînesin bir mâh-ı sîm-endâm için saklar

Hezârı sanmanız hâbîde zîr-i bâle minkaarın
Hayâl-i gonce-i sîr-âbın istişmâm için saklar

Senindir âkıbet ey dîde-i ter dildeki hûn-âb
Ki humlar bâdeyi pinhan da etse câm için saklar

Edip îcâd-ı harf-ü savt mevc-i hande-i gülden
Anı zîr-i lebinde âşıka düşnâm için saklar

Lebin vasfında bir mazmun demiştim reng-ü bû sanma
Anı ceybinde güller bülbülün ikrâm için saklar

Dil-i bîmârıma hiç hisse vermez subh gûyâ kim
Şeker-hâbın heman ol gözleri bâdâm için saklar

Hem-âguuşî-i fincân-ı araktan kaçmaz ammâ kim
Nigîn-i la'lin ol bâziçeyi akşâm için saklar

Nedîmâ bu kumâş-ı heft-reng-i âlem-ârâyı
Tırâz-ı mesned-i vâlâ-yi heft ecrâm için saklar

Nice mesned ki vâlâ-yi şafakta mihr anı dâim
Edip pûşîde ol sadr-ı muallâ - nâm için saklar

XXX

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Hanmısın kâfir
Aman dünyâyı yaktın âteş-i sûzanmısın kâfir

Kız oğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kızmısın oğlanmısın kâfir

Ne ma'nî gösterir dûşundaki ol âteşin atlas
Ki ya'nî şu'le-i can-sûz-ı hüsn-ü anmasın kâfir

Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbanlar
Aceb bir şûha sen de âşık-ı nâlânmısın kâfir

Sana kimisi cânım kimi cânânım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle canmısın cânanmısın kâfir

Şerâb-ı âteşînin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerâğ-ı meclis-i mestanmısın kâfir

Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahi kendi hüsnüne hayranmısın kâfir

Nedîm-i zârı bir kâfir esîr etmiş işitmiştim
Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmanmısın kâfir

XXXIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Zehr-âb çeşme-sârı mı bu çeşm-i ter midir
Bir sîne sûz-ı şu'le mi lâht-i ciğer midir

Çeksem kinâra yârı bakanlar gümân eder
Bâzû-yi zer midir görünen zer kemer midir

Hurşîd pençesin mi takınmış cebînine
Ol zülf-i zerdden dökülen târler midir

Âşûb düştü bezme tutuldu o âftâb
Devr-i piyâle fitne-i devr-i kamer midir

Türkî nazımda böyle keşâ-keş nedir Nedîm
Tab'ın senin mühibb-i nesîm-i seher midir

XXXIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bir cebînin bir dahi zülf-i siyeh-fâmın bilir
Dil ne subhun farkeder billâh ne akşâmın bilir

Günde bir kez tevbe etsem i'timâd etmez yine
Şeh-levendim kuvvet-i bâzû-yi ibrâmın bilir

Değme bir yanmağla meyletmez dile ol gamzeler
Mesttir ammâ kebâbın puhtesin hâmın bilir

Bildiğim hun-rîz ise çeşmi o çerkes-zâdenin
Sırf kâfirdir ne îmânın ne islâmın bilir

Bûsesinden gayri bir lezzet var öpmekte lebin
Âşıka sorsan sebeb ol zevka düşnâmın bilir

Hadd-i zâtında duyan âşıktır anın lezzetin
Lebleri düşnâm-ı şîrînin heman nâmın bilir

Dil-i bîmârıma hiç hisse vermez subh gûyâ kim
Şeker-hâbın heman ol gözleri bâdâm için saklar

Hem-âguuşî-i fincân-ı araktan kaçmaz ammâ kim
Nigîn-i la'lin ol bâziçeyi akşâm için saklar

Nedîmâ bu kumâş-ı heft-reng-i âlem-ârâyı
Tırâz-ı mesned-i vâlâ-yi heft ecrâm için saklar

Nice mesned ki vâlâ-yi şafakta mihr anı dâim
Edip pûşîde ol sadr-ı muallâ - nâm için saklar

XXX

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Hanmısın kâfir
Aman dünyâyı yaktın âteş-i sûzanmısın kâfir

Kız oğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kızmısın oğlanmısın kâfir

Ne ma'nî gösterir dûşundaki ol âteşin atlas
Ki ya'nî şu'le-i can-sûz-ı hüsn-ü anmasın kâfir

Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbanlar
Aceb bir şûha sen de âşık-ı nâlânmısın kâfir

Sana kimisi cânım kimi cânânım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle canmısın cânanmısın kâfir

Şerâb-ı âteşînin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerâğ-ı meclis-i mestanmısın kâfir

Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahi kendi hüsnüne hayranmısın kâfir

Nedîm-i zârı bir kâfir esîr etmiş işitmiştim
Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmanmısın kâfir

XXXIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Zehr-âb çeşme-sârı mı bu çeşm-i ter midir
Bir sîne sûz-ı şu'le mi lâht-i ciğer midir

Çeksem kinâra yârı bakanlar gümân eder
Bâzû-yi zer midir görünen zer kemer midir

Hurşîd pençesin mi takınmış cebînine
Ol zülf-i zerdden dökülen târler midir

Âşûb düştü bezme tutuldu o âftâb
Devr-i piyâle fitne-i devr-i kamer midir

Türkî nazımda böyle keşâ-keş nedir Nedîm
Tab'ın senin mühibb-i nesîm-i seher midir

XXXIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bir cebînin bir dahi zülf-i siyeh-fâmın bilir
Dil ne subhun farkeder billâh ne akşâmın bilir

Günde bir kez tevbe etsem i'timâd etmez yine
Şeh-levendim kuvvet-i bâzû-yi ibrâmın bilir

Değme bir yanmağla meyletmez dile ol gamzeler
Mesttir ammâ kebâbın puhtesin hâmın bilir

Bildiğim hun-rîz ise çeşmi o çerkes-zâdenin
Sırf kâfirdir ne îmânın ne islâmın bilir

Bûsesinden gayri bir lezzet var öpmekte lebin
Âşıka sorsan sebeb ol zevka düşnâmm bilir

Hadd-i zâtında duyan âşıktır anın lezzetin
Lebleri düşnâm-ı şîrînin heman nâmın bilir

Bezm-i meyde nukle el sunmaz heman ancak Nedîm
Dilberin unnâb-ı la'l-ü[1] çeşm-i bâdâmın bilir

XXXV

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Hattın ki reşk-i fasl-ı bahârân olup gelir
Sermâye-bahş-ı sünbül-i reyhân olup gelir

Yâd-ı hatınla neş'e-i hayret derûnuma
Çün seyl-i nev-bahâr hurûşân olup gelir

Gördüm o serv-kaametin ardınca rûz-ı vasl
Ömr-i fürû-güzeşte şitâbân olup gelir

Dûşîne mülk-i hüsne giden kârbân-ı hûş
Gördüm seher ceres gibi nâlân olup gelir

Ma'nî-i tâze kûçe-i dilden zebânına
Yâd-ı lebinle mest-i hırâmân olup gelir

Dil hâciyân-ı kûyu miyânında şevk ile
Hemçü çerâğ-ı kaafile sûzân olup gelir

Cânâ gözüne hasret-i la'linle âşıkın
Keyfiyyet-i şerâb kızıl kaan olup gelir

Çıkmış henûz hâne-i âyîneden o mâh
Esrâr-ı hüsn-ü ânına hayrân olup gelir

Uykûya vardı gözleri dahi o gamzeler
Gaaret-ger-i metâ'-ı dil-ü cân olup gelir

Pâ-bûsuna takaddüm için yine bâd-ı subh
Berk-i gül ile dest-ü girîbân olup gelir

Vasfında müjde sana ki bir kârban sühan
Kilk-i Nedîm-i şûhunu cûyân olup gelir

---

1) *la'lin*

XXXVI

Ol hoş-hırâm-ı işve aceb kangı sûdadır
Seyl-i sirişk-i dîdem anı cüst-ü cûdadır

Görmez hayâl-i hâbda da rûy-ı matlabım
Tâ rûz-ı haşr merdüm-i çeşmim gunûdedir

Bakmaz fürûğ-ı mihr-i cihan-tâba zerrece
Şâm-i gam içre kaldı dil ol mâh-rûdadır

Dâim visâl-i dil-beri yâd etmede gönül
Mecnûn kendü kendü ile güft-ü gûdadır

Ser-pençe-i gamında helâk olsa çâre yok
Şeh-bâz-ı çeşm-i yâra Nedîmâ rübûdedir

XXXVII

Îyd oldu rûze-i gama iftâr vaktidir
Devr-i piyâle geşt-i çemen-zâr vaktidir

Doğdu sepîde-i seher-i îyd ba'd-ezin
Bang-i harûs-ı tâli'-i bîdâr vaktidir

Germet fürûg-u tâbını ey âftâb-ı nâz
Çeşm-i niyâza bahşiş-i envâr vaktidir

Versin dehân-u rûy-ü lebin bâğ-ı hüsne ziyb
Gül faslı lâle mevsimi gülnâr vaktidir

Câm-ı tehî nevâna kulak tuttu sâkıyâ
Kul-kul terennümâtını tekrâr vaktidir

Koy pîş-i ehl-i tab'a bu şeş beyti ey Nedîm
Best-ü güşâd-ı şeş-der-i eş'âr vaktidir

XXXVIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün, Mef'ûlü feûlün

Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr senindir
Yok minnetin aslâ

Ey[1] kân-ı güher anda ne kim vâr senindir
Pinhân-ü hüveydâ

Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
Baş üzre yerin var

Gül goncesisin gûşe-i destâr senindir
Gel ey gül-i ra'nâ

Neylersen edip bir iki gün yâr cefâya
Sabreyle de sonra

Peymâne senin hâne senin yâr senindir
Ey dil tek-ü tenhâ

Bir bûse-i can-bahşına ver nakd-i hayâtı
Ger kaail olursa

Senden yanadır söz yine bâzâr senindir
Ey âşık-ı şeydâ

Çeşmânı siyeh-mest-i sitem kâkülü pür ham
Ebrûları pür çîn

Benzer ki bu dil-dâr-ı cefâ-kâr senindir
Bî-çâre Nedîmâ

XXXIX

Takdîr ki mebnâ-yi safâ vü gamımızdır
Bu bahsde erbâb-ı hikem mülzemimizdir

---

1) Vey

Baş eğmede ancak işimiz tîg-ı kazâya
Teslîm-ı rızâ yâremize merhemimizdir

Hep anın ile söyleşiriz râz-ı derûnu
Meclisde bizim duhter-i rez mahremimizdir

Çıkmadı dehânından anın va'de-i vuslet
El-an o muammâ-yı vefâ mübhemimizdir

Tarh-efken olan şimdi Nedîmâ bu zemîne
Mahdûm-ı felek-mertebe-i efhamimizdir

XL

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Hatt-ı leb dîvân-ı hüsne mısra'-ı ber-cestedir
Anda gûyâ kim dehânın ma'ni-i ser-bestedir

Zâhir olmaz hîç baht-i tîrede sîmâ-yi za'f
Rûyu zengînin şikest-i zengden vârestedir

Âşiyan-sâz olmak ister murg-ı dil bir bâğa kim
Sâhasında nahl-i tûbâ sebze-i nev-restedir

Rahne-i âyîne olsun mu pezîrâ-yi kenâd
Alma ey âfet ele bîhûde dil eşkestedir

Şimdi âlemde kef-i efsûsa hâcet yok Nedîm
Dest-i red dest-i taleb dâim be-hem peyvestedir

XLI

Haste-i hecrim ben efgaan-ı hazînim tâzedir
Nev-be nevdir nâlişim her dem enînim tâzedir

Dâğ ber dâğ-ı cefâ-yi dehr-i dûnum ben müdâm
Nâle vü feryâd-ü âh-ı âteşînim tâzedir

Kasdım etmektir harâb âh ile bünyâdın benim
Her sitem gördükçe zîrâ çerhe kînim tâzedir

Gaafil-i feyz-i hayât-i ülfet-i uşşakdır
Dahi ol nev-reste tıfl-ı nâzenînim tâzedir

Hâlet-i şevk-ı hayâl-i zülf ile yine Nedîm
Fikr-i pîçâ-pîç-i tab'-ı hurde-bînim tâzedir

XLII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Füsun heman nigeh-i işve-bâza çespandır
Kirişme gamze-i âşık-nüvâza çespandır

O nâzenîn vücûd-ü o kaamet-i bâlâ
Nesîc-i işve vü eksûn-ı nâza çespandır

Olursa Kûh-ken-ü Kays'e dil nola pey-rev
Sülûk-i ışk neşîb-ü ferâza çespandır

Aceb mi dil o siyeh çeşm-i şûha olsa esîr
Kebik rübûdegi-i şâh-bâza çespandır

Ne gam Nedîm o bütün nâz-ı dil-firîbinden
Zebân-i tab'çü harf-i niyâza çespandır

XLIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

O zâlimde yine dil-dâde-küşlükten nişan vardır
Görürsün hancer-i ebrûsunun nevkinde kan vardır

Serâpâ söyle pürdür nâz-ü îmâ vü işâretten
Sanırsın her ser-i mûyunda çeşm-ü ebruvan vardır

Dımâğım tuttu bûy-ı sünbül âguşumda döndükçe
Meğer kim dûşunun üstünde bir sünbül-sitan vardır

Aman sabr-u karârım eyledi yağmâ o kâferde
Kırık bir ter zeban ber-ceste nutk-ı bî-aman vardır

Nigâhın ebruvânın görmeden evvel inanmazdım
Ki derler nâzdan hancer tegaafülden keman vardır

Meğer fevvâreden âb-ı letâfet sıçramış çıkmış
O rütbe kaamet-i ber-cesten ey şûh-ı revan vardır

Aceb kim nermdir sînen a zâlim neyleyim ammâ
İçinde senge benzer bir dil-i nâ-mihriban vardır

Nedîmâ hancer-i hun-rîzine sarılmadım derse
Açıp gör kim kef-i destinde zahm-i hun-çegân vardır

XLIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Yine çü rûd çemenlerde cüst-ü cûmuz var
O servin öpmeğe ayağın ârzûmuz var

Garez humâr-şikenlik olursa besdir bes
Bizim gönül gibi eşkeste bir sebûmuz var [1]

— Z —

XLV

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Çeşmin gibi bir sâhir-i pür ganc bulunmaz
Hattın gibi bir nüsha-i nîyrec bulunmaz

Hüdhüd gibi bînâ gerek anı arayanlar
Vîrâneye bûm olmağıla genc bulunmaz

On bir yaşına girmiş o meh-pâreyi gördüm
Kim dedi ki âlemde şeş-ü penç bulunmaz

---

[1] Noksan bir gazel

Limoni Hıtâyîde o pistâna nigâh et
Hiç böyle celî-şa'şaa nârenc bulunmaz

Eyyâm-i hiremde tutalım genc bulunmuş
Âdem o zaman neyliyeyim genc bulunmaz

Âsân değil ol şûhu azâimle de teshîr
Te'sîrli nîyrenc de bî renc bulunmaz

Arzet güherin âsaf-ı zî-şâna Nedîmâ
Her bâr bu mesnedde sühan-senc bulunmaz

XLVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sürme-i hat nerkis-ı gûyâyı hâmûş eylemez
Sâki-i âşûb mahmûrun ferâmûş eylemez

Zevk-bahş-i hâb-ı nûşin fikr-i la'lindir senin
Gül-şekersiz kahveyi erbâb-ı dil nûş eylemez

Edemez kesb-i safâ âyîne-i endâm veş
Ol ki bir kez yâri ser-tâ pâ der âguuş eylemez

Zâhid-i rûbeh-firîb eyler riyâ sahbâya liyk
Ettiği bîdâdı nukl-i meclise mûş eylemez

Mürde-diller sensiz ey rûh-ı revan peymâneyi
Şîre-i cân ile leb-rîz etseler nûş eylemez

Şeh-levend-i feyz çıkmaz seyre tâ kim sâkıyan
Bâde-i gül-rengi rahş-i câme zin-pûş eylemez

Çok zamandır peyker-i tîg-ı zebânından Nedîm
Hûn-ı nazm-ı tâze deryâlar gibi cûş eylemez

XLVII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Bir dem tegaafül etmez isek bir dem eyleriz
Izhâr-ı ışkı yâre hem etmez hem eyleriz

Sen bî-haber hayâlin ile gûşelerde biz
Tâ subh olunca her gece ayş-ü dem eyleriz

Nâhîdi kasd olunsa şikâr eylemek değil
Tunbûr-ı bezme zülfünü târ-ü bem eyleriz

Zâhid ölür gider gam-ı havz-ı behiştten
Biz bir kadeh şerâb ile def'-i gam eyleriz

Sûz-ı ciğerle nevk-i hadengin müzâb edip
Gül-gonce-zâr-ı zahm-ı dile şeb-nem eyleriz

Bir mısra'-ı resâ deyicek mû miyânına
Mânend-i turre kaddi ham-ender ham eyleriz

Bârîk şef' nükteleri cem' edip Nedîm
Nâzende şâhid-i sühane perçem eyleriz

XLVIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Açılmış o gül-gonce olup mest-i ser-endâz
Olmuş var ise duhter-i rez perde-ber-endâz

Yapsa dil-i vîrâneyi üftâde-i ışkın
Gâhî olup eyvân-i visâle kemer-endâz

Sevdâ-yi şikest ol nigeh-i zühre-şikâfe
Olmak gibidir tîr-i kazâye siper-endâz

Çâlâk gerek merd-i reh-i ışk ki vardır
Her hatvede bir hâile-i ber ciğer-endâz

Der kabza edip kilkini meydân-ı hünerde
Hakkaa ki Nedîm oldu bu gün hayli ter-endâz

XLIX

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Tamâm olmaz gönül ışk içre geşt-i kûy-ı cânansız
Kalır tahsîli nâkıs tıfl-ı hud-kâmın debistansız

Rakıyb-i nâ-müselmânın da yâ Rabb olmasın hasmı
O kâfer-beççe-i islâm-düşmen gibi îmansız

Alâyık-bestelik âlemde mahz-ı resm-i mâtemdir
Değildir kaabil-i pûşiş kabâ çâk-i girîbansız

Nedîmâ bî-vücûduz himmet-i mahdûma muhtâcız
Görünmez zerre-i nâ-çîzler mihr-i dırahşânımız

— Ş —

L

Bu şeb uşşakdan ol meh yine rûyun nihan tutmuş
Ki kûyun ser-be ser hengâme-i şâhım aman tutmuş

Değil çeşm-i kebûd ol ebrüvânın zîr-i tâkında
İki âvâre kumrîdir ki gelmiş âşiyan tutmuş

Yürüt peymâneyi canlar bağışla sen de ey sâki
Ki mutrıb râhat-ül ervâh ile devr-i revan tutmuş

Dikiş tutsun mu çâk-i gonce seyrettikte ruhsârın
Tutalım diktiğin nev-nahl-i gül ey bâğ-ban tutmuş

Aceb mi el ayak tutmazsa rindân-ı kadeh-keşte
Leb-i endûh-ı hecr ol nâ-tüvânı çok zaman tutmuş

O hûn-âşâma etmiş mâcerâ-yı ışkımı işrâb
Yine ey dil meğer bu dîde-i giryânı kan tutmuş

Gelir ol şûh-ı nâzende iki desti yine kande
Bir elde sâgar-u bir elde câm-ı ergavan tutmuş

Bu gün gördüm Nedîmâ geçti bin nahvetle dil-dârın
Kirişme dâmenin destin hinâ-yi hüsn-ü an tutmuş

LI

Yazanlar peykerim destimde kâşi bir sebû yazmış
Aceb meşrebde tahrîr eylemiş el-kah nikû yazmış

Miyân-i yârı dil-cûdur demek kasdeylemiş ammâ
Yanılmış hâme-i mutlak-inan[1] dil-cûyu mû yazmış

Cüvânım bir lûgat gördüm lisân-ul ışk nâmında
Belin adın murâd[2] âguşum adın ârzû yazmış

Edip hû hû deyü feryâdına telmih uşşâkın
Celî hatla cüvân-ı nâzenînim çifte hû yazmış

Nedîm'in hak bu kim bu nazmı şevk-âmîz düştü pek[3]
Sanırsın kim durup bir dilber ile rû-be rû yazmış

---

1) Zeban.
2) Belin tûl-i emel,
3) Şevk-âmîz düşmüştür

LII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Yine bu gün acabâ kaç cihan harâb olmuş
Ki gûşe-i nigehin mahşer-i itâb olmuş

Murâdı fitnenin ancak bir intisâbındır
Ya kâkülünde şıken yâ hatında tâb olmuş

Miyan hayâl gibi ince kaameti mevzun
Aceb nişanlayacak beyt-i intisâb olmuş

Dahi geçen aya dek bir hilâl idi bârîk
Bu gün sabâh ile gördüm ki âftâb olmuş

O ser kalır mı hevâsız ki mutrıb-ı ışkın
Elinde bir nice yıl kâse-i şerâb olmuş

LIII

— T —

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Hayrette koydu hâtır-ı uşşâkı zülf-ü hat
Gösterdi kâr-ı ef'i-i tiryâkı zülf-ü hat

Bir bağdır cemâli ki gül-berki rûy-i âl
Şeb-bûyu hâl sünbül-ü leylâkı zülf-ü hat

Mu'ciz ki mihr-ü hem şeb-i yeldâ vü hem behâr
Cem'oldu tutup[1] ol ruh-ı berrâkı zülf-ü hat

Can riştesi biri birisi mâh hâlesi
Tuttu netîce enfüs-ü âfâkı zülf-ü hat

Cedvel-keşîde kıt'a-i yâkut'a döndürür
Akseyledikçe câmda ey sâki zülf-ü hat

---

1) tuttu.

Gel cüft-ü taak oynayalım bezm-i vaslda
Olsun ve liyk cüftü ile tâkı zülf-ü hat

Takıp kemend boynuna döndürdü Ka'be'den
Çekti çevirdi zâhid-i zerrâkı zülf-ü hat

Çoktan giderdi Çîn'e yahud Zengibâr'a dek
Zaptetmeseydi hâtır-ı müştâkı zülf-ü hat

Birisi şerh yazdı biri etti tahşiye
Alıp miyâna hikmet-ül işrâkı zülf-ü hat

Varmaz dil ehli zâbit-ü[2] kaazîye anların
Zencîr-i habsi huccet-i itlâkı zülf-ü hat

Bir nısf dâireyle iki hatt ile tamâm
Gösterdi kâr-i cümle-i evfâkı zülf-ü hat

Hemçün makas dehânını hamyâze-gâh edip
Çâk etti şâne veş dil-i hallâkı zülf-ü hat

Vasfet hudâyegânı Nedîmâ yeter yeter
Kıldı siyâh çihre-i evrâkı zülf-ü hat

Ebrû-yı yârı şimdilik anın rikâbına
Teşbîh kıl da sonra yine bâki zülf-ü hat

Gûş eyledikte nâmının İbrâhim olduğun
Pûşîde kıldı ka'be-i uşşâkı zülf-ü hat

Âguş-ı pençede hat-ı fermânın andırıp
Leb-rîz-i hayret eyledi ahdâkı zülf-ü hat

Esbindeki Kutâs ile kalkan gubârının
Ancak olur nümûne vü mısdâkı zülf-ü hat

Eyyâm-ı satvetinde gönül çalmasın deyü
Güm kaldı ben dedikleri allâkı zülf-ü hat

---

2) zâbite

Dün tûgu perçemin alemî mushafın görüp
Berketti can-feşanlığa mîsâkı zülf-ü hat

Tutsun cihânı haşmetî tâ hüsn ile tuta
Milk-i Hıtâ' yı kişver-i Kıpçak'ı zülf-ü hat

Baksak ki şem'-i bezmine benzer mi rûy-ı yâr
Etse güşâde perde-i iğlâkı zülf-ü hat

LIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Rûy-ı meh-tâbın ne dem görsem gelir kalbe neşât
Tâ ezelden etmiş ey meh-rû seninle irtibât

Gamze-i fettânın ile eyleme hergiz nigâh
Gâh geh uşşak ile eyle mizâc-i inbisât

Ey süvâr-ı esb-i nâzım senden olmaz can dırıyg
Kande kaldı rahş-i râhat-bahş ile râhat-bısât

Da'vet ettim hâneme ol şehr-i hüsnün şâhını
Murg-ı cânı sîha sancıp özr ile çektim sımât

Yârsiz gül-zâr seyri nîşterdir çeşmime
Yâr ile olunca Okmeydânıdır semm-ül hıyât

Ol periyle ettiğim âlem gelince hâtıra
Eşk-i çeşm-i hun-feşânım cûş eder mânend-i Şât

İhtiyâr eyle yerin gaayet ile olsun güzel
Her melek-manzar ile kılma Nedîmâ ihtilât [1]

---

[1] Yalnız bir nüshada bulunduğunu Halil Nihad yazıyor.

— K —

LV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Bezm-i tahkıykde can gûş-ü gönül dîde gerek
Görünen gûş-ü çeşim meclis-i taklîde gerek

Sâkıyâ bâdeyi sen âşık-ı cûşendeye sun
Ehl-i dil meclisine çün mey-i cûşîde gerek

Şöyle pinhan gidesin kûyuna cânanın kim
Râh ola hem-demin ammâ o da hâbîde gerek

Olsa bir bezmde nezzâreye şâyeste kalîl[1]
Öyle bezme varanın bir gözü pûşîde gerek

Der kemindir sipeh-i hat sakın ey zülf-i dirâz
Reh-zeni hâr olanın dâmeni ber-çîde gerek

Sözü az söyle ağır söyle Nedîmâ ki sühan
Zer gibi sayılı gevher gibi sencîde gerek

LVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Beççe-i muğ cûş-ı mey mâhiyyetin olmuş senin
Sen mey olmuşsun tarab hâsiyyetin olmuş senin

Nâzı âb etmiş de bir fevvâre resm etmiş hayâl
İşte ol sudur atılmış kaametin olmuş senin

---

1) Olsa bir bezmde ığmâz edecek şey bisyâr

Tîgı mirrîhin nola ser-tîz olursa bunca yıl
Hidmet etmiş sana nâzın nahvetin olmuş senin

Kaddi bârîk-ü medîd o rütbe kim sandım Nedîm
Hem-ser-i medd-i nigâh-ı hasretin olmuş senin

LVII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Nice teşbîh olunsun ergavâna rûy-ı gül-gûnun
Anın hüsnü sebük-rev rengi ammâ dâimî bunun

Ser-i jûlidesin bulmazsa bîdin ser-nigûn eyler
Komaz başın[1] esen bu rûzgâr elbette Mecnûn'un

Sipihr-i dun siyeh-dil bâde-i nahvetle sen kanzil
Humâr-ı gussadan kan ağlar ey sâki çeker[2] hûnun

Eder sâhib-ayâran bir birinin kadrini tekmîl
Terâzû-yı diğerdir yine mi'yârı terâzûnun

Günâhı tevbe etmez şüst-ü şû eşk-i nedâmetsiz
Belî germiyyet-i âb iledir te'sîri sâbûnun

Kalır âlemde ehl-i ışkdan bir yâd-gâr elbet
Ser-i jûlîde mûyundan nişandır bîd Mecnûn'un

Olur mefhûm her şîrînin olmak telh encâmı
Kelâm-ı Hak'da der pey gelmesinden tîn[3] zeytûnun

Nedîmâ lûtf-u yârî-i musavverle olur bir gün
Büt-i âmâle bir ber - geşte müjgân baht-ı vârûnun

---

1) yaşın (H. N. basması. Yanlış),
2) ciğer (aynı, yanlış),
3) -ü (aynı, yanlış)

LVIII

Hele îyd oldu ol gül-gonce handân olduğun gördük
Dımağ-ı telh-kâmın şekkeristân olduğun gördük

O sîm-endâmı aldık halka-i âguuşa bir kerre
O elmâsın hele ziyb-i nigin-dân olduğun gördük

Meh-ü mihrin senin olsun felek biz îyd-gehlerde
Hilâl ebrûların hurşîd-i tâbân olduğun gördük

O kâfer-beççe bir peymâne sahbâ sundu kim alıp
Derûn-ı lâleden âteş fürûzân olduğun gördük

Niyâz-ü nâz-ü nûş-ü bahş-ü ibrâm-ı kinâr-ü bûs
Bu gün mecliste zevkın böyle tûfân olduğun gördük

Yalan olmaz o şûhun görmedik mey içtiğin ammâ
Bir iki kerrecik hem-bezm-i mestân olduğun gördük

Gülistan görmedik gül kokmadık ammâ ruhun meyden
Gül-ender gül gülistan-der gülistân olduğun gördük

Bi hamdillâh yine kilk-i Nedîmâ-yi sühan-sâzın
Gazel-perdâz-ı bezm-i sadr-ı zî-şân olduğun gördük

LIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

La'l-i nâbın çâşnî-senc-i itâb etmezmisin
Lûtf edip kahr ile olsun bir cevâb etmezmisin

Kaametin seyreyle inṣâf et o bâlâ mısraı
Zâhidâ sen şâir olsan intihâb etmezmisin

Perde-pûş oldukça hat ruhsârına fikret hele
Ettiğin işlerden ey meh-rû hicâb etmezmisin

Gâh engüşt-i nuhannâsın gehî la'lin emip
Dâne-i ünnâb ile nûş-i şerâb etmezmisin

İşte şubh oldu aman mestânesin kâfir yeter
Ba'd-ezin bir lâhza meyl-i câme-hâb etmezmisin

Yok mu bir lûtfun Nedîm-i zârına îyd üstüdür
Defter-i hicrânı sultânım hisâb etmezmisin

LX

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Düştü müjen hadîsi zebân-ı sinâna dek
Gitti kaşın havâdisi gûş-ı kemâna dek

Bir mutrıb olsa bana ki her harfi sînemi
Çâk eyleyip zeban komasa el-amâna dek

Bir nağme olsa kâse-i tunbûra sığmayıp
Mevc ursa kasr önündeki şâd-i revana[1] dek

Mıstarlı kâğıd üzre yazıp nazma gûyiyâ
Teşyî' eder edâyı kalem nerdübâna dek

Câm-ı lebiyle mest edip evvel edâların
Mestâne sonra gönderir âguuş-ı câna dek

Deste yine o nây-ı Irâkıyyi al Nedîm
Gitsin nevâ-yı nazm-ı nevin Isfahân'a dek

LXI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Revâc[2]-ı mihri şikest etti anber[3]-i sâfın
Amûd-ı subha halel verdi sâk-ı şeffâhın

---

1) şâz-ür revâna 2) Ruvaak 3) sîne

Tutar göbek burusu gonceyi açıldıkça
Şikâf-ı pîreheninden o gül gibi nâfın

Topukların göricek mest olup safâsından
Papuç gibi açılıp kaldığı ağzı haffâfın

Meğer lebin sühan-ı tâze meşk eder ki yine
Şeker-tıraşelerinden pür olmuş etrâfın

İçinde bir gümüş âyîne cilve etmeyicek
Nedir safâsı Nedîmâ kabâ-yı zer-bâfın

LXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hasteliklerden aman görmeye çeşm-i siyehin
Mûmiyâ bulmaya âlemde şikest-i külehin

Sen ki âgaaz edesin gerdişe çün nûr-ı nigâh
Perde-i çeşm-i perî-zâda döner cilve-gehin

Hanceristân-ı müjenden güzer eyler bî bâk
Bül-aceb düzd-i ciğer-dârdır[1] el-hak nigehin

Âh ile def'eder erbâb-ı derun sûz-ı dilin
Serdolur germ hevâlarda belî ka'rı çehin

Sende ey kilk-i Nedîmâ ne bu sûz-ı takrîr
Kûçe-i hâne-i âyînemidir şâh-rehin

LXIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Fırka-i erbab-ı dilden zümre-i zühhâda dek
Hep esîrindir beğim hattâ dil-i nâ-şâda dek

1) hârdır (H. N. b. yanlış)

Şöyle mest olmuş ki açılmış girîbân-ı kabâ
Nâftan tâ bend-gâh-ı hancer-i fûlâda dek

Mâ-melek şeyhim bütün hammâra rehnolmuş gibi
Delk-ı peşminden müzehheb nüsha-i evrâda dek

Göksu bir nâ-hoş[1] hevâ şimdi Çıbıklı pek zihâm
Sevdiğim tenhâca çekdirsek mi Sa'd-âbâd'a dek

Şöyledir kaht-ı tahammül sîne-i tengimde kim
Yetmez olmuştur nefes bir âteşin feryâda dek

Kilk-i ayyârın aceb nâ-refte râh açtı Nedîm
Hâne-i endîşeden gül-zâr-ı isti'dâda dek

LXIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Ne çekmişiz hele def-'-i humâr edinceye dek
Bu gûne tarh-ı gam-ı rûzgâr edinceye dek

Ne denlü hidmetimiz geçti âstânesine
Fakıyre pîr-i mugan i'tibâr edinceye dek

Hısâbı var mı düşen hâke dâne-i eşkin
Felekte murg-ı safâyı şikâr edinceye dek

Huzûr-ı İzzet'e [1] yüz yerde arz-ı hâl etti
O serv-i dil-keşi dil der-kenâr edinceye dek

Neler çeker ramazân içre îyde dek göresin
Nedîm terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek

LXV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Nâz olur dem-beste çeşm-i nîm-hâbından senin
Şermeder reng-i tebessüm la'l-i nâbından senin

---

1) nâzük [1] İzzet Ali Paşa'dır.

Açılır elbet nesîm-i nev-behâr essin hele
Bend-i dil mıuhkem değil bend-i nikaabından senin

Zâhidâ ma'zûr tut cildinde sıklet var biraz
Gılzetin fehmolunur hacm-ı kitâbından senin

Bezme bir dahi dönüp gelmek değildi niyyetin
Gittiğin vakt anladım ömrüm şitâbından senin

Zülf-i pür çîninle hem-dûş oldu cânâ kad çekip
Sünbül-i hâb-ı tegaafül câme-hâbından senin

Çeh değil sîb-i zenah-dânında yer kalmış Nedîm
Zahm-i engüşt-i nigâh-ı irtihâbından senin

LXVI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O tıflı gör ne kıyâmet nigâr olur giderek
Hırâmı düşmen-i sabr-u karâr olur giderek

Koyun şerâb-ı mahabbetle kendüden gitsin
Zaman gelir bu gönül hûş-yâr olur giderek

Tarîk-ı ışkda pâ-mâl-i sâlikân ol kim
Bir iki nakş-ı kadem reh-güzâr olur giderek

Hayâl-i serv-i kadinle kalır giderse bu eşk
Fezâ-yi sînede bir çûy-bâr olur giderek

Geçen bu dûzah-ı endûhdan selâmetle
Behişte her kademinde düçâr olur giderek

Olursa pey-rev o çâpük-süvâr-ı nazma Nedîm
Semend-i tab'ı aceb râh-vâr olur giderek

LXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Cûş-ı mey şeydâsıdır keyfiyyet-i güftârımın
Hande-i gül mestidir peymâne-i ser-şârımın

Neşve[1]-i mey dâmen-i destimde bir ser-çeşmedir
Câm-ı Cem bir lâle-i hud-rûsudur küh-sârımın

Vasf-ı kaddinle kıyâmetler kopardım şöyle kim
Mihr-i mahşer şemse-i dîvânıdır eş'ârımın

Bül-aceb kâşâne-i nûrum ki tâb-ı âftâb
Mevce-i deryâ-fürûg-ı[2] tâbıdır dîvârımın

Vasfeden subh-ı behârın safvet-i tab'ın Nedîm
Görmemiştir cûşiş-i feyzin dil-i bîdârımın

LXVIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sîne-i tengde bendet hele evvel nefesin
Sonra gör himmet-i vâlâsını feryâd-resin

Murg-ı âvâreyi âmâde-i pervâz edegör
Dest-i eyyâm şikest etmeden evvel kafesin

Mekteb-i sînede bir tıfl-ı hevâyîdir dil
Kim henûz anlamamış farkını ışk-u hevesin

Bunca demdir ki gülün eyledi bülbülden dûr
Dâd elinden bu şikest olası künc-ı kafesîn

Himmet ey kaafile-sâlâr-ı tarîkat tâ çend
Dûrdan gûşumu pür şûr ede bang-i ceresin

---

1) Neş'e 2) -u

Beni tâ şöyle harâb eyle ki sâki dilde
Neşve[1]-i mey sayam endûhunu bîm-i asesin

Sıdka sarfedegör enfâsını çün subh Nedîm
Matla'-ı mihr ola tâ kim nefes-i bâz-pesin

LXIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Olsa da hâmûş la'l-i işve-perdâzın senin
Lâl eder Hârût'u çeşmân-ı sühan-sâzın senin

Mısra'-ı mevzundur ammâ nâ-resâdır serv-i bâğ
Eyleye tazmin meğer kadd-i ser-efrâzın senin

Âşıka kasdın nümâyân olmamak mümkinmidir
Ol nigâh-ı sad-zebandır çünki gammâzın senin

Bir nigâh-ı âşinâ besdir bize muğ-beççeden
Ba'd-ezin ey duhter-i rez çekmeziz nâzın senin

Bahtı bîdâr etmek âsandır hemân olsun bülend
Ey harûs-ı nâle-i şeb-gîr âvâzın senin

Gûşe-i ebrû-yı dil-berden yamân oldu Nedîm
Şîve-i dil-dûz-ı nevk-i kilk-i tannâzın senin

LXX

Çoktan ey sâki gelip sînemde mihmân olmadın
Derdime destindeki sâgarla dermân olmadın

Mâhsın mehden güzelsin belki ammâ neyleyim
Âh bir şeb burc-ı âguuşumda tâbân olmadın

---

1) Neş'e

Geldi mülk-i hüsnüne hatt-ı siyeh mushaf-be dest
Sen dahi ey kâfer-i nahvet müselmân olmadın

Hayli demdir kim belin koçmağa kasdettikçe ben
Nâz ile benden yine bana girîzân olmadın

Kande buldun böyle dil-keş nazmı hayrânım Nedîm
Câm-ı mey nûş etmedin hem-bezm-i cânân olmadın

LXXI

Düzdü fasl-ı sayf işret - hânesin bülbüllerin
Dinlesin gül na're-i mestânesin bülbüllerin

Bir devât-ı sürhdür tahrîr-i râz-ı firkate
Sanma hûn-ı eşk ile pür lânesin bülbüllerin

Jâj-hâyî zanneder her nâ-şinâs-ı ışk liyk
Âşıkan efsun bilir efsânesin bülbüllerin

Sanma pür şeb-nem gülü sâki-i ebr-i nev-behâr
Etti leb-rîz-i arak peymânesin bülbüllerin

Nağme-kârî-i sarîr-i pây-i kilkinle Nedîm
Şevk-yâb ettin dil-i dîvânesin bülbüllerin

LXXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sen de bir vakt ola nûş-ı mey-i nâb eyleyesin
Gülesin açılasın ref'-i hicâb eyleyesin

Dest-ı cevrinden olan çâki alıp sînemden
Bir zaman zîver-i dâmân-ı nikaab eyleyesin

Meded ey âh-ı seher - geh sana kim dedi varıp
Böyle ol âfeti ser-germ-i itâb eyleyesin

Deheninden ki gönül eyledi bir bûse recâ
Sana lâyık mı ki yok deyü cevâb eyleyesin

Ey sabâ lûtf edip esnâ-yı tekellümde ana
Ey Nedîm ağlatıcı deyü hitâb eyleyesin

LXXIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Ey turra bâğ-ı hüsnde sünbülmüsün nesin
Zülf-i nigâr yoksa karanfülmüsün nesin

Ebrûlar üzre bir dahi sarkıp görünmedin
Ey kâkül âşinâ-yı tekâsülmüsün[1] nesin

Feryâd ey kirişme amân ey nigâh aman
Zehr-i hıred belâ-yı tahammülmüsün nesin

Ey hâl pâs-bânımısın sen o gerdenin
Kâfûr içinde habbe-i fülfülmüsün nesin

Lûtfet yetişsin ol kad-i bâlâya destimiz
Gel gel yetiş aman ki temâyülmüsün[2] nesin

Ey reng-i çihre ben hele farkında âcizim
Gül-penbe yâ ki sürh ya gül gülmüsün nesin

Ey hat seninle hüsn-i ruh-ı leb güşâdedir
Sen şârih-i kitâb-ı gül-ü Mül'müsün nesin

Hoştur tekerrürün dile ey lehce-i Nedîm
Bilmem gülû-yı şîşede kul kulmusun nesin

---

1) ser-i pülmüsün,
2) tegaafülmüsün

LXXIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Ol perî-rû âşıka râm olsa da mâni' değil
Gündüz olmazsa da[1] ahşâm olsa da mâni' değil

Sîne sâf olsun heman rayb-ü riyâdan zâhidâ
Elde tesbîhe bedel câm olsa da mâni' değil

Hüsnünü seyreyleyim de gördüğüm yer ol gülü
Gül-sitân olmazsa hammâm olsa da mâni' değil

Bana pistanlar turunc olsun heman-dem neyleyim
Ruhları gül çeşmi bâdâm olsa da mâni' değil

Ey büt-i attâr bana hâl-i müşkînin gibi
Anber olsun da biraz hâm olsa da mâni' değil

Dil-rübânın hûnu germ olsun heman atvârı nerm
Mübtelâ-yı câm-ı gül-fâm olsa da mâni' değil

Sen dolu üç def'acık çek câmı da sonra senin
Vuslatın muhtâc-ı ibrâm olsa da mâni' değil

Pek umar teşrîfini îydin ikinci gün Nedîm
Gündüzün olmazsa ahşâm olsa da mâni' değil

LXXV

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Esdikçe bâd-ı subh perîşansın ey gönül
Benzer esîr-i turra-i cânansın ey gönül

---

1) gündüzün olmazsa

Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşîmansın ey gönül

Eşkimde böyle şu'le nedendir meğer ki sen
Çün sûz-u tâb giryede pinhansın ey gönül

Ben sana bâde icme güzel sevme mi dedim
Benden niçin bu gûne girîzansın ey gönül

Bîgânedir muâmeleniz akl-ü hûş ile
Gûyâ derûn-ı sînede mihmansın ey gönül

Âyîne oldu bir nigeh-i hayretinle âb[1]
Billâh ne saht âteş-i sûzansın ey gönül

Hac yollarında meş'ale-i kârban gibi
Erbâb-ı ışk içinde nümâyansın ey gönül

Feyz âşiyânı mihr-i hüner cilve-gâhısın
Subh-ı behâr-ı şevka girîbansın ey gönül

Peymâne-i mahabbeti sundun Nedim'e çün
Lûtfeyle câmı bâri biraz kansın ey gönül

LXXVI

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hücûm-ı nâle-i şeb-gîrden zâlim haber-dâr ol
Beni bîmâr-ı hicrân eyledin sen dahi bîmâr ol

Gelip bir derd-mendi aldayıp mekretmedin kâfir
Dilersen âdem öldür yâre kes kaan iç ciğer-hâr ol

Çözülmüş düğmeler çâk-i girîban nâfe dek inmiş
Buna sabrolunur mu zâhidâ sen âşık-ı zâr ol

Heman ser-meclis-i rindâna gelmendir senin matlûb
Gel ey bigâne-meşreb bâde içmezsen kadeh-kâr ol

---

1) hayret-i nigâh

Olur bir gün ki sen de yok demezsin tâlib-i vasla
Heman doğrusu ömrüm hâsılı âlemde sen vâr ol

Ola cânâne vü peymâne de el vermeye vuslat
Nedir bu cevr-ü bîdâdî sipihr-i dun nigun-sâr ol

Nedîmâ'nın budur ancak sözü ey âfet-i devran
Gözün gibi beni bîmâr kıldın sen de bîmâr ol

LXXVII

Heman bezm-i cihanda râz-dâr-ı dîde vü gûş ol
Misâl-i şu'le ser-tâ pâ zebân olsan da hâmûş ol

Hud-ârâyî değildir şîve-i rûşen-dilân ey dil
Safâ-yi kalb ile âyîneye bak da nemed-pûş ol

Gönül ser-germi-i câm-ı mahabbet güçtür ammâ kim
Gehî âlâyiş-i bezmi temâşâ kıl da medhûş ol

Olur elbette meftûn-ı çelîpâ ol büt-i tersâ
Kinâr etmek dilersen ser-be ser bigşûde-âguuş ol

Olur bu rûzgâr elbet müsâid cevherin arza
Heman sen hemçü deryâ dâimâ âmâde-i cûş ol

Ne var sâyende feyz-i âlem-i bâlâyı seyretsin
Nedîme ol ser-âmed kadd ile bir kerre hem-dûş ol

LXXVIII

Tezerv-i hoş-hırâmım sînem olsun cilve - gâhın gel
Hümâ-veş sâye salsın başıma zülf-i siyâhın gel

Güşâd et düğmemi pîrâhenim aç sînemi yokla
Hele gör neylemiştir bana şemşîr-i nigâhın gel

Benimdir suç ki vardım bezme verdim sana can nakdin
Senin yoktur efendim bunda hiç cürm-ü günâhın gel

Şeb-i meh-tâbda ey aftâb-ı burc-ı istiğnâ
Çıkıp taht-es semâda kadrini pest eyle mâhın gel

Tezerv-i şûhsun bin nâz ile reftâra âgaaz et
Gül olsun nakş-ı pâyin gülşen olsun şâh-râhın gel

— M —

LXXIX

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Ey tıfl-ı nâz bir gece mihmânım ol benim
Gir câme-hâb-ı sîneme gel cânım ol benim

Ey zülf-i ham be ham dökülüp sînem üstüne
Zencîr-i pây-ı ömr-i şitâbânım ol benim

Göstermiyor felek bize mihri bu nev-behâr
Sen ey piyâle mihr-i dırahşânım ol benim [1]

LXXX

Gel ey esîr-i zülf-i perîşânın olduğum
Bilmezmisin rübûde-i çevgânın olduğum

Tâvûslar gibi çemenistâna çık yürü
Ey men fedâ-yı hâlet-i çevgânın olduğum

Gördükçe bendeni bu şeker-handeler nedir
Bildin mi tûti-i şekeristânın olduğunı

---

[1] Noksan gazel

Agyâr korkusundan efendim bilirmisin
Mecliste tâ be subh nigeh-bânın olduğum

Pek istedi efendimi îydin üçüncü gün
Lûtfeyle gel Nedîm'ine kurbânın olduğum

LXXXI

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Ben[1] kimseye açılmaz idim dâmenin olsam
Kim görür idi sîneni pîrâhenin olsam

Dâim arayan bulsa cüvânım seni bende
Bir gonce gül olsan da senin gülşenin olsam

Destîde kadehte doyamam görmeğe bârî
Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam

Döğülmeğe söğülmeğe kul olmağa[2] billâh
Hep kaailim ammâ ki efendim senin olsam

Şem' olmaz isem bezmine bu sûz ile bârî
Dergâhına bir meş'ale-i rûşenin olsam

Çeşmânının öğrensem o kâfirce nigâhın
Bir lâhza Nedîm-i sühan-ı pür fenin olsam

LXXXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)

Tâ ki çerb-i leb-i şîrînin ile medhûşum
Sâkıyâ câm-ı mey-i telhe değişmem nûşum

Âh ey kâfer-i nahvet ne kaçarsın bilmem
Çâk-i mihrâb mıdır yoksa benim âguuşum

---

1) Bir
2) koğulmağa

Beni gird-âba salıp bâde bu şeb tenhâca
Gittiler zevrak-ı sahbâ ile akl-ü hûşum

Bir dem âh etmesem âteş-kede-i derd eyler
Cûşiş-i lâht-i ciğer zîr-i leb-i hâmûşum

Neşve[1]-i hûn-i ciğer gözde gözüm sâgarde
Gamze reşketti görüp cilve-i nûşâ-nûşum

Bir sehî[2] mesti ser-endâhte etmek dilerim
Bâde veş geldi Nedîmâ yine vakt-i cûşum

LXXXIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

O düzd-i gamze tuttu işte sad çâk etti dâmânım
Aman ey çeşm-i gîrâ bâri sen koyver girîbânım

Ne hâlet var o şûhun nahl-i kadd-i can-fezâsında
Ki reftârın görüp yoldan döner ömr-i şitâbânım

Hayâl ettikçe rûyun tâ seher ol dâmen-i zülfe
Sarıldı rîşe-i reyhan gibi hâb-i perîşânım

Görüp illerle mey nûş ettiğin lâyıkmıdır zâlim
Ola sîh-i kebâb-ı lâht-i dil her nevk-i müjgânım

Nedîmâ şi'rimi tertîb ederdim korkarım ammâ
Yaka nazmımdaki sûz-u küdâz evrâk-ı dîvânım

LXXXIV

Yine bâlîn-i hâb-ı işve zîr-i sermidir bilmem
Henûz ol tıfl-ı nâzım nakş-i gül-bistermidir bilmem

---

1) Neş'e
2) siyeh

Perîşân oldu gitti nağmeler gördükçe giysûsun
Meğer mutrıb da ol zencîre der çenbermidir bilmem

Müdâvây[1]-ı dil-i mahrûra bür'-üs-sâadır el-hak
Zülâl-i la'l-i hatt-âverdi niylûfermidir bilmem

Bilinmez ölmedikçe kadri ısbat-ı vücûd etmez
Mıhakk-i nakd-i âşık âhenin[2] hancermidir bilmem

Heman ben meclis-i meyde senin hayrânınım sâki
Hazef mi gördüğüm âyîne mi sâgarmıdır bilmem

Dımâg-ı cânı reşk-i bender-i Çîn eyledi cânâ
Şemîm-i giysuvânın Genc-i Bâd-âvermidir bilmem

Nedîm el-hak aceb şîrîn edâsın vasf-ı la'linde
Elinde hâme-i ma'nâmı ney-şekkermidir bilmem

LXXXV

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Ehl-i diliz felekte belâmız budur bizim
Tuttuk reh-i savâbı hatâmız budur bizim

Dehrin hemîşe çekmedeyiz germ-ü serdini
Ancak meâl-i sayf-u şitâmız budur bizim

Meftûn-ı habb-ı hâli vü ser-hoş-ı la'liyiz
Düştük belâ-yi keyfe gıdâmız budur bizim

Hemvâre peyk-i âh nola olsa rû-be râh
Kûy-ı nigâra nâme - resâmız budur bizim

Nazmım görüp der imiş o müşkil-pesend-i râz
Tarz-ı Nedîm-i tâze-edâmız budur bizim

---

1) Müdâvât
2) âhen-i

LXXXVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınam
Mest-i medhûş-ı temâşâ-yı leb-i handânınam

Bana kul olsun deyü hâcet ne fermân etmeğe
Ben senin çoktan efendim bende-i fermânınam

Hâr isem de gülşen-i hüsnünde hârım ben hele
Hâk isem de bâri hâk-i râh-ı müşk-efşânınam

Olsam üftâde gubâr âsâ yine pest olmazam
Çünki ey serv-i bülend üftâde-i dâmânınam

Lâleler sâgarların pür kılmak ister sâkıyâ
Ben dahi muhtâc-ı lûtf-u tâlib-i ihsânınam

Sen demişsin kim kimin hayrânıdır bilmem Nedîm
Nâzenînim pek bilirsin kim senin hayrânınam

— N —

LXXXVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Âfet-i can dediler gamze-i cellâdın içün
Nahl-i gül söylediler kaamet-i şimşâdın içün

Yazdı çün kilk-i kazâ fitne vü âşûb emrin
Ara yerini açık koydu senin adın içün

Çeşm-ü ebrûya kafâ-dârsın ey zülf-i siyâh[1]
Sen de kâfirsin o kâfirlere imdâdın içün

Sen ki bülbül gül içün nâle edersin bî-derd
Seni gülden ayırır nâle vü feryâdın içün

---

1) siyeh

Hey nesin sen ki duyup handeni küh-sârda kebk
Katı âvâz ile tahsîn okur üstâdın içün

Çoktan ey kilk-i Nedîmâ niçin oldun hâmûş
Bizi hasrette kodun nazm-ı nev-îcâdın içün

LXXXVIII

Güldü güller açılıp nerkis-i şehlâ-yi çemen
Çeşm-ü gûş oldu ümîdinle serâ-pây-i çemen

Gavta-engîz-i saf-ı seyl olup bâd-ı sabâ
Anberin mevc ile doldu yine deryâ-yi çemen

Görünür reng-i perîde rek-i yâkuut gibi
Oldu ol denlü hevâ reng-pezîrâ-yi çemen

Râst geldikçe ham eyler kadini sarsar-ı reşk
Nahl-i mevzûnun ile serv-i dil-ârâ-yi çemen

Dahi gelmez mi Nedîmâ-yi felâket-zedemiz
Geldi hengâm-ı tarab vakt-i temâşâ-yi çemen

LXXXIX

Fitne dil-gîr şüde gamze-i pür kîninden
Şûr haşyet-zede çeşm-i sitem-âyîninden

Câm tâbiş-kede aks-i ruh-ı rengîninden
Mey nümâyiş-zede feyz-i leb-i şîrîninden

Gerden-i âşıka tavk-efken olur dest-i kazâ
Halka - sâzî-i ser-i turra-i pür çîninden

Şîve-i fitne-perestîde nigâhın ber-pâ
Şekve ey nerkis-i hûnî reviş-i dîninden

Bir kez âguuş ile yek bûseye dil-beste Nedîm
Mû miyânınla heman gerden-i sîmîninden

XC

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Hayfâ küdâz-ı sîne-i hasret-keşîdeden
Âb oldu aktı dildeki peygânı dîdeden

Der-kâr olursa terbiyet-i ışk-ı nev-behâr
Güller biter ciğerdeki hâr-ı halîdeden

Peyveste ebrüvânını yâd eyleyip senin
Gitmez tanîn gûş-ı kemân-ı keşîdeden

Temkînin i'tibârını seyret ki feyz alır
Peymâne-i şerâb hum-ı âremîdeden

Câm-ı şerâbı gör bize sen şimdilik Nedîm
Fersûdedir dimağ gazelden kasîdeden

XCI

Rûyun bezimde perde-keş-i haclet olmasın
Lûtfeyle mihre zerre kadar minnet olmasın

Göstermez oldu la'lini ol hatt-ı nev sakın
Tahrîm-i hamre nâzil olan âyet olmasın

Ben kûh kûh derd olayım iştiyak ile
Bâr-ı nigâh o şûha heman sıklet olmasın

Hûn-ı ciğerle besliyelim tek o gamzeler
Tâ böyle ser-girân-ı mey-i nahvet olmasın

Zahm urma bûy-ı gül dahi olursa âşıkın
Yelmân-ı tîg-ı nâza meded zahmet olmasın

Zinhâr bülbülün dahi taglît-i hüsn ile
Gülbün tahayyül ettiği ol kaamet olmasın

Gîrâ eden o pençe-i müjgânı hep yine
Dilden rübûde eylediği tâkat olmasın

Aldı bu nazm-ı nev selefin nâmın ey Nedîm
Âsâyişinde ol sana hem külfet olmasın

XCII

Sar tıfl iken o şûhu dahi nâmın almadan
Zevk ehlinin büyükleri peygaanım almadan

Nâz ile piste-i nemekin sundu lebleri
Câmı çekip elindeki bâdâmın almadan

Sanır idim ki anberi attârlar satar
Cânım şemîm-i zülf-i siyeh-fâmın almadan

Âyîne gibi sîr olamam hân-ı vuslata
Âguuşa yârimin bütün endâmın almadan

Cânâ sabâh eriştiği hâtır-nişanmıdır
Senden Nedîm-i zâr dahi kâmın almadan

XCIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Açıp revzençesin gâhî ki cânan gösterir kendin
Ümîd-i çâk ile sînem grîban gösterir kendin

Bilir bâzârını germ etmenin resmin ne kâfirdir
Gelir hem bezme tenhâ hem peşîman gösterir kendin

Bana ol gonce dem-serd olduğundan ağlamam ammâ
Behâr eyyâmıdır fasl-ı zemistan gösterir kendin

Tutalım ebr-i zulmet almış âguşa şeb-i gamda
Nedîmâ ol meh-i ferhunde tâban gösterir kendin

XCIV

Dirîğ âyîne âsâ bulmadım yüz ser-tırâşımdan
Hurûş-ı âb-ı şemşîr-i tegaafül aştı bâşımdan

Girîban çâk olup hayretle sundum destine nâ-gâh
Dil-i sad pâremi ben şâne zannettim telâşımdan

Süvâr ol ey perî gerdişler et Gül-gûn-ı çeşmimle
Ki ben ebrû-yı zîn âmâde ettim ana kaaşımdan

Dahi gelmez kelâl ol üştür-i ser-tîz-i müjgâne
Felekler şîşe-i haccâma döndü kanlı yâşımdan

Nedîmâ dahi cünbiş gelmedi ol tâk-ı ebrûya
Nigun-sâr oldu bin kûh-ı tahammül irtiâşımdan

XCV

Ne mümkin dîde giryân olmak ol ebrû-kemânımdan
Akarsa âb-ı peygân çeşm-i zahm-i hun-feşânımdan

Giderse cân-ü dil hayretle cism-i nâ-tüvânımdan
Perî-zâd-ı hayâlin çıkmaya âyîne-dânımdan

Aceb mi kebk-i şâhin-dîde veş dil pîç-ü tâb etse
Süzüp ol nerkis-i pür kârı bir kez geçti yânımdan

Gerekse nîk ger bed[1] âşıkım ol Türk-i mağrûra
Ne söyler zâhide hâsıl ne yahşı ne yamânımdan

Beni handân olur zannetme kasd-ı işret ettikçe
Eder deryûze-i hun dîde câm-ı ergavânımdan

Çekildim yâ kaşından câm-ı la'l-i yârdan geçtim
Beni âhır o şûhun ta' nı[2] bîzâr etti cânımdan

---

1) Gerek nîk-ü gerek bed,
2) Beni ta'n-ı adû billâh

Nedîmâ nazm-ı hûnin sanma yâd-ı tîg-ı ebrûsu
Düşürdü bir ciğer pergâlesin tarf-ı zebânımdan

XCVI

Nola çâlâk olursa merdüm-efkenlikte câdûdan
O mest-i işvenin çıkmaz hayâli çeşm-i âhûndan

Değildir hâl-ü hat şeb-bûy bitmiş sihr ile gûyâ
Düşüp bir iki tuhm-ı tâze sünbül-zâr-ı giysûdan

Aceb hun-rîz Hindû-beççedir zülf-i siyeh-kârın
Ki gitmez desti dâim kabza-i şemşîr-i ebrûdan

Olur ser-pençe-i hurşîd lerzan germ olup gâhî
Levendim âstîn-efşân-ı nâz oldukça bâzûdan

Nedîmâ hâme-i mahdûma pey-revlikmidir bilmem
Siyeh-zânû-yi kilkin kasdı bu reftâr-ı dil-cûdan

XCVII

Siyeh-mağz-ı cünûnum hûlyâ-yi hâl-i dil-berden
Nola zencîrim olsa halka-i mıkrâz-ı berberden

Olup hemvâre fikr-i kâkülünle çille ber gerden
Geçer şeyh-i kalâşet-pîşe ayyârâne çenberden

Siyeh-mestân-ı sahbâ-yı fenânın bezm-gâhında
Nümâyandır sevâd-ı mûy-ı çînî hatt-ı sagarden

Olur mu muztarib deryâ-dilan mevc-i havâdisle
Zarar gelmez ruh-ı deryâya siylî-i şinârerden

Edâ pâk olsa da ma'nî yakışmaz rûşen olmazsa
Görünmez reng-i rûy-ı duhter-i rez sâgar-ı zerden

Kalır nâ-puhte zâhid düşse bin yıl âteş-ı ışka
Zuhûr eyler mi hiç hâsiyyet-i âteş semenderden

Nedîmâ kendi âyîne tutarken dâimâ elde
Acebdir çerh geçmez şîve-i nâdir-berâberden

XCVIII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Gazâl-i mihr-i felek dağ-dârım oldu bu gün
Ki böyle sürmeli âhû şikârım oldu bu gün

Piyâle çekmeden evvel o çeşm-i mahmûrun
Nigâh-ı mesti ilâc-ı humârım oldu bu gün

Hırâm-ı nâz ile hoş hoş gelip o meh-pâre
Telâfi-i elem-i intizârım oldu bu gün

Sabâdan evvel açıp göğsün okşadım zülfün
Benim de bir anacak rûzgârım oldu bu gün

Göründü sebz hat-ı nev-demîde-i ruh-ı yâr
Nedîm-i sebze-i bâğ-ı behârım oldu bu gün

XCIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âkıbet gönlüm esîr ettin o giysûlarla sen
Hey ne câdûsun ki âteş bağladın mûlarla sen

Gamze-i fettânını koydun ki yıktı[1] âlemi
Bahse dalmışken çeh-i Bâbül'de câdûlarla sen

Böyle çâpük geldin ey hatt-ı siyeh ruhsârına
Var ise pervâza meşkettin piristûlarla sen

---

1) yaktı

Ben mi sâkıy olayım bezme dururken sevdiğim
Böyle sîmin sâklar billûr bâzûlarla sen

Görmeden mecnunların sahrâdaki cem'iyyetin
Sevdiğim meşk-ı nigâh eylerdin âhûlarla sen

Serv-i dil-cûyumdan ayrı geşt-i gülşen istemem
Var yürü istersen ey eşk-i revan cûlarla sen

Nâzdan hâmûşsun yoksa zebânın duymadan
İstesen bin dâstan söylersin ebrûlarla sen

Şûhtur tâ şöyle reftârın ki farketmez bakan
Şöyle gitsen serv-i âzâdım akan sûlarla sen

Bül-aceb ayyâr-ı efsun-gersin ey kilk-i Nedîm
Çok tabîat ser-hoş eylersin bu dârûlarla sen

C

Seyreder ders-i hırâm ol kaamet-i nâzendesin
Meşkeder kû-kûy-ı kumrî kaah kaah-ı handesin

Cünbiş-i nabza ne hâcet ıztırâbın fehmeder
Haste-i ışkın görenler sâid-i lerzendesin

Böyle ibrâm-ı pey-ender peyle ol sâkî-i şûh
Eylemiş yah-beste âb-ı gevher-i rahşendesin

Dinle sahbâ kul-kulün sâgar tanînin gör Nedîm
Gûş kılmam meclisin hânende vü sâzendesin

CI

Hatt-ı sebz olmuş bedîd ol gerden-i kâfûrdan
Ey aceb çıkmak zümürrüd ma'den-i billûrdan

Mey terâviş[1] eyler emdikçe turunc-ı gabgabm
Şöyle sîr ol çeşm-i nâzük[2] neşve-i pür zûrdan

Tâ kemer-gâhında gördüm mevc ururdu mutrıbın
Şöyle taşmış nağme-i ter kâse-i tunbûrdan

Dün çemende sevdiğim mestâne geçtin bakmadın
Serv reftârın görüp başın salardı dûrdan

Mû-be mû dikkatler ettim kıl kadar farketmedim
Kaşların billâh beğim dûşundaki semmûrdan

Sâidin bûs eyledim gel gel aman ey dil sana
Tâze şeftâlû kopardım ol nihâl-i nûrdan

Nâ-tüvânım şöyle kim mecrûh olur cismim Nedîm
Geçse zîr-i sâye-i müjgân-ı çeşm-i mûrdan

CII

Şöyle bî-tâb olmuş ol meh-pâre tâb-ı rûzeden
Farkolunmaz kaamet-i ham gurre-i yek-rûzeden

Turfa sihretmiş zemîn-i ârız-ı gül-fâmına
Bir çemen-zâr eylemiş peydâ rek-i fîrûzeden

Olma cûyâ-yı kerem keff-i liâm-ı asrdan
Neşve-hâh olmak revâ mı kâse-i deryûzeden

Menhec-i ilmin nice hasm olmasın erbâbına
Çerhi pâ-mâl etmedir kasd âsmânî mûzeden

Söyleyin sâkîye oldükde Nedîm-i zârına
Eylesin tahmîr-i hışt-ı lahd hâk-i kûzeden

---

1) tereşşuh,
2) mest-i nâzım

CIII

Âsafâ ıkbâlini Allâh câvîd eylesin
Sâye-i lûtfunda her gün ehl-i dil îyd eylesin

Ehl-i nazmın hâmesi nakş-ı nevâ - yi midhatin
Cünbüş-âmûz-ı ser-i mıdrâb-ı nâhîd eylesin

Hâk-sârân-ı gama mi'mâr-ı cûd-u himmetin
Gurre-i şevvâli cüft-ü tâk-ı ümmîd eylesin

Sâgar-i âmâl-i ehl-i tab'ı feyz-ü re'fetin
Reşk-sâz-ı sâgar-ı zerrîn-i Cemşîd eylesin

Ni'met-i lûtfunla sîr olsun Nedîm-i telh-kâm
Sâye-i lûtfunda erbâb-ı hüner îyd eylesin

CIV

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Tâ çend gam-ı sebha-i sad-dâne çekilsin
Sûfî demidir işret-i peymâne çekilsin

Tîg-ı nigehi ma'reke-i fitnede besdir
Çeksen elini hanceri bir yâna çekilsin

Her gûşede meclis bezenip bezm-i çemende
Geh bâde gehî na'ra-i mestâne çekilsin

Bu nazm-ı müsellem yine âlemde Nedîmâ
Tuğrâ gibi ser-defter-i dîvâne cekilsin

CV

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Âşık ki gördü hatt-ı ruh-ı nev-demîdesin
Sâyîde etti sürme-i hayretle dîdesin

Hat sanmanız ruhundaki yazmış debîr-i sun'
Bir âl kâğıd üstüne sünbül kasîdesin

Zâhid görünce tarz-ı şeker-hand-i la'lini
İnkâr-ı cevher eyledi bozdu akıydesin

Bâd-ı semûm-ı âhıma doymazsın el-hazer
Sen ey nihâl-i nâz dahi nev-resîdesin

Seyreyle bâğ-bân-ı galet-kârın ey gönül
Zülf-i nigâr dediği giysû perîdesin

Nîyreng-hurdedir o perîden Nedîm-i zâr
Bîçâre gamze anladı çeşm-i perîdesin

CVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Meymidir ruhsârını mihr-i dirahşân eyleyen
La'lini sâgarmıdır kân-ı Bedahşân eyleyen

Her bün-i mûyumda bin zahm-i nihan derceylemiş
Tîg-ı gamzen beyza-i çeşm içre pinhân eyleyen

Türk-tâz-ı çeşm-i bîmârınmıdır zâlim senin
Böyle mülk-i hüsnü yek-ser kâfiristân eyleyen

Şâm-ı gamda hasret-i zülfün değil mi âşıkın
Hâbını çün turra-i sünbül perîşân eyleyen

Eylemiş sad gerdiş-i gaaret-ger-i sad mülk-i hûş
Bezm-i hüsne çeşm-i gül-gûnun kadeh-rân eyleyen

Yine hemçün gonce bir pâkîze nazm-ı tâzedir
Andelîb âsâ Nedîmâ'yı gazel-hân eyleyen

CVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Gamze pür zehr çıkar çeşm-i tenek-hûsundan
Kişver-i hüsnünün ejder doğar âhûsundan

Zevklendik gece tunbûru biraz söylettik
Mutrıbın inmedi zâlim ser-i zânûsundan

Sanmanız lükneti var harf-i giran cünbiş eder
Mest olup bûy-ı şerâb-ı leb-i dil-cûsundan [1]

— V —

CVIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Nigeh-i gamze değil berk-ı cehan ancak bu
Âfet-i hırmen-i sâmân-ı cihân ancak bu

Der görüp cünbişin ol kaddin ehâlî-i çemen
Bâğda gördüğümüz serv-i çemân ancak bu

Va'de-i vasl değil râbıta-i şevk değil
Dil-i nâ-kâma hırâş-ü halecân ancak bu

Dil değil tende ümîd - i çemen-i kûyun ile
Bir giriftâr-ı kafes mürg-ı tapân ancak bu

Yine ser-levha-i mecmua-i i'câza Nedîm
Tâze tarh-ı kalem-i çîre-zebân ancak bu

---

[1] Noksan bir gazel.

— H —

CIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Eylemiş pîçîde gûy-ı kâkülün giysûlara
Bir sepet gül sanki berhem-bestedir şeb-bûlara

Kâr-zâr-ı fitnedir ol âfet-i tersâ yine
Verdi çün tîg-ı firengî pîç-ü tâb ebrûlara

Ârzû-yı rahm-ı nevk-i tîg-ı gamzenle senin
Teng olur ey şûh vâdî-i harem âhûlara

Bî güman eyler temessül sûret-i ayba eğer
Fursat-ı güftâr yâ Rab değmesin bed-gûlara

Ye's ile pür jengdir âyîne-i tûtî-i dil
Kan oturdu sille-i efsûstan zânûlara

Bizde eyler imtihan çeşmânı hep sihr-i Nedîm
Tahta-i meşk-ı füsûnuz şimdi biz câdûlara

CX

Ol benefşî hat gelir evvelde la'l-i dil-bere
Kahve der-peydir bezimde âdetâ gül-şekkere

Cebhesin tâb-ı şerâb-ı nâz pür çîn eylemiş
Gelmiş ebrûlar yine mestâne hancer hancere

Seyredin ârâyiş-i müjgân-ı ber-gerdîdesin
Her birin bahşeylese ebrû olur bir dil-bere

Böyle zûr-ı bûseden kimler kebûd etmiş aceb
Kim leb-i gül-fâmı dönmüş gonce-i niylûfere

Sâkıyâ növbet Nedîm' indir dedi zanneylerim
Kul-kul-i mînâ ne söyler dinle gûş-ı sâgare

CXI

Söz cihân içre ne gülşen ne gülistân almada
İş hemân âguuşa bir serv-i hırâmân almada

La'l-i yâr ağzında ammâ vâpesîn olmuş nefes
Âşık-ı bîmârı gördüm can verip cân almada

Gamze-i cellâdın etti âşıkın kârın temâm
Ey şeh-i bîdâd hattın dahi fermân almada

Vâye-bahş-i bî-kesân olmağa el vermez hemân
Ey felek çâlâktir destin girîbân almada

Şerbet-i la'lindeki hâsiyyeti bilmem ve liyk
Nîşter gamzen aceb üstâd imiş kaan almada

Arsa-i ma'nâda el-hak yekke-tâz oldun Nedîm
Esb-i tab'-ı çâpükün gittikçe meydân almada

CXII

Kaşların bâlâda seyret ruhların gör zîrde
Kıl temâşâ huldi zîr-i sâye-i şemşîrde

Hâbda görseydi ger Şîrin safâ-yi sâidin
Tatlı cânından varıp el yurdu Cûy-ı Şîr'de

La'l edip hurşîdi rîzân etti andan dürr-i nâb
Ey perî sihretti çeşmin san'at-ı taktîrde

Gûşe-i ebrûdan ayrılmaz dil-i hun-keştemiz
Lekke-i hundur ki kalmış dâmen-i şemşîrde

Dalmasın deryâ-yi ışka etmeyen serden cüdâ
Aklı destârından evvel sâhil-i tedbîrde

Hâne-i âyînede Leylâ'yı çoktur seyreden
Sen gönül Mecnûn'u seyret hâne-i zencîrde

Târ-ü pûdu terk-i târ-ü pûd-ı hestîdir anın
Şâl-i dervîşî dokunmaz sevdiğim Keşmîr'de

Ma'ni-i ışkı sana göstermek olmaz zâhidâ
Bir perîdir ol ki gezmez kûçe-i ta'bîrde

Neyl-i matlab hâtır-ı âzâdeyi der kayd eder
Bestedir kârı kemendin gerden-i nahcîrde

Gör temâşâyı Nedîmâ sen de Nâmî Han dahi
Kûy-ü çevgân oynadırsa arsa-i tanzîrde

CXIII

Şöyle düşmüş tâb-ı rûyun bülbül-i dîvâneye
Şu'le-i âvâzı berk-ı hırmen olmuş lâneye

Eyle bezmi tahta-i meşk-ı siyeh-mestî-i nâz
Gâhi ta'lıyk et hat-ı la'lin hat-ı peymâneye

Kayd-i işret artırır ehl-i cünûnun vahşetin
Kul-kul-i mey nâle-i zencîrdir dîvâneye

Oldu âhır mâye-i hayret bu lu'bet-gâhda
San'at-ı mansûbe-i ışkın dil-i ferzâneye

Şu'le-i ışkı hevâ-yi dildir efzûn eyleyen
Bâd-zen bâl-i semenderdir bu âteş-hâneye

Hattının cânâ çıkarmış pertevin âyîne hayf
Mû-be mûy-i ukde-i zülfün açılmış şâneye

Gördük olmaz şîve-i devlet Nedîmâ biz dahi
Rağbet ettik âkıbet bu vaz'-ı dervîşâneye

CXIV

Su verenler nâz ile ol gülbün-i nâzendeye
Âteş etmiştir niyâzı bülbül-i şermendeye

Düşme cânâ dillere sırr-ı dehânın fâş edip
Gonce-i la'lin sakın açılmasın gül-handeye

Hayf kim taksîm-i derd ettikte kassâm-ı kazâ
Tîr-i gamzen düştü sehm-i âşık-i efkendeye

Âkıbet rif'at verir ışk-ı cüvân-ı dil-nüvâz
Şâhlıktır hidmet-i sultân-ı âdil bendeye

Böyle âteş lehce lâzımdır sühan tâ kim Nedîm
Germ-sâz-ı nağme-i tahsîn ola sâzendeye

CXV

Bin zeban söylersin ol çeşm-i sühan-perdâz ile
Dâstanlar şerhedersin bir nigâh-ı nâz ile

Dün gece cûş-ı safâdan oldu bir deryâ-yı nûr
Küçe-i ney mâh-tâb-ı şu'le-i âvâz ile

Kâr-ı ışka şol gönül bel bağlasın kim geçmeye
Lezzet-i encâm-ı meyden telhi-i âgaaz ile

Sen itâb-ı nâz kasdetsen dahi ol şûh çeşm
Âşıkın memnûn eder bir şîve - i mümtâz ile

Dil-keş eyler çeşm-i gûyâsın kemân-ı ebrüvan
Şûhterdir nağme-i mutrıb muvâfık sâz ile

Ben gam-ı imrûzu fikretmekte ferdâlar geçer
Sen salınca va'deni ferdâya yüzbin nâz ile

Çeşmini hâbîde zanneyler gören ammâ Nedîm
Keşf-i râz etmektedir her lâhza bin gammâz ile

CXVI

Dem mi var kim zahm-ı gül derdinle hûnîn olmaya
Hasret-i hâlinle dâğ-ı lâle müşkîn olmaya

Çeşm-i gül-gûnun senin mümkinmidir nerkis görüp
Hûn-ı dilden çün gül-i bâdâm rengîn olmaya

Neyleyim ben ol niyâz-ı vaslı kim ebrûların
Her ser-i mûyunda tarh-endâz-ı sad çîn olmaya

Seyredip rahş üzre ol hurşîdi hiç olsun mu kim
Mâh-ı nev pertev-nümâ-yı hâne-i zîn olmaya

Sarsar-ı gamdan rehâ düşvârdır tâ kim kadeh
Şem'-i bezm-i şevka fânûs-i bilûrîn olmaya

Fasl-ı güldür gül açıl lâyıkmıdır dest-i nigâh
Gül-zemîn-i sînen üzre yâsemen-çîn olmaya

Gayrı sâgar sunduğun sâkî görüp kaabilmidir
Lâle veş câmım ciğer kaaniyle rengîn olmaya

Lahza geçmez kim beyân-ı nazm-ı şevkından Nedîm
Mülk-i isti'dâd reşk-i Deylem-ü Çîn olmaya

CXVII

Iztırâb olmaz dil-i dânâ-yi sâfî-sînede
Ey gönül âsâyiş-i sîm-âba bak âyînede

Anmadın bir kerre lûtfunla bizi ey bî-vefâ
Va'de-i vaslı unuttun meclis-i dûşînede

Neş'enin feyz-i sabâh-ül hayrin idrâk eylemez
Etmeyen meşk-ı siyeh-mestî şeb-i âzînede

Kimse anmaz zâhidin âlûde-dâmân olduğun
Çokluk olmaz nem hüveydâ hırka-i peşmînede [1]

---

[1] Noksan bir gazel.

CXVIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Ben olsam bir de mutrıb bir de tarf-ı cûybâr olsa
Hoş imdi bir de farzâ bir cüvân-ı şîve-kâr olsa

Yeter geçti bu gûne mâlihulyâlarla evkaatım
Aman bir gün mukaddem âh fasl-ı nev-behâr olsa

Bize geldikte inkâr eyleme ıkrârını zâlim
Demişsin yok demezdim bâde-i şîrin-güvâr olsa

Aceb pistânına benzer mi dikkat üzre bir baksam
Sen açsan sîneni bâğ içre bir kaç da enâr olsa

O şûhun hasretinden câr-çeşm-i intizâr olduk
Bize nevbet erişse bâri ebrûsu çıhâr olsa

Senin vasfında cânâ bir neşât-âver gazel gördüm
Olursa tâze eş'âr öyle pâk-ü âb-dâr olsa

CXIV

Riyâsı zâhidin der-kârdır dil-ber husûsunda
Ve liykin zâlimin ârâmı kalmaz zer husûsunda

Bu gün cânâ mevâîdin hisâb ettikte uşşâka[1]
Yine vâfir nizâ' oldu bizim defter husûsunda

Kuşağın düğmesin çözmekte havfım yoktur ammâ kim
Yürek titrer kemer-bendindeki hancer husûsunda

Varırsan hâne-i hammâra sâkıy lûtfet unutma[2]
Dil-i zârın recâ-mend olduğu sâgar husûsunda

1) uşşâkın (H. N. B. yanlış),
2) Varırsak hâne-i hammâra lûtfeyle bize sâkıy,

Ne zîbâ ülfet etmiş duhter-i rez beççe-i muğla
Muvaffak pîr-i mey hakkaa püser duhter husûsunda

Ne denlü germ ise bâzârın âhır hâk-ber sersin
Bunu ey hâce gör âteşle hâkister husûsunda

Dırîgaa olmadık bir dil-güşâ ma'şûka dil-dâde
Hele âyînemiz bî-baht rûşen-ger husûsunda

Nedîmâ sîne vü bâzûnu nerm[1] et yâr geldikçe
Müsâfir râhat ister bâliş-ü bister husûsunda

CXV

Nola hemvâre tab'-i sîne - sâfân olsa nâlende
Tanîn-endâz olur zünbûr gird-i câm-ı revzende

Hırâm-ı nâzına çün sâye âlem çünki efkende
Kul oldum bil efendim kaamet-i âzâdıma ben de

Güzel gösterdiler âsâr-ı ışkı zîr-ü bâlâdan
İki destim girîbânımda çeşmim tarf-ı dâmende

Meh-i nev resmidir destârın ey şûh-ı siyeh-çerde
Nola Keşmîr-i ruhsârında meh-tâb olsa tâbende

Göründükçe o sîm-âbî kabâdan sîne-i sâfın
Döner âyîne üzre mühre-i sîm-âba can tende

Bu ser-gerdanlığa âzâdelik elbette der-peydir
Nedîmâ seyr kıl bu nükteyi seng-i felahande

CXVI

Görüp pistanların bildim kemâlin gül-bedenlikte
Turunc ammâ ki bilmem nice bitmiş yâsemenlikte

1) germ

Hayâl ettim ki dîvân içre bir ber - ceste mısra'dır
Gezerken ol kad-i lâlâya baktım nârvenlikte

Hayâlin gelmez oldu dîde-i fersûde-müjgâne
Meğer kim pây-i nâzı yârelenmiş ol dikenlikte

O verd-i ter dil-i pür hûnu leb-rîz-i neşât eyler[1]
Ne bilsin rûzgârın şiddetin kendi esenlikte

Şu zîbâ germesûdu sevdiğim gel al ziyân etme
Çıkar bir câme sana belki artar nîm-tenlik de

Mey-ü mahbûba çoktan tevbe-kâr oldu Nedîm-i zâr
Niçin ammâ ki bilmem yine yâran ta'na-zenlikte

CXVII

Nigâh et âşık-âzârî-i çerh-i bî-güneh-gîre
Ki çekmiş bîdi mecnun gibi tarf-ı cûda zencîre

Dili hemçün ketan fersûde etti bir siyeh-çerde
Ki ta'neyler beyâz-ı gerdeni meh-tâb-ı Keşmîr'e

Gören ebrûlar üzre pîçişin ol kâkül-i zerdin
Sanır zer hall ile âyet yazılmış rûy-ı şemşîre

Heman âşık tehî mînâ-yı çeşmin eyler âmâde
Perî-zâd-ı hayâl-i dil-rübâ kaabil mi teshîre

Olur pes-mandegî elbet mukarrer hasr-ı matlabta
Ki bâis mübtedâyı ma'ni-i hasr oldu te'hîre

Temâşâ eyleyelden gülşen-i hüsn-i dil-ârâsm
Nedîmâ çeşm-i ter hayretle döndü cûy-ı tasvîre

---

1) eğler (H. N. B. yanlış)

CXVIII

Geçip gitmekte ömrüm derd-ü mihnet gibi şeylerle
Müşerref olmadı kasr-ı emel ferhunde-peylerle

Figaan-ü nâleler etmekte her dem bağrı yanıklar
Bu bezm-i mihnete revnak verilmiş sanki neylerle

Felek câm-ı neşâtın telheder Cemşîd-i vakt olsa
İlâc olmaz humâr - âlûde-i idbâra meylerle

Ferah bîgâne resmin gösterirse etmem istib'âd
Gönül me'nûs-ı ahzân oldu derd-i tâ-be keylerle

Görünmez bir belâdır ışk-ı hûbân-ı cihan şimdi
Nedîmâ kıl hazer germ-ülfet olma bizden eylerle

CXIX

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Tarab ne gûne olur tâli'-u sitâre göre
Sunarsa câm-ı lebin çektiğim humâre göre

Kani sabâ gibi bir dil-nüvâz kim gâhî
Dil-i nizârımı kûy-ı nigâra vare göre

Seherden eyledi yağmâ şemîm-i giysûsun
Nesîm bir dahi uğrar mı bu diyâre göre

Hased o rinde ki hâb-ı ademden açsa gözün
Kabâ-yi sabrı çü nerkis hezâr - pâre göre

Başında hurd edeyim şöyle kim asâsını şeyh
Elinde mutrıb-ı bezmin çikâr-pâre göre

Görün bu derdi ki tıryâk-ı erbaayla tabîb
Diler ki zahm-ı çıhâr ebrüvâna çâre göre

Seninle terk-i riyâ denlü güçtür ey vâiz
Şerâba tevbe Nedîm-i günâh-kâra göre

CXX

O şâhın iki kolum bend edip miyânesine
Piyâde-i emelim çıktı ferz hânesine

Nesîc-i fitneye nakşolmak ister ol tannâz
Aceb mi zülfünü peyveste etse şânesine

Bakıp o şûh ile nâz-ü niyâza meşkederiz
Gülün tebessümüne bülbülün terânesine

Benim cünûnuma âyâ nice behâne bulur
Bakan perî veşimin hüsn-i bî behânesine

Fezâ-yi sînede bir yavru besledim âhır
Konuştu iller ile gelmez âşiyânesine

Hemîşe ayrılamaz zülfü gird-i hâlinden
Meğer şikâr imiş ol dâm dahi dânesine

Kadeh duâsını gör de mukayyed olma Nedîm
Hikâyet-i Key-ü Cemşîd-ü Cem fesânesinde

CXXI

Gören izârını hatt-ı siyâh-tâb içre
Nühüfte berk-i gül-i ter sanır kitâb içre

Uyuttu yâr ile müjgânın eyleyip derhem
Nigâh-ı mestini semmûr-ı câme-hâb içre

Şerâb-ı sâf kadar keyf verdi ey mutrıb
Hurûş-ı nağme-i ter kâse-i rebâb içre

Bulur mu hiç dil-i serd ehli rûşenî-i güher
Kalır mı kıymeti buz olsa la'l-i nâb içre

Olur mu dil-şikenan hiç haterden âsûde
Nühüftedir taabın lafzı da itâb içre

Çü bûy-ı gonce hezâr-âşinâlığı terket
Misâl-i reng nihân ol gül-i hıdâb içre

Nedîm çâre ne âsâyiş-i dil oldu rehîn
Misâl-i gûdek-i gehvâre ıztırâb içre

CXXII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Çün mihr-ü kamer sîne vü ruhsâr güşûde
Dûş etmesin ol şûhu Hudâ çeşm-i hasûde

Dil zerre-sıfat şevk ile girse nola raksa
Olduk yine bir pençe-i hurşîde rübûde

Kahreylediler bâd-ı bürût ile cihânı
Bakmaz mı bu câh ehli aceb Âd-ü Semûd'e

Geç-perveri-i mâder-i eyyâmı görün kim
Ben her gece bîdâr-ı elem baht gunûde

Şevk ile yine gevremiş îmânı rakıybin
Çekmiş gibi kâfir o bütü şürb-i Yahûd'e

Bûs-ı lebin olmazsa çeker kâse-i hûn-âb
Bakmaz gamın âşüfteleri bûd-ü nebûde

Kasd ol büte dinletmedir efsânemi yoksa
Değmez gül-ü bülbül bu kadar güft-ü şünûde

Gûyâlık ederdi gül-i tasvîr Nedîmâ
Hâmendeki feyz olsa eğer hâme-i mûde

CXXIII

Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde
Dün giceye dâir bir işâret var içinde

Mey-hâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde

Eyvâh o üç çifte kayık aldı karârım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

Olmakta derûnunda hevâ âteş-i sûzan
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde

Ey şûh Nedîmâ ile bir seyrin işittik
Tenhâca varıp Göksu'ya işret var içinde

CXXIV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Heves-i îyd-i visâle düşüp encâmında
Oldu dil bir mehe şa'ban Ramazan nâmında

Gurre-i rûzeyi gördüm feleğin bâmında
Bir kenârî güzele benzer Oruç nâmında

Yine bir pençe-i hurşîde esîr oldum ki
Eğilip ana bakar gurre felek bâmında

Seher-i îyd celî maşrık-ı ruhsârında
Leyle-i kadr hafî zülf-i siyeh-fâmında

Mu'tekif perde-i zülfünde gönül hâli gibi
Rû-be mihrâb dü ebrû seher-ü şâmında

Sunmadan sâgarı sâkıy düşerim ayağına
Hasretim bâdeden efzûn iken ibrâmında

Can-şikârım nice bend olmayım ol kâfire kim
Gerdiş-i çeşm-i perî halka olur dâmında

Bu tutumla diyemem nakd-i sevâb-ı rûze
Harc-ı yek-rûzeye vâfî ola bayrâmında

Bulamam bâğ-ı behârın gül-ü bâdâmmda
Bulduğum feyzi ruh-u çeşm-i siyeh-fâmında

Ramazandan kim ederdi gile vakt olsa eğer
Azacık sohbete ol mâh ile akşâmında

Bana bağışla beğenmezsen o şûhun nesi var
Kadi kûteh mi tenâsüb mü yok endâmında

İ'timâd eyler idim tevbesine rindânın
Ramazânın meh-i îyd olmasa encâmmda

Âh efendim seni gördükte Nedîm-i zârın
Şimdi bildim ki ne vardır dil-i nâ-kâmında

CXXV

Ba'zı ahbâb kemer seyrin eder tenhâde
Bâri biz de kemeri seyredelim sahrâde

Dâğda sayd-i gazâl etmeğe hasret mi çeker
Hânede gözleri âhûsun eden âmâde

Destide duhter-i rez destte duht-i merdüm
Kime el verdi felek böyle beğim dünyâde

Serv-kadlerle tekellümde lebâ-leb yâran
Biz bakıp eğlenelim serve leb-i deryâde

Zer-i efrenci gerek sayde büt-i efrencî
Kim eder anı meğer beğ ola ya beğ-zâde

Biz topuk çalmada siz zevk-u safâda her şeb
Kaldırıp ka'b-ı muhannâ gibi câm-ı bâde

Ne gedâyız biz efendim ki sen oldun üstâd
Tîşe-i ışk ile kân delmede sad Ferhâd'e

Zevkı ahbâb edip eyvâh Nedîmâ eyvâh
Adın anılmadı bî-çâre senin arade

CXXVI

Mutrıbın feyzini gör lâ'l-i şeker-hâyinde
Ki nefes kand-i musaffâ oluyor nâyinde

Bir taraftan dahi ey muğ-beçe sen de görünüp
Bize derd olma mübârek ramazân âyinde

Bak heman cünbüş-i dünbâline tâvûs gibi
Etme nezzâre siyeh mûzelere pâyinde

Mest kendi gülüp altındaki rahş oynardı
Gördüm ol âfeti dün bir düğün âlâyinde

Bul Nedîmâ'yı ararsan o kemân ebrûnun
Ebrüvânında yahud zülf-i semen-sâyinde

CXXVII

Sîm çep-râstlar ol sîne-i pür nûr üzre
Bir lûgaz bağlamış âyîne-i billûr üzre

Beni öldür beni kim şu'lede pervâne-sıfat
Nice bir titreyeyim kabza-i sâtûr üzre

Doğdu hurşîdi yine subh-ı behâr-ı hüsnün
Düğme-i zer değil ol gerden-i kâfûr üzre

Tîrin aldıkta dehân âh ederek zahmından
Çıktı dil pâreleri sîne-i mehcûr üzre

Dil-i pür nâle-i âşıkta hayâl-i rûyun
Nakş-ı gülşen gibidir kâse-i fağfûr üzre

Nigehin vakt ola zülf-ü hat arasında Nedîm
Bürünüp şâl-i siyâha yata semmûr üzre

CXXVIII

Hasretinle gül-i ter şerha çeker pehlûye
Şâh-ı gül dâğ yakar şevkın ile bâzûye

Bûseden gül gül olup ârız-ı âli dönmüş
Nev-be nev sîb-i zenahdan gül-i şeftâlûye

Bir küleh bâşına fağfûr da olsan bestir
Değmez ey hâce cihan mâli bu cüs-ü cûye

Cebr ile hâtır-ı meksûrum olur peyveste
Şiken-i tarf-ı külâhın şiken-i giysûye

Sünbül âşüfte olur hâb-ı perîşânından
Nerkis-i mesti ki gülşende vara uyhûye

Ham olur hemçü keman gayret ile şâirler
Cevher-i tıyg dedikçe girih-i ebrûye

Olmaz el-kıssa pesend etmemek ahbâb Nedîm
Böyle pâkîze-edâ bir gazel-i dil-cûye

CXXIX

Tâ kemer-gâhına dek gamzesi hâb-âlûde
Tâ girîbânına dek çeşmi şerâb-âlûde

Kangı ıklîmi harâb eyledin ey düşmen-i dîn
Ki yine hûn ile zin-pûş-ü rikâb âlûde

Çekesin sîneye ol şûhu keşâ-keşler ile
Alasın bûsesin ammâ ki itâb-âlûde

Sen dil-i rîşini hûn-âb ile rengîn edegör
Zâhid-i hâma gerek rîş-i hidâb-âlûde

Mîr-i zî-şâna Nedîmâ meğer olmuş pey-rev
Ki siyeh-zânu-yi kilk oldu şitâb-âlûde

CXXX

Görünen nakş-ı gam âyîne-i devrâne göre
Bakalım çeşm-i sitem-dîdemiz âyâ ne göre

Sâkı-i bahtı tehî-sâgar-i ümmîd etmiş
Bu siyeh kâse değil meşreb-i rindâne göre

Heft-hân-ı gamı bî-gam güzer eyler ol kim
Bî-muhâbâ bir iki câm-ı levendâne göre

Işk ile sığmaz idi cân-ı Züleyhâ cisme
Sîne-çâk olsa nola bu gam-ı hicrâne göre

Zülf-i dilberde sabâ yokla Nedîm-i zârı
Görünür mü aceb ol nerkis-i fettâne göre

CXXXI

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Zülf-ü külâhı verdi halel Mağrıb-ü Fes'e
Çeşm-i kebûdu saldı akın mülk-i Çerkes'e

Gelmiş hat-ı siyeh ruhuna âh ey gönül
Semmûr hoş yakışmış o gül penbe atlese

Çâk etmsein mi câme-i sebzin görünce gül
Bak şol[1] yeşil mukaddeme ol[2] kırmızî fese

Ney-zen bezimde mutrıba hemvâre geç bakar
Bilmem miyanlarında nedir bu münâfese

Ebrûlar üstüne dökülüp kâkülü Nedîm
Tasvîr-i Çîn-i yazmış o tâk-ı mukarnese

---

1) o,
2) şol,

CXXXII

Dil sıklet-âver-i gül olur jâle olsa da
Olmaz sahın-tırâz-ı çemen lâle olsa da

Olmaz figaanı rütbe-res-i âh-ı saht-i dil
Bülbül ne denlü na're-keş-i nâle olsa da

Aks-i fürûgu dehre yine lem'a-tâbdır
Mâh-ı ruhun hatınla siyeh-hâle olsa da

Olmaz niyâz-mend-i nemek-rîz-i tabîb
Zahm-i derun lebâ-leb-i teb-hâle olsa da

Geçmez hevâ-yi ışk-ı cüvânândan Nedîm
Kaamet-hamîde pîr-i dü sad-sâle olsa da

CXXXIII

Lâyık mı güller açıla feyz-i behâr ile
Bülbül kafeste zâr-ü tenük hâr hâr ile

Âdem bu kaht-ı sâl-i maârifte reşkeder
Tahsîl-i nan-behâ edene kisb-ü kâr ile

Emdir leb-i hat-âverin ey sâki sun şerâb
Ol câm-ı la'l-fâm-ı zümürrüd-nigâr ile

Kâr etti nakşı ol bütün evvel derûna liyk
Âhır karârım aldı benim bir karâr ile

Mest olmadıkça çeşmi bulunmaz nızâm-ı hüsn
Bezmin gider tarâveti bir tevbe-kâr ile

Bir gün nesîm-i feyz bulup gülşen-i emel
Gül-gonce-i murâd açılır rûzgâr ile

Âyîneye yüz aklığı sîm-âbdır Nedîm
Sâf oldu sînemizde dil-i bî-karâr ile

Şermende eyledin bizi ey tab'-ı bül-fuzûl
Tanzîr-i nazm-ı hazret-i fahr-i kibâr ile

Nıhrîr-i asr Ârif Efendî ki fahreder
Râzî der-i fazâiline iftikaar ile

Kindî ederdi kendi zebânın bürîde ger
Kilkin göreydi nazm-ı belâgat-şiâr ile

CXXXIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O mest-i işveyi der-hâb edip behâne ile
Hele murâdına erdin gönül fesâne ile

Çemende sâzına mıdrâb urup yine mutrıb
Semend-i şevkımı cüst etti tâziyâne ile

Kirişme-sâz edip ebrûyu çeşm-i gûyâsı
Nühüfte-savt ile şeh-nâz okur kemâne ile [1]

CXXXV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Çîn-i ebrûdan heman maksûd nâziştir bize
Yoksa bilmez mi itâb etmek nüvâziştir bize

Râh-i pür çehte geçer âhestegân çâpükleri
Esb-i bahtın germi-i reftârı nâziştir bize [2]

CXXXV1

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Hep kesb-i yedindir başma her ne gelirse
Resmolmuş ezel hatt-ı cebin nakş-ı kef içre

---

[1] Noksan gazel,
[2] Bu da öyle,

Çerh üzre dirahşan sanırım pençe-i mihri
Engüştlerin velvele ettikçe def üzre

Zulmet-kede-i ebri biraz etmeyicek câ
Lü'lü' olamaz katre-i nîsan sadef içre [3]

— Y —

CXXXVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Gerdeni sâf-ü beyâz öyle ki kâfûr gibi
Çeşm-ü ebrûsu siyâh öyle ki semmûr gibi

Şu'le-i hüsnüne gözler kamaşır baktıkça
Gâh-ü bî-gâh gelip şöyle dura nûr gibi

Cism-i pâkin dediler hem ter imiş hem berrak
Tepeden tırnağa dek gül gibi billûr gibi

Nigehin böyle neden hastedir ey şûh senin
Gözlerin bezm-i ezelden beri mahmûr gibi

Sû-i zanneyleyemem gayrilere sultânım
Derd-i ışkınla Nedîmâ hele rencûr gibi

CXXXVIII

Bezm sensiz görünür hâne-geh-i bûm gibi
Bat-ı mey gam getirir tâir-i meş'ûm gibi

Kisb-i yeddir denilir bâşa gelen insânın
Safha-i kefte hat-ı cebhesi mersûm gibi

[3] Kıt'a olabilir.

Sensiz ey Yûsuf-ı gül-pîrehenim câme-i ten
Zahmurur cismime pîrâhen-i mesmûm gîbi

Görse[1] ol bârıka-i hüsnü bütân-ı Keşmîr
Tâb-ı hayretle erirlerdi büt-i mûm gibi

Bî-nemektir teb-i hecrinde bize ey sâkıy
Gerdîş-i sâgar-ı mey lerziş-i mahmûm gibi

Yine bu nazm-ı bülend ile Nedîm ümmîdin
Zîver-i silk-i emeldir dür-i manzûm gibi

CXXXIX

Bend[2]-i zülfünde figaan eylemek âyîn oldu
Nâle-i dil ceres-i kaafile-i Çîn oldu

Âb-ı hayvandan iki cedvel olup efsürde
Şûh-ı sîmin-tenime sâk-ı bilûrîn oldu

Ukde-i hâtırı biz halle şitâb ettikçe
O büt-i ser-keşin ebrûları pür çîn oldu

Safvet-i tab'ımız artırdı gurûr-ı hüsnün
Mest-i nâzım bakıp âyîneye hud-bîn oldu

Sûz-ı ışk olmadı derdime devâ hayf Nedîm
Baht-ı hâbîdeye dâğım gül-i bâlîn oldu

CXL

Dili raks-âver eder sabredemem mâhasali
Yüreğim oynadı gördükte o çengî güzeli

Al eteklik olalı cûy-ı murâd üzre habâb
Ber-hevâ etti dili nağme-i der ten yeleli

---

1) Görüp
2) Ser

Şevk ile vâiz-i şehr attı ridâsın çerha
Böyle şâl oynuna çıkmadı dahi şeyh olalı

Bir perî eylemedi çâre dli-i nâ-çâre
Mutrıbın çak çak-ı çar-pâresine çarpılalı

Âsmanda bırakıp zühre elinden çengi
Def gibi kızdı yüzü dâireden çekti eli

CXLI

Mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilât

Gamzen füsûn ile sühan eyler nezâketi
Çeşmin nigâh şekline kor nâz-ü nahveti

Aldın hadeng-i cevrini sînemde koymadın
Ey kaşları keman katı cevreyledin kati

Geh sürme gâh vesme vü gâhî piyâle çek
Ey serv-i nâz çekme yeter gayri firkati

Deryâ-yi ışka dün beni baştarda eyledi
Bir dâne âl fesli Cezâyer'li âfetî

Sînemde ışkını tutalım etmişim nihan
Ammâ ki kande saklıyalım âh-ı hasreti

Aldım koçup miyânını bir tatlı bûsesin
Ammâ ki yaktı ağzımı sandım harâreti

Hep kullarını etti o kân-ı kerem çerâğ
Zannım budur ki geldi Nedîm'in de nevbeti

Destûr-ı Cem-sükûh kerem-kâr-ı rûzgâr
Zâtiyle buldu sadr-ı şeref ziyb-ü ziyneti

Sadr-ı bülend-rütbe ki ben yâlınız değil
Hâk olmadır derinde sipihrin de niyyeti

Lûtfiyle sîrim öyle ki her mûyumu benim
Ettikçe cüst-ü cû bulunur nân-ü ni'meti

Hakkaa budur ki gökteki hurşîd bulmadı
Ben sâyesinde bulduğum ıkbal-ü rif'ati

Âvîze kıl duâsını tâ arş tâkına
Ey âh-ı nîm-şeb sana Allâh emâneti

CXLII

Uşşâkın olsa nola fedâ nakd-i canları
Seyretmedin mi dünkü fedâyî cüvanları

Şevk âteşine sen de tutuştun mu ey gönül
Gördün mü dün güreş tutuşan pehlevanları

Ol perçemin nazîrini hâtırda mı gönül
Görmüş idin geçen sene sünbül zamanları

Çeng-ü çegaane zevkı biraz dursun el-amân
Seyredelim bu seyre gelen dil-sitanları

Ma'lûmdur benim sühanım mahlas istemez
Farkeyler anı şehrimizin nükte-danları

CXLIII

Ey kaşı yâ yüzün beri dönmezmisin dahi
Ey gurre-i ümîd görünmezmisin dahi

Billâh ne saht âteş imişsin gönül meğer
Garkoldun eşk-i hûna söyünmezmisin dahi

Kani o geceler o tarablar terâneler
Ey def anıp o zevkı dögünmezmisin dahi

Kâfir kızı tükenmedi mi mâtem-i peder
Sâgar çekip kızılca sürünmezmisin dahi

Dil-berle mâcerânı yeter sakladın Nedîm
Nakleyleyip biraz da öğünmezmisin dahi

CXLIV

Bir nîm neşve say bu cihânın behârını
Bir sâgar-ı keşîdeye tut lâle-zârını

Dil gird-i gamsız olma revâ mı ki Ka'be'nin
Ey hâce yılda bir süpürürler gubârını

Peygân gibi lebinde götür anı tîr veş
Işkın cerîde tayyedegör reh-güzârını

Âhı yetişti bülbül-i zârın ki bâğ-ban
Çûb-ı duhân edindi gülün şâhsârını

Bir dem mi var ki âh ederek anmaya gönül
Ey serv-kad seninle geçen rûzgârını

Şevk-ı müdâm-ı va'de-i ferdâyı dinlemez
Reşk ana kim cihanda bu gün buldu yârını

Düşmen ne denlü saht ise şâd ol ki ey Nedîm
Seng üzre gösterir zer-i kâmil iyârını

CXLV

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Kime fâş eylesin dil derdini feryâddan gayri
Kime yansın yakılsın âh-ı âteş-zâddan gayri

Çekerken zevrak-ı sahbâ-yı tûfan-hîzi ey sâkıy
Sadâ-yı dil-keş olmaz her çi bâd âbâddan gayri

Getirmiş havza-i teshîre tîgıstân-ı müjgânı
Gönül mü kurtulur ol gamze-i cellâddan gayri

Yürekler mi doyar hîç ey perî ol tâb-ı ruhsâre
Seni kimler görür âyîne-i pûlâddan gayri

Ne vaz'eyler Nedîmâ gevher-endûzân-ı irfâne
Felek dedikleri hârâ-ciğer bîdâddan gayri

CXLVI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Dehânı hasreti huşk etmedik dehan mı kodu
Mıyânı mihneti ham kılmadık miyan mı kodu

Metâ'-ı vaslına cânım verirdim ammâ kim
Aman o gamze-i hun-hâr bende can mı kodu

Nice nişanlayabilsin gözüm o mekkârı
Nıkabını açıcak akldan nişan mı kodu

Siyâh kaşları mı yoksa Kahramân-ı cemâl
İki kılıç kuşanıp adın ebrûvan mı kodu

O gûne zâlime arz-ı merâma kim kaadir
Nigâh-ı hışm ile lâl etmedik zeban mı kodu

Nedîm hak bu ki bender-geh-i belâgatte
Kumâş-ı nazm-ı terin gezmedik dükân mı kodu

CXLVII

Görünmese gözüme ol perî-i her-cây
Karâr ettiremem cân-ı nâ-şekîbâyi

İzâr-ı yârı komuş yine rengden renge
Görürmüsün hele sahbâ-yı hâlet-efzâyi

Uçurma kendini ey kebk-i bül-aceb-reftâr
O serv-i nâza düşer ihtizâz-ı ra'nâyî

Sipihre başı erer en kemîne bendesinin
Matâfım olsa nola dergeh-i felek-sâyî

Hücûm-ı nâle ile dâstân-ı Kays'i okur
Garîb hâl ile gördüm Nedîm-i şeydâyi

CXLVIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün failât

Bûs-ı la'lin şöyle sîr-âb-ı zülâl eyler beni
Kim gören âb-ı hayât içmiş hayâl eyler beni

Şâire söz bulmağa minnet ne ammâ neyleyim
Âh kim hayret seni gördükçe lâl eyler beni

Sevdiğim câm-ı meye hâcet nedir la'l-i lebin
Bir şeker-handeyle[1] mest-i bî-mecâl eyler beni

Bağda zülf-ü ruhun andıkça bu kimdir deyü
Sünbül-ü gül biri birinden suâl eyler beni

Nükhet-i zülfünle geldikçe nesîm-i nev-behâr
Turra-i sünbül-sıfat âşüfte-hâl eyler beni

Nâ-tüvânım şöyle çeşmin hasretinden kim gehî
Sâye-i müjgân-ı âhû pây-mâl eyler beni

Gerdişin gördükçe sâkî-i mülâyim-meşrebin
«Ârzû ser-geşte-i fikr-i muhâl eyler beni»

Hasretinle ben dahi[2] hâk-i siyâh olsam nola[3]
Baht âhır sürme-i çeşm-i gazâl eyler beni

---

1) handiyle
2) Hasret-i çeşminle ben
3) dahi

Arz-ı hâlim çok efendim hâk-i pây-i devlete
Lûtfun ammâ bî-niyâz-ı arz-ı hâl eyler beni

Ben kulun lâyık değildir vaslına ammâ yine
İltifâtın ârzû-mend-i visâl eyler beni

Güldürür yâ ağlatır yâ lûtfeder yâhud itâb
Hâsılı neylerse ol ruhsâr-ı âl eyler beni

Yâridir ol kadd-ü haddin kim müdâmâ bâğda
Vâlih-i gül-gonce hayrân-ı nihâl eyler beni

Gûyiyâ bilmez efendim bende-i dîrînesin
Kim Nedîmâ bumudur deyü suâl eyler beni

CXLIX

Mest-i nâzım kim büyüttü böyle bî-pervâ seni
Kim yetiştirdi bu gûne servden bâlâ seni

Bûydan hoş rengden pâkîzedir nâzük tenin
Beslemiş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni

Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkıyâ
Kangısın alsam gülü yâhud ki câmı yâ seni

Sandım olmuş ceste bir fevvâre-i âb-ı hayât
Böyle gösterdi bana ol kadd-i müstesnâ seni

Sâf iken âyîne-i endâmdan sînem dırıyg
Almadım bir kerrecik âgûşa ser-tâ pâ seni

Ben dedikçe böyle kim kıldı Nedîm'i nâ-tüvan
Gösterir engüşt ile meclisteki mînâ seni

CL

Eyledi bir iki peymâneyle ser-gerdan bizi
Âh o sahbâ satıcı akl alıcı kâfir kızı

Sînesi destindeki peymâneden berrak-u sâf
Ruhları destîdeki sahbâ-yi terden kırmızı

Germolup oğlun bize bir bûse ıkrâr eylemiş
Dün kızın da çiğnedi ey pîr-i mey ol sâkızı

Hâne tenhâ elde sahbâ kelle germ-ü yâr nerm
Âh ey sabr-ü tahammül ba'd-ezin yâhû sizi

Varmıdır bilmem Nedîmâ bir dahi anın gibi
Dîn-ü dil hasmı riyâ cellâdı takvâ hırsızı

CLI

Sînede bir lâhza ârâm eyle gel cânım gibi
Geçme ey rûh-ı revân ömr-i şitâbânım gibi

Perde-dâr anlardım el-hak gonceyi gördüm seher
Ol dahi leb-rîz-i çâk olmuş girîbânım gibi

Reşk-i Çîn olmakla fikrim gelmedi ta'bîre liyk
Vasfı ol giysûların hâb-ı perîşânım gibi

Geçmem ol gülden gül-âb almazdan evvel mûyunun
Her biri inbıyk-ı zehr-âb olsa müjgânım gibi

Cüst-ü cû ettim yine cânâ Nedîmâ bendene
Bir efendi bulmadım devletlü sultânım gibi

CLII

Bahşeden câm-ı safâya sebha-i mercânını
Hîçe saymaz âlemin İskender-ü hâkaanını

Dîdemin gördükde zûr-ı cûşiş-i tuğyânını
Tuttu kûhun cûylar feryâd edip dâmânını

Ayşa mağrur olma kim bir iki günde goncenin
Sîne-i sad-çâk eder gerdun leb-i handânını

Sûru ba'zın ba'za mâtem-hîz olur ebrin görün
Hande-i berk eder efzun dîde-i giryânını

Nakd-i ümmîd ile pürdür ceyb-i subh ey dil hemân
Vâm-hâh-ı âhın elden koyma sen dâmânını

Seyreder eşk-i gül-âbı hande-i gül-goncede
Âkıbet-bîn eyleyenler dîde-i irfânını

Rûy-ı tâbânın seher hâb içre bir kez seyreden
Pençe-i hurşîdden gîrâ bulur müjgânını

Sînede teng olma ey dil kim seni der-bend eden
Matla'-ı kâm eyleyendir Yusuf'un zındânını

Neyledin nittin Nedîmâ tîşe-i efkâr ile
Bî-sütûn-ı feyz-i ışkın buldun âhır kânını

CLIII

Bir şeker-handeyle[1] bezm-i şevka câm ettin beni
Nîm sun peymâneyi sâkıy tamâm ettin beni

Şu'le serv âsâ çıkar hâkimden ol yerlerde kim
Pây-mâl-i tevsen-i âteş-hırâm ettin beni

Nükhet-i giysû ile geldin bize âh ey nesîm
Turra-i sünbül-sıfat âşüfte-kâm ettin beni

Cilve-i hüsnünle her mûyum perî-hîz olmada
Işk ile ser-tâ kadem âyîne-fâm ettin beni

---

1) hand ile

Böyle ser-mest-ü harâb etme Nedîm-i zârını
Nîm sun peymâneyi sâkıy tamâm ettin beni

CLIV

Aybdır kalır geri[1] destinde yüzde karesi
Derhem-ü dînâr ile aldanma cânım pâresi

Öyle bir dürr-i yetîm-i nâzı eyler perveriş
Nola ol tıflın sadef-kârî ise gehvâresi

Gerdiş-i sâgar kadar lezzet verirdi âşıka
Tıfl iken ol mest-i nâzın nerkis-i bîmâresi

Etmesin bîhûde diller merhem-i la'lin heves
Hancer-i müşkîn-i ebrûnun onulmaz yâresi

Gösterir âyîne-i zânûda bir gird-âb-ı hun
Hasret-âmûzân-ı ışkın gerdiş-i nezzâresi

Nola gitse kendüden hayretle cân-ı nâ-sabûr
Yâ seferdir yâ tahammül çünki ışkın çâresi

Dil yine ser-geştedir tîr-i hevâyî veş Nedîm
Bir kemân-ebrûnun olmuştur meğer âvâresi

CLV

Cûy gösterdi yine âyîne veş rûy-i güli
Pençe-i mihr açtı hemçün şâne zülf-i sünbüli

Şöyle gülşen pür tarab kim gûşlar farkeylemez
Kahkahâ-yı hande-i gülden nevâ-yi bülbüli

Eylemiş gûyâ ki Hak îcâd cism-i nâzükün
Eyleyip âmîhte bûy-ı güle reng-i müli

---

1) geri kalır

Gülşen-i hüsnün görün sünbül-hevâ-yi gülşenin
Ebr-i müşkin veş dağıttıkca nesîm ol kâküli

Tâze ma'nî rû-nümâ nazm-ı selîsinde Nedîm
Cûy gösterdi yine âyîne veş rûy-ı güli

CLVI

Sînede evvel ne muhrık ârzûlar vâr idi
Lebde ser-keş âhlar âteşli hûlar vâr idi

Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı ışk
Anda mecnun bîdler dîvâne cûlar vâr idi

Ben bu gün bir nev-behâr-ı hüsn-ü an seyreyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar vâr idi

Sen yine bir nev-niyâz âşık mı peydâ eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş âb-ı rûlar vâr idi

Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft-ü gûlar vâr idi

CLVII

Müstezad [1]

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün, mef'ûlü feûlün

Bir görmek ile hüsnünü kıldın beni şeydâ
Ey dil-ber-i ra'nâ
Etti nigehin aklımı hem sabrımı yağmâ
Ey gözleri şehlâ

---

[1] Bu şiiri pek Nedîm'e yakıştıramadık, yazmaların çoğunda da yok.

Tâ haşre değin Hazret-i Îsî gibi ben de
Olsam nol zinde
Hecr-i gamın öldürmüş iken eyledi ihyâ
Vaslın beni cânâ
Kurbân olayım destine kim ehl-i kalemsin
Erbâb-ı rakamsın
Yoktur hele küttâb arasında sana hemtâ
Ey ma'ni-i yektâ
Yek dâne yaratmış seni âlemde efendim
Ey şâh-ı levendim
Halkeylememiş bir dahi emsâlini hâşâ
Allâhü taâlâ
Ey şûh-ı vefâ-dâr-ı kerem-pîşe revâdır
Mir'âta sezâdır
Vessâf olalı hüsn-ü kemâlâtına dünyâ
A'lâ vü ger ednâ
Mecnun gibi gözden akıdıp eşk ile seyli
Ey turrası Leylî
Olmak görünür ışkın ile âleme rüsvâ
Aldı beni sevdâ
Hûn eyledi bağrım feleğin cevr-ü cefâsı
Bîhûde edâsı
Tâ eyleyeli sen gibi gül-ruhları peydâ
Bîçâre Nedîmâ

I

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Oldu teşrîfin bu vâlâ mesnede ziynet-fezâ
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana
Sâye saldın yümn-ü iclâl ile mânend-i hümâ
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

Heft ıklîm içre fermân-ı hümâyunun revan
Şimdi sensin pâdşâhım âleme sâhib-kıran
Bâb-ı kasrında neşât olsun hemîşe pâs-ban
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

Safha-i âlemde bu kasrın hele misli adîm
Kaadir olmaz vasfına bir vech ile kilk-i Nedîm
Tarhını hakkaa ki merguub eylemiş tab'-ı selîm
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

II

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Kimlerin çeşmine ol sîne aceb nûr oldu
Nereye gitti o her-câyi o meh-pâre aceb
Kimlerin yâresine merhem-i kâfûr oldu
Kandedir kande o zâlim o sitem-kâre aceb

Meclis-i Cem kurulaldan olagelmiş elbet
Câmdan sonra birer bûse verilmek âdet

Bâri sen ey nigeh-i hasret edip bir cür'et
Şunu bir söylesen olmaz mı kadeh-kâre aceb

Târ olur görmez isem çeşmime sensiz âlem
Gece tâ subha dek ağlattı beni derd-ü elem
Fikr-ü gam cânıma kâr eyledi bilmem bilmem
Âh her-câyi koçuldun mu ki âğyâre aceb

Nağme-i çenge bedel dinler iken nâle vü âh
Hecr-i sâkıy yetişirken bize derd-i can-kâh
Bir taraftan dahi ey seng-dil ey baht-i siyâh
Sen mi urdun bu gece şîşemi dîvâre aceb

Varıp ol derd-şinâs-ı dil-ü cânı görsem
Hâk-i pâyine Nedîmâ yine yüzler sürsem
Gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam
Hîç bir çâre bilir mi dil-i bîmâre aceb

III

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Mâh-ı îyd âsâ gelip ey âsaf-ı âlî-cenâb
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb
Kasrlar oldu neşât ile burûc-ı âftâb
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

Yüz sürüp dâmânına buldu çemenler matlabın
Yümn-i pâ-bûsun müşerref eyledi havzın lebin
Kevkeben mes'ûd-ı ıkbâl ede kasrın kevkebin
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

Germolup şâm-u seher şevk-u tarab hengâmesi
Bülbül olsun gül-sitânında Nedîm'in hâmesi

Destine her gün sunulsun bir meserret nâmesi
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

IV

Îyd erişsin bâis-i şevk-ı cedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör
Gûşe gûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör

Anda seyret kim ne fursatlar girer cânâ ele
Gör ne dil-cûlar ne meh-rûlar ne âhûlar gele
Tıfl-ı nâzım sevdiğim bir iki gün sabret hele
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör

Gerçi kim vardır anın her demde başka ziyneti
Rûze eyyâmında da inkâr olunmaz hâleti
Şimdi anlanmaz hele bir hoşça kadr-ü kıymeti
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör

Dur zuhûr etsin hele her gûşeden bir dil-rübâ
Kimi gitsin bâğa doğru kimi sahrâdan yanâ
Bak nedir dünyâda resm-i sohbet-i zevk-u safâ
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör

Tıfl-ı nâzım cümle gördüm deyû aldatma beni
Görmedin bir hoşca sen dahi o dil-cû gülşeni
Serv-i nâzım gel Nedîm-i zâr gezdirsin seni
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre îyd olsun da gör

V

Vakt-i gül-geşt-i çemen seyr-i kenâr eyyâmıdır
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

İ'tidâl-ü revnak-ı leyl-ü nehâr eyyâmıdır
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

Şevk ile meyletmede diller gülistan seyrine
İzz-ü nâz-ı gül niyâz-ı andelîban seyrine
Şâh-ı âlem dahi gelmez mi çerâgan seyrine
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

Şehriyârâ buldu âlem devletinde i'tidâl
Lâlelerle geldi bâğa bakşa bir hüsn-ü cemâl
Rûz-ü şeb kılmakta gülşen lûtf-ı teşrîfin hayâl
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

Sâye-i adlinde ey şâhenşeh-i âlî-nijâd
Hamd-ü şükr olsun ki âlem ser-teser mesrûr-ü şâd
Sahn-ı gülşen dahi teşrîfinle olsun ber-murâd
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

Zât-ı âlî-şânın el-hak rûhudur bu âlemin
Bâğı ihyâ eylesin lûtfet hümâyun makdemin
Muntazır yüz sürmeğe dâmâna sadr-ı a'zamın
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır

VI

Gerçi dil almakta hüsnün hayli isti'dâdı var
Liyk o giysûnun kafâdan ana çok imdâdı var
Çâresiz uşşâkın ancak nâle vü feryâdı var
El-aman bilmez nedir bir gamze-i bîdâdı var

Çeşm-i şûhundur dil-i âşıkda te'sîr eyleyen
Kâkülündür âlemi der-bend-i zencîr eyleyen
Mihr-i la'lindir senin dünyâyı teshîr eyleyen
Sevdiğim mühr-i Süleymân'ın cihanda âdı var

Bir perîdir gerçi ammâ yoktur insâniyyeti
Âftâbı zerre-i nâ-çîze saymaz tal'ati
Nahl-i tûbâyı salındırmaz nihâl-i kaameti
Gülşen-i hüsn-ü cemâlin bir boyu şimşâdı var

Meclise bîgâneler geldi nice yâd olmasın
Âşıkı pek çok cefâya nice mu'tâd olmasın
Şîve fenninde o gözler nice üstâd olmasın
Gamze-i fettan gibi yanında bir üstâdı var

Her gülün şevkıyle bülbül gibi zâr olmaz Nedîm
Değme bir zülf-i gireh-gîre şikâr olmaz Nedîm
Her gülistanda çü şeb-nem hâk-sâr olmaz Nedîm
Değme bir dil-ber beğenmez bir dil-i nekkaadı var

VII

Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasâğ
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ
Çâr-bâğ-ı Isfahân'ı eylemiştir dâğ dâğ
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Nev-behâr erişti oldu ol zemin cennet-misâl
Garsolundu kaametin gibi hezâran nev-nihâl
Bâğlarla buldu ruhsârın gibi hüsn-ü cemâl
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Andadır seyr-i nihâlistân-ü tarf-ı cûy-bâr
Andadır gül-geşt-i sahrâ andadır seyr-i kenâr
İster isen kûhu seyret ister isen bâğa var
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Anda idi dünkü gün hemşîre-i sa'd-ahterin
Sen de gel gâhîce hâlî kalmasın cânâ yerin

Suç benim olsun beni döğsün duyarsa mâderin
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Bir Nihâlistan kitâbıdır o sahrâlar meğer
Kim ana havz-ı dil-ârâ sîmden cedvel çeker
Dâğa çık da bâğlardan eyle bu sırra nazar
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Şark-u garb-i âlemi seyrân eden peyk-i nesîm
Der ki bî-şübhe cihân içre bunun misli adîm
Vasfına bu mısra'-ı garrâ münâsibdir Nedîm
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

VIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Gül-zâra salın mevsimidir geşt-ü güzârın
Ver hükmünü ey serv-i revan[1] köhne behârın
Dök zülfünü semmûr giyinsin ko izârın
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Bülbüllerin ister seni ey gonce-dehen gel
Gül gittiğini anmıyalım gülşene sen gel
Pâmâl-i şitâ olmadan ıklîm-i çemen gel
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Sal hatt-ı siyeh-kârın o ruhsâre-i âle
Semmûrunu kaplat bu sene kırmızı şâle
Al deste eğer lâle bulunmazsa piyâle
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Cennet gibi âlem yine her meyve firâvân
Sen meyve-i vaslın dahi etmezmisin erzân

---

1) nahl-i çemen

Uşşâka birer bûse edip gizlice ihsân
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Bir mısra' işittim yine ey şûh-ı dil-ârâ
Bir hoşca da bilmem ne demek istedi ammâ
Ma'kuul dedi zannederim anı Nedîmâ
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

IX

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitem-gârın
Ki dil-ber sevmemiş bilmez belâsın âşık-ı zârın
Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zülf-i siyeh-kârın
O ebrûnun o zâlim gamzenin ol çeşm-i mekkârın

O tıfl-ı nâzı gördüm rûyuna hurşîd eser etmiş
Haber-dâr olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zâlım kaçıp tenhâca Sa'd-âbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş âlâyını şevketlü hünkârın

Gezermiş kasrın etrâfında yer yer tâze meh-rûlar
Mükahhal gözlü Şîrin sözlü Leylî yüzlü âhûlar
Heman alkış sadâsın andırırmış çağlayan sûlar
Ederlermiş duâsın pâdşâh-ı ma'delet-kârın

Güzelsin bîbedelsin şûhsun âlüftesin cânâ
Söz olmaz hüsnüne gelmez nazîrin âleme hakkaa
Senin her cevrine bin cân ile sabreylerim ammâ
Beni pek öldürür ey bî-vefâ illerle bâzârın

Bugün bir mahrem-i esrâr yâr-ı nükte-pîrâdan
İşittim kim sayıp uşşâkını ey şûh-ı sîmin-ten

Nedîm-i zâra benzer âşıkım yoktur demişsin sen
Efendim işte vardır ben esîrin ben giriftârın

X

Serâpâ hüsn-ü ansın dil-sitansın nâz-perversin
Cüvân-ı mihribansın şûhsun nâzende dil-bersin
Nazîrin yok cihanda hüsn ile mihr-i münevversin
Behâ olmaz sana cânâ aceb pâkîze gevhersin

Eyâ gül-zâr-ı hüsn-ü behcetin nahl-i ser-efrâzı
Kim üstâd etti fenn-i işvede ol çeşm-i tannâzı
Kim öğretti sana cânâ bu denlü şîve vü nâzı
Ki dâim böyle nâz ile güler nâz ile söylersin

Yeter kaldın yeter ey tıfl-ı nâzım hânede tenhâ
Yeter karışmasınlar sana gayri dâye vü lâlâ
Biraz gel bâğa bülbül dinle gül seyret açıl cânâ
Ki sen dahi henüz açılmamış bir gonce-i tersin

Hırâmın dil-pesend-ü cünbişin dil-hâhdır cânâ
Hayâlinle Nedîm'in kârı âh-u vâhtır cânâ
Atan anan senin var ise milır-ü mâhtır cânâ
Ki bir bakışta mihre bir bakışta mâha benzersin

XI

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Aceb nâzende tıfl-ı dil-sitansın
Güzelsin tâzesin tersin cüvansın
Gözümde nûrsun sînemde cansın
Heman kalbimdeki râz-ı nihansın

Neden eşkestedir tarf-ı külâhın
Neden mestânedir çeşm-i siyâhın
Niçin kanlar döker tiyg-ı nigâhın
Niçin sen böyle âşûb-ı cihansın

Varıp bîgânelerle ülfet ettin
Dil-i zârım esîr-i mihnet ettin
Beni mehcûr-ı tâb-ı tâkat ettin
Yamansın mâhasal zâlim yamansın

Söz çama Hızr ile âb-ı bakaadan
Efendim sevdiğim ben bildiğim ben
Bu şekker-hand ile bu kadd ile sen
Hayât-ı tâze ömr-i câvidansın

Gönül kim ıkd-ı ben-i kâkülündür
Hevâ-dâr-ı şemîm-i sünbülündür
Nedîm-i zâr kurbânın kulundur
Sen anın cismine rûh-ı revansın

XII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bi hamdilillâh Revân açıldı zevk-u şevka mu'tâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol
Dil-i düşmen harâb oldu safâlarla sen âbâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Açıldı bunca muhkem kal'alar ey şûh-ı meh-pâre
Kemer-bendin senin fethetmeğe olmaz mı bir çâre
Güşâd eyle aman ol düğme-i zerrîni bir pâre
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Bu demler mevsim-i zevk-u neşât-u şâdmânîdir
Bu asrın her günü gûyâ ki eyyâm-ı cüvânîdir
Çıkıp gül-zâra handân olmanın şimdi zamânidir
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Sürûr ile cihan rûyun gibi ferhunde vü hurrem
Neşât-u şevk-u şâdî ile leb-rîz oldu hep âlem
Nedîm-i zâr ile bir lâhzacık olmazmısın hem-dem
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

XIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Yetmez mi sana bister-ü bâlîn kucağım
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım
Âteşlik eder sana bu sînemdeki dâğım
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Sen böyle soğuk yerde niçin yatar uyursun
Billâhi döğer dur hele dâyen seni görsün
Dahi küçüceksin yalınız yatma üşürsün
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Yaklaştı şitâ ebr-i siyeh tuttu cihânı
Kalmadı sabânın gezecek tâb-ü tüvânı
Kurbânın olam geçti boğaz seyri zamânı
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Bir câm çek ey gonce-dehen def'-i humâr et
Çeşmimde hayâlin gibi gel geşt-ü güzâr et
Nakşın gibi âyîne-i sînemde karâr et
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Der sana Nedîmâ bunu tekrâr be tekrâr
Bîgâne ile etme sakın azm-i çemen-zâr
Gürgân gibi ağyâr kaparlar seni zinhâr
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

XIV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Yine tenhâ elime girdi hele cânânım
Bûs edince lebini ağzıma geldi cânım
Gece yıldız sayar iken bu dil-i nâlânım
Doğdu nâ-gâh güneş gibi meh-i tâbânım

Dün dil-i zâr ile sohbet ederek gitmişsin
Va'de-i lûtfu kasemler ile berkitmişsin
Deheninden bize bir bûse mi va'detmişsin
Bizde bir böyle ağız müjdesi var sultânım

Sen de kendin gibi bir şûha nigeh-bân oldun
Gül iken böyle niçin bülbül-i handân oldun
Sen nice tâ bu kadar ışk ile hayrân oldun
Hele ben sana efendim kati pek hayrânım

Çık levendâne dolaş gûşelerin gül-zârın
Meded ey serv-i revan bozma meded reftârın
Pây-mâl olmadır ümmîdi Nedîm-i zârın
Ayağın sakınarak basma aman sultânım

XV

Yeniden eski mahabbetleri tecdîd edelim
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Seni bir câm-ı musaffâ ile hurşîd edelim
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

İşte hûn oldu dilim gamze-i ayyâşın için
İşte hançerlere düştüm senin ol kaşın için
Pek recâ ederim unutma güzel başın için
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Yeter ağlattı fırâkın bu dil-i bîmârı
Yeter ettirdi hayâlin bana âh-u zârı
Kâm-kâr et bizi bir gün de efendim bâri
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Dil senin sohbetine tâlib-ü râgıbdır pek
Şevkımız tal'at-ı pür nûruna tâlibdir pek
Hele Top-hâne günü olsa münâsibdir pek
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Bezmimiz rûyun ile reşk-i gülistân olsun
Handelerle leb-i la'lin şeker-efşân olsun
İ'tizâr etme Nedîmâ sana kurbân olsun
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

XVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sevdiğim cânâ[1] yolunda hâke yeksân olduğum
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim ışkında bülbül gibi nâlân olduğum
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Cümle yâran sana uşşaak olduğun bilmez misin
Cümlenin tâkatları taak olduğun bilmez misin

1) cânım,

Şimdi âlem sana müştaak olduğun bilmez misin
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Gâhi Feyz-âbâd'a doğru azmedîp eyle safâ
Âsaf-âbâd'a gelip gâhî salın ey meh-likaa
Gel hele gör sahn-ı Sa'd-âbâd'a hîç olmaz behâ
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Kaplatıp gül-penbe şâli ferve-i şemmûruna
Ol siyeh zülfü döküp ol sîne-i billûruna
Itr-ı şâhîler sürüp ol gerden-i kâfûruna
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm
Bend bend olsun ham-ı zülfün şikâr olsun Nedîm
Sen salın cânâ yolunda hâk-sâr olsun Nedîm
Îyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

XVII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Erişti nev-bahâr eyyâmı açıldı gül-ü gülşen
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen
Çemenler döndü rûy-ı yâre reng-i lâle vü gülden
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Açıldı dil-berin ruhsârı gibi lâleler güller
Yakıştı zülf-i hûban veş zemîne saçlı sünbüller
Nevâ-sâz olmada bin şevk ile âşüfte bülbüller
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gül-zâre
Temâşâ etmek için yâsemenler çıktı dîvâre

Tebessümle dedi gül-gonce gûş-i bülbül-i zâre
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Olup gülşen çerâgan ile pür şevk-u neşât-efzâ
Zemîni lâle-zârın nûrdan tâvûsdur gûyâ
Hezâran müjde kim açıldı rûy-i gonce-i zîbâ
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Sezâdır kim cihânın pâdişâh-ı mekrümet-kârı
Müşerref ede teşrîf-i hümâyûniyle gül-zârı
Nedîm'in sâzlarla okuna bu tâze güftârı
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

XVIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Yakın gel kaçma ey şûh-i cihan hüsnün iyân olsun
Bana her bir nigâhın mâye-i ârâm-ı cân olsun
Ruhu gül lebleri mül kaameti serv-i revân olsun
Olursa bâri dil-ber böyle şûh-i nükte-dân olsun

Seni pinhan sevip ey nev-nihâl-i bâğ-ı istiğnâ
Biraz müddet seninle zevk-u sohbet edelim tenhâ
Eğer sen gelmez isen sana ben azm ederim ammâ
Sakın kendin bu râz ağyârdan dâim nihân olsun

Bu ahd-i zevk-u şâdînin gerek kadrin bile âdem
Ki diller her zaman olmaktadır bir şevk ile hurrem
Nedîmâ vakt-i Cem'de olmamıştır böyle hurrem dem
Duâ-yı devlete meşguul olup dil şâdmân olsun

XIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâkıyâ meclise gel cismime gelsin cânım
Ahdler tevbeler ol sâgara kurbân olsun
Ayağın sakınarak basma aman sultânım
Dökülen mey kırılan şîşe-i rindân olsun

Merhabâ ettiğin illerle revâ mı göreyim
İller emsin o şeker lebleri de ben durayım
Bâri lûtfeyle a zâlim biricik yüz süreyim
Pâyin olmazsa eğer gûşe-i dâmân olsun

Şûhsun neyleyim ammâ ki yalan söylersin
Her zaman böyle Nedîmâ'yı firîb eylersin
Hamdır meyve-i valsım sana olmaz dersin
Olsun ey tâze nihâl-i çemen-i cân olsun

XX

Fâilâtün failâtün fâilâtün fâilât

Ey şeh-i hûbânım eyle ol kad-i mevzûna sen
Reng-i gülden câme bûy-i yâsemenden pîrehen
Servsin sana yeşil şâlî gerektir nîm-ten
Reng-i gülden câme bûy-i yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Devr-i Sultân Ahmed-i gaazî' dir ey şûh-ı cihan
Müjde-i feth olmada her lâhzada şâdî-resan
Sana lâyık böyle eyyâm-ı meserrette heman

Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Mû-miyânım pek güzel yakıştı büldârî sana
Hem muvafık düştü bu destâr-ı hünkârî sana
Goncesin söyle sabâya eylesin bârî sana
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Kâkülünden perde çekmişsin ruh-ı tâbânına
Aferin ey gonce-i bâğ-ı edeb irfânına
Nâz-perversin ederlerse sezâdır şânına
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Giymiş ol rûh-ı musavver kırmızı canfes kabâ
Lâle veş gördüm seher açıldı gülşenden yana
Cism-i pâkine münâsib gelese olurdu sezâ [1]
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

XXII

Hece: 6+5

Sevdiğim cemâlin çünkü göremem
Çıkmasın hayâlin dil-i şeydâdan
Hâk-i pâye çünkü yüzler süremem
Alayım peyâmın bâd-ı sabâdan

Kebud çeşm-i bî-rahm etti nigâhın
Aşıkların göğe çıkardı âhın

---

1) Biçtirirdim cism-i pâkine eğer olsa sezâ

Sordum gerdeninden zülf-i siyâhın
Bir cevap vermedi aktan karadan

Sevdiğim bendene düşerse hidmet
Kapında kul olmak canıma minnet
Göre idim sende bûy-ı mahabbet
İstediğim budur sen bî-vefâdan

Nedîmâ hüsnüne olmuştur âşık
Öyle bir âşık kim kavlinde sâdık
Kereme ne kadar değilse lâyık
Aretmez efendim şehler gedâdan

XXIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Bir safâ bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânın yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Gülelim oynayalım kâm olalım dünyâdan
Mâ-i tesnîm içelim çeşme-i nev-peydâdan
Görelim âb-ı hayât aktığın ejderhâdan
Gidelim serv-i revânım yürü Sad'-âbâd'a

Geh varıp havz kenârında hırâmân olalım
Geh gelip kasr-ı cinan seyrine hayrân olalım
Gâh şarkı okuyup gâh gazel-hân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

İzn alıp cum'a namâzına deyü mâderden
Bir gün uğrılıyalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşıp iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Bir sen-ü bir ben-ü bir mutrıb-ı pâkîze-edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayri yârânı bu günlük edip ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

XXIV

Andırır Kasr-ı Cinânı bu dil-i nâ-şâda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a
Düşürür kevseri ol havz-ı dil-ârâ yâda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

Sürmeli gözlü güzel yüzlü gazâlân anda
Zer kemerli beli hancerli cüvânân anda
Bâ husûs aradığım serv-i hırâmân anda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

Görüp ol tarh-ı dil-ârâyı Nedîm-i şeydâ
Vasfını eyler iken levh-i sipihre imlâ
Dedi bu mısraı bir şâir-i pâkîze-edâ
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

XXV

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Aceb reşkeyledi tab'ım nevâ-yi andelîbâne
Olur mu bülbül olsak biz dahi bir verd-i handâne

Açıldı lâleler güller güzeller çıktı seyrâne
Açılsak biz de bir kaç gonce-leblerle gülistâne

Sana dil-dâdeyim ey şûh istersen dil-âzâr ol
Eğer yoğise de uşşâka rahmin sevdiğim vâr ol
Ne çâre kaail olduk hep cefâ-cûy-i sitem-gâr ol
Ne olur sen heman lûtfeyle bizden olma bîgâne

Çekip bir iki sâgar şîşe-i nâmûsu sındırsak
Dil-i serdin biraz uşşâka germetsek ısındırsak
Seni agyârdan bir iki gün alsak salındırsak
Ne var bir turfa satsak serv-i nâzım biz de yârâne

Aman pek yârelendim ol nigâh-ı şûh-ı evbâşe
Kapıldım doğrusu ol yâl-û bâle ol güzel kaşe
Geçersen semtimizden yolun uğrarsa Beşiktâş'e
Efendim gel mürüvvet kıl senindir bende vü hâne

Seni gördüm ki ol şûhun tutup tenhâca dâmânın
Meğer kim arzederdin ışk-ı müşkil râz-ı pinhânın
Şetâretlerle gâhî güldürürdün la'l-i handânın
Ne sihr eylerdin ol şûha ne söylerdin Nedîmane

XXVI

Cemâl-i bâ kemâlin buldu revnak nûr-ü behcetle
Tıraş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle
Şükürler kim yine buldun kemâl icrâ-yı sünnetle
Tıraş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Değişmem müşk-i Çîn'e hâk-i pây-i anber-âmîzin
Bütün dünyâya vermem ben senin bir mûy-ı nâ-çîzin

Hemîşe şevklerle geçsin evkaat-ı tarab-rîzin
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Sütürre reşk kim devletlü başından bulur devlet
Hased mıkrâza kim eyler seninle leb be leb sohbet
Cebîninden gelir âyînenin ruhsârına ziynet
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Zamânında serâpâ resmi nevdir çünki dünyânın
Okunsun bu yeni şarkısı da bâri Nedîmâ'nın
Hemîşe ömrün efzûn ede Hak sen zât-ı zî-şânın
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

XXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Vasf-ı hüsn-ü behceti bir vech ile gelmez dile
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele
Anlaşılmaz hak bu kim ârâyişi takrîr ile
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Her nefes âb-ü hevâsı câna canlar katmada
İntisâbınla cihâna nâz-ü nahvet satmada
Kangı gün teşrîf eder şâhım deyü cân atmada
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Anı ziynetlerle bünyâd etti sadr-ı a'zamın
Tâ ki açılsın temâşâsiyle tab'-ı ekremin
Lûtf-u ihsan kıl dıriyğ etme efendim makdemin
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Ben kulun sordum Nedîmâ'dan anın evsâfını
Vasf-ü medh etti be-gaayet tarhını eşrâfını
Rûha teşbîh eyledi hattâ hevâ-yi sâfını
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

XXVIII

Sînemi deldi bu gün bir âfet-i çâr-pâreli
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli
Çifte benli sîm gerdenli güneş ruhsâreli
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Bir cüvan kaşî sarık sarmış efendim başına
Sürme çekmiş ıtr-ı şâhîler sürünmüş kaşına
Şimdi girmiş dahi tahmînimde on beş yaşına
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Şeh-nişinler ziyneti âguuşlar pîrâyesi
Dahi bir yıldır yanından ayrılalı dâyesi
Sevdiğim gönlüm sürûru ömrümün sermâyesi
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Şîvesi nâzı edâsı handesi pek bî-bedel
Gerdeni püskürme benli gözleri gaayet güzel
Sırma kâkül sîm gerden zülf tel tel ince bel[1]
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Ol perî-rûyun cefâ-yi çeşm-i cellâdın demem
Derd-i ışkıyle Nedîm'in âh-ü efgaanın demem
Tarz-u tavrın söylesem mâni' değil âdın demem
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

---

1) Sîne-i kâfûruna kakma ilik dense mahal

XXIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Yine bezm-i çemene lâle fürûzan geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi
Bülbül âşüftelenip bezme gazel-han geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Çıkıp ıkbâl ile gül-zâra şehenşâh-ı cihan
İltifâtiyle eder gülleri şâd-ü handan
Lâle-zâra gelir elbet yine sultân-ı zaman
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Seyrolup raksı yine dil-ber-i mümtâzların
Yine eflâke çıkar nâleleri sâzların
Câna âteş bırakır şu'lesi[1] âvâzların
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Ney-ü santûr-ü rebâb-ü def-ü tunbûr ile çeng
Nağme-i bülbül-ü kumrîye olup hem-âheng
Pür eder âlemi şevk-u tarab-ı revgâ-reng
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Can-fezâ turra-i hûban gibi zülf-i sünbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi rushâre-i gül
Dün gülistanda işittim ki deridi bülbül
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

---

1) nâlesi

Rubâîler

ve

Beyitler, Müfredler

Rubâîler

I

Sâkıy nigehin tamâm kâr etti bana
Hayretle cihan yüzünü târ etti bana
Sahbâya behâne bulma vallah billâh
Nittiyse o çeşm-i pür humâr etti bana

II

Duyduk iki yâr ahd berkitmişler
Bir manzarı hoş kenâra dek gitmişler
İhyâ edip ol şebi tarabla hakkaa
Tecdîd-i berât-ı zevk - u şevk etmişler

III

Rakkas bu hâlet senin oynundamıdır
Âşıklarının günâhı boynundamıdır
Doymam şeb-i vaslına şeb-i rûze gibi
Ey sîm-beden sabâh koynundamıdır

IV

Zâhirde eğerçi cümleden ednâyız
Erbâb-ı nazar yanında liyk a'lâyız

Saymazsa hisâba nola ahbâb bizi
Biz zümre-i şâiranda müstesnâyız

V

Gam çekme sipâh-ı gamdan ey sâkı-i şeng
Bârende sanıp tekerg tutma dili teng
Gönderdi felek hisârın imdâdı için
Kantârlar ile dâne-i tûp-ü tüfeng

VI

Erbâb-ı dil oldu hep cüvâna meftun
Hiç kalmadı bir zen ülfetinden memnun
Ekser şuarâ-yi asr kullanmazlar
Bikr olduğiçin sühande tâze mazmun

VII

Zannetme ki ra'd-ü berktir etti gulû
Top şenliğidir hisârın ey sâkıy bu
Âmîhte kıl tekerg ile sahbâyı
Sun rind-i mey-âşâma dolu üzre dolu

VIII

Âh ol yâl-ü bâl o kadd-i dil-cû
Ol kaamet o lahm-ü şahm yâ hû yâ hû
Ser tâ be kadem rek be rek-ü mûy be mû
Pistân-ü küs-ü sürîn-ü nâf-ü pehlû

IX

Ol muğ-beçe-i ferve-fürûş-i dil-cû
Âşıklarının etmede zahmına rufû
Kakum dilesem sîne-i billûrun açar
Semmûr desem cünbişe başlar ebrû

X

Efsûs Nedîm-i zâr-ü mihnet-dîde
Düşmüş vatanında gurbet-i câvîde
Sad hayf o gûne tâze-mazmûn-ı hüner
Bir beyte henûz olamamış küncîde

Alem veş «Nîze-i rümmâni» oldukça çemen-pîrâ
Bula râyât-ı hâkaan-ı cihan nusratla isti'lâ

Çü ebr-i nev-behârî sâye-endâz olmada bî-şek
Gülistân-ı cemâl-i dil-rübâ sünbül-hevâdır hep

Işk bir sînede kim tarh-ı gülistân eyler
Dâğını gül elifin serv-i hırâmân eyler

Gayri bir yâr ile yok kârım aman hey kâfir
İ'timâd etmez isen gel yüreğim yâr da gör

Hem nigâhı hem ebruvânı urur
Beni hme tîri hem kemânı urur

Bu nâzük lâle-i zîbâ ki olmuş nâmı «Gül-ruhsâr»
Ola hünkârımın bezminde sad şevk ile hidmet-kâr

Hatt-ı reyhânın ki nesh-i nüsha-i reyhânedir
Çeşm-i mestin Nerkisî hattiyle bir mey-hânedir

Gel ey piyâle hat-ı la'l-i yârdan ne haber
Sevâd-ı kişver-i bûs-ü kinârdan ne haber

Râh-ı belâda eyliyelim cismimiz gubâr
Kûy-ı nigâra irgüre şâyed ki rûzgâr

Hemîşe bu müferrih lâle-i dil-cûy-ı hüsn-âmîz
Ola ismi gibi bezm-i şehenşâha «Ferah-engîz»

Bâde peymânesi çek sürme çekip neylersin
Öyle dünbâle ki var çeşm-i siyâhında senin

Nerm-ten dil-berlerin âzârı da şîrîn olur
Lezzetin telheylemez çîn-i cebin pâlûdenin

O şûhun la'l-i şîrîni gamiyle hâk olan zârın
Nebâtın mı yedin tûtî ki mercân oldu minkaarın

Gördüğüm günden beri sad dâne hâl-i ruhların
Dilde tesbîhimdir ol fülfül gibi çok benlerin

Serde fikr-i tal'atın berk urdu medhûş oldu dil
Sînede ışkın zeban depretti hâmûş oldu dil

Ettiği lûtf-u mürüvvetleri devrinde o Cem
Serçe parmağı kadar eylememiştir Hâtem

Gel ey gönül yine bir âh-ı hasret eyliyelim
Sipihri tahta-i meşk-ı felâket eyliyelim

Zât-ı pâk-i pâdşâhîdir cihân-ârâ olan
Lûtfudur sermâye-bahş-i behcet-i dünyâ olan

Rişte-i ten zeyn olaldan katre katre kaandan
Yüz çevirdim sebha-i sad-dâne-i mercândan

Kıl nigeh bâlâ-bülendânın hat-ı ruhsârına
Bak sipâh-ı işvenin râyât-ı mushaf-dârına

Gülşen-i âlemde ettikçe çerâgan mihr-ü mâh
Lûtf-ı Mevlâ ola «Şevk-efrûz»-ı tab'-ı pâdşâh

Açılmış görmedik yâri der âguuş eyliyenlerde
Anınçün çâk-i dâmen dahi olmaz pîrehenlerde

Kabâ-yı surh ile çıktı gül-i nâzım temâşâye
Yahud tûfân-ı âteş şu'le-endâz oldu dünyâye

Yakıp fürûğ-ı ruhu tâze dâğ dâğımıza
Kul oğlu dil-beri âteş kodu ocâğımıza

Görünce sînesinde tâb-ı mihr-i rûyun âh ettim
Bana bir sîm pertev-sûz ile dil-ber duhan yaktı

Ol âteşin kabâ ile görseydi dil-beri
Hurşîd ederdi da'vi-i murg-ı semenderî

Edip zuhûr-ı hat-ı sebz-fâm-ı jengârî
Dü hâbe mahmile dönmüş harîr-i ruhsârî

BİTTİ

Farsça ve Arapça Şiirler

لم خلق كالنفس يزهو وتشفق
اذا لم يكن ظل ينوب عن الظل

يدعوه قبودان باشا وهو راكب فقال بديهة ومعذرا

وانت وقاك الله ترسل عائدا الى راكب شكواه منه ومن بين
وانت وايم الله عيني ونورها فدم عزة الاعيان واسلم من الشين
فكيف الاقي منك شمسا منيرة وسوف ادامي ظلمة العين بالعين

Hâfız-ı Şîrâzî'yi tazmin

Gönlün, parlak ve harâretli ateşe üzerlik olmasın, tertemiz hatırın hiç bir an ihtiyaç derdine düşmesin. Kolun, kan alıcının eliyle bağlanmasın, mübârek başın hastalıkla çatılmasın. Bedenin, doktorların nazına niyaz etmesin, nâzik vücudun zarar görüp incinmesin.

Ne yersen sinsin, yüzünü aydın güneş gibi parlatsın. Ne içersen ciğerinde tâze gül olsun, açılsın. Tabiatler senin tabiatine karşı kula dönsün, kuvvetler, mizacına can bağışlasın. Bedenin, doktorların nazına niyaz etmesin, nâzik vücudun zarar görüp incinmesin.

Unsurlar, sütle şeker gibi uzlaşıp karışsın. Yellerin geçitleri tamamiyle temiz ve aydın olsun. Bütün damarların, ölçülü bir tarzda ve lüzumu derecesinde atsın. Bütün hıltlar, birbirine karşı mutedil bir halde bulunsun. Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzik vücûdun zarar görüp incinmesin.

Tanrı, illetlerin bu coşkunluğuna bir karar versin. Fidan bedeninde tiken yerine güller açtırsın. Hummâ ateşi geçsin de yerini harâretin vereceği neşe kaplasın. Ay yüzlüler, elleriyle sana kadeh sunsunlar. Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzik vücûdun zarar görüp incinmesin.

Nedim, hastalığını Said'den duyunca ağrıların, sancıların eline düştü, sabrı, kararı elden gitti. Bu sıralarda dedi-

ğim ve duyduğum söz ey İzzet, ancak Şîrâz bülbülünün şu matlaından ibaret: Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzik vücûdun zarar görüp incinmesin.

Gönül alan havuzlu eşsiz köşkü anlatan mesnevî

Kutlu, aydın köşkün önünde ne de hoş bir havuz. Kerem sahiplerinin elleri gibi açık, geniş. O billûr renkli havuzun kireciyle mermeri, ay ışığiyle aydan meydana gelmiş. Dalgasiyle ömrün boynuna ip salmış, bağlamış, zühre yıldızını kemende urmuş. O havuzdaki aslanın attığı kemende gökteki esed burcu baş eğmede. Gönlü aydın üstâd o havuzu yaparken ay yüzlü güzellerin gönüllerini taş yerine yonup kullanmış, o yüzden bir uçtan öbür uca kadar bu derece düzgün, dilber ve alımlı olmuş. Rum ülkesinin güzelleri kayığa binip coşarak, gülüşerek, oynaşarak gezerler. Geceleyin kıyılarındaki mumlar, gökteki yıldızlar gibi parlar. O havuzun önüne cennete benzer bir köşk yapılmış. Sanki bir dudu kuşu, neşeli bir halde aynanın önüne oturmuş. Bahar zamanındaki gül bahçesi gibi yüzlerce renge bürünmüş, yüzlerce bezentilerle süslenmiş. Görsen dersin ki bir erkek tavus kuşu boynunu kaldırmış, kanat açmış. O nur gölünden murad almış, o yüzden denizden yan çizmiş. O kadar nisana benziyor ki baştan başa cenneti andırmada. Tamamiyle gönül alıcı, hatır kapıcı. Dalgalandıkça aya kemend atarak aşağı çekmede. Gözünü çıp bir baksan neşedenğ huzurdan, nazdan başka bir şey göremezsin. Tamamiyle tabiate uygun, bilenlerin beğeneceği tarzda. Tamamiyle akıllı, fikirli kişilerin gönüllerinin dilediği gibi. Elbette gökyüzüne dokunacak, onun temelini dünyanın sadrı attı, onu o yaptırdı. Cihanın sadrı olan soyu yüce, akıllı, tedbirli, derecesi gök kadar yüce, özü Aristo gibi kâmil, soyu sopu üstün, akıllı, tedbirli, yiğit, cömert vezir. Hüner, onu kalemiyle yüceldi, meramına erişti. Söz, onun tab'ının bi ardı ve sanı Denizlerin sarmayesi, elinden hasıl olmada. Gül bah-

çeleri, ahlâkından bezenmede. Meclisindeki sözlerin hepsi tertemiz, taptâze. Nedimlerinin her biri mücessem akıl ve tedbir. Kaleminden, padişahlara lâyık iri inciler saçılmada; sözünden bağlar, baharlar yağmada. Ey özü güzel şanlı Sadrıa'zam, âlem, sana tapan bir kulun, bir kölen olsun. Yarının gussasını, kaydını bir yana at. Sen de bilirsin ki feleğin işi hîleden, oyundan ibarettir. Bizim gibi niceleri getirdi de, götürdü de. Dünya, bir arpa tanesi kadar bile ehemmiyet vermiye değmez. O süslü, nakışlı köşkceğizde neşeli ilk bahar gibi düğün dernek kurup eğlenmeliyiz. Güller gibi beraberce gülüp oynıyarak oturalım, gönlü gamdan, gussadan kurtaralım. Sâkıy, nerde o yakut renkli kadeh? Sun, artık dünya, muradımıza râm oldu. Son baharda heveslerim tazelendi, şu baş, tanbur gibi nağmelerle doldu. Beynim, şarap küpü gibi kaynadı, gönlümden dinlenme ve uyku isteği çıkıp gitti. Gel de neşeli ve muradıma ermiş bir halde yüzünü göreyim, adımı, sanımı, arımı, namusumu ayaklarının altına atıp saçayım. Bir kadehle beni muradıma eriştir, şu gevşek tab'ıma bir kuvvet bağışla da bircis gibi kalemi elime alıp ulular meclisine bir ün salayım, âsafı öyle bir medhedeyim ki Kemâl-i Hucendî bile aczinden utansın. Hemen o efendimiz sağ olsun, cihan, muradına uysun, felek, kendisine kul, köle kesilsin.

GAZELLER

I

Ey gözyaşı, sevgiliye git ama gene geri gel, bir cevap getir. Bizzat git, şu mektubu da ona su gibi oku.

O göz nuru, önünde cilvelendi mi iki cihana da göz yum, fakat uyku için değil!

Sakalı geldi de yine bir kâfir çocuğu olan gözü sitem İncîlini okumada.

Sâkıy, bahar bulutlarına da sen kapı açabilirsin. Benim de kilitlenmiş dişlerimi aç, beni de güldür, neşelendir, fakat serab dalgalariyle.

O kaşlara yay tozundan rastık çek. Fakat yanağına şarabın verdiği renkle allık sür.

Kendine gel, o ceylân geçiyor, belki ardından koşar, ona ulaşabilirsin. Ey hasret bakışı, yürü, fakat acele et!

Çalgıcı, Nedîm'imizden şu taze gazeli duy, fakat rebabın kulağına da onu bir inci küpe gibi tak!

II

Nice zamandır matla'ların güzelliği, hep senin endamını öğmede, o yüzden güzelleşmede. Öylesine ki mâna şuhluğundan mısra'lar nabız gibi atmada.

Ateş denizi nerden perdeye girecek, örtülecek? İmkân mı var buna? Kurban olayım, örtülere acı da şu güzelliği örtme!

Şarab iç, meclise gülüp açılarak inciler saç. La'l dudaklarından murassâ kadehler uzaklaşmasın.

Nedîm, makta'lar, gazelin ayak ucunda oturmada ama adının verdiği gururla gökyüzüne omuz urmada!

III

Suyun dibinde sudan gevher şulesini kim yaktı? Suyun dibinde mercanın elini kim kınaladı?

Ömür böylece geçip gitmede, gönlünü hoş tut, hiç bir şeye aldırma. Yeni bitmiş yeşillik gibi su altında uyumıya kalkışma!

Noksanı olan kişiler, günülleri sâf olanların huzurunda nihâyet mühür yüzüğünün altındaki mum gibi utanç içinde, su içinde kalırlar, terlere batarlar.

Yeşillik, senin gülüşünle o kadar neşe dalgaları kopardı ki yeni gonca, toprak gibi suyun dibinde kaldı.

Nedîm, düşman, terü tâze nazımıma hased etse de bir şey yapamaz. Taştan yapılmış yapı, su dibinde harab olmaz.

IV

Bakışın ne değeri var? O kızarmış, güle dönmüş göz bilir. Kılıcın kadri nedir? Kan döken anlar.

Aşkın değerini o şarap renkli göz, şarabın kıymetini aşırı mahmur bilir.

İncinin değeri yüzükte anlaşılmaz. Bu şûhu evinin dışında, sokakta gören, değerini anlar.

Eteğine dökülen gözyaşları, inciden de değerlidir ama Kays'in değerini asıl gezip dolaştığı çöller, ovalar bilir.

Sevgilinin boyundan dem urma. Bu berceste mısraın kadrini mevzun bir tab'a sahib olan bilir.

Sakalı, beni öldürmek için tersine «Tebbet» okuyuncaya dek bu böyle. Tersine dönmüş baht, benim değerimi ancak o zaman anlar.

Ben o aşk Ferhâdıyım ki kazmamı vurduğum taştan kıvılcımla yoldaş olarak Şîrin de çıkar.

O derece nağmelerle dudağıma kadar doldum ki hacamatçı damarıma neşter ursa kan yerine âhenk çıkacak.

Yaratılışım topraktan ama gönlümdeki mâna kınalanmış el gibi gül renginde zuhur etmede.

Şu ters talih bizde varken sağ oldukça bize denizden inci yerine yengeç çıkıp duracak.

Zenci aynaya bakınca nasıl kendisinden utanırsa ey Nedîm, benim de utancımdan âhım, utangaç bir halde çıkmada.

O gül, bu neşeyle gül bahçesine doğru bir adım atarsa gül bahçesi kendisinden yüzlerce fersah geçer!

IX

Sakala nisbetle kirpiğin ve kıl gibi ince olan belin hiç bir değeri yok. Bu okunaklı yazıya üstün esre koymağa ne hâcet!

Yüzündeki sakalı, bıyığı yapan san'atlı kalem öldürdü beni. O terü tâze kâğıda öyle bir yazı yazmış ki.

İyice anladım ki güzellik elif-bâsı tamamlandı. Çünkü lâm ve elif harfleri yazıda beraber yazılmış.

Yazı, vuslat meselesinde «lâ - yok» sûretini gösteriyor ama dudaklarının damarlariyle özünden «naam - evet» sözü sızmada.

Kadehin dudağına böyle okunaklı bir yazı yazdıktan sonra ondan neşe mânasını su gibi okumak kaabil.

Nedîm, saç, ben ,göz, dudak ve önüne dökülen zülüfler... Bunların hepsi seni avladı, beniyse yalnızca sakalı!

X

La'lini gonce gibi şarap kadehine koy da yeni terlemiş bıyıklarınla şaraptaki kabarcıkların gözlerine sürme çek.

Ben kıldan kıla bütün vücudunu öpülecek yer bilmedeyim. Sen lûtfet de öpeceğim yeri seç, oranı öpeyim.

Ata bin, özengiye ayağını bas da bir adımda ardından yüzlerce heves ve iştiyak bakışını da ata bindir, yürüt!

Gönül, gam ağlayışiyle yanmada, şeker gibi bir gül de o tatlı gülüşü bu kebaba tuz et!

Göğsümü ne vakte dek tırmalıyacaksın? Onu bir anceğiz de nikaabına havâle et, onu tırmala, nikaabını yırt, aç, yüzünü göster!

Küstahçasına la'linden bir kerecik öpmek istiyordum, sevgili, ben günah etmişsem sen sevaba gir, lûtfet!

Ey kebaptan aşağılık kişi, gözyaşına dayan da gözyaşseliyle ateşin evini yık!

Felek, Nedîm'in senden istediği yalnızca şu: Sen beni de şanlı âsafın kulları arasında say!

Yine gönlümde onu öğme hayâli var. Ey Rûh-ül kudüs, geç kaldın, acele et, yetiş imdâdıma.

Güneş defterinden bana bir mâna seç, sabah kasîdesinden bir beyit intihap et.

Gönle dedim ki: Sana ebedî bir yücelik lâzımsa kapısını öperek meramına eriş.

Bu sözü gökyüzü işitiverdi de a edepsiz diye bağırdı, şu ham sözünden utan!

Önce gel, güneş kürsüsüne çıkıp otur da ondan sonra o eşiği yüce kapıdan bahset!

Yârabbi, o yüce kapı daima açık olsun. Yârabbi, sen ihtiyarın da duasını kabûl et, gencin de.

XI

Sel baştan aştı mı yola yüz döndür, yola koyul, dalga dağları arasında denizde yüzedur!

O güneşten ayrıldıktan sonra istersen ay gibi hançerinle göğsünü yar, çaresi yok!

Ne vakte dek gönlün kırılıp duracak, ciğer kanını içeceksin? Çek kadehi, yık külâhını!

Aşkım her kılımdan bir alev çıkarabilir, onun için ateşime arada bir etek dokundur.

Aşk hayranları kargaşalığa, fitneye aldırış bile etmezler. Kendinden geçenin yol kesenden korkusu olmaz.

Ürkek, bezgin bir kuşum, niceye dek kafes kıracağım? Ey Nedîm, yüzlerce dikkatle bana tuzak kur!

XII

Yüzlerce parçaya ayrılmış, param parça olmuş gönlümü yüzlerce dağla kucaklaştırma. Ey peri, teşrif vâdini unutma.

Bir güneşsin sen, dünya seni görmeyi beklemede. Tanrı hakkıyçin şu parlak yüzünü ondan gizleme.

Göğüs darsa da oraya can sığmada. Onun için ev dardır derlerse kulak asma.

Yeniden yeniye gül renkli şarapla yüzünde güller açılsın. Ağlayıp inleyen bülbülünü susturma, şakıyıp dursun.

Sarhoş gözlerini o derece medhûş etme de âşıkın, o gözlerin bakışını unutmasın.

Şeker gibi bir gül, beni bu kadar başsız, gönülsüz, tâkatsiz, akılsız bir hâle sokma.

Nedîm, yolda, gönülle, canla oynayacak. Ey peri, sen yalnız teşrif edeceğini vâdetmiştin, unutma.

XIII

Gel, cilvelen de dünyayı o boy posla harab et. Elif gibi selvi boyunu kıyamet alanı haline getir.

İyi bir ad san ara, akıyktan aşağı değilsin ya. Alnın açık olsun, yüzünün suyunu koru.

Ok, hedefe eğri bakışla ulaşır. Zaman eğri olsa bile sen doğrulukta bulun.

Gönül, o bakışın ardınca gittin ama yandın da. Sana uzaktan gör de rahat et demedim mi?

Bülbül, çiy tanesi değil, goncenin gönlü eridi, su kesildi; şu kanlı terâneyi bir an olsun bırak!

Nedîm, sana bu kadar humar bile az. Kim dedi sana, git de sevgili yokken işret meclisi kur!

XIV

Mevzun boyunla ne de gönül alıcısın. Mısra' çocuğusun sen, tabîat köyünde doğmuşsun.

Çocukluk çağı geçti, başına döndüğüm, kurban olduğum güzel, sense hâlâ öpüşe yüz vermede, kucaklanmıya kol açmadasın,

Gülün, seni anarak şarab içtiği şu zamanda neden sen kıskançlıkla elinden kadehî bırakmışsın?

Tanrı kutlu etsin, utanıp kızaran yüzünle yumuşak tavırlarınla temiz erlerin başlarına gülsün, rindlerin meclisine şarap!

Bütün dünyadan bana bir sahranın eteği, bir çayırın dudağı ve bir sâde yüz kâfîdir.

Ey Nedîm, Eflâtun bile anlayış feyzini şarapta ararken sarhoş musun ki küpün eteğini elinden bırakmışsın?

RUBÂİLER

Ey hoca, gönlün düğümünü çözmek, şu aynayı iyice silmek, cilâlamak gerek. Sus, otur. Dedikodudan bir şey çıkmaz. Söylemek kolay, sınamak lâzım.

Gönül ehlinin söyleyip durdukları, elde etmek için yarlar, beller aştıkları şu sır yok mu? Onu kitap sahifesinde arayanlar, âdetâ kaplanın alacasından gül kokusunu arayanlara benzerler!

Çok söylediler, daha da çok söylenecek. Fakat bu iş hâlâ halledilemedi. Bu iş, ancak hâlden ibret, ötesi boya, nakış, aldanış. Ancak aşk, başkası ruya, sarhoşluk, sersemlik!

Bâzan ey gözümün nuru, meclise gelince o cilâlı ayna gözüne görünür. Al eline kadehi de ey bî-çâre Nedîm, bak bak de!

Sâkıy, sâkıy, aman aman, gel, gene gel. Kadehi o gönüller yakan şarapla doldur. Ey şûh çalgıcı, Tanrı için olsun bir lâhzacık elinden tanburu bırak da gönlümüzü okşa!

Yazık yazık, insan oğluna yazık! Yele giden aziz ömre yazık. Sonunda sönüp bitmiş muma dönecek, şu kırmızı yüze, şu şimşad boya yazık!

Bir elde fîrûze renkli kadeh, öbür elde Frenk mahbûbunun eli. Buracıkta öpme, kucaklama, oracıkta nağme, âhenk. Sabrın, tahammülün yeri mi? Ad san, ar namus da nedir ki?

Ne muğların meyhanesinde şarab içiyorum, ne bir muğ-beçeyi kucaklıyor, göğsüme çekebiliyorum. Bundan daha müşkil olansa şu: İnsanlar burada içki (hâl ve meşreb) alıyorlar, ben riya satıyorum.

Ne vakte dek gül renkli şaraba arkadaş, ehil olmıyacak, ne zamana kadar sevgiliye bakamıyacağım, çenk dinleyemiyeceğim. Ey felek, insaf et, insâf. Şu gönül, demirden değil, ben de taş değilim.

Neyin gönlü gibi coşkunluklarla dopdolu bir halde, şarap küpü gibi tamamiyle coşup köpürerek gelmişim. Tanrı hakkıyçin ne de hoş, şarap meclisine tam iç iç sesleriyle aynı zamanda gelmişim.

Cihan mülküne dayananlar geçip giden ömre bir hayli kandılar, aldandılar. Fakat şimdi dünyada onlardan Rüstem, Zâl, Sâm, filan, feşman gibi bir addan başka hiç bir şey kalmadı.

Lâfı kendilerine âdet edinen şu hevâ ve heves ehli, şu sırrı şöyledir, böyledir diye söyler dururlar ya... Bu, körün renkten bahsetmesine, yahut erliği olmıyanın şehvetten dem urmasına benzer!

Gördüm ki sevgili bir mecliste sarhoş bir halde oturmuş, elinde şarap kadehi, dilinde tene ta teneni nağmesi, Aman dedim, yasakçı var! Dedi ki: Ağzına toprak dolsun, yasakçının anasını!

Elinde çini bir kâseyle çini bir testi, bir güzel külhanbeyi, kapımdan çıkageldi. Dedi ki: Şimdi ben seni nasıl istiyorsam öyle ol da ben gittim mi nasıl diliyorsan o hale bürün!

Takvim tertibiyle meşgul olan ve yazılarını öylece bırakıp bir iş için giden ve henüz gelmemiş bulunan bir dostunun evine gidip onu bulamayınca şu kıt'ayı yazıp bırakmıştır:

Zincirin feryâdı gibi evde oturmuyorsun. Sana sevdayı behâne adını taksam yaraşır. Ayağın, takvim yazanın kalemi mi yoksa? Böyle evden eve ne vakte dek dolaşıp duracaksın? Bari buna özür dilemek için bizim evimize de gel de geceleyin seninle bir mum yakalım, aydınlatalım.

Müfred

İstanbul, öyle bir şehir ki her köşesinde yüzlerce ay parçası güzel var. İnsana Karun maliyle demirden bir ..... gerek!

Lâtife

Ansızın elime bir güzel düştü. Ama öylesine şiveli ki hiç sorma.

Mecliste öyle tatlı, öyle hoş bir şarap vardı ki anlatmama imkân yok.

Bir iki kadeh çekti, yüzü öyle bir lâleliğe döndü ki sorma hiç.

Bütün gece aramızda öyle bir macera oldu ki sorma.

O benim koynumda, bense ..... öyle utangaç bir haldeydim ki hiç sorma!

Sabahleyin çıkıp gitti, ben sarhoşluktan öylesine sersem bir halde kaldım ki sorma artık!

Arapçalar

Bir üns ve ülfet meclisinde, annesile beraber bir Hıristiyan çocuğu vardı, çocuğa şarap sunuldukça annesine vermedeydi, bu münasebetle söylenmiştir:

Oğlancık, temiz ve afif annesine arı duru şarabı sunmada ve bu sunuş, temizliğine bir zarar vermemede. O, annesini salkımların suyuyla suvarıyorsa annesi de vaktile onu terü tâze narlarının suyuyla suvarmıştı.

Kapudan Paşaya bir fincan hediye etmişti, bu münasebetle söylemiştir.

Afiyetler olsun, sana, o güzelim parmaklarım öpsün diye bir fincan gönderdim. Bu fincan, tâ Çin ülkesinde size âşık olmuştu da denize (deniz gibi keremi bol, ihsanı hudutsuz olan size) hizmet etmek üzere denizler aştı, size ulaştı.

Hisar dağındayken şevka gelip şu şiiri söylemiştir:

Arapların, onları heyecana getiren bomboş çölleri, kendilerini teselli eden otsuz ve susuz ovaları andıklarını duydum. Peki, ben ne diye Hisar'ı ve ardındaki Şevk-âbâd konaklarını, havuzu ve köşkü anmıyorum. Fakat anmasam da bu, gafletimden değil. Farzedelim ki unuttum, fakat bundan önce beni, bu işe zorlayan var mıydı? Neden anıyordum, demek ki unutmamışım. İşte şimdicek koşa koşa gitmedeyim, oraya müştakım, anıyorum işte. Kulağım, dâvetçinin sesinde ,onun müjde demesinde.

El yazısından alınmıştır:

Suya, yağmura muhtaç olan şehre yağmur yağar gibi indin. Ahalisinden olduğun yeri dirilttin. Aşağılık ve küçük kişilerin dedikodusundan, onların yalanlarından, iftiralarından ne zarar gelir sana? Yağmur, sel halinde aşağıya doğru akarken önüne sed çekilemez ki. Tatlı bir yüzle bize geldin, gülümsemeye koyuldun. Süleyman Peygamber, karıncaya nasıl ihsanda bulunduysa o ihsanı izhar ettin. Bom-

boş kalbe sevgi tohumunu ektin. Zâten ekincinin, ziraate elverişli yere ekin ekmesi gerektir. Sen, himmeti yüce bir ersin, hâdiseler de fazla. Senin gibi bir er, elbette benim gibi bir yiğitten müstağni kalamaz. Azim sahibi, erler hiyanette bulunsa da hiyanette bulunamaz; zaman, alay etse, lâtifeye meyleylese bile o, ciddî kalır. O, ulu, büyük, yüce, cömerd, vefalı, aslı nesli temiz bir ere sığınır ancak. Yüzündeki ululuk ve yücelik, onun faziletine ve büyüklüğüne delildir. O, bağa, bahçeye benzer, daima gülümser, açılır. Sözüne gelince yağmur yağmasa bile yağmura vekâlet eder de her tarafa ve herkese feyiz ve bereket bağışlar.

Kapudan Paşa, Nedîm'i dâvet etmişti. Halbuki Nedîm, kuru göz ağrısından muztaripti. Bedîheten ve özür getirerek dedi ki:

Tanrı seni korusun, kuru göz ağrısından ve ayrılıktan şikâyet eden hastaya bir adam yolladın. And olsun Tanrıya, sen gözümsün, gözümün nurusun. Daima gözlerin nuru ol, büyüklerin gözbebeği halinde kal, ayıblardan, kötülüklerden salim bulun. Sana nasıl gelebilir, seninle nasıl bulunabilirim ki sen aydın ve parlak bir güneşsin. Fakat yine de ben gözle, gözümdeki karartıyı tedavi edeceğim, geliyorum.

SON

Nedîm Divanı'nda izahı Lâzım Sözler

NEDİM DİVANI'nda İzahı Lâzım Sözler

A

Âb-ı baka: (Bakilik suyu. Âb-ı hayat'a bakınız.

Âb-ı hayât. Dirilik suyu, eski Türkçede bengisu. Mitolojiye göre içen kişinin ölmiyeceği kaynak ve o kaynaktan akan su. İskender, İlyas ve Hızır, bu suyu aramışlar, Hızır ve İlyas bulup içmişler. Hızır, şimdi karada, İlyas da denizde bönde kalanlara yardım ederlermiş. Bir rivayete göre Hızır, İskenderin öncüsüymüş, bu kaynağı bulup içmiş, fakat Tanrı tarafından, İskender'e söylememesi emredilmiş; bu yüzden İskender mahrum kalmış. Kur'an'ın 18-inci sûresinin (el-Kehf) 60-65 inci âyetlerinde Musa Peygamberle arkadaşı Yûşa'ın, Hızır'la buluşmak üzere yola düşüp, kendilerine Tanrı tarafından vâdedilen iki denizin kavuştuğu yere vardıkları, oradaki kaynaktan Yûşa'ın abdest aldığı, yanlarında bulunan kızarmış balığa, elinden su serpilince balığın dirilip denize atlayarak gittiği anlatılmakta ve bu suretle bu suya ve kaynağa işaret edilmektedir. Yine rivayete göre bu kaynak, karanlıklar diyarındaymış. Orta çağlarda Avrupalılar da gençlik suyu adı verilen bu suya inanırlardı. Cennetten çıkan bu su, altın ve elmaslarla dolu bir yerden akarmış. İçenler, ihtiyarsa gençleşirler ve ebedî hayata erişirlermiş. Şâirler, sevgilinin saçlarını, yahut bıyığını, karanlıklar diyarına, dudağını bu suyun kaynağına benzeterek çeşitli mazmunlar icad etmişlerdir. Eski edebiyatta sevgiliyle buluşmak da Âb-ı hayat içmektir.

Âb-ı hayvan: Âb-ı hayat. Buna, Âb-ı zindegî, Âb-ı zindegânî Âb-ı İskender, Âb-ı câvidanî, Âb-ı Hızr da derler.

Âb-: Şâr: Çağlayan, su şarıltısı. Sa'd-âbâd'da yapılmış olan çağlayan.

Âd: Yemen taraflarında yaşadıkları söylenen bir Arab kavmi. Hûd Peygambere inanmadıkları için kahredilmişlerdir.

Aden: Umman Denizinin batısındaki körfez. Burada inci avlandığından edebiyatta Aden, daima dür'le beraber anılır.

Ahmed-i Muhtâr: Seçilmiş Ahmed. Muhammed Peygambere verilen lâkablardan biri de bu muhtâr lâkabıdır.

Ağız miski: Eskiden, ağızın güzel kokmasını temin için bazı şeylerle karıştırılarak ağıza misk alınır ve sakız gibi çiğnenirmiş. Buna «Ağız Miski» derlermiş.

Ahlât: Hılt'ın cem'i. Karışmış şeyler ve sınıflar demektir. Eskilere göre insanın bedeninde dört hılt vardır: Safra, sevda, kan, balgam. Bunlara ahlât, yahud ahlât-ı erbaa denirdi. Dilimizde bu kelimenin müfredi kullanılmaz. Ahlâtın birbirine nisbetle itidal üzere oluşuna «mizaç» denirdi ve bu hal, sıhhati mucip olurdu. Ahlât'tan birisi fazlalaşır veya eksilirse mizaç bozulmuş olur ve sahibi hastalanırdı.

Ahtal. Arab şâirlerindendir. Hıristiyandı. Emevîlerin ilk devirlerinde yaşamıştır. Arab şâirlerinin büyüklerinden sayılır.

Ahterî. Şemseddin oğlu Mustafadır. Karahisarlıdır. 1560 da ölmüştür. Arabçadan Türkçeye meşhur bir lûgatı vardır.

Âhû-yı Harem. Mekke'de Kâbenin bulunduğu yerle sınırı belli olan civar mahallerde avlanmak haramdır. Orayâ sığınan veya sığındığı farzedilen Âhû, yâni ceylân avlanmaz. Âhû, güzel gözlü bir hayvan olduğundan sevgili, gözlerinin güzelliği dolayısiyle âhûya benzetilir. Elde edilmesi mümkün olmıyan güzele de âhû-yı harem denir.

Akl-ı âşır. Onuncu akıl. Yunan felsefesini islâmîleştiren hukemaya göre birden, ancak bir çıkar. Tanrı'dan da Akl-ı Küli zuhur etmiştir. Akl-ı Küll, yaratıcı kudretin âdetâ aktif bir zuhurudur. Akl-ı küll, pasif bir kabiliyet olan Nefs-i Küll'ü meydana getirmiştir. Bu ikisinden dokuz kat gök meydana gelmiş, bunların cirimleri olan yedi yıldızın dönüşünden dört unsur var olmuştur. Dokuz gökle dört unsur, cemad, nebat ve hayvanı izhar etmiştir. Her gökün aktif kudretine Akl, pasif kabiliyetine Nefs denir. Bu suretle Akl-ı küll'le beraber dokuz gök'ün birer aklı vardır. Onuncu akl, kamerin aklıdır.

Âl-i Abbâs. Abbas oğulları. Emevîlerden sonra hilâfeti elde eden ve 750 den 1258 e kadar Bağdad'da müstakil olarak, 1261 den 1517 ye kadar da Mısır'da, oranın hükümdarlarına tâbi bulunarak halifelik süren soy, H. Muhammed'in amcası Abbâs'ın soyundan olduğundan bu adla anılmıştır.

Ali Paşa (Şehid). Ahmed III. zamanında sadrıazam ve damad olan bu zat, 1716 da Varadin'de şehid olmuştur. İdarede pek sertti. Bilhassa rüşveti kaldırmaya uğraşmıştı. Bu yüzden «Ali Paşa'nın zamanında selâmdan başka bir şey verilip alınamaz» sözü, atalar sözü haline gelmişti. Zamanında Hamzavîler tarafından kutb tanınmıştı.

Âl-i Sâsân. Sâsânîler. İran'da 226 dan 652 ye kadar hükümdarlık edenler. Bunların devri, İran tarihinin en parlak devresidir.

Alişîr Nevâî. Sultan Huseyn Bay-

karâ'nın vezirliğinde bulunan Nevayi'nin Farsça ve Türkçe gayet güzel şiirleri vardır. Çağatay lehçesile şiir yazdığından ve Türk şâirleri arasında pek meşhur bulunduğundan Çağataycaya da Nevâî dili denmişti. Şâirleri, edibleri, âlimleri ve san'at erbabını korurdu. 1500 de ölmüştür.

Âl-i Ümeyye. Ümeyye oğulları. 661 den 750 ye kadar İslâm hilâfetini ellerinde tutan soy, Ümeyye neslinden bulunduğundan bu adla anılır. Bunlara Emevîler de denir.

Ankaa. Boynu uzun mânasına gelir. Boynu pek uzun, yüzü insana benzer, gayet yüksek uçar, bir yere konmaz bir kuşmuş. Otuz renkli olduğundan, yahut otuz kuşun alâmeti, kendisinde bulunduğundan Farsçada Simurg ve Si-reng de denir. Hayvanları, hattâ çocukları kapmaya başladığından, bir peygamberin duasile yıldırımla soyu mahvedilmiş. Masallarımızda Zümrüdü anka diye geçer. İran kahramanı Rüstem'in dadısıdır.

Argun. Cingîz'in soyundan olup Hulâgû'nun torunudur.

Aristo. Eski Yunan filozoflarından. Miladdan 384 yıl önce doğmuş, rivayete göre Eflâtun'dan okumuştur. Yunan felsefesine uyan eski İslâm felsefesinde pek meşhur olan bu zat Aristatalis diye de anılır. İskender'in hocası olduğu da söylenmiştir.

Ârif. Ârif Abdülbâki, her bilgide eli olan ve her fende üstad sayılan bir âlim ve şâirdi. 1713 te ölmüştür.

Arş. Tavan, taht, sedir mânalarına gelir. Kur'anın bir çok âyetlerinde Tanrı'nın bir Arş'ı olduğu ve bunun üstünde oturduğu kayıdlıdır. Müslümanlar arasında bu âyetleri tevil etmeksizin kabul edenler olduğu gibi Arş'dan maksad şudur, budur diye tevil yoluna gidenler, hattâ dokuzuncu kat gökü Arş olarak kabul edenler bile vardır.

Âsaf. Süleyman Peygamberin veziridir. Bu zata ism-i a'zam'dan bir kaç harf bildirilmiş, bu yüzden. Belkıys'i, tahtile beraber, göz yumup açıncaya dek tâ Yemen'den Kudüs'e getirmiştir. Pek tedbirli sayıldığı için vezirlere Âsaf denmesi âdet olmuştur.

Âsaf-âbâd. Beşiktaş'da yaptırılmış olan saray ve bu sarayın bulunduğu yer.

Ases. Bir mahalli koruyan, geceleri kol gezen Yeniçeri zabiti.

Atâyî. Şâir Nev'î'nin oğludur. Adı Atâullah olduğundan bu mahlası almıştır. 1634 de ölmüştür. Divânî ve hamsesi olduğu gibi Şakaayık'a yazdığı iki cilt mensûr zeyli de vardır ve bilhassa bununla meşhurdur ve cidden büyük ve değerli bir hizmette bulunmuştur.

Atlas. Karaya bakar boz renkli demektir. Dokuzuncu kat gök, bu adla anılır. İlk yedi gökte yedi yıldız vardır. Sekizinci gökte sabiteler, burclar vardır. Bu sekizinci gökü kaplayan doku-

zuncu gökte hiç bir şey yoktur.

At meydânı. Şimdiki Sultanahmed meydânı.

Ayaz (Eyaz). Meşhur Gazne'li Sultan Mahmud'un sevdiği delikanlı. Bu genç, ayni zamanda Mahmud'un kölesiydi. Ayaz kelimesi, Türkçede kuru soğuk demek olduğundan Türk şâirleri, bu sözle çok defa tecnis yapar - lar.

Âyine-i İskender (Âyine-i İskenderî). Aristo'nun yaptığı bir ayna. Bu ayna, İskenderiye şehrinde yüksek bir yere konmuştu. Şehre gelmekte olan düşman, yüz milden uzak mesafedeyken bu aynada görülürdü. Bir rivayete göre de düşmana tevcih edilir ve güneş ziyasının aksile düşmanı yakardı. Bir gece bekçiler uyurken çalınmış ve denize atılmış olan bu aynayı, gûya Aristo, yine denizden çıkarmıştır. Güneş mânasına da kullanılır.

Ayn-ı Hayât. Hayat kaynağı (Âb-ı hayât'a bakınız).

Aynî. Ikd-ül cümmâh fî tarihi ehl-iz zamân adlı büyük tarihin müverrihi Bedreddin Mahmûd-ibn-i Ahmed-el-Aynî. 1451 de ölmüştür. Nedîm, bu tarihi tercümeye memur heyete dahildi.

Ayyâr. Çok eski devirlerde fütüvvet yolunu kabul edenlere ayyâr denmiştir. Abbâsoğullarının son zamanlarda ve onlardan sonraki devirlerde Bağdadda bir asker sınıfına da bu ad verilmiştir. Sonradan hilebaz, yankesici, düzenci mânalarına kullanılagelmiştir. Asıl mânası oynak at ve şuraya buraya koşan arslandır. Şîî fedaîlerine de ayyâr dendiğini Naîma'dan öğreniyoruz (C. III, s. 20).

Azâim. Azimetler. Bir işi başarmak, bir şey elde etmek için okunan uydurma dualara azimet denir. Gûya bunlar okununca cinler, periler, insanın emrine girer, istenen şeyi yaparlarmış.

B

Bâbek. Sâsânîler devletini kuran Ardışîr-i Bâbekân'ın kaynatası, yahut büyük babasıdır. İranda hüküm süren padişahlardandı. Bir rivayette de bir çobandı ve Ardışîr'in babasıydı.

Ayrıca bir de Abbâsoğullarından el-Me'mûn zamanında zuhur eden ve yeni bir mezhep çıkarıp el-Mu'tasım zamanında 223 hicrîde (837) Bağdad'da idam edilen Bâbek vardır.

Bâbil, Babül. Eski Keldânî'lerin devlet merkezi. İlk çağlarda pek büyük ve mamur bir şehirdi. Rivayete göre surlarının üstünde iki sıra dükkân vesaîr yapılar olduğu halde arada dört araba geçecek kadar genişlik vardı. Tunç kaplı yüz kapısı vardı. Damların üstünde yetiştirilen ağaçlı asma bahçeler, dünyada yedi şaşılacak şeyden biri sayılırdı. Bugün Bâbil harabeleri, Irak'da Hille şehrine yakındır ve esasen bu şehir, eski Bâbil şehrinin bir kısmı üstüne kurulmuştur. Hârût'la Mârût'un mahpus bulundukları kuyu, bu şe-

hirdeymiş. Bu bakımdan Bâbil, büyücüler şehri diye de tanınmış ve edebiyatta büyü münasebetile anılmıştır. Bu büyücülükle eski Bâbil'in ma'murluğu ve medeniyette ileri gitmesi arasında bir münasebet de düşünülebilir (Bk. Mârût). Doğu illerine de evvelce Bâbil dedikleri vardı. Yunancada müşterî yıldızının da adıdır.

Bâğ-ı İrem. Âd kamvi hükümdarlarından Şeddâd, Tanrılık dâvasına kalkışıp bir cennet yaptırmış. Bittiği gün giderken bu cennet yere batmış. Bu cennete İrem ve Bâğ-ı İrem denir. Kur'an'ın 89. uncu sûresinin 6-8 inci âyetlerinde bu İrem şehrinin direkleri olduğu ve şehirlerde mislinin bulunmadığı zikredilmededir. Edebiyatta mamurluk, taravet, baharın âleme verdiği tazelik anlatılırken anılır.

Bâkıy. Türk Dîvan Edebiyatı şâirlerindendir. Kanunî'nin ölümü dolayısiyle yazdığı mersiye, en güzel eseridir. 1599 da İstanbulda ölmüştür. Mezarı, Edirnekapısı dışında, La'lîzâde çeşmesinin alt tarafında yola nâzırdır.

Bathâ. Medine'nin eski adı. Mekke'de, dağ arasındaki bir derenin de adıdır. H. Muhammed, Bathâ'ya göçtükten sonra şehir, Medînet-ün-Nebî diye anılmaya başlanmıştır.

Baykarâ. Sultan Huseyn. Timur oğullarından Ömerşeyh'in torunu Mîrzâ Mansûr'un oğludur. Herat'da padişahlık etmiştir. Âlim ve şâirleri korurdu. Meşhur Câmî, bu zatın zamanında yaşamıştır. 1505 de ölmüştür. Kendisi de şâirdi. Musiki meclislerine düşkün olan bu pâdişahın adı, ekseriyetle müzikle beraber geçer ve musiki meclislerine «Baykarâ meclisi» adı verilir.

Bebgaa. Seyf-üd-Devle'nin sarayında bulunmuş, onun ölümünden sonra hayatını seyahatlerle geçirmiş, 1008 de bedbaht bir halde ölmüş bir Arab şâir ve edîbidir.

Bu kelime, ayni zamanda papağan mânasını da ifade ettiğinden ve papağan, konuşan bir kuş olduğundan şâirler, bu sözün her iki mânasını da kasdederek cinaslar yaparlar.

Arablar, başkasının sözünü, kendi sözüymüş gibi nakleden kişinin lâflarına «kelâm-ül-Bebgaa» derler. Bizde de «papağan gibi» tâbiri vardır.

Bedahş, Bedahşan. Horasan'la Hindistan arasında bir şehir. Bu şehirdeki yakutun kıymetli bir cinsi olan la'l çıkar, yahut la'l taşları, orada perdahlanırmış. Bu münasebetle edebiyatta daima la'l sözile beraber anılır ve sevgilinin dudağına benzetilir.

Behmen. İran mitolojisinde İsfendiyâr adlı bir hükümdarın oğludur. Asıl adı Ardışîr'dir. Ayni zamanda Zertüşt'e gelen melek'tir. Avesta'da adı Vohumena'dır. Şemsî senenin on birinci ayına ve bu aya müvekkil olan meleğe de Behmen denir.

İran hakimlerince, Akl-ı evvel'dir.

Behrâm. Mirrih yıldızıdır. Yunanlılarda Ares, Romalılarda Mars denen genç ve güzel bir delikanlı tanrıdır. Harp tanrısı olarak kabul edilen bu tanrı, elinde kılıç veya mızrak bulunan ve bazan bir elinde kesik bir baş tutan güzel bir genç suretinde temsil edilir. Şark nücum bilgisine göre tabîatı çok hararetli ve kuru olduğundan hayırsız ve kutsuzdur. Zuhal'le kıran haline «Kıran-ı nahseyn —iki kutsuz yıldızın kıranı» denir (Bk. Kıran). Her ikisine nahseyn adı verilir. Sâsânîlerden olup milâdın 420 nci yılında tahta çıkan ve yirmi yıl hüküm süren hükümdarın adı da Behrâm'dır. Gûr, yâni yaban eşeği avına mütpteli olduğundan ve bir avda, bir yaban eşeğini kovalarken bir çukura düşüp öldüğünden bu Padişaha Behrâm-ı Gûr da derler. Gûr, aynî zamanda mezar mânasına geldiğinden şâirler, bu kelimenin iki mânasile kelime oyunları da yaparlar. Hürmüz adlı hükümdarın başkomutanının adı da Behrâm'dı. Bu komutan, pek zaif olduğundan Behrâm-ı Çûpîn, yâni çöpten, çöp gibi Behrâm adile anılmıştı.

Belh. Asyanın en eski ve meşhur şehirlerinden. Şimdi Efganistandadır. Rivayete göre Keyâniyânın idare merkezleriydi. Zertüşt de dinini orada neşre başlamıştı. Bu bakımdan Mazdeizmin merkezi sayılırdı. Bu şehirdeki Nev-behâr âteş-kedesi, en meşhur mâbedlerden olup âdeta Kâbe mesabesindeydi.

Berât. Herhangi bir imtiyaza, bir vazifeye sahip olusa, hulâsa bir hakka malik bulunuşa delâlet etmek üzere padişah tarafından verilen buyrultu.

Berbat. Farsça kaz göğüslü demektir. Lâvutaya benzeyen bir saza bu ad verilmiştir.

Bermekiyân. Bermekiler. Abbâsoğullarının ilk devirlerinde vezirlikte ve büyük memuriyetlerde bulunan bir soy (Ca'fer ve Fazl maddelerine bakınız).

Beyt-ül gazel. Bir gazelin en güzel beytine denir. Şah beyt ve şeh beyt de derler. Kasidenin en güzel beytine de «beyt-ül kasîd» denmesi âdettir.

Beyt-ül kasîd. Beyt-ül gazel'e bakınız.

Beyt-i hazen, Beyt-ül ahzân. Hüzün yurdu, hüzünler evi. Yusuf Peygamber kaybolunca Yakup, fazla ağladığından ve sesinden halk, şikâyetçi olduğundan kendisine şehir dışında bir kulübe yaptırmıştı, oraya gider, orada ağlardı. Bu kulübeye verilen addır.

Bezm-i Cemşîd, Bezm-i Cem. Şarap meclisi (Cemşîd maddesine bakınız).

Bihzâd. Ferhad'ın babası olan meşhur ressam'ın adıdır (Ferhâd maddesine bakınız).

Bircis. Müşteri yıldızı (Müşteri maddesine bakınız).

Bisütûn. Ferhâd'ın, sevgilisi Şîrîn'e kavuşmak için deldiği da-

ğın adı (Ferhâd maddesine bakınız).

Buhterî. Arab şâirlerinden. 819-da doğmuş, 897 de ölmüştür. Büyük şâirlerden sayılır.

Bukrat. Hipocrate'ın şarktaki telâffuzu budur. Tıbbın pîri ve mucidi sayılır. Milâddan 460 yıl önce İstanköy'de doğmuş ve yüz yıl kadar yaşamıştır.

Burc-ı tev'emân. İkizler burcu (Ferkadân'a bakınız).

Burhân. Reddedilemiyecek delil. Burhânın çeşitleri vardır. Mantıkta burhân, yakıyn ifade eden kıyasdır.

Burunda helva kokması. Bâtıl bir inanışa göre burunda helva kokması, yâni helva ortada yokken ve pişirilmezken buruna helva kokusu gelmesi, yakınlarından birisinin öleceğine delâlet eder. Hattâ bu yüzden helva koktu mu, yahut akla helva geldi mi derhal pişirirler ve bu suretle ölümün önünü almaya çalışırlar (Bk. S. 74).

C - Ç

Câdû. Sihirbaz, büyücü mânasına gelir. Türkçedeki Cadı, bu kelimenin bozmasıdır.

Ca'fer (- i Bermekî). Abbâsoğullarının ilk devirlerinde vezirlikte bulunan Bermekîlerdendir. 166 hicrîde (782) babası Yahya'nın yerine Hârûn-ür-Reşîd'e vezir oldu. Hârûn, kız kardeşini de Ca'fer'e vermişti. 187 de (802) bütün Bermek hânedanile beraber genç yaşında başı kesilmek suretile idam edildi.

Câlinus. Bukrat'ın muakkıbidir. En büyük hekimlerden biri sayılır. Milâdın 131 inci yılında Bergama'da ölmüştür. Bu hekimin bir çok eserleri Arabçaya çevrilmiştir.

Câm. Kadeh. Şişe ve ayna mânasına da gelir. Ekseriyetle Cem ve Cemşîd'le beraber alınır. Şarabı icad eden Cemşîd (Bk.)in bir tılsımlı kadehi varmış. Bu kadehte yedi yazı olup Cemşîd, bu kadehten ilham alırmış.

Câmî. İran klâsik edebiyatının son şâiri sayılır. Adı, Abdürrahmân Nûreddîn'dir. Herat'da 1492-3 yılında ölmüştür. XVI. ıncı yüz yıl şâir ve edîblerinden Lâmiî Çelebi, Câmî'nin hemen bütün âsarını Türkçeye çevirerek Câmî-i Rûm lâkabını kazanmıştır.

Canfes. Bir nevi kumaş.

Cedvel-i Sîm. Gümüş cedvel. Sa'd-âbâd'da, yâni Kâğıdhanede vaktile yapılan sun'î bir dere.

Cedy. Oğlak. On iki burcdan, yâni yıldız kümesinden birinin adıdır ki bu küme, oğlak şekline benzetilerek bu ad verilmiştir.

Celâlî. İran Selçukîlerinden Melikşah (1092) zamanında büyük riyâzî ve şâir Hayyâm'ın da bulunduğu bir hey'et tarafından H. Muhammed'in hicreti mebde' ittihaz edilmek üzere meydana getirilen şemsî bir tarihtir ki kullanılan tarihlerin ilim bakımından en mazbutu ve en

doğrusudur. Melikşah'ın adı Celâleddîn olduğundan bu takvime, Takvîm-i Celâlî derler. İran'da bu takvîm kullanılmaktadır (Bk. s. 61).

Cem. Cemşîd'e bakınız.

Cemşîd. İran'ın mitolojik tarihinde bir hükümdar. Taht-ı Cemşîd denen İstahr-ı Fars şehrini bu hükümdar kurdurmuş. Halkı, âlimler, sipahîler, ziraat ehli, san'atkârlar ve alış veriş edenler olmak üzere dörde ayırmış. Şemsî seneyi tayin edip güneşin hamel burcuna intikali gününü yılbaşı ve bayram ittihaz etmiş (Bk. Nevrûz). Nebatatın hassalarını tetkik etmiş, silâhlar ve ziynet eşyası yaptırmış, renkli ve ipekli kumaşlar dokutmuş, öd ve anber gibi güzel kokulu ağaçları ve otları bulmuş. Savaşa giderken takdığı yüzükte «Yavaşlık ve uzlaşma, adalet ve inayet, doğruluk ve acele, siyaset ve insaf» kelimeleri yazılıymış. Şarap da bu hükümdarın zamanında bulunmuştur. Gûya bu hükümdar, bir gün otağında oturup ok atanları seyrederken boynuna yılan sarılmış bir kuşun uçmakta olduğunu görmüş, okçulardan birine, kuşa dokunmamak şartile yılanı vurmasını emretmiş. Emir yerine gelince kuş uçup gitmiş. Fakat bir müddet sonra gelip Cemşîd'in önüne konmuş ve ağzında, o zamana kadar kimsenin görmediği bir kaç taneyi bırakıp gitmiş. Cemşîd, bunları gömdürmüş. Bir müddet sonra bir asma bitmiş, üzüm vermiş. Cemşîd'in emrile salkımları sıkıp bir kabın içine koymuşlar, ağzını kapamışlar. Biraz zaman sonra Cemşîd'in aklına gelmiş, gidip kabın içindeki mâyiden biraz içmiş. Lezzeti acı ve kekremsi olduğu için zehir sanmış ve iktiza edince düşmanlarına vermek üzere bunun saklanmasını buyurmuş. Cemşîd'in gayet güzel bir câriyesi varmış. Cariye bir gün şiddetli bir baş ağrısına tutulmuş. Hekimlerin ilâçları fayda etmemiş. Kızcağız, intihara karar verip o mayii içmiş ve sızmış, vücudundan bir ter boşanmış ve kendisine gelince ağrıdan eser kalmadığını görmüş. Cemşîd duyunca buna Şâh-dârû adını vermiş ve zevk ve ilâç için o zamandan itibaren şarap içilmeye başlanmış.

Bütün dünyaya hükmeden Cemşîd, yedi yüz, yahud bin yıl hükümdarlık etmiş. Son zamanlarında Tanrılık dâvasına kalkışmış ,bunun üzerine halk kendisinden yüz çevirmiş, o da Siyistan'a kaçmış. Bunun üzerine Arab kavminden Dahhâk, İran'a gelmiş, Cemşîd'i yakalamak için adamlar göndermiş, Cemşîd, Hindistan'a, oradan da Çin'e geçmiş ve orada yakalanmış, Dahhâk'ın yanına getirilmiş ve testere haline getirilmiş bir balık kemiğile vücudu ikiye bölünmüş. Asıl bakımından Cemşîd de bir Hind - İran mâbudu iken İran mitolojik tarihine bir hükümdar olarak girmiştir.

Cem ve Cemşîd, edebiyatımızda câm, yâni kadehle, bezm yâni

meclisle anılır. Aynayla anılırsa İskender, yüzükle anılırsa Süleyman Peygamber kasdedilmiş olur.

Cengiz (Çinggiz). Meşhur Mogol hükümdarı. 1229 da ölmüştür.

Cecsr-i nev-peydâ. Kâğıdhanede vaktile dere üzerine yapılan köprülerden biri.

Cesr-i sürûr. Kâğıdhanede vaktile yapılan bir köprü.

Cevher. Eskilere göre mevcudat iki kısma ayrılır: Cevher, Araz. Cevher, zâtile kaim olan varlığa denir. Araz'ın var olması için mutlaka cevhere ihtiyacı vardır. Meselâ hareket ve sükûn birer arazdır ve bunların vücuda gelmeleri için bedene ihtiyaç mevcuttur. Cevher, akl, nefs, cism ve cismin iki esas unsuru olan sûret ve heyûlâ olmak üzere beşe ayrılır. Bu esas unsurlardan başka cevherin ayrıldığı kısımlar da vardır.

Cevher-i ferd. Tek cevher. Bir cismi terkip eden cüz'lerin taksim edilemiyecek kadar küçük kısmı.

Cihân-âbâd. İran'da, Hâmun gölü kıyısında bir ülke. Buradakiler, meşhur İran kahramanı Rüstem'in soyundan olduklarını iddia ederlermiş.

Cûy-i Şîr. Süt ırmağı. Ferhâd'ın akıttığı ırmak (Ferhâd maddesine bakınız).

Cüft-ü taak. Çift-tek. Leblebi ve fındık gibi bir kaçı bir avuca sığan şeylerle oynanan oyun. Birisi bunlardan bir avuç alıp avucunu yumarak karşısındakine tek mi çift mi der. O da tek ola bana gele, yahut çift ola bana gele diye cevap verir. Avuçtakiler sayılır, dediği doğru ise onun olur, doğru çıkmazsa avuçtaki kadar karşısındakine verir. Bu çeşid bir oyundur.

Çah-ı Bâbül (Çeh-i Bâbül). (Hârût maddesine bakınız.)

Çâh-ı Bîjen. Rüstem'in kız kardeşi oğlu Bîjen, Tûrân Hükümdarı Efrâsyâb'ın kızı Menîje'yi bir avda görüp âşık olmuştu. Kız da onu sevmişti, fakat Efrâsyâb, haber alınca Bîjen'i bir kuyuya hapsetti. Bîjen, o kuyuda tam yedi yıl kaldı. Rüstem haber alıp bir tâcir şeklinde gelerek Menîje'nin yardımile Bîjen'i kurtardı, ikisini de İran'a götürdü. Çâh-ı Bîjen, Bîjen kuyusu demektir.

Çegaane. Bir nevi saz, yahud kanun denen musiki âleti. Hallâç muştasına benzer bir ağaç parçasıdır ki bir başı yarılıp oraya bir kaç pul yerleştirilmiştir. Çengiler oynarlarken ellerine alırlar ve onunla usul tutarlar. Musikide bir makamın da adıymış.

Çeng. Bir çok mânaları varsa da meşhuru Lîr'e benzeyen bir sazı ifade eder.

Çengî. Çeng çalan demekse de oynayanlara bu ad verilmiştir. Eskiden çengi kolları ve kolbaşıları vardı. Düğünlere, derneklere çağırılırlar ve oynarlardı.

Çerâgaan. Mumlar, çerağlar. Kandillerle vesaireyle yapılan donanma. Ahmed III. zamanında Topkapı Sarayında, yahud Beşiktaş'da damad İbrahim Pa-

şanın sarayında, Kaptan Mustafa Paşanın Vefa'daki lâle bahçesinde, yahud da Sa'd-âbâd'da tertip edilen şenlikler. Kaplumbağaların kabuklarına mumlar dikilir, meş'aleler konur, Lâle bahçesine salıverilir, bu suretle eğlenilirdi.

Çerh. Gökyüzü. (Felek maddesine bakınız).

Çeşme-i mihr. Güneş çeşmesi. Dünyaya feyz ve bereket yağdırdığından ve nûr kaynağı olduğundan güneşe bu vasıf verilmiştir.

Çeşme-i Nev-peydâ. Sa'd-âbâd-daki çeşmelerden birinin adı.

Çeşme-i Nûr. Sa'd-âbâd'daki çeşmelerden birinin adı.

Çevgân. Topu çelen eğri uçlu bir değnek. Tûp-u çevgân, vaktile pek makbul bir oyundu.

Çhâr bağ. İsfahan'da bir mesirenin adı.

Çhâr-erbû. Farsçada dört kaşlı demektir. Yeni bıyıkları çıkan delikanlıya denir. Türkçede de dört kaşlı civan tâbiri vardır.

Çhâr erkân. Dört direk. Dünyanın dört köşesine, yâni şimal, cenub, şark ve garb cihetlerine denir (Heft ıklîm maddesine bakınız).

Çhâr gûşe. Dört bucak. Dünyanın dört köşesi (Heft ıklîm'e bakınız).

Çhâr-pâre. Dört parça demektir. Çengilerin baş ve şehadet parmaklarına taktıkları küçük zillerdir. Oynarken bunları birbirlerine vurup ses çıkartırlar. Mehter takımında büyükleri de vardır ki bunlar da birbirine çırpılırdı. Halk, çhar - pâre'yi, çalpara olarak telâffuz ederdi.

Çifte Hû. Hû Tanrıya işaret olan bir addır. Arab alfabesile bu adı karşılıklı, yâni bir tânesini düz, öbürünü ters ve ikisini de birbirine girift yazarak süslü bir levha yapmak âdetti. Bu şekilde yazılmış yazıya «Çifte Hû» denirdi.

D

Dahhâk. (Feridûn maddesine bakınız.)

Dahme. Ölü konan sanduka ve tabut ve bu sandukanın konduğu mağara. Evvelce buraları ve bu sandukaları, tılsımlı sanırlar, dokunamazlardı.

Dârâ. Üçüncü Ardşîr'den sonra İran Hükümdarı olan ve Büyük İskender'le savaşan üçüncü Daryuş'dur. Azamet ve hükümdarlık timsali olarak anılır.

Dârâyî. Eskiden bir nevi değerli kumaşın adı.

Dehr. Zamanın bâtını olan ân-ı dâim'e derler. Geçmiş zaman, ancak hatırada kalmıştır. Gelecekse tahakkuk etmemiştir. Hal, daima mâziye akıp gitmektedir. Bu yüzden zamanın hakıykati, içinde bulunduğumuz ândır. Bu suretle zaman, anlerden meydana gelen bir imtidaddan ibarettir ki buna dehr denir ve ezelle ebed, yâni zamanın tasavvurda var olan evveliyle sonu, bunda birleşir.

Der'. Ansızın basan sel. Kerem ve ihsan mukabilinde kullanılır. Nedîm, «deniz oğlu bulut oğlu

yağmur oğlu sel» diye Mustafa Paşayı öğmededir (S. 117, aşağıdan 6 ncı mısra').

Destân. Rüstem'in babası Zâl'in adıdır. Bu bakımdan Rüstem'e «Pûr-ı Destân» da denir. Lûgat mânası, hiyle ve düzendir. Rüstem'in babası, dünyaya gelince kaşı, kirpiği ve saçı bembeyaz olduğundan babası Sâm, bu benim oğlum değil deyip bir hiyleye baş vurarak çocuğu Elburz dağına bırakmıştı, bu yüzden Zâl'e Destân denmiştir. Nâğme mânasına da gelir. Bundan dolayı bülbüle hezâr-destân, yâni bin nağmeli denir.

Destûr. İzn, kanun ve türe mânalarına gelen bu kelimenin en meşhur mânası, vezir ve kudret sahibidir ve en fazla bu mânaya kullanılır .

Devr-i meclis. Meclisin dönüşü. Mecliste kadehin dönüşüne derler. Eskiden, şarap veya rakı içenler yer sofrasının çevresine otururlar, meclisin en güzel ve genci sâkıylık eder ve herkes, bir kadehten içerdi. Sâkıy, önce meclisin en büyüğüne sunar, sonra sırasile herkese verirdi. Kadehi sağ eliyle sunar, şişe de sol elinde dururdu. Herkese, kaldıracağı derecede sunar ve hiç kimse kadehte bir parçacık içki bile bırakamazdı. Meclisin en büyüğünden başlayıp yine ona kadar herkese sırasile şerap veya rakı sunması, mecliste bir devir yapar, en sonra kendisi de içip kadehi doldurarak önüne koyardı ki buna «devr-i meclis» denirdi.

Dil-cû. Gönül arayan, gönül alan, cazib. Lâle adlarından.

Direfş-i Gâvyânî (Direfş-i Gâvyân). Dahhâk'e isyan eden demirci Gâve'nin meşin önlüğü. (Ferîdûn maddesine bakınız).

Dîvân-ı Süleymân. Süleyman Peygamberin devleri demektir. Dîv, farsçada şeytan, ifrît, cin mânasına gelir. Bizde dev tarzında kullanılan bu söz, cin tâifesinden iri yarı cüsseli farzedilenlere alem olmuştur. Kur'an'ın XXI. inci sûresinin (el-Enbiyâ) 82 nci, XXXIV üncü sûresinin (el - Sebe') 13 üncü, XXVII nci sûresinin (el-Nem!) 16 ncı, 39 uncu, II. nci sûresinin (el-Bakara) 102 nci ve XXXVIII inci sûresinin (el-Sâd) 37 nci âyetlerinde Süleyman Peygambere, cinlerin de tâbi olduğu anlatılmaktadır. Bu inanıştan çeşidli hikâyeler meydana gelmiştir.

Duhter-i rez, duhter-i ineb. Üzüm kızı. Şarap demektir.

Dürr-i yetîm. Sedefde tek olarak bulunan iri ve eşsiz inci. Ekseriyetle H. Muhammed'e denir.

E

Ebû-Alî (İbn-i Sînâ). (İbn-i Sînâ'ya bakınız.)

Ebû-Alî Sînâ. (İbn-i Sînâ'ya bakınız.)

Ebû-Hanîfe. Sünnî mezheplerinin en mühimmi olan Hanefîliğin İmâm ve müctehidi No'man-ibn-i Sâbit. Hicretin 80 inci yılında (699) Kûfe'de doğ-

muş, 150 de (767) Bağdad'da ölmüştür.

Ebû-Tayyib. İslâmdan sonra yetişen Arab şâirlerinin en büyüklerinden olan Huseyn oğlu Ahmed el-Mütenebbî'dir. 915 de Kûfe'de doğdu. İyi bir tahsil gördükten sonra bir aralık Arab kabileleri arasında dolaştı ve Kur'an sûrelerine nazireler söyledi. Bu yüzden Mütenebbî, yâni yalancı peygamebr lâkabile şöhret buldu. Tutulunca tövbe etti. Maceralı bir hayat geçirdi. 965 de öldürüldü. Dîvanına bir çok şerhler yazılmıştır.

Ebü-l-feth. İstanbul'u fethetmesi dolayısiyle Osmanoğullarından Mehmed II. ye verilen lâkab.

Eflâtûn (Felâtûn). Sokrat'ın talebesindendir. Aristo'nun üstadı olup milâd'dan önce 430 da doğmuş, Mısır'da tahsil etmiş, Yunanistan'a gelince Atina'da Akademiya'yı kurmuş ve Milâddan önce 347, yahud 348 de ölmüştür. Milâd'dan önce 324 de ölen ve yalnız bir torbası, bir çantası, bir de sopası olan Yunan filozofu Dyojen'in bir küp içinde oturduğu rivayet edilmiştir. Eskiler, Eflâtûn'la bu filozofu karıştırmışlar, bu yüzden hum-ı Eflâtûn — Eflâtûn'un küpü» diye bir şey meydana gelmiştir.

Ehvâz. İran'da bir şehirdir. Sıtması ve akrebi meşhurdur. Akrepleri pek zehirliymiş, insanı veya hayvanı sokunca derhal öldürürmüş.

Ejderhâ. Nefesile insanları, hayvanları çeken, ağzından ateşler saçan, geçtiği yerlerde ekinleri, otları yakan, bazan yedi başı olan ve boynuzları bulunan büyük yılan. Eskilere göre yılan öldürülmedikçe ölmezmiş. Bin yıl yaşayan yılan ejderhâ olurmuş ve zararı fazlalaşınca melekler, zincirlerle onu alıp Kafdağı'nın ardına atarlarmış. Sa'd-âbâd'da yapılan Nev-peydâ çeşmesinin oluğu, ejderhâ şeklindeydi.

Elest. «Elestü», Arabça bir kelimedir, değil miyim? demektir. Tanrı, Âdem oğullarının ruhlarına: «Ben sizin Rabbınız değil miyim?» demiş, onlar da «Evet» diye tasdik etmişler ve bu, Âdem yaratılınca, kendileri yaratılmadan olmuştur. Kur'an'ın 7 nci sûresinin (el-A'râf) 171 inci âyetinde bu vak'a, hikâye edilmektedir. Elest, elest bezmi, elest demi gibi adlarla anılır ve bu sözlerle ezel, yâni zamanın, yalnız tasavvurda bulunan başlangıcı kasdedilir.

Emîn-i ganem. Koyun emini; koyun sahiplerinden alınan vergiyi idare eden ve bu hususdaki memurlara baş olan adam.

Emîn-i Sîm-keşân. Sîm-keşlerin, yâni haddeden gümüş tel çeken esnafın tâbi olduğu vergi işlerine bakan ve bu işlerle meşgul olan memurların başı bulunan zat.

Enderûn. İç mânasına gelir. Fatih devrinde sarayda kurulan mektep. Seferli koğuşu, kilerli koğuşu ve hazine koğuşu adlarında üç sınıfa ayrılmıştı. Bu mektepten yetişenlere Enderûnî,

yahud Türkçeleşmişi olarak Enderûnlu denirdi.

Enverî. İran Şâirlerinin en büyüklerindendir. Ebîverd'de doğmuştur. Kasideleri pek meşhurdur. Sultan Sencer, bu şâiri pek beğenirdi. 1258 de Belh'de ölmüştür.

Erjeng. (Erteng'e bakınız).

Erteng. Mânî'nin, resimlerle bezenmiş mecmuasının adıdır. Bâzılarınca Mânî'nin adı Erjengdir, bâzılarına göreyse Erjeng, başka bir ressamdır. Çin ülkesinde bir puthanenin adı da Erjeng'dir. Ayrıca Rüstem'le savaşıp nihayet onun tarafından öldürülen bir kahramandır.

Eşref (Şâh). Efganlıdır. XVIII inci yüzyılda İran'ı istilâ etmiştir. 1729 da öldürülmüştür. Zâlim ve kan dökücü bir adamdı.

Etâbek. Aslı «Atabek» dir. Selçuklularda, padişahların oğullarını terbiye eden Türk Emîrlere verilen bir ünvandır. Sonradan bunlar, müstakil bir hale geldiler ve beş tane Etâbekler devleti vücud buldu.

Etâbek Ebû-Bekr. Fars Etâbeklerinin altıncısıdır. Babası Sa'din ölümü üzerine 1231 de tahta çıkmış, 1260 da ölmüştür. Meşhur Şeyh Sa'dî «Gülistan» adlı kitabını bunun adına yazmıştır. Ölümüne bir çok mersiyeler söylenmiştir.

F

Felek, eflâk. Gökyüzü, gökler. Eskiler arzı, âlemin merkezi sayarlar, arz etrafında birbirini kaplayan dokuz gök olduğunu sanırlardı. Bu göklerin cirimlerini yıldızlar farzederlerdi. Yıldızların, yer yüzündeki hâdiselerle insanın mukadderatı üzerinde müessir olduğuna inanır, herhangi bir işi yapmak için yıldızların şerefli bir ânına, dünyanın ve kendilerinin talîine kutlu bir yıldızın hâkim oluşu zamanına dikkat ederler ve bu âne «eşref-i saat — saatlerin en yücesi» adını verirlerdi. Bu saati, bu ani seçmeye de «ihtiyâr» derlerdi. Bu inanış yüzünden «yıldızı parladı, yıldızı söndü» gibi sözler ve herkesin bir yıldızı olduğu, düşünce o adamın öleceği gibi bâtıl inanışlar meydana gelmiş ve felekten şikâyet, sözlerimizi ve edebiyatımızı doldurmuştur.

Ferah-âbâd. Ahmed III. devrinde yapılan köşklerden biri. Çağala sarayı civarında, yâni şimdiki Cağaloğlu semftindeydi.

Ferah-engîz. Ferahlar veren, gönül açan. Lâle adlarından biri.

Fağfûr. Çin hükümdarlarına verilen lâkaptır.

Fahr-i âlem. Âlemin öğündüğü zât. H. Muhammed'e verilen lâkaplardandır.

Fazl (1 - Bermekî) Abbâsoğullarının ilk zamanlarında vezirlikte bulunan Bermekîler soyundan ve Ca'fer'in kardeşi. Hârûn'un süt kardeşiydi. Bir aralık vezirlikte, bir müddet de Horasan Valiliğinde bulundu. Bermekîler, gazaba uğrayınca 808 de Fazl da babası Yahyâ ile Raka'da hapsedilmiş, dayak al-

tında öldürülmüştür. Pek cömerddi. Zamanının şâirleri, kerem ve ihsanını medhederler.

Ferhâd. Şîrîn adlı kızın âşıkı. Şîrîn, hükümdarken erkek evlâdı olmadığı için ölünce babasının yerine geçen Bânû adlı bir kadın padişahın kız kardeşidir. Bânû, kız kardeşine bir köşk yaptırıyor ve bu köşkü Bihzâd adlı bir ressama süsletiyor. Bu sırada Bihzâd'ın oğlu Ferhâd, Şîrîn'i görüyor. Birbirlerini seviyorlar. Fakat Şîrîn'e Bânû da âşık oluyor. Bu sırada Hürmüz adlı bir hükümdar da oğlu Husrev'e Şîrîn'i istiyor. Hâsılı bu karışık sevgi sonucunda Ferhâd, Şîrîn için şehre su getirmek üzere bir dağı yararken Husrev'in dadısı, Ferhâd Şîrîn'in öldüğünü söylemesi üzerine Ferhâd, külüngünü başına vurarak intihar eder, Şîrîn de haber alıp sevgilisinin nâşına kapanır ve belindeki hançeri kalbine saplayıp ölür.

Ferhâr. Türkistan'da Hıtâ ve Kâşgar arasında bir şehir. Bu şehir halkı, güzelliklerile meşhurdur. Ayni zamanda Ferhâr, bir puthanedir. İçinde yetmiş kadar güzel kız, putlara hizmet ederler, dinlerinden olmıyan biri gelip putlara secde ederse rahipler, ona bu kızlardan dilediğini teslim ederlermiş. Bu kelimenin Sanskritçeden bozma olduğu ve Budda dinine mensup olanların mâbedi mânasına geldiği malûmdur. Budist mâbedlerinde bir çok resimler bulunduğu cihetle büt-i Ferhâr terkibi, güzeller bu resimlere benzetilerek meydana gelmiştir.

Ferîdûn. İran'ın mitolojik tarihinde bir hükümdar olup adaletile tanınmıştır. Cemşîd Tanrılık davasına kalkışınca halk, kendisinden yüz çevirmiş, Şeddâd soyundan ve Arab kavminden Dahhâk, İran'ı almıştı. Şeytan, bir gün Dahhâk'in omuzlarını öpmüş, bunun üzerine iki omuz başında iki yılan çıkmıştı. Bu yılanlar kesildikçe biter, canlanırdı. Bunun üzerine yine Şeytan bir hekim kılığında zuhur edip bu yılanlara hergün, gençlik çağına girmemiş iki erkek çocuğun beyninin verilmesini söylemişti. Artık İran'da bir zulüm devresi başlamıştı. Hergün iki çocuk kesilmedeydi. Halk, bu zulümden bezmişti. Tam bu sıralarda Gâve adlı bir demirci, önlüğünü örsüne asıp bayrak yaparak isyan etmiş, halk da buna uymuş, Dahhâk öldürülmüş, Cemşîd'in torunu Ferîdûn tahta çıkarılmıştı.
Ferîdûn'un, esas bakımından Teriton adlı bir mâbud veya melektir. Bu melek, yeryüzünde kötülüklerde bulunan Azidaheke adlı ejderhayı öldürmüştür. Bu iki ad, Ferîdûn ve Dahhâk suretile birer padişah olarak İran'ın mitolojik tarihine girmiştir.

Ferkadan. Ferkad, şimal burcuna yakın olan iki parlak yıldızın adıdır. Birbirlerine yakın olan bu iki yıldıza «Ferkadan» denir. Türkçede adları «İkizler» dir.

Sa'd-âbâd'da Nev-peydâ adlı köprünün üstündeki iki köşkün adı da Ferkadân'dı.

Ferverdîn. İran takvîminde ilk ay. Bahar ayı. Mart ve nisanın bir kısmı.

Ferez. Şatranç taşlarındandır. Vezirin şâhı makamındadır.

Feyz-âbâd. Kâğıdhanedeki köşklerden biri.

Fitne-i devr-i kamer. Kamer edvrinin fitnesi. Eskilerce yedi yıldızın her birinin biner yıl devri vardır. Bir rivayete göreyse her yıldızın devri, yedi bin yıldır. Bu devirler, tamamlanınca kıyamet kopar. Zuhal devri, Âdem Peygamberin devridir. İçinde bulunduğumuz devirse, Kamer devridir. H. Muhammed bu devirde dünyaya gelmiştir. Bu devirde bir çok kargaşalıklar olacak, fitneler zuhur edecek ve nihayet kıyamet kopacaktır. Bu fitnelerin en büyüğü Deccâl'in çıkmasıdır.

Firdevsî. Meşhur «Şeh-nâme» sahibi İran şâiri. 1020 sularında öldüğü sanılmaktadır.

G

Gaffârî. İran şâir ve müverrihlerinden Kaadî Ahmed-ibn-i Muhammed-ibn-i Gaffâr-el-Gaffârî. Kazvin'lidir. «Nigâristân» adlı kitabı meşhurdur. Türkçeye de tercüme edilmiştir. 1525 de ölmüştür.

Gâv. Öküz mânasına gelir. Burclardan biri, öküze benzetilmiş ve adına «Sevr» denmiştir. Arzın sevr burcuna girmesi, dünyanın, denizdeki büyük bir balığın üstünde duran bir öküzün boynuzunun üstünde durduğu hakkındaki bâtıl inanışı meydana getirmiştir. Büyük şâir Hayyâm, «Gökte bir öküz var, adı Pervin. Bir başka öküz de yer altında gizli, ibret gözünü aç da bu iki öküzün arasındaki bir avuç eşeğe bak» mealindeki rübâsiyle bu inanışa sahib olanlarla alay eder.

Gâvsâr (Gâv-ser). Meşhur Rüstem'in öküz başlı gürz'ünün adı.

Gerdûn. Felek, gök (Felek maddesine bakınız).

Germesûd. Bir çeşid çiçekli kumaş.

Giv. Rüstem'in damadı.

Gûy. Top (Çevgân maddesine bakınız).

Gül-gûn. Gül renkli, kırmızı. Şîrîn'in atının adıdır. Şebdîz ve Gül-gûn (Bk.) bir tayın dölüymüş. Bu tay, taştan yapılmış bir aygıra gider, sürünürmüş. Bu sürünme sonucunda iki kere gebe kalmış. Birinde Şebdîz'i, diğerinde de Gül-gûn'u doğurmuş.

Gülşenî. Azerbaycan'lı olup oradan Mısır'a geçmiş, Kanunî Süleyman zamanında İstanbul'a gelmiş, sonra yine Mısır'a giderek 1533 te orada ölmüş bir şeyh. Bu zat, Halvetîlikten Gülşeniyye diye bir kol ayırmış ve bu kol müntesipleri tarafından pîr tanınmıştır. Mevlânâ'nın «Mesnevî» si tarzında «Ma'nevî» adlı bir eseri vardır.

Gül-ü mül. Gül ve şarap demektir. Azîzî adlı bir şâirin de bu adda bir kitabı vardır.

H

Habb-ı zeheb. Eski tıbda bir hap. Zeheb, altın mânasına geldiğinden Nedîm, bu kelimeyle îhâm yapmaktadır.

Hâfız-ı Şîrâzî. İran'ın en lirik şâirlerinden biri. XIV üncü yüzyılda yetişen Hâfız, 792 hicrîde (1389-1390) Şîrâz'da ölmüş, Musallâ denilen mesireye gömülmüştür. Özlü ve bütün kayıdları kıran şiirleri pek meşhurdur. Zamanından itibaren bütün İran ve Türk edebiyatına müessir olmuştur.

Hâkan. Büyük Hükümdar. Eski Türklerde hükümdarlara hân, hükümdarların tâbi oldukları büyük hükümdara Hâkan denirdi.

Hâkaanî. İran'ın büyük şâirlerindendir. Mürettep divanı ve diğer eserleri vardır. 1186 da Tebriz'de ölmüştür. Sâsânîler devrinin hâtıralarını anan, Medayîn harabelerini mevzu ittihaz eden ve âdeta eski İran medeniyetinin zevaline bir mersiye olan kasîdesi, pek meşhurdur.

Hâletî. Pîr Mehmed Azmi'nin oğludur. 1569 da İstanbul'da doğdu. Tahsilini bitirdikten sonra müderrisliklerde bulundu. 1630 da öldü. Dîvân şâirleri arasında bu zat, bir çok rübâî söylemekle şöhret kazanmışsa da rübâîleri, Hayyâm'ın rübâîlerile mukayese edilemez.

Halîfe. (Hilâfet maddesine bakınız.)

Halîl. İbrahim Peygamber. H. Muhammed'in ceddi olan bu peygambere Tanrı dostu mânasına gelen «Halîl-ullâh» lâkabı verilir. Cömerdliğile meşhurdur.

Hamel. Koyun. On iki burcun her biri bir şeye benzetilmiştir. Bunların bir tanesi de Hamel burcudur ki koyuna benzetilerek bu ad verilmiştir. Güneş Hamel burcuna Mart ayının yirmi birinci günü veya gecesi girer ve girdiği an, ilkbahar başlar, geceyle gündüz birleşir ve Nevrûz (Bk.) bayramı başlamış olur.

Hâmân. Fir'avn'ın vezirinin adı. Bu adam, göklere uçan bir taht yaparak Tanrı'ya ulaşmak ve onunla savaşmak istemiş.

Hancer. Mitolojiye göre kime baksa derhal helâk edecek derecede keskin gözlü bir hayvandır. Aristo, bir ayna icad etmiş, bu hayvan, aynada kendini görerek ölmüştür. Bu hayvan, bir tanecikmiş ve nesli yokmuş.
Mâruf küçük bıçağa da hançer denir.

Hân-ı hânan. Hânlar hânı. XVI. ncı yüzyılın sonlarında şöhret kazanan bir zat olup Lâhur'da hüküm sürmüştür. Meşhur şâir Örfî, Hindistan'a seyahatinde Lâhur'a uğramış ve bu zatın iltifatını görmüştür. Hakkında kasîdeleri vardır.

Hân-ı Halîl. İstanbul'da, Asmaaltı civarında eski bir han.

Hân-ı Halîl-ullâh. Tanrı dostunun sofrası. Halîl-ullâh, İbrahim Peygamberin lâkabıdır. Bu Peygamberin sofrası daima a-

çık bulunurdu ve kendisi pek cömerddi.

Hârûn - ûr - Reşîd. Abbasoğullarından bir halifenin adı. 765 de doğmuş, 786 da halife olmuş, 808 de ölmüştür. Hakkında bir çok efsâneler vardır.

Hârût. Hârût ve Mârût adlı iki melek, insanoğullarının fenalıklarını görüp Tanrı'ya şikâyet etmişler. Tanrı da, ben onlara şehvet verdim. Size de serseydim onlar gibi olurdunuz demiş. Bunlar, öyle kötülüklerde bulunmıyacaklarını söylemişler. Bunun üzerine Tanrı, bunlara şehvet verip Bâbil'e inmelerini emretmiş. Melekler, Bâbil'de hâkimlik ederlerken gayet güzel bir kadın, bir gün bir iş için kendilerine baş vurmuş. Kadını görünce meleklerin akılları başlarından gitmiş, vuslâtına tâlib olmuşlar. Kadın, ya kocasını öldürmelerini, ya puta tapmalarını, yahud da şarap içmelerini, ancak bu suretle emellerine erişebileceklerini söylemiş. Şarap içmeyi, bu suçların ehveni gören melekler, şarap içmişler, sarhoş olmuşlar. Kadın, her gece ism-i a'zam (Tanrı'nın en büyük adı) okuyup göke çıkıyorsunuz. Bu adı bana da öğretin demiş. Öğretmişler, kadın gök'e çıkınca Tanrı onu bir yıldız şekline sokmuş. Zühre yıldızı, bu kadınmış. Melekleri de dünya azabile âhiret azabı arasında muhayyer barıkmış. Dünya azabı isteyen melekler, başaşağı Bâbil kuyusuna asılmışlar. Orada kıyamete kadar azap çekeceklermiş. Büyü yapanlar, bu kuyunun başına gidip onlardan büyü yapmak usulünü de öğrenirlermiş.

Kur'an'ın 2 nci sûresinin (el-Bakara) 12 nci âyetinde bu iki meleğin Bâbil'e indikleri, halka sihir öğrettikleri, kendilerine baş vuranlara önce: «Biz Tanrı tarafından sizi imtihan etmek üzere yollandık. Sihir öğrenip kâfir olmayın» dedikleri, kâfir olmayı kabul edenlere karı ile kocanın arasını ayırmayı ve sairеyi öğrettikleri hikâye edilir. Hârût, Mârût esas itibarile iki Ermeni mâbududur. Edebiyatta, bu iki melek, yahud bir tânesi, daima sihirle beraber anılır. Çah-ı Bâbil, yahud daha doğru telâffuzile Çâh-ı Bâbül ve onun muhaffefi olan Çeh-i Bâbül yâni Bâbil kuyusu da böyledir.

Hıtâyî. Hıtây'a mensup demektir. Bir nevi kumaşın adıdır.

Hâtem-i Tâî (Hâtem-i Tayy). Tay kabilesine mensup, yiğitlik ve bilhassa cömertlikle meşhur bir Arab. Yollarını şaşıranlar gelip kendisine konuk olsunlar diye geceleri civardaki tepelere ateşler yaktırırdı. Aşağı yukarı hicretten 17 yıl önce (604) ölmüştür.

Hatt-ı câm. Cemşîd'in kadehindeki yazılardan biri (Câm maddesine bakınız).

Hayder. Arslan demektir. H. Alinin lâkaplarından veya adlarındandır. Döne döne ve geri çekilip tekrar saldırarak hücum

ettiğinden kendilerine Hayder-i kerrâr denmiştir.

Hayr-âbâd. Sa'd-âbâd köşkü civarında yaptırılan tekkenin adı.

Heft ahter. Yedi yıldız. Birbirini kaplayan ve merkezi arz olan göklerin cirimleri olan yıldızlar, arzdan itibaren şunlardır: 1) Kamer (ay), 2) Utarid (tîr), 3) Zühre (nâhîd), 4) Şems (güneş), 5) Mirrîh (behrâm), 6) Müşterî (bircîs), 7) Zuhal (keyvân). Yedinci kat gökü kaplayan sekizinci kat gökte burçlar vardır ve bu göke, sâbiteler ve burclar gökü mânasına gelen felek-üs-seâvbit ve felek-ül-burûc denir. Atlas gökünde hiçbir şey yoktur ve bu, son göktür.

Heft âmir. Yedi emirci (Heft ahter maddesine bakınız).

Heft ecrâm. Yedi cirim (Heft ahter'e bakınız).

Heft hân. İran'ın mitolojik tarihinde Kekâvûs, Mâzenderân'da mahpus iken Rüstem'in, yedi konaklık yol aşarak ve her konakta insanlarla, ordularla, devlerle savaşarak Keykâvûs'a ulaşıp onu kurtarmasına derler. Yine bu mitolojik tarihe göre, İran Şâhı Guştâsb, ibadetle meşgulken Tûran Pâdişahı Ercâsb, Belh'e hücum etmiş, Lührâsb'ı öldürmüş, Guştâsb'ın kızlarını esir etmişti. İsfendiyâr, kızların mahbus bulundukları şehre en yakın olan, fakat her konakta bir tehlike bulunan yedi konaklık yolu aşıp gelmiş, Ercâsb'ı öldürüp kız kardeşlerini kurtarmıştı. Hân, sofra demektir. Rüstem ve İsfendiyâr, her konaktaki tehlikeyi yendikçe orada işret sofrası kurup eğlenmişler, bu münasebetle bu iki vak'aya «Heft hân» denmiştir.

Heft iklîm. Yedi ıklîm mânasına gelir. Eskiler, dünyada, insanların yaşadığı sanılan yerleri yedi iklîme ayırmışlardı. Bu yedi iklîmin tafsilâtı eski mesalik ve memalik, yâni coğrafya kitaplarında vardır. Yine bu münasebetle dilimizde «yedi ıklîm, dört bucak», yahud «yedi ıklîm, dört köşe» sözleri, kullanıla gelmiştir.

Hıdiv. Sahib, mâlik, pâdişah, vezir ve eşsiz mânalarına gelir. Umumiyetle vezir makamında kullanılır.

Mıstar. Satır yeri. Eskiden yazma kitapların satırlarının düz gitmesi için kâğıd kıt'asında bir mukavvanın üstüne ince ipler gerilir ve kâğıd, bunun üstüne konup üzerinden elle tazyik edilerek kâğıdda çizgiler meydana getirilirdi. Bu işe kâğıd mıstarlamak ve bu ipli kâğıda mıstar denirdi.

Hıtâ. Türkistan'da bir ülkedir ki güzellerile meşhurdur. Burada yapılan bir kumaşa da Hıtâyî der- ler.

Hızr. Peygamberlerden biri, yahud erenlerden. Musâ Peygamber, bu zatla buluşmuştu. Rivayete göre âb-ı hayât'ı bulmuş ve yine bir rivayete göre arkadaşı İlyâs Peygamberle beraber bu suyu içmiş olduğundan kıyamete dek hayattadır. Gezdiği

yerlerde, nereye ayağını basarsa orada tâze çimenler bittiğinden Hızır adile anılmıştır. Hızır, karada acze düşenlere yardım edermiş (Âb-ı hayât maddesine bakınız).

Hikmet-ül-işraak. Sûfilerce makbul bir felsefe yolu. Gerçeğe ancak ilhamla inanışı kabul eden yol. Yunanlılarda Eflâtûn'un mezhebi ve bu mezhebi kabul eden filozofların meslekleri. İslâmda bunların mesleğine İşrâkıyye — philosophie illuminative denir.

Hilâfet. Birinin yerine geçiş. Istılahda Peygamber vekili olup din ve dünyada hâkim olan imâma halîfe, makamına hilâfet derler ki Sünnîlere göre ümmetin ileri gelenlerinin tayin ve kabulile, Zeydiyyede herhangi bir adalet sahibi Fâtımînin seyfle hurucu üzerine ona mutabaat lâzım gelir. İmâmiyyede hilâfet ve imâmet, H. Muhammed'den sonra Ali'nin ve evlâdı olan on bir imâm'ındır. Bunların sonuncusu yâni on ikinci İmâm, Mehdî'dir (Mehdî'ye bakınız).

Hind-i garbî. Batı Hind. Kristof Kolomb, batıdan Hind ülkesine gitmek üzere yola çıkmış, Amerika'ya varmış, fakat burayı Hindistan sanmış ve bu adı vermiştir. Bulunan yerin ayrı bir kıt'a olduğu anlaşıldıktan sonra da Amerika'ya, Hindistan'dan ayırd edilmesi için Hind-i garbî denmişti.

Hurrem-âbâd. Kâğıdhane'de, Alibey köyü civarında yapılmış olan köşk.

Husrev. Meşhur Nûşirevân'ın adıdır (Bk.). Ayrıca İran'ın Eşkâniyân sülâlesinden üç pâdişahın adıdır.

Büyük padişah ve padişahlar padişahı mânalarını da ifade eder.

Huten. Doğu Türkistan'da bir ülkedir ki misk âhûlarile meşhurdur.

Huvarnak. Hıyre padişahlarından No'mân tarafından, bir rivayete göre de İran şahlarından Yezdcürd'ün emrile Sinnemâr adlı bir mimara yaptırılan eşsiz bir köşk. Pâdişâh, bu köşk bitince, başkasına yapmasın ve tek kalsın diye mimarı öldürtmüştür. Hakkında bir çok rivayetler vardır, şiirlerde geçer.

Hüdhüd. Çavuş kuşu. Bu kuş, yer altındaki suları görürmüş. Bundan dolayı Süleyman Peygamber, bu hayvanı suların yerlerini tayine memur etmiş.

Hülâgû. Cingîz'in torunu ve Tuli'nin oğlu olup İlhânîlerin ilk hükümdarı. Abbâsoğlulları devletini ortadan kaldırmıştır. 1265 tarihinde ölmüştür.

Hümâ. Boz renkli, ayaksız bir kuşmuş. Dirisi ele girmezmiş. Kıpçak çölünde, Hıtâ ve Huten illerinde bulunurmuş. Saksağana benzermiş. Hâfız'ı şerh eden Sûdî, Şam'da bir İran tâcirinde gördüm diyor. Bu kuşun gölgesi, kimin başına düşerse padişah olurmuş. Bu yüzden «Devlet kuşu» da derler.

Hüsn-âmîz. Güzellikle yoğrulmuş, pek güzel. Lâle adı.

İ

İbn-i Abbâd. Ebü-l-Kaasim İsmâil. Âl-i Büveyh'ten Müeyyidüd-devle'nin, sonra da onun kardeşi Fahr-üd-devle'nin veziriydi. Şiir ve edebiyatla diğer bilgilerde pek üstün olduğu gibi fazilet ve ilim erbabını da korurdu. Sâhib ünvanile ilk anılan vezir budur. Bir çok eserleri, muhaberat mecmuası ve tertip edilmiş dîvanı vardır. 937 de doğmuş 995 de Rey'de ölmüştür. Ölümüne şâirler tarafından sayısız mersiyeler yazılmıştır.

İbn-i Hâcib. Ebû-Amr Cemâleddîn Osman-ibn-i Ömer. Mâlikî fakıyhlerindendir. 1177 de Mısır ülkesinde bir kasabada doğdu, 1248 de İskenderiye'de öldü. Sarf ve nakve ait Şâfiyye ve Kâfiyye adlı iki meşhur kitabı, usûl-i fıkha ait el-Müntehâ adlı bir eseri ve diğer eserleri vardır.

İbn-i sebîl. Fıkıh terimidir. Lûgatta yol oğlu mânasına gelirse de ıstılah olarak parası bitip yarı yolda kalmış Müslümana denir ki bu çeşit kişilere zekât verilerek yardım edilir.

İbn-i Sînâ (Ebû-Alî). Şeyh-ür-Reîs diye de anılan Ebû-Alî Huseyn-ibn-i Abdullah-ibn-i Sînâ, bütün dünyaca tanınmış bilginlerdendir. Buhara köylüklerinden birinde, 980 yılında doğmuş, çok iyi bir tahsil görmüş, Sâmânoğullarının idare merkezi olan Buhara'da yerleşmiş, bir çok yerleri gezmiş, 1014 le 1021 arasında Hemedan'da Şems-üd-devle-i Deylemî'nin vezirliğinde bulunmuş, bir yandan eserler telifiyle, bir yandan da talebe yetiştirmekle uğraşmıştır. Pek çok risaleleri ve kitapları vardır. En meşhuru Şifâ ve Kaanun adlı kitabıdır. Şiirleri de vardır. Ölümü 1036-7 de Hemedân'dadır.

İbn-ül-Amîd. Ebü-l-Fazl Muhammed-ibn-i Huseyn. Babası, Sâmânlılardan Nasr oğlu Nûh'un kâtibiydi. Bundan dolayı Horasanlıların âdetince Amîd lâkabını aldı. Âl-i Büveyh'ten Adud-üd-devle'nin babası Rükneddîn'in baş veziriydi. Edebiyatta, inşa ve kitâbette vesair bilgilerde pek üstün, devlet idaresinde pek mâhirdi. Yirmi dört yıl vezirlikten sonra 970-71 de öldü.

İbn-üz-Zekâ. İbn-i Zekiyy-üddîn Ebü-l-maâlî Muhyiddîn Muhammed. İlim ve edeble meşhur ve fesahatle tanınmış bir zat olup üçüncü Halîfe Osman soyundandır. 1154 te Şam'da doğmuş, Salâhaddin Eyyûbî'ye intisab etmiş, Şam ve Haleb kadılıklarında bulunmuş, Kudüs, frenklerden alınınca pek belîğ bir hutbe okumuş, 1201 de Şamda ölmüştür.

İlhan. Cingîz'in torunlarından olup Abbâsoğullarını mahveden ve İslâm medeniyetini yok eden Hulâgû'ya, kardeşi Mengü tarafından verilen ünvan. Bunun soyundan gelen ve İran'la Irakda hüküm süren devlete Dev-

let-i İlhâniyye ve bu soya İlhâniyân denmiştir.

İncîl. İsâ Peygambere inen kitab. Hıristiyanlarca İsâ'nın hayatı, İncîl, yâni beşarettir. Bu bakımdan onun hayatını ve sözlerini anlatan kitablara denmiştir.

İmzâlı. Sadrazamlıktan padişâha sunulan lâyihalara verilen ad.

İrec. Ferîdûn'un üç oğlundan birinin adıdır. Ferîdûn ihtiyarlayınca ülkesini üç oğluna taksim etmişti. Tûran'ı Tûr'a, Arabistan'ı Selm'e, İran'ı da İrec'e vermişti. Tûr'la Selm, İrec'i kıskanıp öldürmüşler, bunun üzerine Ferîdûn, İrec'in torunu Minûçihr'i kendisine veliahd yapmıştı. Tûr, Tûran'lıların, Selm, Sâmî kavimlerin, İrec de İranlıların atasıdır. Bu hikâye, Tevrat'taki Nûh Peygamberin üç oğlu kıssasını andırır.

İsfendiyâr. İran'ın Keyler soyundan bir hükümdardır. Bu pâdişâha «Rûyîn-ten» lâkabı verilmişti. «Şeh-nâme» deki mâceraları, bu kitabın en güzel bahislerindendir.

İskender. Meşhur Makedonya'lı hükümdar. Milâttan 356 yıl önce doğdu. Aristo'dan okudu. Yirmi yaşında hükümdar oldu. Yunanistan'ı aldıktan sonra İran'a geçti. İranlıları mağlûp etti. Anadolu'yu ve Suriye'yi aldı, Mısır ve Hindistn'ı istilâ etti. Asya'dan dönerken 33 yaşında öldü, memleketi, beyleri arasında bölüşüldü. Edebiyatta büyük hükümdarlar, bu hükümdara benzetilir. Bâzan da âyine ve Aristo ile beraber anılır.

İzzet Ali Paşa. Vezir ve şâir. Damad Mehmed Paşanın oğludur. Defterdarlık ve Sadaret Kaymakamlığı hizmetlerinde bulunmuş, Bağdad'a gönderilen orduya memur edilmiş, 1734 te Revan'da ölmüştür. Nedîm'le arası pek iyiydi. Birbirlerine nazîreleri de vardır.

K

Kaanûn. İbn-i Sînâ'nın meşhur kitabı.

Kâfûr. Mısır'da, Ihşîdîler zamanında vezirlikte bulunan ve 966 da bu soydan tahta geçecek kimse kalmadığı için Abbâsoğulları tarafından Şam, Hicaz ve Mısır hâkimliğine tayin edilerek buralarda bir buçuk yıl müstakil olarak hüküm süren zencî köle.

Kahramân. İran mitolojisine ait bir hikâyenin kahramanıdır. Devler, bir çocuğu küçükken çalıp ülkelerine götürmüşler. Çocuk onların yanında büyüyüp on dört yaşına gelmiş, fevkalâde kuvvetliymiş. Devler, bu çocuğun kuvvet ve heybetinden ürkerlermiş. Nihayet Kahramân adındaki bu çocuk, göllerde, nehirlerde kendi aksini görüp devlere benzemediğini anlamış, günün birinde bir gergedanı iple tutup üstüne binerek insanların oturdukları ülkeye gelmiş. Kahramân-ı kaatil diye de anılır.

Kalem-i Vâsıtî. Vâsıt, Kûfe'yle Basra arasında bir kasabadır.

Bu kasabanın kamışları gayet güzel olduğu için bu kamışlar, kalem olarak kullanılmış ve bu kalemlere Kalem-i Vâsıtî denmiştir.

Kalender (Kalenderî). Şiî-bâtınî zümrelerden bir derviş zümresi. Bunlar, saç, sakal, kaş ve bıyıklarını usturayla tıraş ederler, başlarına on iki dilimden meydana getirilmiş keçekülâh, yâhud sivri, üstü dikişlerle süslü ve yazılı taclar giyerler, yahud başı açık gezerler, hep beraber seyahat ederlerdi.

Bu derviş zümresinin ruhî hâletleri ve zâhirî şekilleri bakımından «Kalender» kelimesi, dilimizde yoksul mânasına da kullanılagelmiştir.

Kamer (Mâh-Ay). Artemis (Diyana), Güneşin kardeşi ile Gecenin kızıdır. Saf ve temiz bir tanrı'dır. Ormanların hâmisidir. Avı pek sever. Pınarlarda yıkanır. Sihirbazlar, onun adını anarak sihir yaparlar. Ekseriyetle belinde okluk, yanında köpek olarak tasvir edilir. Soğuk ve yaş tabiatlidir. Vezirler ve eşraf, bu yıldıza mensuptur. Bizde sağ elinde bir harbe, başında tac olarak, yahut dört kişinin kaldırdığı bir öküz suretinde temsil edilir.

Kaplan Giray. Kırım Hanlarından bu adda iki kişi vardır. Nedîm'in bahsettiği, zaman itibarile birincisidir.

Kasr-ı Cinân. Cennetler köşkü. Kâğıdhanedeki köşklerden birinin adı.

Kasr-ı Neşât. Neş'e ve meserret köşkü. Kâğıdhanedeki köşklerden birinin adı.

Kasr-ı Şîrîn. Şîrîn için yapılan ve Bihzâd tarafından süslenilen köşk (Ferhâd maddesine bakınız).

Kâtib-i çerh. (Utarid maddesine bakınız).

Kâvûs. Keyler soyundan bir padişahtır. Bir rivayete göre Nümrûd, diğer bir rivayete göre de Fir'avn'dır. Temiz ve asîl kimse, ışık ve şiddet mânalarına da gelir. Rüstem'in babası Zâl, Key adını Kubâd'a vermiş ve bundan sonra bu soydan gelen şahlara Keyler denmiştir.

Kays. Meşhur Mecnûn'un adı (Leylâ maddesine bakınız).

Keçkûl (Keşkûl). Ekseriyetle Hindistan cevizinden, içi oyulup iki ucundan bir zincir takılarak yapılan şey. Dervişler, bunu ellerinde taşırlar. İhsan sahipleri, gönüllerinden kopanı, dervişin keşkûlüne korlar. Keşkûllerin demirden, tunçtan, hattâ gümüşten, üstü oymalı, savatlı ve nakışlı, hakikaten bir san'at eseri olanları ve yazılıları da vardır. Keşkûlü, seyahate çıkan dervişler, taşırlar ve içine atılanları, konuk oldukları tekkeye bırakırlar.

Kemhâ. Havsız kadife kumaş.

Kerâmet. Tanrı'ya yakın olanların yaptıkları olağanüstü şeylere denir.

Ken'ân. Filistin'in bir kısmile Sayda ve Sur cihetleri ve Suriye'nin bir kısmı. Kuyu mânasına da gelir. Ya'kub Peygamber, burada oturmuş oldu-

ğundan daima Ya'kub, Yûsuf ve gömlekle beraber anılır.

Kerrâke. Yakası kürksüz hafif cübbeye verilen ad.

Keşmir. Himalaya dağlarının doğusunda bir ülke. Buranın mehtabı gayet parlak ve güzel olurmuş. Bu yüzden mehtapla beraber anıldığı gibi esmer güzeline de Keşmîrî, halk dilinde kişmîrî güzel denir. Örfî'nin bir kasidesi, bu ülkeyi öğer ve Keşmîriyye diye anılır.

Keyvân. Zuhal yıldızı (Zuhal maddesine bakınız).

Köy göçtü. Esir almaca gibi bir oyun.

Kıran. İki yıldızın, ayni burcda ve ayni derecesinde bulunuşuna denir. İki kutlu yıldız olan müşterî ile güneşin kıranına «Kırân-ı sa'deyn» denir. Bir padişah zamanında böyle bir kıran olursa o padişaha «Sâhib-kıran» adını verirlerdi. «Sahib-kıran, dört kılıç takardı.

Kırklar. Sûfîlere göre erenlerden kırk kişi vardır ki bunlar, yeryüzündeki bazı işleri, mânen idare ederler. Bir kaç yerde, bir anda görünebilecekleri ve bu suretle muhtelif mahallerde kendilerine bedeller izhar edebilecekleri için, yahud da içlerinden biri ölünce yerine, derece bakımından onlardan aşağı mertebede bulunanlardan biri alındığı için bunlara «Abdâl» de derler. Bazılarına göre abdâl, yedi kişidir ve kırklar, mertebe bakımından bunlardan aşağıdır.

Kindî. Ebû Yûsuf Ya'kub-ibn-i İshak. İslâm âlimleri arasında «el-Feylesûf» diye tanınmış olup bir çok kitapları vardır. Avrupaca da tanınmış olan bu filozof IX. yüzyılda yaşamıştır.

Kisrâ. Padişahlar padişahı, büyük padişah mânalarına gelen husrev kelimesinin Arabçalaşmış şekli olup Nûşîrevân'ın lâkabıdır. Sonradan bütün İran şahlarına Kisrâ denmesi âdet olmuştur.

Kıyâs. Bir şeyi, diğer bir şeyle mukayese ederek hükmü istidlâl etmeye derler. Bu suretle kıyas, iki kaziyeden meydana gelir ve bir neticeye bağlanır. İnsan fânidir, Ahmed de insandır, binaenaleyh fânidir gibi. Kıyasın bir çok çeşitleri vardır.

Kûhl-i Isfahân. Kûhl sürme demektir. Isfahân'da çok güzel sürme yapıldığından hemen daima böyle anılır.

Kûhl-ı Sıfahân (Kûhl - i İsfahâna bakınız).

Kûh-ken. Dağ kazan. Ferhâd'ın lâkabıdır (Ferhâd maddesine bakınız).

Külliyyet-i kübrâ. Bir nevi veya cinste dahil olanlar nazarı itibara alınmaksızın nevi ve cins, yahud varlığın esası olan mevâlîd, yâni maden, nebat ve hayvan, bunların varlığına sebep olan dokuz gökle dört unsur ve nihayet, Akl-ı küll'e Nefs-i küll külliyattır. Bunlara «Külliyyat-ı vücud» da derler.

L

Lâle. Bildiğimiz çiçek. Ahmed III. devrinde büyükler ve zenginler, lâleye pek düşmüşler, yüzlerce lâle bulunmuş, her birine adlar verilmiş, her lâleye şâirler, medhiyeler yazmışlar, hattâ tarihler düşürmüşlerdir. Lâle sözü, eski Arab alfabesinde l, a, l, h harbleriyle yazıldığından ve bu harfler, ayrı bir terkiple «Allah» adını meydana getireceğinden ve her iki ad da ebced hesabında 66 tuttuğundan şâirler, bu bakımdan da çeşitli mazmunlar bulmuşlardır.

Lebîd. Sehabeden ve Arab şâirlerinden olup yedi askıdan biri, bunundur. 140 yaşında Kûfe'de ölmüştür. Arabçada «Lebîd'den daha şâir» sözü, darbımeseldir.

Levend. Bu Farsça kelime, tenbel, işsiz, içkiye düşkün, bir iş ustası, şakirt, hizmetçi, zina eden, cinsî zevkde pasif rol sahibi delikanlı ve kötü kadın mânalarına gelir. Ferahlı haber ve meyhane dalkavuğu mânalarını da ifade eder, ayni zamanda bir asker sınıfına da denir. Halk dilinde boylu, poslu, şen ve şûh delikanlı demektir.

Leylâ (Leyli). Mecnun'un sevgilisinin adı. Kays-ı Âmirî, daha çocukken mektepte bu kızı, kız da onu sevmiş, büyüyünce kızın babası, evlenmelerine mâni olunca Kays, dağlara düşüp vahşî hayvanlarla gezmeye başlamış ve Mecnûn adile tanınmıştır. Leylâ'nın ölümünden sonra Mecnûn da, onun mezarının üstünde can vermiştir. İran şâiri Nizâmî, bu hikâyeyi güzel bir surette nazmen yazmıştır.

M

Mâh-ı Sıyâm. Oruç ayı. Arabî aylardan dokuzuncusu olan ramazan ayıdır ki bu ayda, yolculukta olmıyan ve hasta bulunmıyan Müslümanların oruç tutmaları farzdır.

Ma'n. Ma'n-ibn-i Zâidet-iş-Şeybânî. Cömertlikle meşhur bir adam. Emevîler devrinde Emirlerden olan bu zat, Abbâsoğulları zamanında gizlenmeye mecbur olmuş, nihayet el-Mansûr zamanında halifeye isyan eden Emevîlerle savaşmış ve büyük bir yararlık gösterdiğinden affedilmiş, yine bazı valiliklerde bulunup 768 de Hâricîler tarafından öldürülmüştür. Şiirleri de vardır.

Mârût. (Hârût maddesine bakınız).

Matla'. Kasîed ve gazelde, iki mısraı kafiyeli olan beyte doğuş yeri mânasına gelen «matla'» denir. Matla' pek güzel olursa «hüsn-i matla'» adile anılır.

Mecnûn. (Leylâ'ya bakınız).

Mehdî. Müslümanlıkta kıyamete yakın, Peygamber soyundan birisi zuhur edecek ve dünyaya adaleti yayacaktır. Buna Mehdî denir. İmâmiyye'ye ve Sûfîlerin mühim bir kısmına göre Mehdî, on ikinci imamdır ve

871 de doğmuş, dört yaşında, babası İmâm Hasan-ül-Askerî'nin yerine İmâm olmuştur. 73 yaşına kadar emriyle birbirini istihlâf eden dört kişi, kendisinden aldıkları emirleri Şia'ya ulaştırıyorlardı. 73 yaşında son sefirin ölümünden sonra tamamiyle kaybolmuştur. Tanrı emriyle kıyamete yakın zuhur edecektir.

Mehmed (Muhammed) Paşa. Kethüda. Damad İbrahim Paşanın damadıdır. 1730 da ölmüştür.

Mehmed (Muhammed) Paşa, Genç. Damad İbrahim Paşanın oğludur. Bu da damad olmuştur. 1768 de öldü, babasının yanında gömülüdür.

Melikşah. İran Selçuklularından ve bu soyun üçüncü padişahı. Bilgi erbabına hürmeti, yoksullara merhameti vardı. 1092 de Bağdad'da öldü.

Mesânî. İki telli tanburalar.

Mesîh, Mesîha. İsâ Peygambere verilen lâkap. Çok gezen, yüce ve şerefli, yahut vaftiz eden mânalarına geldiğini söyleyenler vardır.

Metâ. Zaman ifade eden bir kelimedir. Eskilere göre cevher'le kaim olan âraz'ın vasfı, keyfiyeti, mekânı, zamanı... gibi dokuz veya on kısmı vardır. Mekân bildiren metâ, bunlardan biridir. Bunlara «Mekulât» derler.

Mevâlî. Din âlimlerine el-mevlâderlerdi. Cem'i mevâlî'dir.

Mezdek. Sâsânîlerden Kubâd zamanında İran'da çıkan bir mezhebin mucidi. Nûşîrevân, bu adamı öldürtmüştür.

Mihr (Şems, Yoh, Güneş). Yunanlılarda Apollon, Romalılarda Febüs adile anılan bu Tanrı, Müşterî ile Gecenin oğludur. Doğar doğmaz koşu arabasına binip harekete geçmiş, karşısına geçen ejderhayı öldürmüştür ki öldürdüğü yere Delfi mâbedi kurulmuştur. Bazan oklariyle insanları öldürür, bazan bütün hastalıkları iyi eder, ruha da şifa verir, feyz ve hayat kaynağıdır. Gayet güzel kitar çalar. Delfi Kâhinesi, bu tanrı adına söz söylerdi. Saçları kıvırcık ve karışık, elinde gâh bir lir, gâh bir yay tutan güzel ve mütenasip vücutlu bir delikanlı şeklinde temsil edilir. Bizde tabiatı sıcak ve kurudur. Hararetinde kuruluk olduğundan kutul olmakla beraber sa'd-i ekber değildir. Şiddet, kudret, haya, yücelik, akıl, zekâ, şöhret sıfatlarile padişahlar, büyükler, kadılar güneşe mensuptur. Şark minyatürlerinde elinde asa, yanında dört öküzle iki domuz bulunduğu halde bir öküz yavrusuna binmiş genç bir delikanlı, yahut da yere bağdaş kurmuş büyücek yüzlü bir genç suretinde temsil edilir. İran minyatürlerinde bir baştan ibaret olup etrafına şu'leler saçan genç bir kız şeklinde tasvir edilmiştir.

Millet-i beyzâ. Bembeyaz, tertemiz şeriat demektir ki İslâm mânasına gelir.

Minûçihr. Ferîdûn'un torunu ve

en küçük oğlu Îrec'in oğlu.

Mirrîh. (Behrâm'a bakınız).

Mîr Şadr. Cevahir-nâme sahibi Mîr Sadreddîn-i Şîrâzî.

Mîrzâ Can. İran âlim ve şâirlerindendir. Şîrâz'lıdır. Bazı kitapları da şerhetmiştir.

Mîzân. Teraziye benzetilen bir burc.

Muğ. Zertüşt dinine mensup rahiplere verilen addır. Bunların reisine pir-i mugan, bunlara hizmet eden ve mesleğe yeni girmiş bulunan genç delikanlılara muğ-beçe, yâni çocuk muğ denir. Şarap ateşe, meyhane de âteş-kedeye benzetilmiş ve bu yüzden meyhaneciye Pîr-i mugan, meyhanede hizmet eden genç sâkiye mug-beçe denmiştir.

Mûbid. Zertüşt dininin bilgini ve rûhânîsi.

Muhâsib-i çerh. Gökyüzü muhasibi (Utarid maddesine bakınız).

Muhtesib. Zaptiye memuru. Yasakları tatbik eden ve bunlara aykırı hareket edenleri cezalandıran memur. Sırasına göre bu memur, bugünkü belediye polislerinin vazifelerini görür ve esnafı murakabe ederdi.

Mûmyâ. Kırığı derhal iyileştiren bir maden. Gûya bir gün Ferîdûn, ava çıkıyor, maiyetindeki askerlerden biri, bir ceylân vuruyor. Ceylân, topallıya topallıya bir mağaraya doğru kaçıp içeri giriyor. Arkasından gidenler, ceylânın, mağaranın içindeki sudan içtiğini ve yarasını o suya sürdüğünü ve derhal iyi olduğunu görüyorlar. Bunun üzerine ceylânı tutup Ferîdûn'a götürerek hali haber veriyorlar. Ferîdûn, bir horozun ayağını kırdırıp sonra o sudan içirtiyor ve kırık ayağına sürdürtüyor. Ayağı eskisi gibi iyileşiyor. İşte mûmyâ bu suretle bulunuyor. Yine eskilere göre kırmızıya çalar sarı saçlı bir çocuğu otuz yaşına kadar besleyip otuz yaşına girince içi susam yağı ve balla dolu bir büyük taş dibeğe koyarlar, ağzını kapatırlar, yüz yirmi yıl bırakırlarmış ve bu suretle mumya yaparlarmış.

Murakka'. Parçalardan meydana gelen şey ve yamalı mânalarını ifade eden bu kelime, derviş hırkalarile üst ve altında celî sülüs, ortasında nesih yazılar bulunan küçük levhalara denir. Herhalde bu levhalara murakka' denmesi, bir kaç türlü yazıdan meydana geldiğindendir.

Musallâ. Namaz kılınan yer demektir. Yolcuların namaz kılmaları için yollarda, daima çeşmesi ve gölge veren bir veya birkaç ağacı bulunan ve yerden biraz yüksek olarak tesviye edilip yapılan yerlere «musallâ» ve yine ayni mânaya gelen «Namaz-gâh» denir. Namazgâhlarda kıbleye karşı dikilen bir taş, kıbleyi gösterir. Buraları, ağaçlı, sulu ve gölgelik yerler olduğundan halk, bu yerleri mesire ittihaz etmişlerdir. Şîrâz'ın «Musall»» sı, İran'ın büyük lirik şâiri Hâfız'ın

çok sevdiği bir yerdir. Ölünce de oraya gömülmüştür.

Müselles. Üçlemek, üç köşeli şey. Şarap kaynatılır ve üçte ikisi gider, biri kalırsa bu şaraba «müselles» derler. Hanefîlerde üçte ikisi, kaynatılarak giden şarap, helâldır.

Mustafa Paşa. Ahmed III. zamanında Kaptan Paşalıkta bulunmuş, 1730 da Patrona vak'asında öldürülmüştür.

Müferrih. Ferah veren. Lâle adı.

Müşterî. Yunanlıların Zevs, Romalıların Jupiter dedikleri bu tanrıların tanrısı, Olimp dağının tepesinde oturur. Tahtının önünde hayır ve şer fıçısı vardır. Bunlardan, hayır ve şerri çıkarır. Babası Zuhal, dünyaya gelen çocuklarını dişlerile parçalayıp yerdi. Anası, Jupiteri doğurunca onun yerine babasına, kundakladığı bir taşı verdi ve oğlunu sakladı. Jupiter büyüyünce babasını tanrılıktan indirdi. Yıldız bilgisince ilim, din, haya, kerem, akıl, belâgat ve tevazu, ona mensuptur. Rengi tunç mavisidir. Orta derecede hararetli ve kuru bir mizaca maliktir. En kutlu yıldız olduğundan sa'd-i ekber'dir. Kaadî-i felek ve Hatîb-i felek diye de anılır.

N

Nizam-ül-Mülk. Hâce Kıvâmüddîn Ebû-Aliyy Hasan-ibn-i Aliyy. İran Selçuklularından Melikşâh'ın veziridir. 1017 de doğmuş, iyi bir tahsil görmüş, yirmi yıl vezirlikte bulunmuş, zamanındaki âlim ve şairleri himaye etmiş, Bağdad'da «Medrese-i Nizâmiyye» yi kurmuş, Isfahan'da da o adda mir medrese yaptırmıştı. 1092 de, rivayete göre bâtınî fedaileri tarafından öldürülmüştür. Şiirleri ve «Siyâsetnâme» adlı mensur bir kitabı vardır.

Nergis. Eski Yunan mitolojisinde bir periyle bir nehrin oğlu olan Narsis'tir. Bu delikanlı, çok güzel olduğundan bütün periler ve kızlar, ona âşık olmuşlardı. Fakat genç, aşktan anlamıyordu. Kızlar, onun uğruna ölüp gidiyorlardı. Ses adlı bir peri de bu yüzden ölmüş, yalnız sesi kalmıştı. Nihayet delikanlıyı mâbutlara şikâyet ettiler. Mâbutların verdikleri ceza, şöyle yerine geldi: Narsis, bir gün bir nehir kıyısından geçerken suda kendi aksini görüp âşık oldu. Aksini, başka biri sanarak kucaklamak isterken suya düştü, boğuldu. Cesedi çürüdü ve bir çiçek haline geldi. Bir tek gözden ibaret olan bu çiçek, ebedî olarak güzellere hayran hayran bakıp duracaktır. Bu hikâye yüzünden şark edebiyatında nergis, daima göze benzetilir.

Nesr. Akbaba denen gerges kuşu. Bakışı gayet keskin olup herhangi bir leşi dört yüz fersahlık yoldan görürmüş. Bu bakımdan bakışı keskin olanlara «Nesr'den daha iyi ve keskin görüyor» denir.

Şimal kutbunda, akbabaya benziyen iki yıldız kümesi. Birisi, yere iner vaziyette olduğun-

dan «Nesr-i vâkı'», çbürü havada uçar vaziyette bulunduğundan «Nesr-i tâir »adlariyle anılmışlardır.

Neşât-âbâd. Ahmet III. zamanında Defterdar burnunda yaptırılan köşk.

Neşâtî. Türk divan edebiyatının üstat şairlerinden Edirneli Neşat'î Ahmet Dede. 1669 da Edirne Mevlevihanesine şeyh olup 1674 te vefat eden bu zat, birçok şairler yetiştirmiştir. Aynı zamanda Melâmet mesleğine müntesipti. Edirne Mevlevihanesi mezarlığında metfundur.

Nevrûz. Yeni gün demektir. İran takviminin ilk ayı olan ferverdîn'in ilk günüdür. Güneş, o gün veya gece, hamel (koyun) burcuna girer. İran mitolojisine göre Tanrı, kâinatı o gün yaratmış, yıldızlar, şeref noktalarında bulunmuş, güneş de hamel burcundaymış. Aslen bir Hint mâbudiyken İran mitolojik tarihinde bir hükümdar olan Cemşid (Cem), dünyayı gezip dolaşırken Azerbaycan'a gelmiş, orasını çok beğenmiş. Bir tahtı gün doğusuna karşı koydurup türlü mücevherlerle süsletmiş ve üstüne oturmuş. Güneş doğunca taht, parıl parıl parlamaya başlamış. Halk, bundan pek memnun olmuş. O güne nevrûz adını vermişler ve bayram yapmışlar. Bayram, tam altı gün sürmüş. Şiiler, nevrûzu İslâmileştirmişler, H. Muhammed'in son haccının nevrûza, yahut nevrûza yakın bir güne rastlayışı buna sebep olmuştur. Nevrûz, çeşitli törenlerle kutlanır.

Neyzen bakışı. Neyzen, ney üflerken başını yana eğmek mecburiyetinde olduğundan o sırada karşısındakine bakarsa, ancak göz uciyle ve şaşı gibi bakmak zaruretindedir. Bu bakışa eğri bakış mânasına gej nigâh, gej nazar denir. Türkçede de neyzen bakışı tâbiri vardır. Maddeten şaşılık hakkında değil, herhangi bir şeyi iyi görmiyen, yani bir şeyi olduğu gibi görmeyip aykırı gören ve ters anlayan kişiler hakkında kullanılır (Bk. s. 172).

Nigâristan. Hıristiyanlıkla Zerdüşt dinini birleştirip yeni bir din kuran Mani'nin resim mecmuasına verilen ad. Milâdın 240 ıncı yılında doğan ve Sâsânîlerden Behram zamanında derisi yüzülüp içine saman doldurulan Mani'nin dinine mensup olanlar, dinî kitaplarını güzel minyatürlerle süslerlerdi. Mani'nin ressam sayılması belki bu yüzdendir.

Nihâvend. İranda bir şehir ve şark musikisinde bir makamın adı.

Nîsân-sadef. Eskiden nisan yağmurunun büyük bir feyiz ve bereket kaynağı olduğuna inanılırdı. Yine bu eski inanışa göre nisan ayında yağmur yağarken bütün mahlûkat ona karşı durur, bu cümleden olarak denizde sadefler, ağızlarını açarlar. Sadefin içine düşen yağmur katresi, sadefin kapanması üzerine inci haline gelir, yılanın ağzına dü-

şen katre ise zehir olur. Nisan yağmurundaki feyiz dolayısiyle yağmur toplanır ve Kur'anın bazı sureleri muayyen sayıda okunup bu suya üflenir. Hastalık zamanında bu sudan içirilenlerin iyi olacakları, hasta olmadığı halde bu sudan bir miktar içenlerin o yıl hastalığa tutulmıyacakları kanaati de vardı. Bu yüzden bilhassa tekkelerde nakışlı ve gümüşten nisan tasları bulunurdu.

Nîşâbûr. Horasan'da bir şehir. Firuze bu şehirden çıkar. Ayni zamanda bu şehirde deprem çok olurmuş.

Nîze-i rümmânî. Bir lâleye verilen ad.

Nûh. Peygamberlerden biri. Ümmeti, kendisini dinlemediği için Tanrı, tufan vermiş, yani yerden sular fışkırarak, gökten yağmur yağarak herkes helâk olmuş, ancak onunla beraber gemiye girenler kurtulmuştur.

Nûşîrevân (Nûşîn-revân). Sâsânîlerin yirminci padişahıdır. Araplar, Kisrâ derler. Adaletiyle tanınmıştır. Kırk sekiz yıl hükümdar olup 579 da ölmüştür. Büzürcmihr, yahut Büzürgmihr adlı, dirayet ve adalet sahibi bir veziri vardı. H. Muhammed'in, «Ben, âdil bir padişah zamanında doğdum» dediği de rivayet edilmiştir ki buradaki âdil padişahtan maksat, bu şahtır.

Nûr âyeti. Kur'anın XXIV üncü suresine «Nûr sûresi», bu sûrenin 35 inci âyetine de «Nûr âyeti» denir.

Nüh felek. Dokuz kök.

Nüh ecrâm. Dokuz cirim - dokuz kat gök. Heft ahter maddesine bakınız.

Nâfe. Hıtâ ve Huten ülkelerinde bulunan ve göbeğinden misk çıkan misk keçisi ve misk.

Nahs-sa'd. Suûd maddesine bakınız.

Nâhîd. Zühre yıldızı. Eskilere göre üçüncü kat göktedir. Yunanlılar, bu yıldızı bir kadın mâbut olarak kabul etmişler ve Afrodit adını vermişlerdi. Romalılarda Afrodit, Venüs'tü. Mitolojide Afrodit, Gökle Gündüzün kızıdır. Bir rivayete göre de Jüpiter'in kızıdır. Başka bir rivayette Zühal, babasını öldürdüğü zaman birkaç damla kan, denizde bir köpüğün üstüne damlamış, Afrodit, bu kanla köpükten doğmuştur. Bir başka rivayete göre de denize gökten bir alev inmiş, Afrodit, bundan meydana gelmiştir. Güzellik ve aşk tanrısıdır. Zevk, safa, işret, ferah ve müzik, bu tanrıya aittir. Zührenin arabasını bir çift güvercin, yahut kuğu çeker. Şark nücum bilgisine göre soğuk ve yaş tabiatlidir. Kutlu bir yıldızdır, fakat şer ve kutsuz da olablir. Edebiyatta daima aşkla ve bilhassa müzikle anılır.

Nakz-u ibram. Bozup yapmak. İşin icabına göre müstakillen hükmetmek mânasını ifade eder.

Nâmî. Ahmet III. zamanında İstanbul'da İran elçisi olan Murtazâ Kulu Han'dır. Türkçe gazelleri de vardır.

Nây-ı Irâkıy. Irak kamışı. Ney, bilindiği gibi kamıştan yapılır.

Kamışın iyiliği, neyin sesinin güzelliğiyle mütenasiptir. Irak kamışının iyiliği ve güzel ses vermesi dolayısiyle makbul olduğu anlaşılmaktadır.

Nazirî. XVII nci yüzyıl başlarında vefat etmiştir. Asıl adı Muhammed Huseyn'dir. Nişâburdan yetişen İran şairlerindendir. 1612 de ölmüştür.

Necm - i giysû-dâr. Saçlı yıldız, kuyruklu yıldız. Arada bir görünen bu yıldızlar, eskilerce büyük ve âlem-şümûl hâdiselere ve bilhassa harbe delâlet eder.

Nedîm-i kadîm. Nedim'in ölümünden hayli önce vefat eden müderris Muhammed Nedîm, Türk divan edebiyatının üstat şairlerindendir. Küçücük divançesini, rahmetli Halil Nihat, Nedim Divanı'nın «lûgatçe» kısmında, Nedîm maddesinde bastırmıştır (s. 331-346).

Nerîmân. Rüstem'in atası Sâm'ın babasının adı.

Nefî. Türk divan edebiyatının bilhassa kasidede meşhur bir simasıdır. Erzurum'da, Hasankale'de doğmuş, Ahmet I. devrinde İstanbul'a gelmiştir. Hecve düşkün bir şairdi ve 1634 tarihinde yine hecv yüzünden padişahın müsaadesiyle boğdurularak öldürülmüştür.

O - Ö

Oklidis (Iklîdîs). Eski Yunanın riyaziyecilerinden Euclide'dir. Milâttan 320 yıl önce İskenderiye'de tahsil görmüştü. Eserlerinin hepsi arapçaya çevrilmiştir. Yunanca olan metinleri ilk olarak 1703 te Okford'da bastırıldı.

Öktâ (Oktay, Ökedey). Cengiz'in üçüncü oğludur. 1227 de babasının tahtına geçti, 1241 de, fazla içkiden öldü.

Örfî. İran şairlerinin büyüklerinden ve Türk divan edebiyatına en fazla tesir edenlerinden biridir. Şirâz'lıdır. 1950 de Lahur'da ölmüş, sonradan kemikleri Necef-i eşref'e nakledilmiştir.

Özbek. Kıpçak Hanlarından olup 1305-1342 de hüküm sürmüştür. İslâmiyetin neşrine çok hizmet etmiştir.

P

Pençe buyrultusu. Eski şark hükümdarlarının, imza yerine kâğıtlara ellerini mürekkepleyip bastıkları rivayet edilir ve hattâ, yanlış bir zan sonucunda tuğranın bile pençeden meydana geldiği söylenir. Aynı zamanda imza, elle olacağına göre pençe buyrultusu, padişah veya vezirin imzasını havi kâğıda da denebilir.

Pervin. Yedi yıldızdan meydana gelen yıldız kümesi. Ülker, Süreyya.

Pervîz. Üstün ve balık mânalarına gelir. Nûşîrevân oğlu Hürmüz'ün oğlu Husrev'in lâkabıdır. Balığı çok sevdiğinden bu lâkapla anılırdı. Pervîz-i felek, yani gökyüzü pervizi söziyle güneş kastedilir.

Peşen. Tûs şehri civarında bir yerdir. Rüstemin damadı Giv'le Efrâsyâb'ın komutanlarından

Pîrân Viyse arasında orada bir savaş olmuş.

Peyk. Çavuş, haberci.

Pîl-ten. Fil bedenli. Rüstemin lâkaplarından (Rüstem maddesine bakınız).

Pîrâhen-i mesmûm. Farsçadır ve zehirli gömlek demektir. Eskiden öldürüleceklere zehirli gömlek giydirirlermiş; gömlekteki zehir, vücuduna tesir ederek adamı öldürürmüş.

Pûr-ı Zâl-i zer. Zâl-i zer'in oğlu. Rüstem maddesine bakınız.

R

Râhat-ül ervâh. Ruhların sükûn ve istirahati. Şark müziğinde bir makam adıdır.

Râsih. Adı Ahmet'tir. Balıkesir'lidir. Değerli şairlerden sayılır. 1706 da Tekirdağı'nda ölmüştür.

Ray. Hindistan padişahlarına verilen lâkaptır.

Râzî. Meşhur Tefsir sahibi Ebû-Abdullah Muhammed Fahr-i Râzî'dir. 1149 da Rey'de doğmuş. 1209 da Herat'ta ölmüştür.

Rıdvân. Cennetin kapıcısı olan melek.

Rıyâzî. Şair ve Rıyâz-üş-şuarâ adlı tezkirenin sahibi. 1644 te ölmüştür.

Rûm (ıklîmi, diyârı). Eskiden Anadolu'ya verilen addır.

Ruvak. Kemer, kubbe, çardak. Ruvâkıyyûn, Yunanlıların felsefede ayrı bir yol kabul edenleridir. Bunların üstadı, Atina'da, şehir kapılarının birinin kemeri altında ders verir ve otururdu. Bu yüzden, bu adı aldılar.

Rûyin-ten. İsfendiyâr'ın lâkabı. Bu maddeye bakınız.

Rüknâ. İran'lı bir şairdir. 1718 de İstanbul'a İran sefiri olarak gelen Muhammed Bâkır, bu şairin şiirlerini de getirmiştir. Nef'î, bu şairi beğenmezse de Nedîm pek beğenmededir.

Rümmânî. Bir lâle cinsinin adı.

Rüstem. Meşhur İran kahramanı. Nerîmân oğlu Sâm'ın oğlu Zâl'in oğludur. İran-Turan savaşlarında büyük kahramanlıkları görülmüştür. Baştan başa mübalâğalarla dolu olan maceraları, Şeh'nâme'nin en parlak parçalarıdır. Esas itibariyle Rüstem, bir Hint mâbudiyken mitolojik İran tarihine bir kahraman olarak girmiştir.

S

Sa'd-âbâd. Ahmet III. zamanında Kâğıthaneye verilen ad ve orada yaptırılan köşk. Sadrıâzam Nevşehir'li Damad İbrahim Paşa, Kâğıthane deresinin mecrasını değiştirtmiş, iki tarafı mermer rıhtımlı bir mecra kazdırmış, dereyi oraya çevirtmiş, derenin kıyısına otuz sütun üstünde duran bir köşk kurdurmuş, köşkün önüne büyük bir havuzla çağlayanlar, ağzından su akan ejderhalar, mermer havuzlar ve fıskıyeler yaptırmış, lâle bahçeleri tanzim ettirmiş, yine o civara bir hamam yaptırmış, bütün bu inşaat, iki ay içinde bitirilmişti.

Sâde. Bir nevi kumaş.

Sa'dî. Şiraz'lı bir İran şairidir.

Divanı, risaleleri, Gülistân ve Bûstan adlı iki eseri vardır. İran şairleri içinde hikmetle meşhurdur. Mensur bir eser olan ve yer yer manzumelerle bezenmiş bulunan Gülistân'ı, sehl-i mümteni'e bir nümune olup yüzyıllarca okunmuş ve okutulmuştur. Birçok nazireler yazıldığı halde kitap, yine eşsiz kalmıştır. Sa'dî, 1291 de ölmüş, Şiraz'da Dil-güşâ bahçesine gömülmüştür.

Safâyî. Şuarâ tezkiresi sahibidir. Ahmet III. zamanında yaşamıştır.

Sahbân. Arap şairlerinden. Harun-ür-Reşid zamanında yaşamıştır. Fesahat ve belâgatte örnek sayılmıştır .

Sâhib-kıran. Kıran maddesine bakınız.

Sâib. Isfahan'lıdır. İran şairlerinin büyüklerinden ve Türk divan edebiyatına tesir edenlerindendir. 1601 de doğmuş, tahsilden sonra Hindistan'a gitmiş, bir müddet Kâbül'de oturmuş, tekrar İran'a gelmiştir. Isfahan'da doğduğu halde babası Tebriz'li olduğundan Tebrîzî diye tanınmıştır. 1655 te öldü.

Sâm. Meşhur İran kahramanı Rüstem'in dedesi.

Sâsânîler. Âl-i Sâsân'a bakınız

Seâlibî. 961 de Nişâbur'da doğan ve 1037 de ölen âlim ve edib. Asrındaki şairlere ait olarak yazdığı «Yetîmet-üd-dehr fî mahâsini ehl-il-asr» adlı büyük eser, kitaplarının en meşhurudur.

Sebâ. Yemen'de San'â'nın doğusunda bir ülke. Süleyman Peygamberle bu ülkede hâkim olan Belkıs adlı kadının macerası meşhurdur.

Sebha-i sad dâne. Sünnîlerde tesbih, imamesi ve durakları müstesna, doksan dokuz habbeden meydana gelir ve bu çeşit tesbihlere doksan dokuzlu denir. Bu tesbihle namazlardan sonra her biri otuz üçer olmak üzere sırasiyle «Sübhânallâh, Elhamdü lillâh, Allahu ekber» sözleri çekilir. Şia'da tesbih, duraklar da dâhil olmak üzere yüz tanelidir. Tesbih, her iki başta otuz üçer habbeden sonra bir durak gelmek ve ortadaki taneler otuz iki olmak üzere dizilir ve namazlardan sonra otuz dört Allahu ekber, otuz üç Elhamdü lillâh, otuz üç Sübhânallah zikredilir. Bu çeşit tesbihlere «Sebha-i sad dâne - yüz taneli tesbih» denir. Bu söz, sünnîler taraıfndan da kullanılagelmiştir.

Semender. Gûya ateş içinde meydana gelen ve ateşte yaşıyan bir hayvan.

Semûd. Hicaz'la Şam arasında yaşayan bir kavim. Taştan yapılar yapmışlar, kayaları oyup meskenler vücuda getirmişlerdi. Bunlara gönderilen Salih Peygamberi dinlemediklerinden ve mucize olarak taştan çıkan devesiyle onun doğurduğu yavruyu öldürdüklerinden Tanrı tarafından mahvedilmişlerdir. Kur'an'ın birçok âyetlerinde bu kavimden bahsedilmektedir.

Sencer. Sultan. İran Selçuklerinin altıncısı. 1087 de doğmuş, 1157 de ölmüştür. Meşhur şair

Enverî, bu padişahın zamanında yaşamış ve onu övmüştür.

Sihr-i halâl. Beyt arasında geçen sözü tamamlamakla beraber, kendisinden sonra gelecek sözün de başlangıcı olan bir söz veya terkip kullanmaya dendiği gibi doğrudan doğrupa pek güzel söze de denir.

Sikender. İskender'e bakınız.

Simâk. İki parlak yıldız.

Sîmurg. Ankaa maddesine bakınız.

Sipâhî. Atlı asker. Osmanoğullarında Yeniçeri ocağından başka bir de Sipahi ocağı vardı.

Siyâvûş. Keykâvus'un oğludur. Üvey anası, bu çocuğa âşık oluyor, fakat Siyâvûş onun isteğine râm olmayıp Türk Hakanı Efrâsyâb'a kaçıyor ve onun kızını alıyor. Efrâsyâb, düşmanlarının sözüne kanarak Siyâvûş'u öldürtüyor.

Solak. Padişahın maiyyet askeri. Padişah bir yere gideceği vakit solak kethüdası ve odabaşıları, padişahın üzengisinin yanında yürürler, savaşta da padişahın atının dizginini tutarlardı.

Sunkur. Fars etâbeklerinin ilki ve bu hükûmeti kuran.

Suûd. Sa'd, yani kutlu, yomlu yıldızlar. Bunlar, müşterî ve güneştir. Müşterî, sa'd-i ekber, güneş, sa'd-i asgar'dır. Zühal, nahs-i ekber, yani en yomsuz yıldız, mirrîh, nahhs-i asgar, yani küçük yomsuz yıldızdır. Diğer yıldızlar, sırasına göre ve diğer yıldızlarla bulundukları yere nazaran sa'd veya nahs olurlar.

Suyolcu. Eskiden su yollarını tamir eden ve aydan aya mahalleliden para alan kişi. Bunlar, bu hizmeti, iltizam yoliyle alırlar ve mahalleliden aldıkları paryla yolları tamir ederler, müddetleri bitinciye kadar da kâr etmeye çalışırlardı.

Süheyl. Bilhassa Yemen'den pek parlak olarak görülen bir yıldızın adıdır. Hattâ bu yüzden bu yıldıza Süheyl-i Yemânî de denir. Akıyk taşı, eskilere göre bu yıldızın tesiriyle renk bağlar. Bu yüzden akıyk, hemen daima süheyl'le beraber anılır.

Sührâb. Rüstem'in oğlu. Rüstem, savaşta bilmiyerek bu çok güçlü kuvvetli delikanliyle karşılaşmış ve birhayli dövüştükten sonra öldürmüştür. Sührâb, ölürken, babam Rüstem elbette bu kanı alır, deyince Rüstem, oğlunu tanımış ve feryada başlamıştır. Rüstem'in acıklanması ve Sührâb'ın anasının ağıtları, Şeh-nâme'nin en parlak ve içli yerleridir .

Süreyyâ. Yedi yıldızdan meydana gelen bir burçtur ki Pervîn de denir. Türkçesi Ülker'dir.

Süveydâ. Eskilerce kalbin ortasındaki siyah noktadır ki nefs-i nâtıka'nın merkezidir.

Ş

Şah Ekber. Hindistan'ın en büyük hükümdarlarındandır ve Timûrun soyundan Bâbur'un torunu, Hümâyun Şâh'ın oğludur. 1542 de doğmuş, on dört yaşında tah-

ta geçmiştir. İlim ve edebiyata düşkün bir padişahtı. Hıristiyanlarla Hinduların ve Mecusîlerin din kitaplarını Farsçaya çevirtmiştir. 1605 te ölmüştür. Meşhur şair Örfî'nin, bu padişah hakkında kasideleri vardır.

Şâh-ı mârân. Yılanların padişahı. Başı insan, gövdesi yılan şeklindeymiş. Bir mağaranın altında ve yer dibinde yaşarmış. Burada gayet güzel bir bahçesi ve eşsiz bir sarayı varmış. İnsan gibi konuşurmuş.

Şeh-nâme. Büyük İran şairi Firdevsî-i Tûsî'nin, büyük bir kısmı, İran'ın mitolojik tarihine ait olan ve dünya edebiyatında büyük bir mevkii bulunan manzum eseri.

Şâm-ı garîbân. Garipler gecesi. Birisinin gömüldüğü akşama denir. O gece hayrat yapılarak, Kur'an okunarak ve Fâtiha meclisleri kurularak ruhunun şâd olmasına dualar edilir. Muharremin onuncu günü İmâm Huseyn şehit edildikten sonra Ehl-i beyt esir olmuştur ki tahsisen Muharremin on birinci gecesine «şâm-ı garîbân» derler.

Şâyegân. Bol, çok, fazla, sonsuz. Husrev-i Pervîz'in hazinesinin adı.

Şeb-çerâğ. Denizde bulunan ve geceleri etrafı parlatan bir mücevhermiş. Deniz öküzü, otlamak için geceleyin karaya çıkarken bu taşı da çıkarır, yere kor, onun ziyasiyle otlarmış. Türkçede, halk dilinde buna şımşırak taşı derler.

Şebdîz. Hüsrev-i Perviz'in atının adı. Dîz, yağız mânasına geldiğinden bu kelime, kara yağız demektir. Bu at, diğer atlardan dört karış kadar yüksekmiş. Rûm ülkesinden getirmişler. Ayaklarına mıhla nal çakılırmış. Husrev'in yediği yemekten yermiş. Ölünce kefenleyip gömdürmüş ve resmini bir taşa yaptırmış.

Şekl-i evvel. Şekil, cismin hususlünde vücuda gelen heyete denir. Şekl-i evvel, küredir, yani yuvarlak oluştur.

Şemse. Eski İran ve Türk meşin ciltlerinde cildin ortasına yapılan kabartma süs. Bu süs, güneşe benzetilerek «şemse» adiyle anılmıştır. İç şemseler, gayet ince tahtadan yapılma ve yapıştırılmadır

Şems-i Serahs. Hanefî fakıyhlerinden Şems'ül-eimme Ebû-Bekr Muhammed-ibn-i Ahmed-ibn-i Ebî-Sehl-i Serahsî. XI inci asır âlimlerindendir. 1096-1097 de ölen bu zâtın birçok eserleri vardır.

Şerbet-i dînâr. Eski tıpta bir şerbet. Dinâr, para, gümüş akçe mânasına geldiğinden bu kelimeyle îhâm yaplımıştır.

Şeref-âbâd. Ahmet III. devrinde Üsküdar'da, Salacık'ta yaptırılmış olan köşk.

Şeş cihet. Cisimlerdeki alt, üst, ön, art, sağ ve sol cihetler.

Şeyh. Meşhur hattat Hamdullahın mahlâsı. Amasya'lıdır. Okçulukta ve yüzücülükte de mahareti vardı. Üsküdar'dan yüzerek Topkapı sarayına geçtiği rivayet edilir. 1520 de ölmüştür.

Şîa. H. Muhammed'den sonra Ali-yi ve evlâdını imam tanıyan ve onlardan rivayet edilen hadislerle amel eden İslâm mezhebi. Ali'yi ve on bir evlâdını, yani on iki imamı, H. Muhammed'le H. Fâtıma'yı masum sayan, inanış ve amelde bunların sözlerini esas tutan kısma imameti kabul edenler ve on ikiler fırkası mânalarına gelen İsnâ-i aşeriyye. İmâmiyye dendiği gibi bu mezhebin, esas hadisleri, altıncı imam Ca'fer-üs-Sâdık'tan rivayet edildiği ve diğer mezheplerin bir kısmı da onun zamanında çıktığı için Ca'feriyye de denir ki Şîa'nın ferd-i kâmili bu mezheptir. Bundan başka Zeydiyye ve İsmâîliyye de Şia mezhebinin fırkalarındandır. Şîa mezhebini kabul edenlere Şiî denir.

Şürb-i Yehûd. Yahudi içişi. Yahudiler, şarabı gizli içerlermiş. Bu münasebetle gizli içmeye bu ad verilmiştir.

T

Tabâyi-i çhâr. Dört tabiat. Soğukluk, sıcaklık, yaşlık, kuruluk. Bu dört tabiat; hava, ateş su ve toprağı meydana getirir ki bu dört unsura da çhâr unsur, yahut anâsır-ı erbaa derler.

Tahmîs. Bir gazelin her beytine üç mısra eklenerek meydana getirilen terkip. Matla' beytinde, yani ilk beytinde eklenen mısralar kafiyeli olur, sonraki beytlerde yalnız beytin ilk mısraiyle kafiyeli bulunur. Gazelin her beytine ikişer mısra' eklenirse «terbi'», dörder mısra eklenirse «tesdis» denir. Ancak şart, bir şairin, başka bir şairin beğendiği bir gazeline mısralar eklemesidir. Yoksa bu tarzda şairin kendisi tarafından yazılan şiirlere «murabba', muhammes, müseddes» denir.

Tâir-i meş'ûm. Baykuş. Baykuş, Romalılar devrinden beri meş'um sayılagelmiştir. Baykuşun ötmesi, ölüm alâmetidir. Halk, bu şeâmeti giderebilmek için baykuşun gülmesini iyiye yormuşlar, ona kahkaha kuşu, devlet kuşu gibi adlar takmışlardır.

Tâk-ı kisrâ. Medayin civarındaki Sâsânî'ler devrinden kalma harabelere bu ad verilmiştir.

Taştîr. Lûgatte devenin iki memesini sarmak, diğer ikisini bırakmak ve bir şeyi yarısından ikiye bölmeye denir. Herhangi bir şairin, diğer bir şairin beğendiği bir gazelini, her beytin iki mısraı arasına iki, üç, yahut dört mısra ekliyerek bir terkip meydana getirmesine denir .İlk eklenen mısralar, matla' beytiyle, diğerleri, yalnız ilk mısralarla kafiyelidir. İki, üç ve dört mısra eklendiğine göre «taştîr-i murabba', taştîr-i muhammes, taştîr-i müseddes »adlarını alır.

Ta'vîz. Korumak, sığındırmak demektir. Göz değmesin, nazar isabet etmesin diye yazılan ve ekseriya muşambalanıp kola bağlanan muska.

Tazmîn. Şairin, şiir arasında bir başka şairin bir veya birkaç beytini, yahut bir mısraını al-

masıdır. Bazan aldığı şairin adını anar, bazan da şöhretine binaen anmaz. Tazmîn, nesirde de olur.

Tebbet-i vârûn. Tersine Tebbet mânasına gelen bir terkip. Kuranın 111 inci suresi «Tebbet» kelimesiyle başlar. Âyetleri bozmamak şartiyle bu sureyi tersinden, yani sonundan başına doğru okumak, meclise ağırlık veren kişinin kalkıp gitmesini mucip olurmuş.

Tehem-ten. Zâl oğlu Rüstem'in lâkabı. Rüstem maddesine bakınız.

Terci'. Âdeta parç aparça gazellerden meydana gelir. Her parça, ya aynen gazel gibi matla, yani ilk beyti kafiyeli olur, öbür beytlerde ikinci mısralar, mutlak kafiyeli bulunur, yahut her parçanın bütün mısraları kafiyedardır. Mısra sayısı çift olan bu parça bitince ayrı bir matla gelir. Bu beyt, her parçada tekrarlanırsa «terci'», ayrı olursa «terkip» denirse de eski İran şairlerinin divanlarında bu kısımların ikisine de «terci'» deniyor. Her kısma «terkip-hane», aralardaki beytlere «bend» veya «vasıta» adı verilir.

Tesîs. Nücum ıstılahlarındandır. Üçleme mânasına gelen bu kelime, güneş, ay, yahut diğer bir yıldızla herhangi bir yıldızın, yahut da güneşle ayın aresında 120 derece bulunduğu zamanı ifade eder.

Tesnîm. Lûgat mânası, yerden iki üç karış yukarı kaldırmaktır. Kur'anın LXXVI ncı suresinin (el-Dehr) 18 inci âyetinde bildirildiğine göre cennette bir nehrin adıdır.

Tevkıy'. Padişah emirlerindeki tuğra ve padişahın imzası.

Tıflî. XVII nci yüzyıl Türk divan edebiyatı şairlerinden Trabzonlu Tıflî Ahmed Çelebi. Daha çocuk denecek bir çağdayken şiir söylemeye başlamış ve bundan dolayı Tıflî mahlâsını almıştır. 1660 ta ölmüş ve Silivri kapı dışında, müntesip olduğu Hamzaviyye tarikatinin pîri sayılan Hamza Balı'nın civarına defnedilmiştir.

Tılsım. Evvelce yere gömülen paraları kimse almasın diye bazı dualar okurlar, bu suretle tılsım yaparlardı. Her definenin bir tılsımı bulunduğuna, o tılsım elde edilmedikçe oraya yaklaşanlara yılan vesaire gibi korkunç şeylerin görünüp kaçıracağına inanırlardı. Padişah mezarlarına ve şehirlere de tılsım yaparlardı.

Tırnakçı yalısı. Boğaziçinde Kuruçeşmede Kaptan Mustafa Paşanın yalısı. Bu yalının üst tarafında Damat İbrahim Paşanın yaptırdığı ve «Kasr-ı Süreyyâ» adını taktığı bir köşk vardı.

Tîr. Ok mânasına geldiği gibi Utarid'in de adıdır.

Terâvîh. Ramazan ayında sünnet olarak geceleyin kılınan yirmi rikât namaz. Her selâmdan sonra biraz dinlenildiğinden biraz oturup dinlenme mânasına gelen tervîha kelmesinin cem'i olan terâvîh adiyle anılmıştır.

Toli. Cengiz'in oğullarındandır.

Babasının ölümünden sonra Horasan ve Fars ülkelerinde hüküm sürmüş, XIII üncü yüzyıl başlarında ölmüştür. Meşhur Hülâgû, bunun oğludur.

Tûr. Ferîdûn'un üç oğlundan biridir ki kendisine Tûrân ülkesi verilmişti (Îrec maddesine bakınız).

Tûtî-ayna. Dudu kuşu, önüne konulan bir aynanın arkasından kendisine söz söylenerek konuşturulur. Kuş, aynada kendi aksini görüp söz söyliyenin, kendi cinsinden bir kuş olduğunu sanarak onu taklide başlar ve bu suretle bu sözleri öğrenmiş olur. Bu bakımdan eski edebiyatta tûtî, daima ayîneyle beraber zikredilir.

Türk. Maruf millet. İran edebiyatında ve onun bir kopyası olan Türk divan edebiyatında türk, güzel mânasınadır. Lûgatler, mânen âşıkların kanını döktükleri, onlara cevr ve cefada bulundukları, sabır ve kararlarını yağmaladıkları için güzellere «Türk» denmiştir diye izahatta bulunurlar. İranlılar, Mogollara, tamim yollu Türk demişler ve bu yukarıdaki tevcih de bundan dolayı meydana gelmiştir. Aynı zamanda «Türk ve Rûm», «Hint, Habeş ve Zengibâr» karşılığı olarak kullanılır ve aydın, açık, parlak, gün, gündüz ve yüz mânalarını ifade eder. Nitekim Hint, Habeş ve Zengibâr, hattâ Zencî de kapalı, müphem, karanlık, gece, sabah ve ben mânalarını müfittir. Bütün bu tevcihlerde, Türklerin, beyaz ve güzel oluşlarının da tesiri olduğu meydandadır.

U - Ü

Uluğ Mîrzâ. Timur'un torunu ve Şâhruh'un oğludur. Bilgilerde ve bilhassa hey'et bilgisinde pek ileriydi. Semerkantte büyük bir rasathane yaptırmıştı. 1411 de Semerkantte hükümdar olmuş, 1446 da babasının tahtına geçmiş, oğlu Abdüllâtif'le uğraşmış, birkaç kere onu mağlûp edip affetmiş, nihaeyt 1449 da oğluna mağlûp olmuş ve onun emriyle öldürülmüştür. Âlimlere pek hürmet ederdi.

Utârid. Yunanlıların Hermes, Romalıların Mercurius dedikleri bu tanrı, rüzgârı temsil eder. Büyük tanrı Zevs, yani müşteriyle Atlas kızının oğludur. Elinde yılanlı bir sopa ayaklarında kanatlı sandallarla güzel bir delikanlı şeklinde temsil edilir. Hilekârlığın, ticaretin, nâtıka ve belâgatin, inşa ve kitabetin timsalidir. Edebiyatta daima defter ve kalemle, akıl ve inşa ile anılır, debîr-i felek, kâtib-ül-eflâk gibi.

Utbî. Basrada yetişen ve IX uncu yüzyılda yaşamış olan bir Arap şair ve edibidir.

Ünmûzec. Örnek mânasına gelir. Birçok İslâm bilginlerinin bu adda ve çeşitli bilgilere dair kıtapları vardır.

Vâfaka şenn. Bir Arap darbı meselidir. Hikâyesi şudur: Şenn aü-

lı bir Arap, aklına uygun bir kadın bulup evlenmek üzere seyahate çıkar. Yolda birisini görür. Gidecekleri yol bir olduğundan arkadaş olurlar. Şenn, yolda, her ikisi de atlı oldukları halde arkadaşına, ya sen beni sırtına al, ya ben seni alayım der. Adam, ikimiz de atlıyız, bu sözün ne münasebeti var? deyince Şenn, doğru doğru deyip susar. Biraz sonra biçilmiş, yığılmış bir ekin çeçi görürler. Şenn, acaba der, bu ekin yenmiş mi? Arkadaşı, sen pek akılsızsın, der, görmüyor musun? Daha yeni biçilmiş. Biraz daha yol alırlar. Yolda bir cenazeye rastlarlar. Yine Şenn, acaba der, bu ölü, diri mi? Arkadaşı, sen hakikaten akılsızmışsın, görmüyor musun? Ölü işte, der. Varacakları şehre ulaştıkları zaman adam, Şenn'i evine görürür. Kızına da hikâyeyi anlatır. Kızı, baba der, o adam çok akıllı. Ya sen beni yüklen, ya ben seni yükleneyim demesinden maksadı, ya sen bir hikâye söyle, ya ben söyliyeyim de yolun uzunluğunu duymıyalım demektir. Ekinin yenip yenmediğini sormaktan maksadı, sahibinin satıp parasını alarak harcedip etmediğini anlamaktır. Ölünün diri veya ölü olduğunu sorması da dünyada kendisini andıracak bir hayır ve hasenatı, yahut hayırlı evlâdı olup olmadığını bilmek istemesinden ileri gelmiştir. Adam, bu sözleri duyunca Şenn'in yanına gidip bunları anlatır. Şenn de bu kızla evlenir. Bunun üzerine kendi diyarına dönünce duyanlar, «Şenn'le Tabaka, tam birbirlerine uyduları» derler ve bu söz, uygun ve yerinde işler hakkında kullanılmaya başlar.

V

Vâlâ. İnce ipekten dokunma bir cins kumaş.

Vilâyet. Sevmek, yakınlık, bir şeye tasarruf etmek gibi çeşitli mânaları olan bu kelimenin ıstılahî mânası, kulun, Tanrıya ulaşması, erenlerden olmasıdır.

Vassâf. İnşada meşhur bir müverrih. XIV üncü yüzyılda yaşamıştır. Tarih-i Vassâf adiyle tanınan Farsça tarihi, fesahat ve belâgat bakımından makbuldür. Bir vakitler, devlet dairelerine intisap edenleri, bu tarihi okutarak imtihan ederlermiş. Tasannu'da örnek olacak kadar ağır bir lisanı vardır. Bağdadın Mogollar tarafından zaptından 728 yılı (1327) vakayiine kadar olan devrenin tarihidir.

Vefk. Tanrı adlarından bir adı veya Kur'andan bir âyeti, Ebced hesabiyle tutarı olan harflerle yazarak meydana getirilen şekil. Rakamlar, çaprazvâri ve birbiri altına gelir. Yukarıdan aşağı ve soldan sağa dörder haneli olur, yani kenarları çizilince on altı murabba meydana gelirse, yahut yan yana ve alt alta dört murabbadan vücut bulursa bu şekle «vefk-ı murabba'»

derler. Şairler, bunu, bıyıkları yeni terlemiş dört kaşlı civana benzetmişlerdir. Evfâk, vefk kelimesinin cem'idir.

Y

Yahyâ. Şeyh-ül-İslâm ve şair. 1553 yılında İstanbul'da doğmuş, 1643 te vefat etmiştir. Gazelde üstat sayılan divan şairlerindendir.

Yâ Hû. Bu sözü söylemek, bir işin, bir şeyin sona geldiğine delâlet eder. Dervişler, zikr ve mukabele bitince mürettep bir dua okuyup sonunda «Hû», yahut «Yâ Hû» derler. Bundan kalmış olsa gerektir. Şeyh Galib de «Süzülüp o çeşm-i âhû dedi zevk-ı vasla Yâ Hû» mısraında vuslat zevkinin sona erdiğini anlatmıştır.

Yedi iklîm. Heft iklîm'e bakınız.

Yesrib. Medine'nin asıl adı.

Yûsuf. Ya'kub Peygamberin oğludur. Kardeşleri, pek güzel olan Yûsuf'u kıskanmışlar, battal bir kuyuya atmışlar, geçen bir kervan, Yûsuf'u kuyudan çıkarıp Mısır'a götürerek satmış. Mısır Azizi almış, fakat karısı, Yûsuf'a iftira ederek yedi yıl zindanda kalmasına sebep olmuş, zindandan, bir rüyayı tâbir etmesi üzerine çıkarılıp Mısır maliyesine memur edilmiş. Nihayet Mısır'a Aziz olmuştur. Babası Ya'kub ve kardeşleriyle anası ve soyu sopu, Yûsuf'un daveti üzerine Mısır'a gelip yerleşmişler, bu suretle İsrailoğulları, Mısıra girmiştir. Kur'an'ın XII nci sûresi, bu peygamberin macerasını anlatmadadır. Edebiyatta güzellikle vasfedilir ve Ya'kub ve Zeliha ile, yahut kuyu mânasına da gelen Ken'ân veya zindanla anılır. Yine bu yüzden hapishaneye «makam-ı Yûsuf» demişlerdir.

Z

Zahîr. Zahîr-i Fâryâbî, Belh'in Fâryâb kasabasında doğmuştur. 1193 te Tebriz'de ölmüş, şâirler mezarlığına gömülmüştür.

Zâl. İhtiyar ve ak sakallı mânalarına gelir. Meşhur İran kahramanı Rüstem'in babasının adıdır. Doğduğu zaman saçı, kaşı ve kirpikleri bembeyazmış, bundan dolayı bu adı almış.

Zelîhâ. Farsçada Züleyhâ tarzında da kullanılan bu söz, Mısır Azizinin karısının adıdır ki Yûsuf Peygambere âşık olmuş ve bir iftira ile onun yedi yıl zindanda kalmasına sebep olmuştur. Yûsuf, zindandan kurtulduktan sonra Mısır Maliye işlerine memur edilmiş, nihayet Aziz de ölünce bu kadını almıştır.

Zemzem. Çok su mânasına gelir. Istılahta Kâbe civarında olan ve İsmail Peygamberin, ayağını tepmesiyle zuhur eden kuyunun suyuna derler.

Zencîre. Tezhipte, kenar cetvel-

lere yapılan birbirine geçme şekiller.

Zengibâr. Afrikanın doğu tarafında bir ada ve bu adadaki şehir ve ülke. Edebiyatta karanlık, çirkinlik, saç ve ben gibi şeyler, bu ülkeye teşbih edilir.

Zer-efşan. Üstüne altın serpilmiş kâğıda verilen ad.

Zer-hal. Ezilmiş altın varak. Bununla tezhip yaparlar.

Zerkaa-i Yemâme. Yemâme'li gözü keskin bir kadın. Gûya üç günlük yerden görür ve gördüğünü tanır, seçermiş.

Zîc. Yıldızların seyir ve devranı bilgisidir ki takvim, bu bilgiye dayanılarak tertip edilir.

Zû-cesedeyn. İki vücutlu. Bir burcun adı.

Zuhal. Yunan mitolojisinde bu yıldız, gökle yerin oğludur ve zaman tanrısı olup ziraati korur. Rengi, karaya bakar boz yeşildir. Yunanlılar, bu yıldızı, yarı beline kadar göğsü açık, yalnız arkasiyle başının ön tarafı kapalı bir ihtiyar şeklinde tasvir ederlerdi. Elinde bir üzüm bıçağı, yahut orak bulunurdu. Şarkta, sağ elinde bir insan başı tutmuş, sol elini bir insanın avucuna vermiş bir şekilde resmedilirdi. Eli kılıçlı ve beyaz bir ata binmiş şekilde de tasvir edildiği vardır. Mizacı soğuk ve kuru sayılır, bu yüzden, nahs-ı ekber, yani en kutsuz ve şom yıldız sanılırdı.

Zülfe. Sülüs yazıda eliflerin uçlarındaki çengele verilen ad.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	I—XL	
Kasideler.	1—138	(XXXVIII kaside)
Kıt'alar ve rubailer . . .	139—234	(XXII kıt'a, LX tarih)
Terkipler ve mesneviler. .	235—259	(XIII şiir)
Gazeller	261—357	(CLVII gazel)
Şarkılar	359—382	(XXIX şarkı)
Rubailer ve beyitler, müfredler	383—390	(X rubai, 27 beyit ve müfred)
Frasça ve Arapça şiirler .	391—408	(XIV Farsça gazel, XIV rubai, II kıt'a, I müfred, V Arapça şiir)
Aarsça ve Arapça şiirlerin tercemeleri	409—424	
Nedim Divanında izahı lâzım sözler.	425—466	

Divanda, bütün ihtimama rağmen bazı tertip yanlışları gözden kaçmıştır.

Yanlış	*Doğru*	*Sahife*	*Satır*
Leylâ	Leylî	XIX	30
Gızletin	Gılzetin	XXI	15
gâ	gû	XXV	25
hâsiyyetin	mâhiyyetin	XXXII	8
kâh	kûh	12	17
girûze	girîze	38	12
güf-ü	güft-ü	40	9
câr	çâr	51	18
haddinin	kaddinin	55	3
hamâmahtır	hamâkattır	65	25
Gören	Görem	59	9
dûmen	dâmen	72	12
çem	çeşm	78	5
reşhasiye	reşhasiyle	115	10
II.	III.	126	2
knısın	kânısın	143	13
ikeremsin	keremsin	143	13
oldu	odu	147	11
sahbâı	sahbâ	151	4
pâye	sâye	163	15
terk	türk	169	6
kâh	hâh	170	11
mütevfâ	müstevfâ	177	18
mullâ	muallâ	179	14
dokusuna	dokunsa	182	12
Geleden	Gelelden	187	5
Hemam	Heman	193	8
Şeh	Şeb	204	9

Yanlış	*Doğru*	*Sahife*	*Satır*
me'v	me'vâ	207	28
Eyûyâ	Gûyâ	265	10
câk	çâk	268	4
çâna	câna	269	5
serveler	servler	246	25
çeşm-í	çeşm-i mihr	252	13
bîh	bîn	256	12
sükûh	şükûh	256	13
nihâlindedir	nihâlindendir	274	17
Hâlenin	Lâlenin	274	19
sâzende	nâzende	274	22
Serinde	Serimde	275	15
mâverâsi	mâcerâsı	277	16
almadın	olmadın	281	9
keşâ-keş	güşâyiş	283	11
zebânına	zebânıma	284	13
söyle	şöyle	288	23
Kutâs	kutâs	295	23
nuhannâsın	muhannâsın	300	1
kaldığı	kaldı	301	4
irtihâbından	intihâbından	303	10
olmazsa da	olmazsa	308	5
peygaanım	peygaamın	318	5
sihr-i	sihrin	327	14
Gayrı.	Gayre	331	11
câr	çâr	332	11
çikâr	çihâr	335	23
rî-i	rîz-i-i	343	8
ben-i	bend-i	369	13

S. 59 da s. 18. mükerrer dizilmiş, yerine şu mısra' girecek:
Ne hud vezîri gibi safder-i zafer-yâver

S. 93 teki notlar 92 ye aittir.

S. 162 de s. 23 mükerrer dizilmiş, yerine şu mısra' girecek:
Oldu her gûşe yine şevk ile nâhîd-sitan

S. 265 te s. 14. şöyle düzelecek:
Şekl-i melekte şîr-i jiyan söylerim sana

S. 369 da CXLIV. gazelin son beytinden önce şu beyit olacak:
Îran-zemîne tuhfemiz olsun bu nev gazel
İrgürsün Isfahân'a Sıtanbul diyârını